

درېيمه زاويه (فيسبوكي ليكنې او خاطرې)

ليکوال: شاه محمود مياخېل

کمپوز: ليکوال

دېزاین چارې: رحمن الله بهير

چاپ شمېر: ۲۰۰۰

چاپ کال: ۱۳۹۵ل/۲۰۱۶

چاپ وار: لومړی

زاويه

و خاطرې

Ketabton.com

مېل

درېمه زاویه

انسان د خپل عقل او شعور له امله اشرف المخلوقات دی. عقل او شعور دی چې انسان یې له فردي ژونده ټولنيز ژوند ته راويستی دی. انسانانو په ټولنيز ژوند کې له يو بل سره د افهام او تفهيم لپاره ژبه رامنځته کړه، د ټولنيز ژوند د تنظيم لپاره يې اصول وضعه کړل، ټولنې، دولتونه او نړۍ يې رامنځته کړه. د انسان د عقل تقاضا دا ده چې په ټولنيز ژوند کې خپل ځان او نورو ته خیر ورسوي او له زیان څخه ځان او ټولنه وساتي.

د نړۍ انسانان په خپل ټولنيز ژوند کې چې کله هم له يوې ستونزې او ننگونې سره مخ شوي دي، نو د حل په موخه يې خپل عقل په کار اچولی دی. د نننۍ نړۍ گڼ اختراعات او پرمختگونه د دې ادعا غوره ثبوت او په نړۍ کې د گڼو ټولنيزو اصولو او قوانينو شتون د انسان د معقوليت دليل گڼل کېدای شي. انسان د خپل عقل په مرسته او کارونې همداسې قدم په قدم وړاندې راغلی دی. فرضاً د خپلۍ يا بوټ تصور هغه مهال له لومړي انسان سره پيدا شوی، کله يې چې پښه کې اغزی تللی او چې ساړه يې شوي

دي، نو د بالاپوش پيدا کولو فکر يې کړی دی. همداسې يې د نړۍ بېلابېلو لويو وچو ته د سفر لپاره يې بېړۍ او الوتکې اختراع کړي دي.

ښايي په نړۍ کې هغه ملتونه ډېر معقول وگڼل شي چې انسانيت او انساني ټولنې ته يې ډېر خیر رسولي وي. که د معقوليت دا تول معقول وي، نو زه نه پوهېږم چې افغانان به په نړيواله سطحه چيرته راشي؟

داسې هم نه ده چې گڼې مور په خپله ټولنه کې - پخوا او اوس - داسې معقول انسانان نه درلودل يا يې نه لرو چې د خپلې ټولنې لپاره يې فکر او عمل کړی وي؛ خو کله چې ټولنه په مجموع کې د عقل پر ځای د خپلو احساساتو پر پوکانيو ولاړه وي؛ نو هلته د معقولو انسانانو شتون په استثنااتو کې راځي او د معقولو انسانانو معقولې تيورۍ او نظريې د ټولنې وگړيو ته نامعقولې ښکاري؛ ځکه چې ټولنه د جمعي عقل تابع ده، نه د فردي هغه.

زه په خپل فردي ژوند کې - له ماشومتوبه تر اوسه - د هېواد او نړۍ د لويو او نومياليو خلکو له ژوند ليکونو سره علاقه لرم. د هغوی د برياليتوبونو په کيسو کې د خپل بري لپاره لارې گورم او د هغوی له ستونزمن ژوند نه د خپلې ستونزمنې زنده گۍ لپاره حوصلې تر لاسه کوم. ما د ډېرو ليکوالو، مشهورو څېرو او شخصيتونو کتابونه لوستي دي او له هر يو نه مې د خپلې مترې په کچه گټه کړې ده. په دې وروستيو کې مې له ښاغلي شاه محمود مياخېل سره بلدتيا پيدا شوه او په کابل کې ورسره يوه شپه د ناستې پر مهال يې خپل ټول کتابونه راته په خپل لاس ډالۍ کړل. د دې تر څنگ يې د خپل يو ناچاپ کتاب سافت کاپي هم راکړه چې زه يې ولولم او په ځينو برخو کې که وکولای شم، ژبنۍ او ليکنۍ تېروتنې په کې سمې کړم. زه زياتره په کمپيوټر کې د ملگرو د کتابونو او ليکنو له ايډيټه ډېر کړېږم او ښايي تصادف داسې وي چې زه پرې ډېر اوږم هم. په لومړي سر کې د ښاغلي مياخېل صيب کتاب ته هم ځورېدم چې څنگه به مې ترې خدای خلاص

سريزه

ت

کړي؛ خو کله مې چې پر ايډيټ – لوستنې پيل وکړ؛ نو د کتاب د موضوعاتو دلچسپۍ داسې واخيستم چې زياتره به يې د نورو کارونو او مطالعې وخت هم راڅخه نيوه. د کتاب ايډيټ زما لپاره تر ټولو غوره مطالعه وه. مياخېل صاحب دا ليکنې د خپل فيسبوک له دېوال څخه راټولې کړي دي او ما تر پايه ولوستلې. د کتاب له پای ته رسولو وروسته مې ښاغلی مياخېل هم تر يوې اندازې وپېژانده، له فکر او نظر نه يې هم خبر شوم.

په دې کتاب کې ښاغلی مياخېل د يو معقول افغان اډه توگه په مجموع کې خپلې ټولنې ته او په ځانگړې توگه د ټولنې سياست، حکومتوالۍ، ادارې، د قانون حاکميت، فساد، له دنيا سره اړيکو، ټاکنو او گڼو نورو موضوعاتو ته کتنه کړې ده. مياخېل صاحب د ټولنې د عيني واقعيتونو په رڼا کې موضوعات شنلي دي، وړانديزونه يې کړي دي او ځای ځای يې خپلې تجربې او د سترگو ليدلي حالونه ليکلي دي. د دې کتاب لوستنه لوستونکيو ته د خپلې ټولنې د تنظيم، سوکالۍ او له بحران څخه د راوتو ډېرې ساده، اسانه او ارزانه لارې چارې په گوته کوي. هره ليکنه په مستقيم او نامستقيم ډول فرد فرد خپلو مسووليتونو ته په پام کې کوي او هڅه شوې ده چې د ټولنې فرد فرد د ژوند په ټولو چارو کې معقول اوسي او معقول پاتې شي. مياخېل صيب په نامستقيمه توگه (احساساتي کېدل) رد کړي دي او د افغاني ټولنې د ټولو ستونزو رېښه يې ورپورې تړلې ده. په کتاب کې مياخېل صاحب خپل لوستونکي په عملي ژوند کې استدلال او منطق ته هڅوي، پر ځان يې ويسا کوي او د انسان د پرمختگ لپاره ډېر ساده او عامفهم فورمول ورته مخې ته پردي چې هغه کار کول او ستونزو او ننگونو ته نه تسليمېدل دي. دا کتاب

سريزه

ث

که له يوې خوا د مياخېل صاحب د فکر او نظر بيان دی؛ نو له بلې خوا زموږ د ټولنې پېژندنه هم ده، ځکه چې مياخېل صيب زموږ د ټولنې گڼې ورځنۍ ستونزې په کې رااخيستې دي او هرې يوې ته يې د خپل فکر و نظر مطابق حل لارې بيان کړي دي.

له مياخېل صاحب سره زما د شناخت له مخې زه د هغه پر بوختياوو اگاه يم، د هغه کاري او کورنۍ بوختياوې او ولسي ناستې پاسټې ته چې انسان گوري نو باور يې نه راځي چې دا ډول يو شخص دې ليکلو او بيا په فيسبوک کې د خپلو خورو ورو ليکنو راټولولو ته وخت پيدا کړای شي؛ خو کله چې انسان د يو منظم ژوند درلودونکی وي، نو په مهالوېش کې دا کار هم ځايولی شي. ما د مياخېل صاحب يو بل کتاب Understanding of Afghanistan هم لوستی. دا کتاب په انگليسي ژبه د ښاغلي مياخېل د خپرو شويو مقالو ټولگه ده چې په بېلابېلو مقالو کې يې نړيوالو او د انگليسي ژبې لوستونکو ته د افغانستان د ټولنې، حکومتدارۍ، ادارې، د قانون حاکميت او ... برخو کې معلوماتي او تحليلي موضوعات وړاندې کړي دي. د يادو مقالو لپاره تر ټولو مهمه مسئله دا ده چې نړيوالو څېړنيزو ادارو، معتبرو ورځپاڼو او ژورنالونو دا مقالې خپرې کړي دي. زما په اند موږ په افغانستان کې – يا هم له افغانستانه بهر افغانانو کې – ډېر کم داسې افغانان لرو چې هم په ملي ژبو او هم په نړيوالو ژبو د افغانستان په اړه ليکنې وکړي او خپرې يې کړي. مياخېل صاحب همېشه په ډېرو معتبرو او نړيوالو ادارو کې پر دندو بوخت پاتې شوی دی او د افغانستان د ټولنې، دولتدارۍ او د قانون د حاکميت په برخه کې د گڼو تجربو درلودونکی دی. زه حيران يم چې زموږ حکومت د دغسې وړ او پوهو کسانو له تجربو څخه ولې گټنه نه شي کولای؟

په هر حال، زه نه غواړم خپلې خبرې بېځايه اوږدې کړم، زه دا کتاب او د ښاغلي مياخېل صاحب نور کتابونه زموږ ټولنيز – سياسي ژوند ته له يوې

¹: دلته له معقوليت نه موخه (نه احساساتي کېدل) دي. زموږ زياتره ليکوال په احساساتي او جذباتي انداز ليکل کوي او د ټولنې عيني واقعيتونو ته نه گوري، دوی پر خپل خيال او تصور ډېر باور لري، نسبت د ټولنې عيني واقعيتونو ته.

درېيمې زاويې څخه کتنه گڼم. دا کتنه نه د پاروونکو احساساتو له زاويې ده او نه هم د خاموشه کوونکو جذباتو له زاويې، بلکې دا کتنه د معقوليت له زاويې ده او د معقوليت دا درېيمه زاويه دې موږ او تاسې ټولو ته مبارک وي.

درنښت

هجرت الله اختيار

د ۱۳۹۴ ال کال د کب ۲۰مه

ننگرهار پوهنتون، درونته

بسم الله الرحمن الرحيم

د سرخبرې

دا کتاب د مخکتاب دويمه برخه ده. مخکتاب دوه برخې درلودې: لومړۍ برخه يې د ښه حکومتدارۍ په هکله زما يوه مقاله وه، چې د دې مقالې مينه والو دا مقاله په مختلفو مجلو او د انټرنېټ په سايټونو کې څو ځلې خپره کړې وه؛ نو بيا ما دا مقاله د مخکتاب لومړۍ برخه غوره کړه ځکه چې زما د فيسبوک د ليکنو او بحثونو موضوع په ښه حکومتدارۍ څرخېدله. د دې کتاب محتوا هم د ښه حکومتدارۍ پورې تړاو لري.

د مخکتاب دويمه برخه ليکنې د فيسبوک له لارې خپرې شوي ليکنې وي چې په سلهاوو تبصرې، وړاندیزونه او نيوکې پرې د فيسبوک دوستانو او ملگرو کړي وي؛ نو ما دا ټولې ليکنې د کتاب په شکل چاپ کړي ترڅو هغه لوستونکي چې انټرنېټ ته لاسرسی نه لري او يا له ما سره په فيسبوک کې انډيوالان نه دي هم ترې گټه واخلي. زما په نظر دا کتاب د پښتو په ادبياتو کې لومړنې مجموعه وه، چې يو څوک دې د فيسبوک خپلې ليکنې د کتاب په شکل چاپ کړي.

دا پوښتنه به له دوستانو سره پيدا شي، چې څنگه ما په دې کتاب چې دا هم د فيسبوک د ليکنو دويم ټوک دی د درېيمې زاويې نوم کېښود. هر ليکنه ادیت او بيا کتنې ته اړتيا لري؛ نو ما په لومړي سر کې د خپل گران همکار اسدالله ساحل نه هيله وکړه، چې د تېر په شان د دې کتاب په اډيټ او بيا کتنې باندې کار وکړي او چاپ ته يې آماده کړي. ساحل صيب بې له

چون او چرا دا دنده ومنله خو دا راته پته وه، چې دی هم ډېر کاري او شخصي مصروفیتونه لري؛ نو د دې کتاب اډیټ، ډیزاین او صحافت به یو څه وخت واخلي.

استاد عبدالبصیر سباوون راته څه موده دمخه وویلې، چې استاد هجرت الله اختیار په اډیټ او د کتاب په کتنې کې تکره دی او شاید هغه به درته دا کار ډېر ژر وکړي. استاد اختیار صیب سره مې چې اړیکه ونیوله، هغه په پوره مینه او اخلاص سره لېوالتیا وښودله او د کتاب سافټ کاپي مې ورته ولېږله. کله چې اختیار صیب په کتاب کار وکړ؛ نو راته یې وویلې چې که د دی کتاب نوم بدل شي؛ نو دا به ښه وي ځکه د کتاب محتوا مهمه ده او زموږ د ولس د اوسني حالاتو په هکله ښې لیکنې لري؛ نو که یوازې مخکتاب دویم ټوک نوم پرې کېښودل شي شاید د کتاب د عنوان په خاطر خلک ورته لږ اهمیت ورکړي که څه هم فیسبوک د نن وخت د مهمو ټولنیزو وسیلو ښه وسیله ده. ما اختیار صیب ته وویلې چې ته ورته یو نوم غوره کړه او بیا به پرې مشوره وکړو.

د مارچ په ۱۱مه نېټه، اختیار صیب، سباوون صیب او ډاکټر صیب سید قاهر عاطف کونړ ته یو ځای په موټر کې روان وو؛ نو په لاره کې راته اختیار صیب وویلې، چې ده د کتاب لپاره د دریمې زاویې نوم غوره کړی دی او علت یې دا دی چې په ټولنه کې یو تعداد کسان داسې دي، چې ولس په احساساتو راوړي؛ خو د مسایلو لپاره د حل لارو چارو وړاندیز نه کوي. همدا شان یو تعداد کسان دومره منفي نظرونه لري چې همېشه غواړي چې د ولس احساسات ووژني. اما په دې کتاب کې د ورځني ژوند داسې مسایل مطرح شوي، چې همېشه ترې سرې گټه اخیستلی شي او هم ځوانان سمې لار ته تشویق کېدلی شي؛ نو د ده په نظر دا درېیمه لار ده. د اختیار صیب

استدلال مې خوښ شو؛ ځکه زه هم د افراط او تفریط پلوی نه یم او منځنې لار یا خیرالامور اوسطها مو خوښه ده.

زه په لومړي سره د استاد هجرت الله اختیار نه مننه کوم چې هم یې د کتاب لپاره ښه نوم غوره کړ، هم یې اډیټ ورته وکړ او هم یې راته خپل ورور بهیر خان معرفي کړ، چې ښه ډیزاینر دی او د کتاب د چاپ ستونځي به هم په غاړه واخلي او دا کتاب به ډېر ژر چاپ کړي. زه د دواړو ورونو د کار او صمیمیت نه مننه کوم او الله تعالی دې هرچا ته همداسې ورور ورکړي چې هم استعداد ولري او هم د خپل ورور دوستان او ملگري خپل دوستان او ملگري وگني.

همدا شان زه د ټولو هغه دوستانو نه چې زما په لیکنو یې نیوکې کړي او په دې بحثونو کې شریک شوي دي د زړه له کومې مننه کوم. زه د ټولو دوستانو نظریاتو او ښه نیت ته په درنښت سره گورم ولو که زموږ تحلیلونه، لرلید او وړاندیزونه سره متفاوت هم و. زما دا لیکنې همېشه ډېرې مختصرې وي او که تفصیل ته ځو؛ نو په هره لیکنه باندې یو کتاب لیکل کېدی شي. زما په دې لیکنو کې یو پیغام شته او دا زما د ژوند د تجربو، د خپلې ټولنه نه د برداشت او ټولنیز مشکلاتو په اړوند لیکنې دي، چې وړاندیزونه هم په کې شته دي.

دا دی اوس دا ټولگه تاسې درنو دوستانو او لوستونکو ته وړاندې کوم دا چې دا لیکنې ښې دي او که نه، زه هم پرې نه پوهېږم؛ خو دا زما د زړه خبرې دي او خدای دې وکړي، چې د لوستونکو خوښې شي او زموږ ځوان نسل ترې گټه واخلي.

د دې نه برسیره د مخکتاب د لومړي ټوک په تصحیح کې محمد حسن حسام صیب چې شاعر، لیکوال او قومي مشر و ډېر زیات زحمت گاللی و او خپل قیمتي وخت یې د هغه کتاب په تصحیح کې لږولی و. دا چې حسام

صیب نن زموږ په منځ کې نشته یو ځل بیا یې یادونه کوم. که حسام صیب ژوندی وی؛ نو زما سل په سلو کې دا یقین دی، چې د دې کتاب په برخه کې به یې هم پوره مرسته کړې وه. حسام صیب دی الله تعالی وېښي او جنت فردوس دوعا ورته کوم. روح دی ښاد وي.

په مینه او درنښت

شاه محمود میاخېل

کابل - افغانستان

ليکله

- ۸..... د مارشال فهميم مړينه.....
- ۹..... ولس د موجوده حالت او د دغه حالت د بد تر دوام نه ستړی دی.....
- ۱۳..... په ټولټاکنو کې يوه ورځ برخه اخستنه به د دې ملک برخليک.....
- ۱۴..... بېطرفی د انتخاباتو د کميسيونونو.....
- ۱۵..... د انتخاباتو لپاره غټ تهديد خرابه هوا ده نه د طالبانو تهديد او.....
- ۱۵..... د جمهوري رياست د پايلو په هکله تشويش.....
- ۱۶..... ارزښت بايد د ژوند لپاره وي نه ژوند د ارزښتونو لپاره.....
- ۱۷..... ارزښتونه.....
- ۲۰..... د افغان رايو ته احترام په کار دی.....
- ۲۲..... زموږ د ولس احساس لا ژوندی دی.....
- ۲۶..... د جمهوري رياست د انتخاباتو دويم پړاو اعلان شو.....
- ۲۷..... کونړ ته بايد په درنه سترگه وکتل شي.....
- ۲۸..... د نوښت له لارې د موثره بدلون په لور.....
- ۳۰..... معيبيوبه او مريض ځوانان د معيبيوبې.....
- ۳۰..... ټولني زېږنده ده.....
- ۳۱..... د جوزا ۲۴مې نېټې دويم پړاو ټولټاکنو.....
- ۳۱..... ته چمتوالی.....
- ۳۳..... په ديموکراتيکه پروسه کې گټونکی.....

- ۳۳..... او بايلونکی نشته دی.....
- ۳۴..... د کونړ بد نامه مشهورو څېرو له چا نه ملاتړ کاوه؟.....
- ۳۶..... همدا يې غر همدا يې کربوري.....
- ۳۷..... د فيسبوک ملگرو ته کورنی کار.....
- ۳۸..... جمهور رئيس کرزی بايد د وکيلانو د حقوقو قانون.....
- ۳۸..... توشېح نه کړي.....
- ۳۹..... د افغانستان جسد څنگه له خاورو نه.....
- ۳۹..... ژوندی راوکاږو؟.....
- ۴۱..... د هاني مون، ماه غسل، يا د شاتو مياشت.....
- ۴۹..... تلویزوني مناظرې جان کنيدی کامياب کړ.....
- ۵۳..... د حشمت کرزي وژنه.....
- ۵۷..... اختر هم د معلوماتو د راجمع کولو ښه موقع وي.....
- ۵۸..... غوايي لا حلال شوی نه دی خانکي مو په سر نيولي.....
- ۶۰..... هر نقطه مکان و هر سخن جای دارد.....
- ۶۲..... د رايپاڼو د شمېرنې لړۍ به څومره وخت ونيسي؟.....
- ۶۵..... وايي چې له ناپوهه دوست نه هونښيار دښمن هم ښه دی.....
- ۶۷..... ما د خداي لپاره يار ليدلی نه دی.....
- ۶۹..... کله به دا ځينې کسان قانع شي چې دوی شيخ فاني دي؟.....
- ۷۲..... د شهزاده چارلس اډوارد قصه.....
- ۷۴..... د فيسبوک مثبت استعمال او ورسره ستونځې.....
- ۷۶..... د انتخاباتو مستقل کميسيون نن ډاکټر صيب اشرف غني احمدزی.....
- ۷۷..... ډاکتر صيب اشرف غني ته مشورې.....
- ۸۷..... اهداف و تشکيلات حکومتداري ی خوب.....
- ۹۱..... د خوشحالی اوښکې به توپوم.....

درېيمه زاويه

۳

- ۹۳ ..... د ډاکټر عبدالله عبدالله لومړنۍ وينا د وحدت ملي حکومت له
- ۹۳ ..... ارزښت، اهميت، معيار او تعداد د دولتي چوکيو
- ۹۴..... د انتخاباتو د رايه ورکولو احسان به کله خلاصېږي؟
- ۹۵ ..... يو لاروي ته د ملا نصرالدين ځواب
- ۹۶..... د خبر نه شتون په خپله ښه خبر دی
- ۹۸ ..... فساد او فاسدين ټولنه خوسا کوي
- ۹۹... په افغانستان کې د هېڅ شي کمبود نشته خو هېڅ نه لرو! څه مطلب؟
- ۱۰۲..... ښه حکومتداري بايد د څو کسانو ترمنځ د خپلو گټو د ساتلو په
- ۱۰۳..... جنگ ښه دی که صلحه؟
- ۱۰۴..... د عزيزتوت او ښايسته توب ترمنځ توپير
- ۱۰۷..... د شخصيت وژني او د پالیسۍ پر سر د اختلاف نظر توپير
- ۱۱۵..... د مافيایي نظامونو عمده خاصيت
- ۱۱۶..... Multitasking يا په يوه وخت کې څو کارونه کول
- ۱۱۷..... انماالاعمال بالنيات
- ۱۲۰..... مننه او په اخره کې يو وړانديز
- ۱۲۴..... د فیسبوک يو نوع اخلاقي فساد
- ۱۲۵ ..... په خبرو کې سوچ او فکر په کار دی او يو وړوکی غوندې وړانديز
- ۱۲۶ ..... يوه مهمه وينا او يوه وړه تبصره
- ۱۳۱..... آیا د فیسبوک اکاونټ درلودل عیب دی او کنه؟
- ۱۳۲ ..... د دیترویت په هوایي ډگر کې مې د يو کلیوال سړي قصه راپه یاد
- ۱۳۴ ..... امریکایان ولې افغانستان ته راغلي دي؟ کونړ د لرگو د خاطره
- ۱۴۳ ..... ایا نیوکې یا انتقاد خیانت دی؟
- ۱۴۴..... فیسبوکي تا ویلې ماویلې
- ۱۴۶ ..... د ماشومانو د ورځې په یاد!

درېيمه زاويه

۴

- ۱۴۷..... د خبرونو موثق والی او د خبرونو منبع ته توجه کول
- ۱۵۱ ..... د سولې د خبرو اترو په هکله د نن ورځې بحثونه
- ۱۵۴..... مونږ افغانان هم عجیبه مخلوق یوو
- ۱۵۶..... بعضې کسانو ته دوه سزاگانې په کار دي
- ۱۶۳..... د سولې په هکله دوه متضادې خبرې او ارزوگانې
- ۱۶۴..... د کرکټ خوشحالي او خوست غمېزه
- ۱۶۵..... نور مه ملامتوئ ځانونه باید ملامت کړو
- ۱۶۵..... د کوچني اختر مبارکي او يو وړانديز
- ۱۶۶..... میانه روی ښه شی دی
- ۱۶۷..... زمونږ د معیارونو تله ډېره ټیټه ده
- ۱۷۲..... احساساتي ولس او احساساتي مشران
- ۱۷۲..... پپولست (populist) سیاست ولس د تباهی سره مخامخ کوي
- ۱۷۳..... د زمري ۲۸مه د آزادی د ورځې په ویاړ
- ۱۷۴..... څوک د مډالونو مستحق دی؟
- ۱۷۵..... د نا انډوله انتخاباتو داصلاحي کمیسیون د پریکړو سره مخالفت
- ۱۹۰..... د انتخاباتو په هکله د کابینې د تېرې شپې د پریکړې هرکلی
- ۱۹۰..... کاوون کاکړ او شاه محمود میاخېل
- ۱۹۲ ..... د انتخاباتو د سیستم په هکله بې تفاوتی
- ۱۹۲ ..... اخلاق او میانه روی
- ۱۹۳ ..... څوک جاسوس دی او څوک نه دی؟
- ۱۹۴ ..... د نظام او د حکومت د تغیر تر منځ فرق
- ۱۹۶ ..... د لوی اختر مبارکي
- ۱۹۷ ..... د حکمتیار صیب انرژي او دسپلین کې شک نشته خو د څه لپاره؟
- ۲۰۴..... بې نقشی حکومتداري نه کېږي

درېيمه زاويه

۵

- ۲۰۸ ..... د معلم د ورځې یاد
- ۲۰۹ ..... طمعه بد شی دی
- ۲۱۰ ..... یوه دلچسپه معلومات
- ۲۱۱ ..... د جنگونو انواع
- ۲۱۴ ..... د چاپلوسانو پر ضد مبارزه
- ۲۱۷ ..... د پولیسو د زونونو جوړول
- ۲۱۹ ..... د امریکایي قواو د شتون په هکله د تحلیگرانو تحلیل
- ۲۲۰ ..... افسوس د افغانستان د خارجه دیپلوماسی او د حکومت په حال
- ۲۲۴ ..... د چین د جمهور رئیس د مرستیال د سفر په هکله خوشبینی او
- ۲۲۹ ..... د رژیمونو د چارواکو سمبولونه
- ۲۳۰ ..... ښار جوړولو وزارت د خلیل الله فیروزي د بند یوکلنه کلیزه په
- ۲۳۳ ..... ما تنها ملتی هستیم که ملا نصرالدنی تصمیم میگیریم
- ۲۳۴ ..... بدبختی او وحشت هم انتها ته رسېدلي
- ۲۳۵ ..... د شطرنج لوبه په کوم حالت کې ده؟
- ۲۳۷ ..... د افلاطون نظر د شاعرانو په هکله
- ۲۳۹ ..... د مایوسی نښه
- ۲۳۹ ..... د افغانستان او پاکستان ترمنځ ډیپلوماسي
- ۲۴۲ ..... د اسیا د زړه کنفرانس په اسلام اباد کې
- ۲۴۳ ..... ایا استخباراتي جگړه مونږ گټلی شو؟
- ۲۴۴ ..... دومره بار یوسه چې څومره ځای ته رسول شې
- ۲۴۵ ..... څنگه ولس او حکومت یوه سندره زمزمه کړي؟
- ۲۴۷ ..... انفرادي تصامیم همپشه اجتماعي اغېز لري
- ۲۴۸ ..... کاشکې چې په دې بعضې مسایلو نه پوهېدای؟؟؟؟ نو به نه
- ۲۴۸ ..... د شېخ چلي پروژة

درېيمه زاويه

۶

- ۲۵۰ ..... زما د ژوند د سیاست د لومړنيو زده کړو ځای
- ۲۵۲ ..... دې ملت سره به څوک مقابله وکړای شي؟
- ۲۵۳ ..... د پارلمان له خوا د ټاکنو د تقنيني فرمان د ردولو په هکله اندېښنه
- ۲۵۵ ..... د جدي شپږمه نېټه په افغانستان کې د روسانو د يرغل ورځ
- ۲۵۶ ..... خبرتيا
- ۲۵۷ ..... د امريکا د ويرجينيا ايالت کې دالس هوايي ډگر سره نږدې د
- ۲۵۸ ..... يوه خاطره د شهيد سردار احمد په یاد
- ۲۵۹ ..... د پکتیکا د ارگون د پېښې غندنه
- ۲۶۰ ..... د تليفونو د کمپنيو غلا په ښکاره ورځ
- ۲۶۲ ..... مدیریت او رهبري په انسان کې له وړوکوالي نه ښکاري
- ۲۶۷ ..... ياره! دا جان کيږي راته ډېر ډېر مه ځلوی
- ۲۷۱ ..... د والدينو مسووليت د اولادونو پر وړاندې
- ۲۷۳ ..... څنگه په امريکا کې د افغانستان د نوي حکومت په هکله مثبت
- ۲۷۵ ..... د پکتیکا د يحيی خيلو دردونکې پېښه
- ۲۷۶ ..... د نږدې ملگري محمد حسن حسام مړينه
- ۲۷۸ ..... د خوست تراژيدونکې پېښه او برمنگهم کې د نيالگيو اېښودل
- ۲۸۰ ..... عجيبه دنيا ده
- ۲۸۱ ..... وايې افغانان په سر مزل کوي ځکه سر زوري دي
- ۲۸۱ ..... لاندې انځو ته په ښه دقت سره وگورئ
- ۲۸۳ ..... د اختر د ورځې د لمسو رالېږل شوې تحفه
- ۲۸۹ ..... په وطن به دې ولې زړه درد نه کوي
- ۲۹۰ ..... په مادريد کې د لاندې د غوښو د رواج په هکله
- ۲۹۳ ..... د الحاج محمد حسن حسام صيب په یاد
- ۲۹۸ ..... د اوبښتون ټولني له خوا ستاينليک

له چانه به پوښتنه وکړو؟ ۲۹۹
په شگو کې ژوند ۳۰۰

د مارشال فهميم مړينه

د فرورۍ نهمه نېټه، کال ۰۱۲۰۱۴ م

نن سهار راته د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت مرستيال او زما نږدې دوست او ملگري پوهنمل غلام نبی فراهي تليفون وکړ چې د جمهوري رياست لومړی مرستيال مارشال محمد قسيم فهميم په حق ورسېد. د ده مړينه لا مطبوعاتو نه وه تاييد کړې نو ما په فېسبوک کې د ده د غمرازۍ په خاطر وليکل:

مارشال محمد قسيم فهميم د افغانستان د جمهوري رياست لومړی مرستيال د ورپېښې ناروغۍ له امله نن وفات شو. انا لله و انا اليه راجعون. الله دې جنت فردوس نصيب کړي، د ده کورنۍ او دوستانو ته صبر جميل غواړم. يوه مهمه خوبي چې مارشال صيب درلوده هغه دا وه چې څه يې په زړه و هغه به يې په خوله هم ويلې. روح دې يې ښاد وي.

احمد الله فولاد ليکلی و چې خدای دې يې نه ښيي، نو ما ورته په ځواب کې وليکل:

الله تعالی ښه پوهېږي چې څوک ښيي او که نه خو مسلمانانو ته دا په کار ده چې د ښې دې د بښنې دوعا په مړي پسې وکړي. که چا ښه کړي وي که بد هغه به په دې دنيا کې تاريخ قضاوت کوي او په هغې دنيا کې الله تعالی هر چا ته خپل ثواب د هغه د اعمالو په اندازه ورکوي. نو فکر کوم چې ټولو دوستانو ته په کار ده چې په خپلو ليکنو کې لږ فکر وکړي او هغه څه چې په يو مړي پسې يې ويل مناسب نه دي، بايد ونه وايي.

ولس د موجوده حالت او د دغه حالت د بد تر دوام

نه ستړی دی

۲۲ مارچ ۲۰۱۴ م کال د حمل دویمه نېټه، ۱۳۹۳ هجري شمسی کال درنو دوستانو! تاسې ټولو ته د ۱۳۹۳ هجري شمسی نوي کال مبارکي وایم. خدای دې وکړي چې د دې کال د راتلونکې میاشتې په ټولټاکنو کې له درغلیو نه پرته یو ښه حکومت رامنځته شي ترڅو د افغانستان د خلکو د تشویش نه ډک ژوند ته د پای ټکی کیږدي. زیاتو ولایتونو ته چې ما په تېرو دوو میاستو کې سفرونه کړي او همدا نن د ننگرهار او کونړ نه کابل ته راغلم، په کلیو، بانډو او ښارونو کې چې ما د خپلو ولسونو پوهه او عامه پوهاوی ولید نو دا امید رابښي چې زموږ ولس اوس بیدا ره شوی او په ټولټاکنو کې به برخه اخلي او د افغانستان د سیاسي حالاتو په هکله بې تفاوته نه دی. همدا ولس به په ټولټاکنو کې د درغلیو مخه هم نیسي. ولس د موجوده حالت او د هغه د بدتر دوام نه ستړي او پکو دی او مثبت تغیر ته امید واره دی. ما د ۲۰۰۹ او ۲۰۱۴ کلونو ترمنځ ډېر زیات مثبت تفاوتونه ولیدل.

حیات پیاوړي صیب د پورته لیکنې په هکله لیکلي و:

میاخېل صاحب ستا دې هم نوی کال مبارک وي خو د دې کال د راتلونکې میاشتې په ټولټاکنو کې له درغلیو نه پرته یو ښه حکومت رامنځته کېدل یو خوب او خیال دی. که دغو څلور پوښتنو ته ځواب وویل شي نو پر ټاکنو به بیا باور وشي او خلک په کښې برخه باید واخلي. (۱) امنیت (۲) په ټاکنو کښې روڼتیا (۳) د ټاکنو په اړه د خلکو پوهاوی او (۴) د تېرو دورو ټاکنو ناکامه پایلې چې ولس ته یې هېڅ گټه نه ده رسېدلې، بلکې یوازې د زور او

زر د خاوندانو ناروا واک ته یې مشروعیت ورکړی. د دغو ملاحظاتو په رڼا کې د راتلونکو ټاکنو پایلو ته چې هر څه وي څوک نه شي خوشبیننه کېدای، نو حتی په هغه کښې گډون یو بې گټې کار دی.

ما د حیات پیاوړي صیب په ځواب کې ولیکل:

پیاوړی صیب سلام! که څه هم موږ د انتخاباتو په هکله مخکې هم یو څو خبرې سره کړې وې خو ښه ده چې یو څو ټکي سره بیا تبادله کړو. اول خبره خو دا ده چې موږ باید لاس تر زنې کیننو ځکه که سیلاب مو هم وړي باید لاس او پښې ووهو. بې تفاوتې د افغانانو په خپله شکست دی. باور وکړه چې زه د ډېرې اطرافي ولسوالۍ، خاص کونړ اوسېدونکی يم او پرون چې مشرانو او ځوانانو کومې خبرې په غونډه کې کولې نو د هغوی عامه پوهاوی زموږ د ډېرو تعلیم یافته وو نه چې د ولس د حالاتو نه نا خبره دي او له ولس سره اړیکې نه لري ډېر اوچت و او ډېر ښه تحلیلونه یې کول نو دا ماته امیدوارې راکوي چې زموږ ولس هغه پخوانی ولس نه دی او بیداره شوی دی.

امنیت تېر ځل هم د مخالفینو له خوا خراب نه و بلکې حکومتي چارواکي په خپله انتخاباتو لپاره گواښ و او دا اوس مشکله ده ځکه دولتي چارواکي هم تقسیم شوي او هم حیران دي چې څه وکړي. د ولسونو برخه اخستنې په دې لویو لویو او وړو غونډو کې وښودله چې د هېواد په هر سیمه کې خلک له انتخاباتو سره دلچسپي لري او برخه په کې اخلي.

کمیسیون د انتخاباتو هم هغه پخوانی کمیسیون نه دی او تر کومه حده چې ماته معلومه ده بېطرفي به وساتي انشاءالله او همدا زموږ امید د دوی نه دی چې بېطرفی وساتي. او که یې ونه ساتي نو هم ولس او هم میدیا ډېره فعاله ده او د دوی زیاتې درغلی به ډېر ژر رسوا شي. که دا ووايو چې تېر ځل انتخاباتو د خلکو مشکل نه دی حل کړی نو باید بې تفاوته اوسو نو دا هم معقوله لار نه ده ځکه همدې ټوپک سالارانو پخوا د ټوپک له لارې په خلکو

حکومت کاوه او اوس له ولس نه رایه غواړي نو دا په خپله هم د ولس بریالیتوب دی او همداسې امید شته چې ولس به په خپله اخر کامیاب شي چې د ځان لپاره ښه حکومت وټاکي.

زما امید د تاسې غوندې پوه کسانو نه دا دی چې د ایډیال حالت په طمع باید ونه اوسو او په انتخاباتو کې برخه واخلو. کېدای شي چې زموږ او تاسې هلې ځلې نتیجه ورکړي. لوستلي مې نه دي خو اوریدلي مې دي چې د سید جمال الدین افغان د یو فرانسوي فیلسوف سره بحث و. نو دغه فیلسوف ورته ویلي و چې زه ستاسې پر خدای عقیده نه لرم ځکه اخرت، حساب او کتاب نشته دی. سید جمال الدین افغان ورته ویلي و چې زموږ دلایل پر تاسې قوي دي. ځکه چې د هغه دنیا نه هېڅوک بېرته نه دي راغلي. مسلمانان په دې عقیده دي چې اخرت، د قبر عذاب او الله شته دي او تاسې په دې عقیده یاستئ چې نه شته دي، موږ یعنې مسلمانان په الله تعالی عقیده لرو او که حساب او کتاب په اخرت کې و نو ډېر ښه او که نه و نو هم فرق نه کوي. خو مشکل ستاسې دی که په اخرت کې، حساب او کتاب وي نو بیا به تاسې څه کوئ یعنې مسلمانان دوه چانس لري او غیر مسلمان یو چانس لري.

نو زه هم تاسې ته وایم که برخه وانخلئ او کار ونه کړئ نو دا پخپله شکست دی او که هلې ځلې وشي او خلک په انتخاباتو کې برخه واخلي نو دوه چانس لري او احتمال شته چې نتیجه ورکړي. په درنښت

واحد هیله من صیب لیکلي و:

میاخېل صیب ستاسو په دې خبره چې «همدې ټوپک سالارانو پخوا د ټوپک له لارې پر خلکو حکومت کاوه او اوس له ولس نه رایه غواړي نو دا په خپله هم د ولس بریالیتوب دی» خپل نظر وړاندې کوم. رښتیا هم دا د ولس زور او بریالیتوب ښيي چې ټوپکوال نور قانع شوي دي چې ماشې یې نورې

ټس هم نه کوي نو اوس زاری کوي خو ولس باید هوښیار وي چې مجرمانو دا ځل مداریتوب ته مخه کړې ده، هسې نه چې بیا وغولېږي او هماغه قاتلان او بدماشان بیا په خپلو اوږو سپاره کړي. آیا پرته له پخوانیو جنایتکارانو بل څوک نه پیدا کېږي؟ که په دېرش میلیونو افغانانو کې د ولسمشرۍ لپاره پاک سړی نه پیدا کېږي نو بیا خو رښتیا دغه هېواد او خلک په سیند لاهوو دي!

ما د هیله من صیب په ځواب کې ولیکل:

هیله من صیب ستاسې خبره سمه ده. د ولس ځیرکي او هوښیارتیا همدلته په کار ده چې بې تفاوته ونه اوسي او برخه په انتخاباتو کې واخلي او هغه چا ته رایه ورکړي چې د دوی په اند دا نیمه ډوبه جاله ساحل ته رسولی شي او که په خپل اختیار بیا هم خپله لکۍ د یو څو روپو لپاره د هغو کسانو پسې تړي چې ښه پوهېږي چې هم ځان غرقوي او هم ولس نو دا خودکشي- باید ولس و نه کړي. دا د هر چا دنده ده چې د خپلې وسې په اندازه د خپلو ملگرو او دوستانو سره په اړیکه کې اوسي او د ولسي کمپاین ډیوه نه یوازې تر انتخاباتو پورې بلکې له انتخاباتو نه وروسته هم بله وساتي تر څو پینځه کاله وروسته بیا ولس له داسې ستونځو سره مخامخ نه وي لکه اوس چې مخامخ دی. د ولسي بیدارتیا او په سیاست کې برخه اخیستنه سترې کار دی لکه د شگو مزل دی خو حرکت د مزل باید مثبت خواته اوسي.

په ټولټاکنو کې یوه ورځ برخه اخستنه به د دې ملک

برخلیک د تل لپاره بدل کړي

د مارچ ۲۶مه نېټه، ۲۰۱۴ م کال، کابل

د هېواد په بېلابېلو ګوټونو کې د جمهوري ریاست لپاره درندو غونډو دا وښودله چې د افغانستان ولس اوس هغه پخوانی ولس نه دی، دوی رابیداره شوي دي او د خپل برخلیک په اړه تصمیم نیولی شي. په دې تاریخي غونډو کې چې د هېواد په تاریخ کې ساری نه لري، د افغانستان ولس کورنیو او بهرنیو حلقو ته دا وښودله چې د افغانستان ولس هر ډول تهدید او افراطي حرکتونه چې په هر نامه وي ردوي او د ولسواکۍ نظام پلویان دي.

د زیاتو خلکو ګډون هغه اوازې او انگازې چې د بعضې نوماندانو له خوا خپرېږي چې جعل کاري به په ټاکنو کې وشي او یا د جعل کاري په طمعه ناست دي په کلکه رودوي. نه نوماندان هغه پخواني نوماندان دي، نه ولس هغه پخوانی ولس دی، نه د انتخاباتو کمیسیون هغه پخوانی کمیسیون دی او نه مدني ټولنه او مطبوعات هغه پخواني دي چې څوک درغلي وکړای شي. امید دی چې ټول نوماندان د صافو رایو په طمعه په انتخاباتو کې برخه واخلي. درغلي او تذویر د هیڅ یو کانديد په ګټه نه دی او نه یې څوک پایله مني نو ښه به دا وي چې ټول نوماندان خپلو پلویانو ته د صفا او پاکو انتخاباتو توصیه وکړي. امید دی چې د ثور په شپاړسمه د افغانستان ولس (ځوانان، نر او ښځې) په یوه اواز له خپلو کورونو نه راووځي او د رایو صندوقونو ته لاړ شي، بې له وېرې د خپلې خوښې نوماندانو ته رایه ورکړي. د ولس دا یوه ورځ زحمت به د افغانستان راتلونکی سرنوشت د تل لپاره بدل کړي چې د رایو په زور د حکومت واګې به د یو منتخب جمهور رئیس نه بل

منتخب جمهور رئیس ته انتقال شي او امید دی چې همدا دود به زموږ د کلتور جز وګرځي. د هوسا او آرام افغانستان په امید.

بېطرفی د انتخاباتو د کمیسیونونو

د اپریل دویمه، ۲۰۱۴ م کال

نن د انتخاباتو د شکایتونو د کمیسیون مشر- عبدالستار سادات د خپل فیسبوک په پاڼه لیکلي و:
خلکو ته مراجعه وکړئ!
د حکومت په اوږو یا له بلې غیر قانوني لارې ارګ ته ننوتل؛ له ارګه د ملي ارادې د جنازې وتل دي.

کانديدان دې پوه وي چې موږ د دې جنازې په لمانځه کې ګډون نه کوو .
ښاغلو کانديدانو!

خلکو ته مراجعه وکړئ، د هغوی رایه واخلي، ځکه؛ موږ به بې خاوندې رایې ته اعتبار ورنکړو.

مايي په ځواب کې وليکل:

سعادت صیب په انتخاباتو کې د کانديدانو او ولس رول ډېر مهم دی خو د ټولو نه زیات ستاسې د کمیسیون او د انتخاباتو کمیسیون رول ډېر مهم دی او که ثبات راځي او قانوني او مشروع حکومت راځي نو هغه به ستاسې د کمیسیونو سل په سلو کې د بېطرفۍ په نتیجه کې وي. د ټولو افغانانو او د دنیا سترګې ستاسې کمیسیونو ته دي. همدا امید د تاسې نه لرو چې د هیچا سره کمک مه کوئ او خپله کامله بېطرفي وساتئ. که هر چا وګټله نو نوش جان یې.

د انتخاباتو لپاره غټ تهديد خرابه هوا ده نه د

طالبانو تهديد او بد امنی

د اپریل درېيمه نېټه، ۲۰۱۴ م کال

د شنبه په ورځ د افغانستان انتخاباتو ته غټ تهديد به په ټول ملک کې اټکل شوی باران وي نه بد امنی او د حکومت د مخالفينو تهديد. خدای دې وکړي چې افغانان له باران نه ونه وېرېږي او له کورونو نه راوځي او خپل وټ د خپلې خوښې کانديد ته بې له وېرې، قومي او ژبنيو اړیکو او یا نورملحوظاتو له امله ورکړي او معیار یواځې د وطن ثبات او ابادي په نظر کې ونیسي. هغه چا ته رایه ورکړې چې څوک دا نیمچه ډوبه جاله ساحل ته رسولی شي. ښه انتخابات د ټولو وطن دوستو افغانانو لپاره بریا ده. نه باید پخپله تقلب وکړو او نه نور باید تقلب ته پرېږدو. زموږ امید د ټولو کانديدانو نه هم دا دی چې خپلو کمپینرانو ته هدایت وکړي چې دوی لپاره تقلب ونه کړي. تل دې وي افغانستان

د جمهوري ریاست د پایلو په هکله تشویش

د اپریل ۸مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م

دا د افغانانو حق دی چې د دوی د رایو احترام وشي، پاکې او ناپاکه رایې جدا شي، که هر چا درغلي په رایو کې کړې وي هغه باید په گوته شي تر څو د انتخاباتو پر پروسه باندې د ملت باور زیات شي او په راتلونکي کې بیا څوک درغلیو ته زړه ښه نه کړي او له ملت نه د صفا رایو په طمعه اوسي.

دې انتخاباتو دا وښودله چې زور او زر چندان گټه ونه کړه. زه چې په خپل ولایت کې رایو ته نظر اچوم نو د کونړ خلکو، د اتیاومې او نویومې لسیزو ټیکه دارانو او هم د موجوده حالاتو دوام په کلکه رد کړی او د یو نوي تحول او نظام جوړونې ته یې رایه ورکړې ده. زه د ټاکنو او د شکایتونو د کمیسیونو په مشرتابه او رهبرۍ باندې باور لرم چې دوی به د هیچا په گټه او یا تاوان کار ونه کړي او په ازاده، بیطرفه او عادلانه توگه به د انتخاباتو د پایلو پلټنه وکړي او لازم تصامیم به ژر ونیسي. تر څو بېخایه او بې اساسه اوازې او انگازې د رښتیاو ځای ونه نیسي. افغانانو خپله مېړانه وښودله نو اوس د دې کمیسیونو مېړانې ته سترگې په لاره دي.

ارزښت باید د ژوند لپاره وي نه ژوند د ارزښتونو

لپاره

د اپریل ۱۴مه نېټه، ۲۰۱۴ م کال

د احسان الله درمل صیب لیکنه راته ادریس غروال صیب څه موده مخکي راکړه چې ډېره مې خوښه شوې ده. اول خبره دا ده چې وایي د ټولنې ارزښتونه د وخت او زمان او هم د ضرورت پر اساس بدلېږي. یو شی چې پخوا ارزښت یې درلوده اوس یې نه لري. دویمه خبره په دې لیکنه کې دا ده چې ارزښتونه باید د ژوند لپاره وي نه ژوند د ارزښتونو لپاره. که دې دوه فارمولو ته وگورو نو واقعاً چې کوم ارزښت چې په ټولنه کې استعمال نه لري هغه ته موږ اوس ارزښت نه شو ویلی. پخوا به چې د چا لیک او لوست یاد و نو هغه ته به میرزا صیب ویل کېده او په دولتي چوکيو به هم میرزا صیب کار کاوه او داسې میرزایان و چې والیپان او وزیران هم شوي دي. خو اوس لیک او لوست چندان خبره نه ده او یوازې په لیک او لوست موږ ځان ته کار

نه شو پيدا كولى. كه په افغانستان كې سړى په خپله ريزومي كې وليكي چې په پښتو او دري ژبو پوهېږم نو دا خبره ډېر ارزښت نه لري ځكه كه په افغانستان كې څوك اوسېږي او په دولتي ادارو كې كار كوي نه خامخا بايد په دې ژبو پوه شي. يا كه په امريكې كې سړى په خپله ريزومي كې وليكي چې په انگليسي ژبه پوهېږم نو دا چندان ارزښت هلته نه دى ځكه ټول په انگليسي ژبه پوهېږي خو افغانستان كې بيا دا ارزښت دى.

درمل صيب دا هم ليكلي دي چې لمر په ملتان كې ارزښت نه دى خو په هغو ځايونو كې چې يخني وي او لمر نه وي نو هلته ارزښت دى. دا يې هم ليكلي چې د انسان د خلقت نه وروسته خور او ورور سره نكاح كوله ځكه انسانان كم و خو اوس دا ارزښت نه دى بلكې كه څوك دا كار اوس وكړي نو د وحشي انسان خطاب ورته كيدى شي. نو ښه دا ده چې موږ ارزښت د ارزښت لپاره ونه پالو بلكې ارزښت بايد د ژوند لپاره وي.

ارزښتونه

۲۰۱۳م كال په اخرو كې، ښاغلي ادریس غروال راته د احسان الله درمل صيب دا لاندې مقاله په كورنۍ كې راکړه چې زما ډېره خوښه شوه، نو اړینه مې وگڼله چې دلته يې چاپ كړم:

د رياضي د معادلاتو متحولات دي، چې له صفر نه تر مثبت او منفي لاینناهي پورې تغيرات قبلوي؛ بتان دي، چې انسان يې د خپلې اړتیا لپاره تراشي، كه په ژوند كې يې رول مثبت و، تعظيم يې كوي او همدا چې په دې ډرامه كې رول پای ته ورسېد، تېر پسې راخلي؛ زموږ په لاس جوړې شوې سكې دي، په خپله يې چلوو او كوټه كوو. د بشر په تاريخ كې د خداى (ج) د استازيو او اسماني اديانو تعدد دې ته اشاره كوي، چې ارزښتونه پر ځاى ولاړ او لا بغير نه وي. د ارزښتونو مور و پلار د انسان احتياجات دي. هر څه، چې

د انسان اړتياوو ته مثبت ځواب ويلى شي ارزښت يې بولي او كه دا قابليت يې له لاسه وركړ، غورځوې يې. د ادم (ع) په وخت كې، چې د انساني نسل ډېرېدو ته اړتيا وه، خور ښځه كېداى شوه، مگر كه اوس څوك داسې وكړي، موږ ته به وحشي ترين كس ښكاري. د بشري تاريخ د حافظې كعبه د ارزښتونو د بتانو له ماتو ټوټو ډكه ده، له دې ماتو ټوټو كله، كله نور بتان تراشل شوي، بيا مات شوي او دا سلسله لاهم روانه ده. كه انساني اړتياوې د ارزښتونو د زېږېدو او پيدا كېدو سبب وي، نو ارزښتونه بايد متحول وي، ځكه چې د انسان اړتياوې كله په يوه حال وي؟ دويمه خبره دا ده، چې د بېلا بېلو تفاوتونو له امله د انسانانو اړتياوې سره يو شان نه وي، ځكه نو ارزښتونه هم بايد متفاوت وي، په نړۍ كې د مشتركو ارزښتونو مثالونه كم لرو، د استاد پسرلي خبره:

په هر سر كې بل خيال وي په هر زړه كې بل هوس

هر څوك له مرزگې تښتي خو كركس پسې ږندېږي

د لمر په اړه موږ د ملتان او سايبريا د خلكو عقايد نشو يو شان كولى. دا ارزښت د اولو اړتيا نه ده (ولې نه ده، خو تر يو حده) او د دويمو ده، ځكه نو لمر د دواړو لپاره مشترك ارزښت نشي كيداى. د زردشتي دين د زوكړې سيمه غرنۍ او يخه وه، نو اور پكې ارزښت دى او هلته چې گنگا سپېڅلى او اوبه مقدسې دي، د گرم اقليم له اغېزو سترگې نه پټېږي. د ارزښتونو په اړه دريمه او تر ټولو مهمه خبره دا ده، چې ارزښتونه د ژوند د خدمت لپاره كېږي، ارزښتونه بايد د ژوند په پرمختگ، خوشحالي او سوکالي كې ونډه واخلي او كه دا كار نشي كولى بايد د زړوبوتانو او يا زړو جامو په څېر له ژونده ووځي او ځاى يې نوي ارزښتونه ونيسي. په بله ژبه ارزښتونه د ژوند لپاره دي، ژوند د ارزښتونو لپاره نه.

په دنيا کې تر ژوند لوی ارزښت نشته، انسان چې تر اوسه پورې هر څومره کارونه کړي، د خپل ژوند د هوساينې لپاره يې کړي او حتی د خپلې ارامۍ لپاره يې د نورو له محوه کولو هم ډډه نه ده کړې. د ارزښتونو په اړه د تحول نظريه راسره مرسته کوي، چې موږ په خپلو ارزښتونو فکر وکړو. گټور يې لا وځلو او بې گټې يې معاوضه کړو. په وروسته پاتې ټولنو کې، چې فکرونه زنداني وي او سرونه يوازې د هو په علامه خوځيدو ته جوړ شوي وي، داسې ارزښتونه هم د ژوند په بيه پالل کېږي، چې له ژوند سره په جنگ وي. د داسې ټولنو يو لوی ارزښت د اسلافو په نقش قدم تگ دی او پلار نيکه تراشلي ارزښتونه لا بغير دي. خلک هيڅ فکر نه کوي، چې پلار نيکه تراشلي ارزښتونه د هغوی د زمانې لپاره ول او موږ په بېل وخت کې ژوند کوو. له وخت سره د انسان اړتياوې او غوښتنې بدلېږي، انسان د خپلو اړتياوو د تکميل لپاره نوې هڅې کوي او نوې هڅې ممکن نوي ارزښتونه معرفي کړي. بيدار قومونه د خپل تاريخ او ماضي هغه برخه سرمشق گرځوي، چې د دوی له ژوند سره مستقيمه اړيکه لري او هغه چې له تير وخت سره تېر شويدي، په احترام يې له مخې ايسته کي او معاوضه کوي. موږ پر دې فکر نه کوو، چې د ارزښت د رامنځته کېدو زمينه څه وه، اوس هغه زمينه او اړتيا شته کنه، بس خو تندي دي، چې د پخوانيو بتانو په پښو کې يې سولوو.

موږ ارزښت د ارزښت لپاره پالو د ژوند لپاره نه، يا په بله ژبه چارمغز او پسته له پوښونو سره د دې لپاره خورو چې چارمغز او پسته دي، د مغز لپاره يې نه خورو. زموږ چلند حتی له قران سره هم د همداسې وچو ارزښتونو په څېر دی. دا يوازې هغه کتاب دی، چې بايد ښکل شي، مسافر ترې لاندې تېر شي، په څو پوښونو کې تاوشي، د بل حکمه او جايداد پرې وگڼل شي او رنگارنگ چاپ شي. مگر له ژوند سره د قران په اړيکه نه پوهېږو او يا تر اوسه نه يو خبر، چې د قران پيام څنگه د ژوند له هوساينې سره مرسته کوي؟

مولانا روم چې د انساني ارزښتونو لوی مبلغ دی، له قران سره د هغه مهال د خلکو د چلند پر وړاندې څه پر ځای عکس العمل ښودلی و:

ما زقرآن مغز را برداشتيم
پوست رابه ديگران گذاشتيم

موږ چې ريښتوني مفکران او د خیر خلک کم لرو، لا هم په داسې ارزښتونو او افتخاراتو سره وژنو، چې زموږ د ژوند له تحرک او هوساينې سره هيڅ مرسته نه کوي، د بيدل خبره: محوی فخریم که عار را ماند.

د نړۍ د متحرکو او پرمختلليو ټولنو د پرمختگ راز يوازې او يوازې دا دی، چې له خپلو اړتياوو سره سم ارزښتونه تراشي او که اړتياوې يې بدلې شي، ارزښتونه هم ورسره بدلوي، موږ دا کار نه شو کولی او چې نه يې شو کولی نو ولې دې د ولاړو اوبو په څېر بوی واخلو؟ بيا هم استاد پسلی:

رانده تول عمر پتې سترگې په امسا پسې ځي
بيناهغه دی، چې هم لارې هم رهبر بدلوي

نه زور منطق چلېږي ياره نه زاړه فکرونه
څيرک زلمي په تاوده جنگ کې هم سنگر بدلوي

د افغان رايو ته احترام په کار دی

د اپريل ۲۳مه نيټه، کال ۲۰۱۴ م

د حمل يا وري په شپاړسمه د افغانستان ملت دنيا او هم گاونډيانو ته وښودله چې د افغانانو سياسي شعور حتی په کلو او بانډو کې هم ډېر او چټ دي او بې له وېرې يې په ټاکنو کې برخه واخستله. د وري د مياشتې ټاکنو او د خلکو گډون په پراخه کچه په امنيتي ارگانو او د ټاکنو په خپلواکه اداره باندې باور اضافه کړ. دا ټاکنې په تخنيکي لحاظ او هم د شفافيت په لحاظ

د ۲۰۰۹ م کال د جمهوري رياست د ټاکنو نه سمې او شفافه وې. دا چې په تخنيکي لحاظ درغلي په بعضې ځايونو کې شوې او يا په بعضي ځايونو کې د کميسيون غړو او ناظرينو سمه دنده نه ده اجرا کړې جدا خبره ده خو تر اوسه د ټاکنو او شکايتونو کميسيونو خپلې دندې په ښه توگه سرته رسولي دي. کيدای شي چې د ټاکنو پايلې بعضې نوماندانو او يا د هغوی پلويانو ته دلچسپه نه وي خو چې که جمع او تفريق سم وشي نو همدې ته ورته پايلو نه زياته توقع هم بېخايه راته ښکاري.

اوس داسې ښکاري چې هيڅ يو کانديد شايد ۵۰ جمع يو ونه گټي او ټاکنې دويم روند ته تلونکي دي نو ښه دا ده چې مخکښه نوماندان او هم د دوی پلويان دا پايلې ومني او دويم روند ته ځانونه چمتو کړي. په تلويزيونو او يا رسنيو کې د جوړجاړي خبرې هم کېږي چې که چا ۵۰ جمع يو پوره نه کړ نو جوړجاړی دې وشي او ټاکنې دې دويم روند ته نه ځي. د جوړ جاړي پلويان بعضې مصنوعي دلايل د خپلو شخصي گټو لپاره په گوته کوي خو زما په اند د جوړ جاړي پايلې به د دويم روند د ټاکنو نه په مراتبو خطرناکې او د تشويش وړ وي:

اول: که دويم روند ټاکنې ونه شي نو دا په خپله د ميلونونو افغانانو رايو ته په سپکه سترگه کتل دي. که جوړ جاړي باندې حکومت جوړېده نو ټاکنو ته بيا څه ضرورت و؟

دويم: که دويم روند ټاکنې ونه شي راتلونکی حکومت به مشروعيت ونه لري او حکومت داري به ورته مشكله وي او دنياوال هم شايد د غير مشروع حکومت سره په راتلونکي کې مرسته ونه کړي.

درېم: که جوړ جاړی وشي نو بيا به هيڅوک د ټاکنو په راتلونکې پروسه باندې باور ونه کړي او افغانستان به بيا د کشمکشونو لوبغالی وي او هر

څوک به د زور او زر له لارې قدرت نيسي او د افغانستان راتلونکی به بې ثباته وي.

څلورم: که څوک په خپل ځان او خپل ملت باندې باور لري نو بايد جوړجاړی ونه کړي او د ملت رايو ته د افغانستان د اساسي قانون او د ټاکنو د قانون په رڼا کې مراجعه وکړي. که چا زياتې رايې وگټلې نو هغه بل دې ورته مبارکې ووايي او بيلونکی دې د قوي اپوزيسون په توگه د ملت خدمت ته دوام ورکړي.

په ټاکنو کې گټونکی او بيلونکی دواړه گټونکي دي ځکه په ديموکراتيکه ټولنه کې د اپوزيسون رول د هغه گروپ نه ډېر مهم دی څوک چې قدرت لري. زما په اند هر څوک چې راتلونکې ټاکنې گټي بايد يوه سمه اداره رامنځته کړې چې د افغانستان د ټولو قومونو نمايندگي په کې وي او په هر قوم کې ښه کسان شته چې د هغوي استازيتوب په راتلونکي حکومت کې وکړي. د افغانانو د بريا په هيله

زمونږ د ولس احساس لا ژوندی دی

د اپرېل ۲۶مه نېټه کال ۲۰۱۴م

په فیسبوک کې لولم چې زموږ دا بعضې د فیسبوک انډیوالان لیکي چې زموږ ولس شعور نه لري او یا بېسواده دی نو په دې خبره ډېر سخت ځورېږم. کېدای شي چې بعضې کسان همداسې وي خو په عمومي توگه دا خبره سمه نه ده. که انتخاباتو ته وگورئ نو د کابل په ښار کې ډېرو باسواده او پوه کسانو رایه نه ده ورکړې خو په اطرافونو کې ډېرو بېسواده کسانو د خپل سر په قیمت رایه ورکړې ده. پرون د کابل په احمدشاه بابا مېنه کې په یوه واده کې وم چې ما سره په خونه کې تقریباً شل کسه ډېر فهمیده، پوه او

با سواده کسان، چې اکثر و په ډالرو تنخواوې هم اخستلې، موجود و خو په سلو کې اتياو د جمهوري رياست په ټاکنو کې رايه نه وه ورکړې ځکه د هغوی د گوتو له رنگ نه معلومېدل نو ما ترې پوښتنه وکړه چې ولې مو رايه نه ده ورکړې؟ دوی هغه دغه کول. دلته د پوهې او شعور مسئله نه ده، خبره د احساس ده او تر اوسه اکثریت افغانان او په خاصه توگه ډېری پښتانه او د دوی تعليم يافته طبقه په ټولنيزو ښېگڼو او ټولنيزو کارونو عقیده نه لري. په پنځوس سلنه ښځو خو لا له سره نه غږېږو چې په سلو کې لس سلنه پې وټ نه ورکوي.

څو ورځې دمخه ما د فیسبوک په يوه لیکنه کې يادونه کړې وه که ضرب، جمع، تفریق او تقسیم سم وکړو نو د انتخاباتو پایلې له دې نه نورې سمې نه شي کېدای او د انتخاباتو د کمیسیون مېرانه د ستاینې وړ ده ځکه دوی نه له چا سره مرسته کړې او نه یې د چا حق خوړلی دی. دا چې اوس داسې ښکاري چې انتخابات دویم پړاو ته تلونکي دي نو دا زموږ د ټولو وطنوالو کار دی چې څنگه اول خپل ځانونه او بیا خپل ولس دې ته وهڅوو چې په دویم پړاو کې د اول پړاو په پرتله لاهم زیات سهم واخلي او دنیاوالو ته وښیو چې افغان ملت اوس د خپل سرنوشت په هکله بې تفاوته نه دی. که دا مرحله مو سمه تېره کړه نو زه په دې کلک ډاډمن او باوري یم چې په راتلونکي کې به د کودتايي نظامونو او یا د ټوپک په زور له قدرت نیولو نه د تل لپاره انشاءالله خلاص شو او افغانستان به د یو دایمي ثبات په لوري مثبت گام خامخا اخلي. په دایمي ثبات کې هم زموږ او هم زموږ د راروانو نسلونو خیر دی. زه په دې ډاډه یم چې زموږ د ولس احساس بیداره دی په دویم پړاو کې به لا زیات په ټاکنو کې برخه اخلي. ولس باید د نهیلیو پندتانو په خبرو پسې ونه گرځي.

قاسم منگل چې د خپل زوی په نوم مستعار حساب لري، د پورته لیکنې په اړوند لیکلي و:

زما په سياسي مسایلو او بحث کي زغرده نظر خوښېږي دا که د چا خوښېږي او که نه هغه بېله خبره ده، راځئ وروڼو! له صاحب صاحب نه تېر شو او په آزاده توگه خپل نظر ورکوم. دا غلط خبره به وي که ووايو چي خلک شعور نه لري ټول انسانان شعور لري. خو دا يو حقيقت دی چې ځينې يې زيات لري او ځينې يې کم. په افغانستان کې لومړی د باسپواد او روشن فکر ترمنځ بايد فرق وکړو. تول باسپواده روشن فکران نه دي او تول روشن فکران باسپواده نه دي. په دې معنی چې آیا هغه چا چې پوهنتون لوستی او په اوسنيو انتخاباتو کې د ژبې، مذهب، قوم، قبیلې پر بڼاد خپل يوه ظالم، جنگسالار، قاتل نه حمايت کوي آیا داسې تحصیل کرده اشخاصو ته موږ روشن فکر ویلی شو. پوهېږم چې (خواب روشن) دي. وروره! که معيار په افغاني انتخاباتو کې پاکي، صداقت، وطندوستي وای زما په نظر په دا يوولسو کانديدانو کې بهترين شخص نادر نعیم و چې بايد غوڅ اکثریت يې تر لاسه کړی وای هاغه وخت کې چې زه په کابل کې وم ما دا خبره نادر نعیم ته وکړه چې گرانه ملت تر اوسه دې مرحلې ته نه دی رسېدلی چې د ښه او ښه تر او بد او بدتر تر منځ فرق وکړي.

وروره! زما په فکر او اند زیات شمېر اشخاصو چې رايه ورنکړه هغې علت درلود. د دویم متفکر په خوا کې څوک ولاړ دي او د افغانستان د ازادۍ د سېمبول عبدالله په څنگ کي څوک ولاړ دي؟ همدارنگه د زلمي رسول خوا کې؟ په داسې نامتجانسه انتخاباتو کې ملت په ډېر بد حالت کې قرار درلود او لري.

او بله موضوع زما يو دوست چې زلمي رسول ته يې په ننگرهار کې کمپاين کاوه راته وويل چي ماته دوه ځلې د انتخاباتو د کمیسیون مسوول خلک کور

ته راغلل او را ته يې وويل چي دومره ډالر راكړئ چې مونږ هم تاسې ته صندوقه ډك كړو. زما په نظر په دې انتخاباتو كې زياتره منفي رول همدا د كميسيون باسپوادانو جوړ كړو كه زه هم په دې شرايطو كې كابل كې واى ما هم په راي اچونه كې برخه نه اخيسته.

واصل جمال صيب ليكلي و:

باعزمه او متين مشران تل د مسلکي لارې خپل پيغام د بامفهومه ليکنو له لارې خپلو ملگرو ته په خورا خوږه بڼه رسوي. دا هغه څه دي چې د گران وطن افغانستان په غېږ كې پراته په وطن مين يې د كومې ستومانۍ پرته په ډېر ښه انداز ترسره كوي. يوه څرگنده بېلگه يې زموږ مشر مياخېل صاحب دى. خداى جل جلاله دې يې ژوندى او كامران لري.

د پورته دوستانو د نظرياتو په هكله ما وليكل:

د ټولو دوستانو له نظر نه مننه! زه د قاسم جان منگل صيب له نظر سره موافق نه يم ځكه كه خفه رانه شي نو هغه اډيالېزم غواړي. د افغانانو مشكل همدا دى چې كه د دوى په سليقه كار سم نه وي نو بيا بايكات كوي او ټول ملت ورته بيا ملامته ښكاري. بايكات هغه وخت كې موثره وي چې مسير ته تغير وركولى شى او كه نه نو بايكات هېڅ معنى نه لري او بايكات په خپله شكست دى. كه څه هم ډاكټر نه يم خو په طب كې يوه اصطلاح ده چې ترياز Triage ورته وايي. كه زيات مريضان په يوه وخت كې روغتون ته راشي نو ډاكټر بايد ژر تشخيص وكړي چې كوم مريض د پاتې كېدو دى او كوم نه دى او د هغو مريضانو تداوي بايد وكړي كوم چې د روغېدو دي. د ډاكټر نيت خو به دا وي چې د ټولو مريضانو تداوي وكړي خو هغه ورته په عين وخت كې نه شي رسېدلى او هر مريض ورته مهم دى خو د امكاناتو او شرايطو پر اساس ډاكټر مريضان ډېر ژر كټگوري كوي ترڅو يو څه مريضان له مرگوني حالت نه بچ كړي. وروڼو! زموږ وطن هم ډېرې ستونځې لري. كه

د ستونځو كټگوري ونه شي او بيا هرې ستونځې ته معقوله او منطقي لار پيدا نه شي نو دا ستونځې نورې هم زياتېږي. زموږ وطن او ملت مريض دى او مريض ملت بايد اول په ICU يا عاجله خونه كې وساتل شي او چې حالت يې ښه شو نو بيا مريض د Critical يا وخيم حالت نه Stable يا ثبات حالت ته ځي. تر قيامته دا ښه نه ده چې دا ملت په عاجله خونه كې وساتل شي چې نه مري او نه جوړېږي. كه د انتخاباتو نه بله معقوله او عملي لار چاته معلومه وي چې زموږ مشكل حل كړي نو زه هم غواړم چې په هماغه لار لار شم او حمايت يې وكړم. د كميسيون پسې به هر ناکام شخص هر څه وايي خو چې د نږدې نه ما حالت كتلي دوى په ايماندارۍ كار كړى دى او د هيچا فشار ته تسليم شوي نه دي. كېداى شي چې د كميسيون بعضو كاركوونكو او كانديدانو نمايندگانو ثقل كړى وي خو دا عامه خبره نه ده. دويم ځل پراو ته بايد ټول تيارى ونيسي ترڅو مونږ يو مشروع حكومت ولرو او بيا هغه حكومت د خلكو مشكلاتو ته جواوبه وي. كه دا كار ونه شي نو بله لار گډوډي ده او په گډوډۍ كې د افغانانو خير نه شته دى. سردار نعيم زه هم له نږدې نه پيژنم ښه سپرى دى خو هغه تجربه چې دا ملت رهبري كړي نه لري.

د جمهوري رياست د انتخاباتو دويم پړاو اعلان شو

د مى د مياشتې ۱۵مه نېټه، كال ۲۰۱۴ م

دا چې د جمهوري رياست ټاكنې دويم پړاو ته رسماً وغزېدې نو انشاءالله د افغانستان ولس به د تېر ځل نه هم زيات په ټاكنو كې د زياتو ستونځو با وجود په شوق او ذوق سره برخه اخلي تر څو د ولس د وټ په زور راتلونكى ولسمشر وټاكل شي نه د ټوپك په زور او يا د پردې تر شا د معاملو پر اساس.

زه په خپلو افغانانو وروڼو او خویندو باوري يم چې دوی به یو ځل بیا د یوې ورځې یو څه وخت او یو دوه ساعته د افغانستان د راتلونکي او د خپل سرنوشت یا برخلیک په هکله د جوزا په ۲۴ مه نېټه د انتخاباتاتو په مرکزونو کې په صفونو کې تیروي او خپله رایه به اچوي. ملت باید په خپل ځان او خپله رایه په خپله باور پیدا کړي نه د چا شاباسی، مکافاتو او تشویق په طمعه لاس تر زني لاندې کیني. کامیاب دې افغانان او تل دې وي افغانستان.

کونړ ته باید په درنه سترگه وکتل شي

د جون د میاشتې لومړۍ نېټه، کال ۲۰۱۴ م

یو شاعر وایي:

هلک نه یې چې په تعلیم دې څوک پوه کا

هم عاقل یې، هم بالغ یې، هم دانا

که څه هم ما ته افغانستان ټوله یوه سیمه ښکاري خو دا چې زه په کونړ کې زېږېدلی يم او هلته مې خړ پوڅې کړي دي نو د کونړ خلکو په هکله بدې خبرې راباندې ښې نه لگېږي. ځینې متخصصین او ځانونو ته چې سیاسيون وایي داسې فکر کوي چې د کونړ سیمه غرنۍ سیمه ده او خلک یې بې تعلیمه او په سیاسي مسایلو نه پوهېږي. دا چې د ټاکنو د دویم دور د کمپاین وخت دی نو ځینې کسان هلته غونډې کوي او غواړي چې د کونړ خلک پوه کړي چې چاته رایه ورکړي. خو د دوی اټکل سم نه دی او دوی کونړیان سم نه پېژني. کونړ د تمدن او علم زانگو ده او د سید جمال الدین افغاني غوندې شخصیتونه هلته زېږېدلي او روزل شوي دي نو دوی پوهېږي چې چاته رایه ورکړي او څنگه د خپل راتلونکي په هکله تصمیم ونیسي. البته کونړیان به د یو چا مېلمه پالنه کوي خو دوی د خپلو پاکو او سوچه رایو په استعمال د بل هر چا نه ښه پوهېږي چې تېر ځل یې هم دا په ثبوت ورسوله

او امید دی چې د ټاکنو په دویم پړاو کې به هم خپل مسولیت په ښه توگه ادا کړي. دوی د چا وعظ او نصیحت ته ضرورت نه لري. بله دا چې داسې کسان چې په خپلو سیمو کې هېڅ رول نه لري نو لنډه منډه د کونړ په لوري اخلي او هلته د نمایش لپاره غونډې کوي خو دا د دوی لپاره د چا نه د پیسو د شکولو او شوړو د وهلو ښه وسیله ده.

د نوبت له لارې د موثره بدلون په لور

د جون د میاشتې دربیمه نېټه، کال ۲۰۱۴ م

نن د مخابراتو او معلوماتي ټکنالوژۍ وزارت له خو د ډېوې په نامه پروگرام د لومړنۍ دورې د سیالیو گټونکو ته جایزې او سندونه د دغه وزارت د وزیر امیرزي سنگین او تکړه معین ایمل مرجان له خوا ورکړل شول. په دغه غونډه کې چې زه هم بلل شوی وم ډېر ښه او په ځای ابتکاري پروگرام و ځکه هغو کسانو چې په مهمو ساحو او یا د ژوند په بېلابېلو اړخونو کې یې د ټکنالوژۍ پر اساس ستونځې حل کولای شوې او نوې مفکورې یې درلودلې نو د دې مثبت رقابت له لارې نقدي جایزې او هم څه بودجه چې خپل نظر او پلانونه سره عملي کړي ورکړل شوه. په هره ټولنه کې چې د ابتکار زمینه مساعده وي او مثبت رقابت موجود وي، هغه ټولنه په مخ ځي او مبتکرین ستایل کېږي خو په هغه ټولنه کې چې مبتکرین وژل کېږي، رټل کېږي او شړل کېږي او یا اشخاص او حکومتونه د ابتکار مخنیوی کوي هغه ټولنه همېشه بدبخته او وروسته پاتې ټولنه وي. زه د مخابراتو او معلوماتي ټکنالوژۍ دا نوی ابتکار ستایم. د دې نه برسېره د Blue Sonic کمپنۍ چې د لومړي ځل لپاره د کمپیوټرونو، ټلیفونو او نورو ټکنالوژیکي څېزو د اسمبلې یا تړلو فابریکه جوړه کړې دا هم په افغانستان کې نوی ابتکار دی چې د لومړي ځل لپاره د افغانستان ځوانه سرمایه گذاران او په ټکنالوژي پوه کسان

په خپل هیواد کې دا ډول پر مختللي څیزونه تړي او هغه په مناسب قیمت خپلو هیوادوالو ته عرضه کوي. که څه هم په تیرو دولسو کلونو کې د معلوماتي تکنالوژي په اړه ډېر کار شوی خو د مخابراتو وزیر وویل چې د ایستونیا هیواد چې یو نیم میلیون نفوس لري، هغوی د تکنالوژۍ په ذریعه دری زره بیلابیل خدمات خپلو خلکو ته عرضه کوي خو په افغانستان کې یوازې په اتو ساحو کې حکومت د معلوماتي تکنالوژۍ له لارې خدمات عرضه کوي. نو گرانو دوستانو تاسې ووايئ چې اوس زمونږ هیوادوال باید څومره کار وکړي چې د ایستونیا د وړوکی ملک په څیر په مخ لاړ شو او دا ښايي چې مونږ څومره د نورې نړۍ نه وروسته پاتې یو. په پورته عکسونو کې د نن ورځې د غونډې یو څو عکسونه هم د تاسې او نور دوستانو سره شریکوم.

معيبوبه او مريض ځوانان د معيبوبې

ټولنې زېږنده ده

د جون د مياشتې اومه نېټه ۲۰۱۴ م کال

تير ماښام د کابل هوايي ډگر اتيا متره سړک باندې د يو دوست د زوی واده ته د اريانا د ښارگوټي له خوا د خليج د ودونو هال په لوري په پښو روان وم چې د فرعي او عمومي سړک ترمنځ مې په دې عکس کې دا پورته ځوانان وليدل چې سره راکنجاړه شوي و او پودر څکول او هم يو ځوان د سړک د غاړې په وياله کې دننه پروت دی چې ځيگروي يې کول او د ځانه خبرنه و چې په څه حال پروت دی. خدای شاهد دی چې سخت خفه شوم. کله چې ما دا عکس اخسته نو د پوليسو يو موټر هم راغی او زما په شان يې دې کسانو ته خړې وکتل او لاړ. زه دا پوليس هم نه گرموم ځکه له دې بيچاره گانو سره هم د حل لاره نشته ځکه که دا ځوانان بنديانوي نو هلته په بندي خانه کې دوی مري ځکه موږ د روږدو کسانو لپاره صحيح پروگرامونه او سم روغتونونه نه لرو او که نه يې نيسي- نو د دوی تعداد ورځ په ورځ زياتېږي او زمونږ ټولنه نوره هم مريضوي. مريضه ټولنه همېشه وروسته پاتې وي. مونږ به څنگه د مريضو او روږدو ځوانانو نه دا اميد ولرو چې زمونږ د ټولنې او يا زمونږ د راتلونکې نسل لپاره به کار وکړي او دوی به ارامه او اسودگۍ کې شپې او ورځې تيرې کړي.

زمونږ ټولنه د پورته روږدو کسانو په شان ډيرې نورې ناروغتياوې هم لري او دا ټولې ناروغۍ د تيرو رژيمونو او نا سالمو مشرتابه زېږنده ده. تر څو چې سالمه اداره د يو سالم مشرتابه په درلودلو جوړه نه شي نو زمونږ ټولنه به معيبوبه او ناسالمه ټولنه وي او د دې معيبوبينو او د دا ډول ناروغانو شمير

به ورځ په ورځ زياتېږي او په اخره کې به د هيچا سره د حل لاره نه وي. راځئ چې راتلونکي دويم ځل ټولټاکنو کې سمې برنامې ته رايه ورکړو ترڅو زمونږ راتلونکی نسل په ارامۍ کې ژوند وکړي. اوبه لا د ورځه تيرې نه دي.

د جوزا ۲۴مې نېټې دويم پړاو ټولټاکنو

ته چمتوالی

د جوزا ۲۱مه نېټه، ۱۳۹۳ کال

د جمهوري رياست ټولټاکنو د لومړي او دويم پړاو په اړوند، د افغانستان ملت، دولت، سياسي ډلو، مدني ټولنو، سياسي رضاکارانو او فعالينو او نوماندانو له يوه کاله راپه دې خوا ډېرې هلې ځلې وکړې او هر نوع مادي او معنوي قربانۍ يې ورکړې تر څو د خپلې خوښې يو داسې نوماند او ټيم ته رايه ورکړي چې د افغانستان راتلونکی سياسي ثبات او د ولس ارامۍ لپاره کار وکړي. د افغانستان په تاريخ کې دا لومړی ځل دی چې د سياسي، مشروع او آزادو ټولټاکنو له لارې د سياسي قدرت واگې به له يو منتخب جمهور رئيس نه بل منتخب جمهور رئيس ته انشاءالله انتقالېږي. د ټولټاکنو په هکله اميدونه او ناهيلتوبونه زيات و او هر چا د خپل لرليد په رڼا کې څرگندونې کولې خو د افغانستان ملت د اپريل په پنځمه نېټه دا وېشودله چې د افغانستان ملت بيداره او اگاه دی او د خپل راتلونکي په هکله بې تفاوته نه دی. د ټولو نيمگړتياوو او تهديدنو سره سره يې په ټولټاکنو کې په پراخه کچه برخه واخيستله او د اوه ميلونو نه زياتو کسانو د خپلې خوښې نوماندانو ته رايه ورکړه. په دې لوبه کې گټونکي او بايلونکي نه و بلکه دا برياليتوب د ټول ملت برياليتوب و.

د لومړي پړاو د نهايي پايلو د اعلان نه مخکې او هم وروسته داسې هلې ځلې وشولې چې گوندې دويم پړاو ته ضرورت نشته دی او د مخکښو نوماندانو او سياسي لوبغاړو تر منځ بايد جوړ جاري وشي او د يو قسم سهامي شرکت حکومت جوړ کړي خو د تحول او تداوم ټيم د ډاکتر صيب اشرف غنې احمدزي په مشرۍ په دې اړه ډېر کلک دريځ ونيوه او هر نوع جوړجاړی يې د اساسي قانون او د ټولټاکنو له قوانينو سره په ټکر کې وگاڼه او داسې مشارکتني نظام يې د ملت په گټه لوی تاوان وباله. مخکښ نوماند ډاکتر صيب عبدالله عبدالله هم بالاخره دې ته حاضر شو چې د ټاکنو په دويم پړاو کې برخه واخلي.

دا چې د تير يو کال او حتی د ځينو کسانو لپاره د تيرو ډېرو کلونو راپدې خوا دا نه ستړي کېدونکې هلې ځلې وي نو اوس د دې ټاکنو بله مرحله دوه ورځې وروسته رارسېدونکې ده چې د افغانستان ملت به انشاءالله يو ځل بيا خپل شهادت وښيي چې په ټاکنو کې په پراخه کچه برخه واخلي او د خپلې خوښې نوماند ته رايه ورکړي. اوس ملت ته اسانه ده چې د دوه نوماندانو ځينې يو خوښ کړي کوم چې کولای شي د راتلونکي نظام سم مدیریت وکړي. زه چې په کابل او ولايتونو کې د خلکو شور او ولولو ته گورم نو داسې ښکاري چې د افغانستان با شهادته ملت به يو ځل بيا دنياوالو ته دا وښيي چې دوی د خپل راتلونکي په کله بې تفاوته نه دی او د خپل راتلونکي سرنوشت په خپله تعينولی شي.

ټولو افغانانو او خاصاً تعليم يافته او روڼ اندو کسانو ته په کار ده چې هم په خپله رايه ورکړي، هم خپله کورنۍ، خپلوان، دوستان او د خپلې سيمې خلک دې ته وهڅوي او هم کمک ورسره وکړي چې په پراخه کچه په ټولټاکنو کې برخه واخلي. کلونه کلونه مو د خپل ځانونو لپاره کار وکړ راځئ چې په يوه اواز راتلونکي درې ورځې د تبليغيانو په شان سه روزه ولگو او د

دې تاريخي او د افغانستان د سرنوشت سازو ټولټاکنو لپاره کار وکړو. د
 تقلاب مخه ونيسو او هر ډول گواښونو پر وړاندې د سپر په څېر ودرېږو او
 خپل مقاومت وښايو. په دې سياسي پروسه کې بايلونکی نشته دی او ټول
 گټونکي دي ځکه بايلونکی نوماندهم په دې پوهيږي چې ولس د ثبات
 طرفدار دی نه د بد امنۍ او پايلې به خامخا مني. د دې نهايي پړاو د بریا
 افتخار او کريډت به د افغانستان د ملت وي ځکه ملت به دا پروسه
 کاميابوي او اشخاص د برياليتوب وسيله دي. وټ اچول ملي او ديني
 مسووليت دی او بې تفاوتې بيا پښيماني نه لري.

د باثباته، هوسا او ارام افغانستان په اميد

په ديموکراتيکه پروسه کې گټونکی

او بايلونکی نشته دی

د جوزا ۲۶ مه نېټه، ۱۳۹۳ هجري شمسي کال

گرانو وطنوالو خویندو او وروڼو! په سياسي ديموکراتيکه پروسه کې
 گټونکی او بايلونکی نشته دی. که يو ټيم وي نو بيا خو هغه ديکتاتوري نظام
 وي چې پخوا به يې يو کانديد درلود او په سلو کې سل رايې به يې اخيستلې.
 په دې ديموکراتيکه پروسه کې اوله کاميابي د افغانستان د ملت ده او بيا د
 دواړو ټيمونو ده که هغه گټونکی دی او که بايلونکی. زما په اند د بايلونکي
 ټيم دنده اسانه ده که په دې قناعت وکړي چې په اپوزيسيون کې پاتې شي.
 ځکه اپوزيسيون يوازې انتقادونه کوي او خپل ځان بل پړاو ته تياروي خو د
 گټونکي کار سخت دی ځکه هغه وعدي يې چې له خلکو سره کړي دي هغه
 بايد پلي کړي. نو زما په اند گټونکی بايد خفه او بايلونکی بايد خوشحاله
 وي. که مقصد د دواړو ټيمونو وطن او خلکو ته خدمت کول وي.

د کونړ بد نامه مشهورو څېرو له چا نه ملاتړ کاوه؟

د جون ۲۴مه نېټه، کال ۲۰۱۴م

پرون د کونړ يو وکيل په احساساتو کې غرق و او ويل يې چې د کونړ دوه
 لکه نفوس په غرونو کې جنگ کوي او دوه لکه نفوس په سمه کې اوسېږي نو
 دا د کونړ دوه لکه رايه له کوم ځای نه شوه؟

دې جناب وکيل صيب دا هم وويل چې د کونړ مشهوره څېرې له يو خاص
 نوماند نه ملاتړ کوي نو څنگه دې بل نوماند زياتې رايه اخيستلي دي؟

اول خو د کونړ خلک يوازې په جنگ کې نه په علم او ادب کې شهرت لري
 او د سيد جمال الدين افغاني غوندې د شرق ستر مفکر په دغه خاوره کې
 زېږېدلی دی. د استقلال د څلورمې جبهې اتل غازي مير زمان خان هم د
 دغه ټاټوبي دی. مشهور روحاني شخصيتونه لکه د سيد شمس الدين مجروح
 پلار د تيگرو پاچا صيب، سرکانو مياصيب د اسلام پور پاچا صيب، زموږ نيکه
 د منگوال مياصيب، د شونکړۍ انځرۍ ملا صيب، سيد بهاولدين مجروح،
 پروفيسر رسول امين، او داسې نور په لس گونو علمي شخصيتونه، استادان،
 ليکوالان او شاعران په هره ولسوالۍ کې شته دي چې دوی او د دوی کورنۍ
 د کونړ ولايت مشهوره شخصيتوته دي. په کونړ کې د سيد محمود پاچا
 پادشاهي تېره شوې او داسې نور د کونړ د خلکو ارزښتونه شته دي. دا
 اوسني بدنامه شخصيتونه د جهاد اتلان هم نه دي ځکه د هرې ولسوالۍ د
 جهاد اتلان معلوم دي. زموږ د خاص کونړ په ولسوالۍ کې يوازې ۲۷
 مکتوبونه چې نهه يې لېسې دي په دغه ولسوالۍ کې شته او ۲۲ زره رايه په
 دغه ولسوالۍ کې اچول شوې ده. د کونړ ولايت علم پروري په دې
 معلومېږي چې تر اوسه هېڅ يو ښوونځی د هلکانو او هم د نجونو نه دی تړل

شوی. دا په خپله د دې شاهدي ورکوي چې د کونړ ولايت خلک علم پروره ولس دی او دا د اوباشانو هديره نه ده.

زما سوال له دغه وکیل صیب محترم نه دا دی چې اول ته ماته د مشهوره شخصیتونو تعريف وکړه چې مشهور شخصیت باید څه اوصاف ولري او بیا دې خپل گريوان کې سر تیت کړه چې ستا په خوله مشهور شخصیتونه؟! دغه اوصاف لري او که نه؟ دغه وکیل صیب دې ماته د کونړ د تاریخ په هکله لږ معلومات راکړي نو ښه به وي؟ که مطلب د دغه وکیل صیب دا وي چې مشهور شخصیت علم ونه لري، بې سواده وي او د ولس په منځ کې ځای ونه لري نو د ده دا خبره رښتیا ده چې داسې مشهوره شخصیتونه چې په خپل ولس کې بدنام و نو د دغه ښاغلي نوماند ترڅنگ و درېدل نو ځکه یې دغه نوماند په کونړ کې له ناکامۍ سره مخامخ کړ.

د تېر دور د پارلماني ټاکنو درغلي خو د افغانستان په تاریخ کې ساری نه لري او ډېر کسان پارلمان ته په درغلیو راغلل چې د کونړ دا درې تنه وکیلان هم د تېر دور د درغلیو ښه بېلگه ده او دوی د کونړ د علم پروره ولس استازیتوب نه شي کولی. دا مشهوره څېرې د درغلیو په طمع ه وې خو د کونړ ولس اوس را بیداره شوی او دوی یې درغلیو ته پرېښودل او د دوی مخه یې ونیوله نو ځکه دوی د ولس زور سره مخامخ شول نو اوس د کونړ نه بهر داسې خبرې کوي او د کونړو په اصطلاح باتې یا شپې ولي. ما تېره اونۍ د کونړ په ولایت کې تېره کړه او هرې ولسوالۍ، کلی او کور ته به چې تلم نو خلکو به راته د دغه مشهوره بد نامو څېرو قصې کولې چې څنگه د دوی د درغلیو مخه یې ونیوله. زما په اند که دا ډول بدنامو مشهورو څېرو د دغه ښاغلي نوماند نه ملاتړ نه وای کړی نو شاید چې دغه ښاغلي نوماند به هم یو څه زیاتې رایې په کونړ کې اخیستلې وې. د کونړ خلکو په سوچ او فکر رایه ورکړې او د خپلو رایو نه دفاع هم کولی شي. د کونړ حیثیت او وقار د داسې

بدنامو مشهورو څېرو په اوتو او بوتو نه کمېږي او نه دوی د کونړ استازیتوب کولی شي.

همدا يې غر همدا يې کربوري

د ۲۰۱۴م کال د جولای ۱۳مه نېټه، کابل

موږ اصطلاحات په مطلقه توگه استعمالوو او په خپلو خبرو کې زیاتره وخت مبالغه کوو. موږ د ملت او خلکو اصطلاحات په دې نږدې ورځو کې د چاپي، غږیزو او تصویری رسنیو له لارې ډېرې واورېدې چې مدعي او مدعي علیه، مبصرینو او کار پوهانو، دولتي او غیر دولتي چارواکو او هم د مطبوعاتو د مستنطقینو یعنی ژورنالیستانو له خوا استعمالېدې. که موږ د کاندیدانو ټولو رایو ته وگورو او د افغانستان له نفوس سره یې مقایسه کړو نو دوی د ملت د یوې برخې رایه اخیستلې ده نه د ټول ملت نو دوی باید دا وضاحت ورکولی چې هغو کسانو چې دوی ته رایه ورکړې نو دوی باید د هغوی د رایو پوښتنه او گروپونه وکړي او د انتخاباتو د قانون او د لوبې د اصولو پر اساس چا چې زیاتې رایې اخیستلې نو بیا هغه د ټول ملت ولو که دوی ته یې رایه هم نه ده ورکړې، استازیتوب کولی شي. نو مابه چې هره ورځ د ټولو له خوله نه دا اورېدله چې ملت دا غواړي او دا غواړي نو سخت قهر به راغی چې مستنطق صیب ورته ولې نه وایي چې تاسې خو لا تر اوسه د ټول ملت استازیتوب نشئ کولی بلکې د ملت یوې وړې برخې تاسې ته رایه درکړې ده نو مستنطق صیب به هم له دوی سره غاړه راښکېدله چې ملت این و ان را میخواهد مگر په دې به یې فکر نه کاوه چې په کوم بنیاد د ملت او خلکو کلمه په مطلقه توگه استعمالوي. همدا مستنطقین، همدا یې مبصرین او همدا د دې ډلگيو استازي. همدا یې غر او همدا یې کربوري.

د فیسبوک ملگرو ته کورنی کار

د جولای د میاشتې ۱۴مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل
که گران دوستان لاندې اصطلاحاتو ته تعریفونه ولیکي او بیا ووايي چې څه
ډول حکومت د دوی خوښ دی نو ښه به وي:

ائتلافي حکومت

د ملي وحدت حکومت

دملي مشارکت حکومت

د اتحادونو د مجموعې حکومت

د ملي یوالي حکومت

د سهامي شرکت حکومت

د خپلې خوښې حکومت

د پردیو د خوښې حکومت

د گټونکو حکومت

د بایلونکو حکومت او داسې نور

له تعریف نه وروسته شاید چې د یو شمېر کسانو اندیښنې له منځه لاړې
شي او د یو شمېر محدودو دوستانو اندیښنې زیاتې شي.

په هر حال زما د ملي یووالی منتخب حکومت خوښ دی چې د هر قوم
ښه کسان د هغوی د تجربې او استعداد په پام کې کتلو سره په کې برخه
ولري. پینځه یا لس کاله بعد داسې دولت او حکومت ولرو چې هلته سمت
او قوم مطرح نه وي او هر څوک یوازې د یو ښه افغان په توگه د خپل

استعداد، پوهې او تجربې پر بنیاد د افغانستان لپاره کار وکړي او د افغان په
حيث د کارکولو چانس ولري نه دا چې پوه کسان د خپل قوم د زوراکو او نا
پوهو کسانو پسې چې د کونړو په اصطلاح د دوه خرو وربشې نشي- بیلولای،
نښتي وي چې دوی ته کار پیدا کړي او یا د دوی له حقوقو نه دفاع وکړي.
افغانان باید ټول د خپلو حقوقو مدافعین پخپله وي او خپل حقوق پخپله
وغوښتلی شي. زما په خیال د ایډیال په مجازي دنیا کې خبرې کوم خو دې
وروستیو ټولټاکنو دا راته وښودله چې دا حالت یوازې ایډیال نه دی بلکې
عملي ښه انشاالله پیدا کولی شي.

جمهور رئیس کرزی باید د وکیلانو د حقوقو قانون

توشیح نه کړي

د جولای د میاشتې ۱۳مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

ملي شورا ته شرم دی چې د قانون پرونی مسوده یې د خپلو امتیازاتو په
هکله تایید کړه البته د هغو وکیل صیبانو نه مننه چې پر ضد یې رایه ورکړې
ده. په دې قانون کې دې وکیلانو ته امتیازات له خپل ماموریت نه وروسته د
تل لپاره پکې لکه د جمهور رئیس په شان ټاکل شوي دي چې دوی ته باډي
گاردان، معاشونه او هم د دوی کورنیو ته به سیاسي پاسپورتونه ورکوي. ملي
شورا د انتخاباتو د قانون په تغیر کې یوه بله ماده هم د ځانونو لپاره تصویب
کړې ده چې که چا یوه دوره وکالت کړی وي نو د هغه د تحصیل معیار باید
په نظر کې ونه نیول شي او بیا ځانونه کاندیدولی شي. دا ماده هم له اساسي
قانون سره په ټکر کې ده چې تبعیض پکې راغلی دی ځکه قانون باید عام وي
نه د یو چا لپاره یو قسم او د بل چا لپاره بل قسم شرایط ولري. امید دی چې

جمهور رئیس کړزی دا دواړه قوانین توشیح نه کړي او بېرته یې باید د دوی پر مخونو وروولې.

د افغانستان جسد څنگه له خاورو نه

ژوندی راوکاږو؟

د جولای د میاشتې ۱۴مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل
پرون ما د خپل فیسبوک په پاڼه درې وړې لیکنې تر دې عنوانونو لاندې لیکلې وې:

- همدا یې غر همدا یې کربوړي
- د فیسبوک ملگرو ته کورنی کار

- جمهور رئیس کړزی باید د وکیلانو د حقوقو قانون توشیح نه کړي
ډېرو دوستانو پرې خپلې تبصرې او نظرونه لیکلي وو خو د ټولو دوستانو او ملگرو نظرياتو ته ځواب ورکول سخت او ډېر وخت ته یې اړتیا درلودله نو په خلص ډول باید ووايم چې تر هر څه دمخه د ټولو دوستانو له تبصرو نه زیاته مننه او زه مو مرهون يم چې زما لیکنې مو لوستې دي او خپل نظرونه مو راسره شریک کړل.

زمونږ او ستاسې ټولو دردونه او هیلې سره یو شان دي. د تېرو څو لسيزو د ناخوالو نه په تنگ راغلي یوو او په دې فکر او هیله یو چې دې ناخوالو ته د پای ټکي کیښودل شي. زمونږ ټولنه یوه مریضه ټولنه ده او هر څوک ورته نوې نسخې او د بېلابېلو ملکونو دواگانې توصیه کوي خو زمونږ مرض ورځ په ورځ زیاتېږي ځکه چې مونږ لا پخپله دې ته چمتو نه یوو چې د خپل مرض علاج پخپله وکړو ولو که نسخه او دوا زمونږ خپله هم وي. زمونږ د مرض تشخیص اسانه دی، د زوراکو ټیکه دارانو له منگلونو نه سیاسي، اقتصادي

او فوځي انحصار باید ختم شي او د قانون حاکمیت چې د اکثریت ولس غوښتنه ده باید حاکم شي ځکه په قانونمنده ټولنه کې خلک په سکون او آرامۍ سره ژوند کولی شي او د ښې حکومتدارۍ په پایله کې انکشاف پخپله رامنځته کېږي.

اسانه تشخیص دی خو د دې مرض تداوي سخت کار دی ځکه دا د قدرت ټیکه داران هم په اسانۍ واک نه پرېږدي او نه خپلې گټې له لاسه ورکوي او تر اخري سلگۍ پورې چې ترڅو د دوی له وسې پوره وي هلې ځلې کوي چې خپل قدرت وساتي که هغه په هر ډول بې حیايۍ او یا د اکثریت ولس په تاوان هم وي. ځکه دوی ته خپلې گټې مهمې دي، ولس، قوم، ژبه، مذهب او یا نور شعارونه د دوی د شومو او شخصي-اهدافو د رسولو لپاره وسیله ده. دا د قدرت ټیکه داران قدرت د قوانینو په چوکات کې یا د لویې د اصولو په اساس نه پرېږدي. نو څه په کار دي؟

د افغانستان گوته نه بلکې ټول وجود د یوې درنې گټې (تېږي یا ډبرې) لاندې شوی دی، خپلو او پردو د افغانستان په جسد باندې نورې غټې غټې گټې کېښودلې دي نو اوس کمال او هنر دا دی چې څنگه دا گټې په احتیاط سره لرې کړو او د افغانستان دا جسد ژوندی او یا نیم ژوبله د دې ډبرو د لاندې نه راوکاږو. په دې لار کې د مضر احتیاط نه هم باید یو څه ډډه وشي ځکه بعضې وخت مضر احتیاط هم د ناخوالو سبب گرځي. هم باید د تدبیر نه کار واخستل شي او هم باید جدي مبارزه او مقاومت وشي ترڅو ولس بیا له مایوسۍ سره مخامخ نه شي. که څه هم انسان باید په هر حالت کې خوش بیننه اوسي خو که دا ځل ولس بیا له مایوسۍ سره مخامخ شو نو د بیا خوش بینۍ د موقع راتگ به ډېر وخت واخلي. ولس خپله مېړانه وښودله نو دا اوس په سیاسي لوبغاړو پورې اړه لري چې څنگه د دوی د قربانیو نه دفاع وکړي او د یو ښه راتلونکي لپاره لاره آواره کړي.

د هاني مون، ماه عسل، يا د شاتو مياشت

د جولای د مياشتې ۱۵مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

که څه هم د Honey Moon يا ماه عسل کلمه له واده نه وروسته يو څه مودې ته استعمالېږي چې ناوې او شاه چېرته سفر کوي او يا يو څه وخت بېغمه تېروي خو د دې وخت د تېرېدو نه وروسته دواړه چې بېرته راستانه شي نو بيا د ژوند په چارو اخته کېږي او دا طبيعي خبره ده چې په ژوند کې ستونځې او مشکلات شته دي. په خاصه توگه هغه جوړه چې واده يې په مشکلاتو او قرضونو باندې کړی وي او هر قرضدارۍ ورته دروازه ټکوي او خپل پور ترې غواړي نو ډېره سخته وي او د واده هغه ټوله خوشحالي ترې بيا هېرېږي. هغه اصطلاح ده چې وايي واده د يوې ورځې خوشحالي او د ټول عمر غم ته وايي.

د هاني مون يا ماه عسل کلمه په سياسي لوبو کې هم استعمالېږي چې کله څوک قدرت ونيسي نو خلک وايي چې د هاني مون د مودې نه وروسته به گورو چې څه کوي او يا داسې ويل کېږي چې تر هاني مون پورې يې پرېږدئ چې څه کوي.

دې اونۍ کې د اجتماعي رسنيو او هم په محافلو کې د دوستانو نه زهيليې کوونکې تبصرې او خبرې د جمهوري رياست د انتخاباتو د پايلو او يا د دواړو نوماندانو د جوړجاړي په هکله اورم چې که څه يې واقعيتونه وي خو يو شمېر زيات يې تبليغاتي بڼه هم لري. زما غوښتنه له دوستانو نه دا ده چې سمدستي په مېنده يا په عجله توگه قضاوت او پريکړې بايد ونه کړو ځکه د داسې پريکړو پايله گټه نه لري. د افغانستان خلکو د ټولټاکنو په دواړو روندونو کې خپله مېړانه او شهامت وښوده چې دوی نظام جوړونه غواړي، د قانون حاکميت غواړي او د دې تر څنگ اجتماعي عدالت غواړي چې ولس

په ارامه خپل ژوند وکړي. ولس زورواکو ته کلکه څپيږه په مخ ورکړه او که په هره موقع کې بيا هم هر څوک د زور خبرې کوي نو ولس د دې توان او شهامت لري چې د دوی په مخ کې ودرېږي اود خپلو حقوقو نه دفاع وکړي. زما مطلب دا دی چې مونږ يعنې د افغانستان ولس دواړو کانديدانو ته رايه ورکړې او دواړو نه توقعات هم شته دي نو ښه به دا وي چې اول خو گټونکی او بايلونکی معلوم شي او چې کله يې د قدرت واگې په لاس کې واخيستلې نو بيا به يو څه وخت د هاني مون او يا ماه عسل ورته ورکړو چې خپل ټيم منسجم کړي، کاري پلان ولس ته وړاندې کړي او خپلو ژمنو ته عملي بڼه ورکړي. که دا کار يې ونه شو کړای نو ولس خو دواړو نوماندانو ته يوازې د هغوی د قواړې، لباس، ژبې، قوم او سمت په خاطر رايه نه ده ورکړې بلکې د دوی کاري پلانونو او ژمنو په خاطر يې دوی ته رايه ورکړې ده. نو بيا به هغه وخت قضاوت کوو چې دوی څومره د ولس گټو ته او څومره د خپل قدرت ته رسېدو په خاطر يې هلې ځلې کړې دي.

د روژه ماتې نه وروسته دا سوچ راته پيدا شو، چې د ملي وحدت حکومت جوړول يعنې څه معنی؟

د جولای شلمه نېټه، ۲۰۱۴ م کال، کابل

د جولای په ۱۲ نېټه د امریکا د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو د وزیر، جان کیری په منځګړیتوب د ډاکتر اشرف غني احمدزي او ډاکتر عبدالله عبدالله ترمنځ د ټولټاکنو د دویم روند د پایلو د رامنځته شوې لاندې په هکله کومې پرېکړې وشوې نو په دغو پرېکړو کې د ټولو رایو بیا شمېرنه د بین المللي او داخلي ناظرینو او هم د کانديدانو د استازيو پر وړاندې شامله ده چې دواړه خواوې به د ټولو رایو له شمېرنې نه وروسته پایلې مني او بیا به دواړه خواوې (ګټونکې او بایلونکې) د ملي وحدت حکومت جوړوي.

دا څو ورځې چې په تلویزیونو او نورو رسنیو کې د دواړو ټیمونو د ویاندویانو او سیاسي تحلیلگرانو تبصرې او نیوکې گورم نو د اتیایمې او نویمې لسيزې د پراخ بنسټه حکومت جوړولو خبرې راپه یاد شوې. په هغه وخت کې د پراخ بنسټه حکومت جوړول د جگړې بېلابېلو خواوو ته ځانگړې معنی درلوده. د مجاهدينو ډلو به ویل که د دوی څو حزبونه سره یو ځای شي او په خپلو منځو کې حکومت جوړ کړي نو دا پراخ بنسټه حکومت دی. د پخواني پادشاه، ظاهرشاه طرفدارانو به ویل چې که د هر حکومت په راس کې پخوانی پادشاه وي نو هغه پراخ بنسټه حکومت دی. همدا شان د کابل حکومت به ویل چې په پراخ بنسټه حکومت کې باید دوی هم شامل وي او که دوی یې په راس کې وي نو هغه پراخ بنسټه حکومت دی. تر اخره پورې پراخ بنسټه حکومت جوړ نه شو ترڅو چې د ډاکتر نجیب الله حکومت سقوط وکړ او نورې وروستۍ پېښې زموږ د تاریخ یوه برخه وگرځېدې.

اوس راته د ملي وحدت د حکومت جوړولو په هکله هم شک او تردید رامنځته شوی دی چې د داسې حکومت تفسیر به څه وي؟
په اصولو کې دا خبره سمه ده چې د ملي وحدت په حکومت کې باید د هر قوم، سمت او ډلو نه ښه کسان د هغوی د استعداد، پوهې، تجربې، تقوا او تحصیل په بنیاد د حکومت په چارو کې وگمارل شي تر څو د حکومت چارې په ښه ډول پر مخ بوځي. خو زما په اند اصلي خبره دا نه ده. ما ته داسې ښکاري چې د ملي وحدت د حکومت تر شعار لاندې دوی غواړي چې قدرت ونیسي او یا د قدرت انحصار د دوی په لاس کې وي.
لاندې درې پوښتنو ته باید ځواب وویل شي او هم دا پوښتنې باید په رسنیو کې د تحلیلگرانو له خوا مطرح شي ترڅو زموږ او د ولس دواړو پرې سر خلاص شي:

اول: د افغانستان ولس ته به څوک مسوول وي؟ د منتخب حکومت مشر، که دواړه ټیمونه او یا هېڅوک؟
دویم: د اپوزیسیون رول به څه وي؟ ایا بایلونکی ټیم به د پوزیسیون استازیتوب کوي او که د اپوزیسیون؟ او یا بله ډله د اپوزیسیون به رامنځته کېږي؟

درېیم: د ملي وحدت په حکومت کې به مسلحې ډلې هم شامله وي او که نه؟ او که قدرت به یوازې د همدې دوه ټیمونو ترمنځ په انحصار کې وي؟
زما په اند د اولې پوښتنې ځواب راته لږ مشکله غوندې ښکاري. ځکه دواړو نوماندانو د ټاکنو په بهیر کې له خلکو سره ډېرې وعدې کړي دي او ولس هم د دوی برنامو ته رایه ورکړې ده. که گټونکی نوماند هغه وعدې چې د انتخاباتو په بهیر کې یې کړي دي، عملي نه کړي نو دغه د ملي وحدت حکومت به ناکام حکومت وي او ملامتیا به د دولت د مشر پر غاړه وي نه د ملي وحدت د حکومت د غړو، ځکه د جمهور رئیس کرزي حکومت

یې ښه بېلگه ده. د تېرو ديارلس کلونو د ټولو ناکاميو پرته په جمهور رئيس کرزي اچول کېږي نه د دغه حکومت پر غړو. ولس وايي چې دا غړي جمهور رئيس کرزي تعين کړي و نو دی د خپلې دورې د ټولو ناکاميو او برياليتوبونو مسوول دی. هغه کسان چې په تېرو ديارلس کلونو کې د ده د حکومت غړي وو هيڅ پرته نه مني. په راتلونکي کې به هم هغه کسان چې د دې دواړو ټيمونو په مشوره او مصلحت تعين شوي وي ولس ته مسوول نه وي او په قانوني او شرعي لحاظ مسووليت يوازې د دولت د منتخب جمهور رئيس دی. ما ته دا خبره عجيبه غوندې ښکاري چې راتلونکی منتخب جمهور رئيس به ولس ته مسوول وي خو د حکومت غړي به د بل ټيم په مصلحت ټاکي. په دې خبره زما سر نه دی خلاص.

د دويمې پوښتنې ځواب لږ اسانه راته ښکاري ځکه که بايلونکې ډله د حکومت د غړو په تعين کې رول ولري نو دوی به د اپوزيسيون رول نه لري او بايد بله ډله د اپوزيسيون رامنځته شي. شايد دا مسلحې ډلې وي او يا نورې سياسي ډلې. که بايلونکې ډله د حکومت د غړو په تعين کې نه غواړي چې رول ولوبوي نو بيا د سياسي اپوزيسيون استازيتوب د خپلې يوې ډلې کولی شي.

د درېيمې پوښتنې ځواب هم ساده او هم مشکل دی. که دا دوه ټيمونه غواړي چې واقعاً د ملي وحدت حکومت جوړ کړي او افغانستان له جنگ نه وژغوري نو ټولو ډلو ته بايد په حکومت کې سهم ورکړي چې د ملي وحدت استازيتوب وکړای شي او که داسې نه وي نو بيا خو د دې دوه ټيمونو ترمنځ يو ائتلافي ډوله حکومت به وي چې قدرت به د همدې دوه گروپونو ترمنځ وېشل شوی وي، نه به پوزيسيون معلوم وي او نه به اپوزيسيون او يو شمېر ډلې به له حکومت نه بهرون پاتې وي. په ائتلافي حکومت کې خامخا يو شمېر ډلې له حکومت نه بهر پاتې کېږي اما د ملي وحدت په حکومت کې

څوک بايد له حکومت نه بهر نه وي او ټولې ډلې بايد په حکومت کې استازيتوب ولري او ټولو ډلو ته بايد په حکومت کې ځای ورکړل شي. مشكله برخه د سوال دا ده چې آیا دواړه ډلې دې ته چمتو دي چې مسلحو ډلو ته هم په حکومت کې ځای ورکړي او که نه؟

زما هيله د افغانستان د مسايلو د شنونکيو نه دا ده چې دا پورته درې سوالونه په راتلونکو څو اونیو کې بايد د کانديدانو له استازو سره مطرح کړي تر څو په واقعي توگه د ملي وحدت يو سم حکومت رامنځته کړي نه دا چې قدرت يوازې همدا دوه ټيمونه په خپلو منځو کې سره وویشي. او بيا د افغانستان مشكل په خپل ځای پاتې او همداسې زمونږ په ملک کې جنگ او جگړې دوام ولري.

د پورته ليکنې په هکله ميرويس شنواري په انگليسي ژبه

ليکلی و:

محترمه! تاسې يو د ملک د راتلونکي په هکله يو سم تحليل کړی دی تر کومه حده چې زه پوهېږم د افغانستان راتلونکی راته ت ښکاري. که چېرې زه د غني (ډاکټر اشرف غني) پر ځای وای نو د اپوزيسيون رول به مې خوښ کړی وای نه دا چې په قدرت کې وای.

يو تن د اعتبار خان په نامه ليکلي و:

والله مياخيل صيب تکړه شوی يې ريښتيا ويل دې شروع کړل خو گوره دا سړی ډېر احساساتي دی دا به يې هم درېسې ليکلي وي او فکر به کوي چی تا هم شيطانن شروع کړ او هغه کړې وعدې نه به تېر شي.

بهادر شاه بري صيب ليکلي و:

مياخيل صيب ستاسې دغه ليکنه د افغاني واقعيتونو څرگندونکې ده، په منني سره زه شخصاً په دې نظر يم که چېرې ملي وحدت حکومت جوړېږي يو پراخ بنسټ شکل ولري چي په هغې کې ټولې ډيدخلې خواوې په شمول د حزب اسلامي او طالبان په کې ونډه ولري ښه به وي.

فيروز خان ليکلي و:

مياخيل صيب، ستاسو حضور ته به عرض وکړم چې وحدت ملي حکومت يعنې د ټولو مېشتو افغاني قومونو ته د هغو د نفوسو مطابق په حکومت کې ونډه ورکول دي. اوس که نور يې اخوا ديخوا د خپل په نفع يا د بل په تاوان يې تعبير او تفسير کوي دا نو د هغوی فلسفه ده.

د پورته ليکنو او په خاص ډول د اعتبار خان په ځواب کې ما

ولیکل:

اعتبار خان صيب! نه ما له چا سره وعده کړې او نه له ما سره چا وعده کړې ده چې کومه چوکۍ به راکړي. د ډاکټر صيب دا خبره سمه ده چې تر اوسه يې د چوکيو وعده يې له چا سره نه دي کړي خو اميد مو دا دی چې د خلکو ستونځو ته معقول او عملي ځوابونه ووايي. ډاکتر صيب عبدالله هم مجبور دی چې د خلکو پوښتنو ته ځوابونه ووايي ځکه دواړو ته خلکو رايه د تحول لپاره ورکړې ده نه د موجوده حالت د دوام لپاره البته يو څه توپير د دواړو اجنډاوو سره درلودلې. که دواړه په حکومت کې سره شريک وي نو بيا يو هم د اپوزيسون ادعا نه شي کولی او زما په اند په ديموکراسۍ کې د اپوزيسون رول له منځه وړل د نظام او سيستم په گټه نه دي. په هر حال زه

د چوکۍ اخستلو کومه اجنډا نه لرم ولې که موثره اوسم انکار هم نه کوم ځکه دا به درواغ وي خو چوکۍ اخيستل به يوازې د چوکۍ په خاطر نه وي. که سړی کار نه شي کولی نو بيا چوکۍ نه درلودل ښه کار دی. زهه کاله وشول چې حکومتي چوکۍ نه لرم خو فکر کوم چې هم به مې موثريت تر يوه حده د دې څو درجنونو وزيرانو، واليانو او معينانو نه شايد ښه وي او هم خپل وجدان ته ملامته نه يم. په هر حال د هر چا نظر د قدر وړ دی.

څه هم د اوسنيو رايو شمېرنې يو څه مشكلات راپيدا كړي خو دا انشاءالله حل كيدونكي دي او ولس بايد په خپلو رايو باندې يې باوره نه اوسي.

ما يې ځواب ونه موندلو!

د جولای د مياشتې ۲۴مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل
عنايت الله ضيا صيب پر خپل وال باندې د پورته عنوان لاندې ليکلي و چې:
با احساسه دولتي لوړ/ټيټ رتبه کارکونکو روزل ستونزمن کار دی که ځان وژونکي روزل؟

په تېرو ۱۳ کلنو کې مې ۱۳ لوړ رتبه چارواکي (وزیر، معین او ریئس) نه لیدلي او نه اوریدلي چې د خپل مسولیت تر سره کولو کې پاتې راتللو له امله له دندې گوښه شوي او یا یې د اسلامي، انساني او افغاني ژوندي احساس له امله له خپلې دندې استعفا ورکړي وي. خو بل لور ته بیا په یوه ورځ کې تر ۲۰ ډېر ځانمرگي برید کوونکي ځان وژنې ته چمتو کېدای شي .

پوښتنه مې دا ده او حیران په دې یم چې ځان وژونکی روزل اسان دي او که با احساسه وظیفه شناس مامورین؟ زما په اند د ژمن قیادت لاندې هېڅ یو کار ناممکن نه دی. تاسې څه وایئ؟ راځئ چې له فساد سره مبارزه او بېوزلو سره مرسته د اختر د فعالیتونو لویه برخه وگرځو.

د پورته لیکنې په هکله ما ورته ولیکل:

ضیا صیب څه فکر کوې چې د دې ځان وژونکو ایمان قوي دی او که څنگه؟ دا د ایمان په قوت پورې اړه نه لري ځکه جاپانیانو چې ځانونه په دویمه نړیواله جگړه کې وژل هغوی خو د دیني مفکورو خاوندان نه وو. همدا شان تامیلیانو په سریلانکا کې چې ځانونه وژل هغوی خو هم مسلمانان نه وو.

تلویزوني مناظرې جان کنیدي کامیاب کړ

د جولای ۲۴مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

په ۱۹۶۰م کال د سېپتمبر په ۲۱مه نېټه، د امریکې د جمهوري ریاست نوماندانو John F. Kennedy او Richard Nixon ترمنځ لومړنۍ تلویزوني مناظره وشوه چې د اویا میلیونو نه زیاتو کسانو په هغه وخت کې دغه مناظره ولیده او مبصرین په دې عقیده دي که دا مناظره، تلویزوني نه وای نو شاید کنیدي انتخابات نه وای گټلي ځکه نیکسن د تاثیر لاندې راغلی و. په هغه وخت کې رنگه تلویزیون نه و. د امریکې په تاریخ کې دا یو مهمه مناظره وه چې جان کنیدي د تبعیض پر ضد او د تور پوستکو د حقوقو نه د دفاع په خاطر، د امریکې د حیثیت د اعاده کولو او له پخواني شوروي اتحاد سره د مقابلې په منظور واضح تگ لاره درلوده. کنیدي په خپلو پرانیسته خبرو کې وویل چې په ۱۸۶۰ کال کې ابراهیم لینکن وویل چې ایا مونږ به په هغه لوري روان یوو چې نیمایي ولس زمونږ غلام وي او نیمایي آزاد، اما زه اوس وایم چې په ۱۹۶۰م کال کې چې ایا مونږ به په هغه لوري روان اوسو چې د دنیا نیمایي ولس غلام وي او نیمایي آزاد. دا د دې پورې اړه لري چې امریکا کومې خواته روانه ده.... دا مناظره په لاندې لینک کې کتلې شی:

<https://www.youtube.com/watch?v=gbrcRKqLSRw>

زما په اند د افغانستان په تاریخ کې هم د ۲۰۱۴م کال کې د جمهوري ریاست د نوماندانو ترمنځ، د تلویزیون مناظرو خاص رول درلود ځکه تلویزوني مناظرو ولس رابیداره کړ او ولس یې د خپلو رايو په قوت باوري کړ او امید دی چې په راتلونکي کې هم ولس په خپلو رايو باندې باور ولري. که

معمولاً هغه ځوانان چې د ۲۵-۱۵ کلونو د عمر په منځ کې وي هغوی ته د ديني عقيدې او يا د نښلستي مؤخو انگېزه ورکول کېږي چې ځانونه ووژني ځکه په دغه عمر کې دوی د احساساتو تر غلبې لاندې وي او ځان وژنو ته تيارېږي. که دا ډېره سمه تگ لاره وي نو بيا ولې د دوی استادان او حاميان ځانونه له دوی نه دمخه نه وژني.

په اوسنيو حالاتو کې خودکشي په ځوانانو کې د روحياتو د علم له پلوه يوه مشکله پدیده ده چې څومره ژوند پرمخ ځي نو هغومره د ځان وژنې اندازه هم په مخ ځي. په امريکا کې د يوې احصائيه له مخې په هرو يولک ځوانانو کې ۱۰.۴ کسه ځان وژنه کوي.

<http://www.kidsdata.org/topic/213/youthsuicide-rate/table#fmt=1113&loc=2,127,347,1763,331,348,336,171,321,345,357,332,324,369,358,362,360,337,327,364,356,217,353,328,354,323,352,320,339,334,365,343,330,367,344,355,366,368,265,349,361,4,273,59,370,326,333,322,341,338,350,342,329,325,359,351,363,340,335,1&tf=70&sortColumnId=1&sortType=asc>

که پورتنی سایت ته لاړ شئ نو دا احصائيه مطالعه کولې شئ. خو هلته بيا داسې ادارې شته چې له ځوانانو سره مرسته کوي چې ځان وژنه ونه کړي که نه نو د ځوانانو د ځان وژنې کچه به د دې نه هم زياته وي. په دې لاندې سایت کې <http://www.pieta.ie/index.php> کتلی شئ چې څنگه دوی له ځوانانو سره مرسته کوي چې د ځان وژنې نه يې وژغوري. داسې ډېرې نورې ادارې هم شته دي چې له ځوانانو سره مرسته کوي او د ولس د اگاهۍ په هکله کار کوي که مشخص علايم دوی د ځوانانو په کړو او وړو کې وگوري نو دوی بايد پوليسو او يا د دوی ادارو ته خبر ورکړي. متاسفانه مونږ په خپله ټولنه کې دولتي او غير دولتي داسې ادارې نه لرو چې د ځوانانو

ستونځو ته ځواب ووايي نو يوازنیې شبکې همدا د خودکشو د روزولو دي چې خپل سياسي اهداف لاس ته راوړي نه ديني او ملي اهداف. تاسې به څه وخت مخکې ليدلي وې چې په ننگرهار کې په تعليمي کورسونو کې بعضې اشخاص مؤظف شوي وو چې زمونږ ځوانان يې لارې کړي او پاکستان او سرحدي سيمو ته يې يوسي چې د ځان وژنې لپاره يې وروزي چې وروسته د څو پېښو نه دا شبکه رسوا شوله. هر وخت چې په ځوانانو روحي، کاري، اقتصادي او يا محيطي فشار زيات شي نو دوی د ځان وژنې په فکر کې کېږي او ځانونه وژني.

نو ستاسې د دې پوښتنې په هکله د ځان وژونکو روزنه اسانه ده که وظيفه شناس مامورين؟ ځواب دا دی چې د ځان وژونکو روزل په موجوده لالهانده او بې سر نوشته حالت کې اسانه دي نظر وظيفه شناسه مامورينو ته. همېشه تخريت اسانه دی نظر دې ته چې تعمير جوړ کړل شي. په دې کې درسره همغږی يم چې ژمن قيادت په هره کچه د زياتو ستونځو د حل لپاره اساسي شرط دی او بې له ژمن قيادت نه زمونږ مشکلات او ستونځې به لا هم زياتېږي او کمېږي به نه.

د حشمت کرزي وژنه

د جولای د میاشتې ۲۹مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م

پرون د اختر مبارکي لپاره د اسدالله وفا صیب کور ته ورغلی وم او خبرې مې کولی چې د سهار د لس نیمو بجو په شاوخوا کې و چې د وفا صیب زوی راغی چې په کندهار کې په خدای بښلي حشمت کرزي باندې ځان وژونکې حمله وشوه او هغه پکې شهید کړي شوي دی. خدای شاهد دی چې سخت خفه شوم او سمدستي مو هغه په سترگو کې راغی او هم د هغه ورور زما نږدې ملگری حکمت کرزی تر سترگو شو. واقعاً داسې پېښې ډېرې دردونکې او خواشینوونکې پېښې دي. الله تعالی دې حشمت کرزي ته جنت فردوس په نصیب کړي او روح دې یې ښاد وي او د ده کورنۍ ټولو غړو ته او خاصاً حکمت کرزي ته د الله د درباره صبر جمیل غواړم. د حشمت کرزي عکس، د ډاکتر صیب اشرف غني او د هغه د زمري سره زما په سترگو کې ښکته پورته کېږي.

د پورته نوښتې په هکله یو تن د روکي میاخیل په نامه لیکلي و:

میا صیب! مونږه او تاسې میاخیلانو ډېر د عاجزي ژوند کړي او د وطن فروشانو کره تلل او ارتباط ساتل تاسره نه جوړېږي او خطرناکه عواقب هم لري الله دې یې وکړي چې خفه نه شي.

ما ورته په ځواب کې ولیکل:

روکی جان! ستا په خبره پوه نه شوم. زه په انتقاد نه خپه کېږم د هر چا خپل لرلید دی او خپل یې نظر دی، کېدای شي موافق اوسم او یا نه اوسم. د

اختر مبارکي یو مسلمان ته ویل د اسلام له اصولو سره برابره او سمه خبره ده. بل دا چې ټاپې لگول سم کار نه دی. او په درېيمه خبره دې پوه نه شوم چې خطرناک عواقب لري یعنې څه؟ د غلجې صیب نظر هم خپل دی (هغه د وفا صیب په هکله ناسمې خبرې لیکلې وې چې دلته رانقلول یې مناسب نه گڼم). زه هم د موجوده پالیسیو د حکومت سره موافق نه یم خو دا د دې معنی نه لري چې څوک د چا د پالیسیو سره موافق نه وي نو دښمني دې وکړي. که داسې وي نو زمونږ امامانو سره اختلاف په نظریاتو کې درلوده خو په یو بل به یې د کفر ټاپې نه لگولې.

سپین بیدار لیکلي و:

مونږ افغانان هم عجیبه خلک یوو. هر وخت مو سیاسي اختلافو ته د شخصي-دشمنۍ په سترگه کتلي دي. همدا یې وجهه ده چې د مدني مبارزې اخلاق مو کمزوري دي او د سر سپري سر پورته کولو ته نه پرېږدو.

روکي جان بیا هم کرار نه کېناسته او بیا یې ولیکل:

میاصیب! وفا سره له کرزیانو زما په شخصي نظر کفر ته وفادار خلک دي چې شاید دا تا ته په ثبوت رسېدلې خبره وي. زمونږ په هیواد کې خلک ډوډۍ نه لري چې وېې خوري دوی په خپلو کورو کې شېرانو ته د ملت وینه ورکوي حالانکه چې د الله د احکامو څخه ته خبر یې دا ټول د CIA جاسوسان دي دا ټاپه نه ده وروره! دا طالب امریکایي یا نور چې زمونږه گران هېواد کې یې شر جوړ کړی دا به د الله جل جلاله یو امتحان وي په همدې خاطر وایم چې د یوه پاک مسلمان او خصوصاً میاصحابان چې دایماً د الله د احکامو ښه اطاعت کوي زیب نه ورسره کوي چې د دې داږه مارانو لکۍ پسې ورشي. د خطر خبره دا ده چې الله دې نکړي که د دوی په صف کې سپری مړ شي نو

هم به په دې دنيا کې نام بدی وي او هم په اخرت کې. محترم ميا صيب! زه دا نيت نه لرم چې الله دې نه کړي تا خفه کړم.

ما بيا ورته په ځواب کې وليکل:

روکی جان! بيا هم دا ستا خپل نظر دی. زمونږ لړلید او د اسلامي احکامو نه پوره معلومات ډېر کم دي. که ته يو چا ته په هر نظر گورې دا ستا کار دی. که د ابراهيم ع پلار کافر هم و خو هغه د خپل پلار احترام کاوه. پاتې شوه هيڅ انسان د گناه نه خالي نه دی او نه بايد زمونږ د نظر ليد دومره نا قصه وي چې څوک د فلان او يا فلان قوم نه وي نو هغه به يا ښه سپری وي او يا بد سپری.

يو بل کس د جيحون اتل په نوم ليکلي و:

روکی جان! که افغان وې نو دا چتيا به نه وایې او که افغان نه وې نو بيا دې حق دی ځکه د افغان دښمن د اسلام دښمن دی او د اسلام دښمن د انسانيت دښمن دی.. پرېرده چې غېږي.

روکی جان بيا وليکل:

محترم اتل صيب! په عرض د معذرت زه ستا په منظور پوه نشوم ما محترم مياخيل صاحب ته کومه بده خبر نده کړې که ستاسو فکر وي څوک چې په داسې مرگ مړ کېږي لکه جناب کرزی صيب هغه هيڅوقت بيگناه نه وي. مگر دوی افغانانو ته معلوم نه دي دا اوس نيم کابل او نيم قندهار د کرزيانو دی له کومه يې کړي دا د الله وهل دي ته خپله فکر وکړه د يوه شير ساتل په کور کې څومره مصرف لري او دا زمونږ د وطن غريبان (گوره) دا د فرعون عادت دی. الله ته معلومه ده چې زه د انسان په مرگ ډير خپه کيږم

مگر د ظالم په مرگ نه، نو ځکه مياخيل صيب ته دا زما يوه مشوره وه او بله مشوره مې ورته دا ده چې که چيرته دې د ظالمانو لمنه نيسي- نو مهرباني دې وکړي خپل تخلص دې تبديل کړي د مياخيلانو په گران قوم کې څوک وطن ته خاين نشته دی.

زه خو دا وایم چه واقعاً گناهگاره ټول یاستو مگر محترم ميا صيب گناه هم فرق لري چې څه رنگه گناه، حضرت ابراهيم عليه سلام خپل پلار ته احترام کاوه مگر نمرود ته نه او که افغان قومونه تاسو ته فلان فلان ښکاري بيا ولې مياخيل تخلص کوي. حضرت محمد (ص) خپله ويلي چې د عرب بد ته زما په خاطر ښه ته يې د خپل په خاطر وگورئ آيا دا قوم پرستي نه ده. ولا زه تعجب کوم چې د وزيرانو او وکيلانو سره تلل را تلل دې زده دي او اسلام په احکامو خبر نه يې، د الله لمنه ونيسه انشاءالله چې الله به دين او دنيا درکړي زمااحترامات ومنه.

د روکی جان خبرې د احساساتو نه ډکې وې او لس گونو کسانو تبصرې او لايکونه کړي وو نو بيا ما ورته په اخره کې وليکل:

روکی جان! دا ستا حق نه دی چې چاته ووايې چې خپل تخلص دې بدل کړه د تانه او د ډېر نورو عزيزانو نه شايد مياخيل تخلص ما مخکې ايشودلی وی. لکه چې څنگه زه تا سم نه پېژنم نو ته ما هم سم نه پېژنې نو ځکه ستا قضاوت سطحي دی. په هر حال يوازې په قوم څوک نه ښه کېږي او نه بد کېږي. يوازينی معيار د انسان لپاره د تقوا دی. قوم او خپل د شناخت لپاره دی نه د تفوق لپاره. لکه څنگه چې مې مخکې وويلې د هر چا خپل نظر دی او ستا به همدومره لنډ فکر وي. بيا هم مننه ستا د نيوکو نه. په درنښت.

اختر هم د معلوماتو د راجمع کولو ښه موقع وي

د جولای د میاشتې ۳۱مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م

د اختر په تېرو درېوو ورځو کې مې گڼ شمېر دوستان او خپلوان ولیدل او په لیدو د هر یوه ډېر خوشاله شوم خو د دې تر څنگ د هر دوست سره ښه ښه معلومات هم و چې دوستانو سره به یې شریکول. د کورنیو چارو وزارت دوه لوړ پوړي چارواکي زما کورته راغلل د خبرو په ترڅ کې یې راته وویل چې مونږ اوس د درېوو جمهور رئیسانو امنیت ساتلی دی نو ایا تاسې په نړۍ کې داسې ملک لیدلی چې د درې رئیس جمهورانو امنیت وساتي. دا دري جمهور رئیسان، کرزی صیب او دوه متوقع رئیس جمهوران، ډاکټر صیب اشرف غني احمدزی او ډاکټر صیب عبدالله دي.

د خوست ولایت یو لوړ پوړی چارواکی زما کور ته راغی او د انتخاباتو په هکله مې ترې معلومات غوښتل چې څنگه خوستوالو څلور لکه رایه استعمال کړي دي. هغه وویل چې د طلوع تلویزون د ده سره مرکه وکړه خو هغه یې نشر نه کړه نو ده ورته ویلي و چې په خوست کې ۳۳۰۰۰۰ زره د ښوونځیو زده کوونکي د اول ټولگي نه تر دولسم ټولگي پورې ثبت دي او هر یو زده کوونکی د اساس نمبر لري چې دروغ نه دي. نو که هر زده کوونکی یو پلار او مور هم ولري نو ۶۶۰۰۰۰ کسانو باید رایه اچولي وي نو اوس هم دوی کمې رایې استعمال کړي دي. ډېر ښه استدلال و.

دا هم رایه یاد شول چې د انتخاباتو کمیسیون د دواړو نوماندانو په توافق دولس میلیونه د رایو کارتونه توزیع کړي وو که دا دولس میلیونه رایې ټولې استعمال شوې وې نو بیا به څه حال وای؟ ځکه چې دا کارتونه خو د استعمال په خاطر لېږل شوي وو نه د ساتلو په خاطر.

غوايي لا حلال شوی نه دی خانکي مو په سر

نيولي

د اگست د میاشتې لسمه نېټه، کال ۲۰۱۴م، کابل

گرانو دوستانو! افغانستان په دې مرحله کې د لاندې ستونځو سره مخامخ دی:

- دولتي نهادونه او بالاخاصه امنيتي ارگانونه د دا خلي او بهرنيو تهديداتو سره مخامخ دي او هره ورځ په لس گونو تلفات ورکوي. دا چې نسبي امن لرو دا هم د امنيتي ارگانونو د قربانيو نتيجه ده که نه مدیریت د امنيتي ارگانونو ضعيفه دی، امکانات محدود دي او يا په خپل ځای کې په سمه توگه نه استعمالېږي، هم اهنګي د امنيتي ارگانونو په خپلو منځو کې او هم د دولت د نورو ادارو سره په ملي او محلي کچه نشته ده او د دې تر څنگ هغه څوک چې خپله دنده سمه اجرا کوي لازم سياسي حمايت نه لري.
- اقتصادي حالت له رکود سره مخامخ دي او که وضعيت همداسې دوام وکړي نو شايد راتلونکو دوه درې میاشتو کې دولتي مامورينو ته تنخواه گانې (معاشونه) هم سم ونه رسېږي.
- اکثریت دولتي ادارو نه د خدمت انگېزه له منځه تللې ده.
- سياسي حالت مو د بحران په حال کې دی.
- قومي او سياسي جوړښتونه پراگنده او يا د خپلو گټو د ساتلو لپاره کار کوي.
- نړيواله ټولنه هم سترې او يا له ناکامۍ سره مخ ده.
- گاونډيانو سايکالوژيکي جنگ د افغانانو پرضد پيل کړی دی. کله ورته گواښونه کوي او کله هم په مستقيمه توگه یې په گوليو ولي.

د پورته ستونځو په عواملو نه غږېږم: چا وزېږول، څنگه وزېږول شول، په طبيعي توگه وزېږول شول او که مصنوعي وزېږول شول، چا د دې ستونځو د زېږولو نه گټه واخيستله او څوک پکې زيانمن شول، ځکه دا جلا بحث دی. خو د افغانستان دولت او ولس دا مهال د پورته ستونځو سره مخامخ دی او د حل لارې چارې بايد ورته پيدا شي. زه په دې عقیده یم چې د پورته ستونځو د حل لپاره يوازینی د حل لار د يو قوي مدیریت رامنځته کېدل دي چې قانون حاکم او اجتماعي عدالت تامین کړي، بله لار نشته. سم مدیر هغه دی چې د ستونځو د حل لپاره د تدبیر نه کار واخلي، ستونځې حل کړي نه دا چې ستونځې ترې زیاتې شي.

د افغانستان راتلونکی جمهور رئیس ته دا پورته ستونځې اوس په میراث پاتې دي. افغانان باید سمدستي دا فکر ونه کړي چې راتلونکی جمهور رئیس دې د قدرت د لاسته راوړلو نه دمخه دا ستونځې حل کړي او یا هم د قدرت له رسیدو نه وروسته دې کومه معجزه ښکاره کړي. زه هم د موجوده سیاسي حالاتو په روند نیوکې لرم او سمې راته نه ښکاري خو نهیلي لا نه یم او امید شته چې دا ستونځې به په کراره کراره کمې شي. اوس راته مخ ترمخه قضاوت گران دی چې ایا راتلونکی جمهور رئیس به په سمه لار روان وي که نه؟ افغانان باید خپل وحدت وساتي، بیداره اوسي او د حالاتو څارنه وکړي.

څه موده د مخه ما یوه لیکنه په فیسبوک کې کړې وه چې باید راتلونکی جمهور رئیس ته د ماه غسل یا هانې مون یو څه وخت ورکړو که په سمه نه و روان، د پورته ستونځو لپاره یې یو په یو د حل لارې چارې نه شوې پیدا کولی نو بیا افغانان کولی شي چې خپل حق وغواړي او په راتلونکي جمهور رئیس اعتراض وکړي. د حق غوښتلو اواز باید اوس او هم په راتلونکي کې لوړ وسائل شي او د حق غوښتنه په هر وخت کې د افغانانو مشروع حق دی خو

دا مثل باید په پام کې ونیول شي چې غوايي لا حلال شوی نه دی او خانکي مو په سر نیولي دي، سم کار نه دی.

هر نقطه مکان و هر سخن جای دارد

د اگست میاشتې ۱۱مه نیټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

که لنډ حساب وکړو نو دا ۳۶ کاله کېږي چې د افغانانو ټولنه پاشل شوې ده او د افغانانو دا درېیم او څلورم نسل دی چې په پاشل شوې توگه په بېلابېلو ټولنو کې د بېلابېلو ملکونو د کلتورونو، اجتماعي او فاميلي ژوند د منفي اغېزو لاندې ژوند کوي. نو په دې اساس د افغانانو ټولنه اوس یوه پاشل شوې ټولنه ده چې د دوی اهداف، حوسونه، حرکتونه، خوښتونه او ټولنې هم سره پاشل شوي دي او یا په پاشل شوې توگه فعالیت کوي. که لږه موده یو څو کسه سره یو ځای هم فعالیت وکړي خو ډېر ژر د ناشکن د شیشي لوبې په شان د یوه گذار سره هر څه دانه وانه کیږي. کاشکې افغانان د نورو هیوادونو د مثبت اغېزو تر تاثیر لاندې راغلي وای چې څنگه تعلیم وکړي، څنگه سره یو ځای ژوند وکړي او څنگه شخصي- او ملي گټې دواړه خوندي وساتي. مونږ د ملي گټو خوندي کولو غوښتنه ځکه کوو چې په ملي گټو کې باید زمونږ شخصي گټې، ژوند او ارزښتونه خوندي وي که نه نو بیا ملي گټې یعنې څه او یا د څه لپاره؟

پخوا به افغانانو اجتماعي ښیگنې او ژوند، ادب او ادا، روزانه دیني زده کړې او د ملي گټو ارزښتونه زیاتره په حجرو، دیرو، جوماتونو، کلیو او کورونو کې زده کول او ډېر شیان به د دوی د ژوند برخه گرځېدله خو کله چې د افغانانو حجرې او ډېرې، کورونه او کلي، جوماتونه او مکتبونه سره تخریب او وپاشل شول نو د افغانانو ارزښتونه او گټې هم سره هم وپاشل شوې. همدا

علت دی چې د یو ملي حرکت په نامه د افغانانو خوځښتونه ډېر ژر له ستونځو سره مخامخ کېږي ځکه چې دوی د لنډ مهاله تاکتیکي اهدافو لپاره سره راټولېږي نه د اوږد مهاله ستراتیژیکي اهدافو لپاره او چې څنگه یې لنډ مهاله تاکتیکي اهداف حاصل شول او یا دا ورته پته ولگیده چې گوندې لنډ مهاله اهداف یې په لاس نه ورځي نو سمدستي دوی د هماغه خوځښت پر ضد ودرېږي چې د کوم لپاره یې هلې ځلې او سرمایه گذاري کړې ده او بیا د خپل نږدې ملگرو سره په یوه لار تللی نه شي. دا کسان بیا کوشش کوي چې د ځانونو لپاره نوې لارې او نوي ملگري پیدا کړي. نو په دې توگه هره نوې لار او نوي ملگري پیدا کول افغانانو ته خورا قیمته تمامېږي.

هدف مې د دې لیکنې نه د ابراهیم شینواري د فیسبوک په مخ هغه لیکنه وه چې د نادر خان کتوای صیب له خوله نه یې لیکلي و چې روغ سړی د کور خبره د جومات تر مخ نه پاشي. دا سمه خبره ده چې وایي هر نقطه مکانې و هر سخن جای دارد. هر څوک هره خبره په هر ځای کې باید ونه کړي ځکه د گټې نه یې تاوان زیاتېږي. د کور، حجره، جومات او ځانته خبرو کې باید توپیر وي. دا نه د زوروتوب نښه ده، او د نورو نه د زیاتې دل سوزی او پوهې. نه دا د دردونو دوا کېدای شي او نه دا د سپینو خبرو د ویلو معنی لري. هر څوک خبرې کولی شي او هېڅوک ماشوم نه دی چې په ښو او خرابو خبرو پوه نه شي خو خبره هغه ده چې په ځای وی او د کوم درد دوا شي. داسې بېځایه خبرو ته شفافیت هم نه وایي ځکه په سیاسي جملو کې داسې کسانو ته د پپولست (Populist) سیاست پیروان وایي چې په دې توگه د خلکو د احساساتو نه د ځانونو په خاطر گټه اخلي او یا په دې توگه ځانونه مشهوره کوي او یو څه طرفداران هم پیدا کوي خو دا ډول احساساتي او پپولست حرکتونه همیشه ناکام وي.

د رایپانو د شمېرنې لړۍ به څومره وخت ونیسي؟

د اگست د میاشتې ۲۲مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل د ۲۰۱۴م کال د جمهوري ریاست د دویم پړاو له انتخاباتو نه وروسته د پایلو د اعلامولو او د وټونو د شمېرنې کومه ډرامه چې پیل شوې، اکثره دوستان او ملگري چې مې په محافلو کې گوري او یا کله ناکله چېرته د تلویزون له لارې په کوم کنج کې ناست وگوري نو د تلیفونو لړۍ سر شي او همدا پوښتنې کوي چې د انتخاباتو پایلې به څه وخت اعلانېږي او څه به کېږي. زیاتره دوستان داسې فکر کوي چې زه خو له هر څه نه خبر یم او د قضایاوو په تصمیم گیری کې شامل یم.

دې کې شک نشته چې زه اکثریت سیاسي لوبغاړي، مشران، د دوی استازي او د بین المللي ټولنې مهم اشخاص د وظیفوي مسوولیت پر اساس له نږدې نه وخت نا وخت گورم او په محافلو او غونډو کې ورسره برخه اخلم خو د هغوی نه هم زمونږ او ستاسې غونډې لاره ورکه ده او همدا پوښتنې له هر چا نه کوي چې څه به کېږي؟

څه وخت به د ټاکنو شمېرنه ختمېږي؟

ایا د دې میاشتې د پای نه به مخکې وې که وروسته؟

ایا دواړه ټیمونه به د ټاکنو پایلې ومني که نه؟

ایا دواړه ټیمونه به په سیاسي خبرو کې پرمختگ وکړي که نه؟

ایا سیاسي خبري د انتخاباتو په بیا شمېرنه به څه اغېز ولري او که نه؟

ایا بیا شمېرنه به په سیاسي خبرو تاثیر ولري او که نه؟

ايا دواړه ټيمونه سره د امتيازانو د خوندي كولو په خاطر به تر اخره پورې چنې ووهي كه نه؟

ايا په لندن كې د ناټو د سر مشريزې په غونډه كې چې د سپټمبر د مياشتې په لومړۍ اونۍ كې د ايربېري، د افغانستان استازيتوب به نوى جمهور رئيس وکړي كه نه؟

ايا كه په سياسي مذاكراتو او هم د بيا شمېرنې په پروسه كې كه ژر پرمختگ ونه شي نو څه به كېږي؟

ايا بين المللي ټولنه به بستري باروي او كه خپلو مرستو ته به دوام وركوي؟

ايا د افغانستان حكومت كولى شي چې د راتلونكو دوه مياشتو نه وروسته خپلو مامورينو، پولسيو او عسكرو ته معاش وركړي او كه نه؟

ايا امنيتي او اقتصادي وضعيت به نور هم خراب شي او كه نه؟

ايا د طالبانو او گاونډيانو ستراټيژي به په دې حالاتو كه څه وي؟

ايا د جمهور رئيس كرزي صيب به څه خيال وي؟

ايا د خيرات په غونډۍ به همداسې ناست وي؟

ايا دى غواړي چې اوس او په راتلونكي كې به څه رول ولوبوي كه نه؟

ايا د جمهور رئيس كرزي به په ټولو حالاتو كې خير وي او كه نه؟

ايا هر څه د جمهور رئيس كرزي او د هغه د ملگرو په قابو كې دي او كه نه؟

او كله نا كله دا خبرې هم كېږي چې شايد درېيم گړى گروپ به قدرت په لاس كې واخلي، مؤقت حكومت به اعلان شي او د انتخاباتو پايلې به باطلې اعلان كړي.

خبره دا ده چې ملي او بين المللي ټول لوبغاړي يو قسم سوالونه سره مطرح كوي او د ټولو سره همدا زموږ او ستاسې غونډې تشويشونه او انگيرنې شته دي نو سوال دا دى چې د دې سوالونو د حل كيلي گانې له چا سره دي؟

د ملا نصرالدين يوه قصه مې بيا راپه ياد شوه، يو لاروي له ملا نصرالدين نه پوښتنه كړې وه چې ملا صيب! په فلاني كلي پورې به څومره وخت ونيسي.

چې زه ورسېرم؟ ملا صيب ورته ويلي و چې لار وهه او څه او ځواب يې ورنه كړ. لاروي حركت وكړ او څو قدمه چې لاړو نو ملا صيب ورته له شا نه غږ وكړ چې په دوه ساعتونو كې رسېږي. لاروي بېرته راستون شو او ورته يې وويل چې ولې دې اول دا ځواب رانه كړ. ملاصيب ورته وويل چې وروره! په قهرېره مه، ماته ستا د مزل سرعت نه و معلوم اوس چې تا څو قدمه واخيستل نو ستا د مزل د سرعت پته راته معلومه شوه نو كه په دې مزل روان اوسې په دوه ساعتونو كې هغه كلي ته رسېدلى شې.

كه د نور څه پته راته نه وي نو دا يوه پته راته شته چې تر اوسه پورې چې افغانان، د دوى سياسي مشران، چارواكي او نړيواله ټولنه په كوم مزل په تېرو ديارلس كلونو كې او يا په تېرو شپږ دېرش كلونو كې روان دي او په همدې مزل روان وي نو داسې ښكاري چې دا وړۍ شړۍ نه شي ځكه چې دوى په يوه نامعلومه لوري روان دي.

ترسم نه رسي به كعبه اى اعرابى

اين راه كه تو ميروى به تركستان است

دا جوته ده چې ټول به تاوان كوي خو د عامو افغانانو نقصان راته زيات ښكاري. په لس گونو افغانان هره ورځ په يوه او بل نامه وژل كېږي، وطن مو وړانېږي او ځينې لاتراوسه د سادسانو د مريضانو غونډې د خلكو د ځورولو، وژلو او د وطن د وړانولو نه خوند اخلي. دا لنډۍ دې په كې هم وي:

د ســـوکرکو او ســـبو جنـــگ و
په منځ کې دل شول د مرچکو غونډې لعلونه

که د هر چا جنگ په افغانستان کې دی او د هرې موخې لپاره وي خو
افغانان په کې دل شول او لا هم د ژړندې وار ته ناست دي چې نور هم دل
شي.

وايي چې له ناپوهه دوست نه هوبنډيار دښمن

هم ښه دی

د اگست د مياشتې ۲۷مه نېټه، ۲۰۱۴ م کال، کابل

ډير پخوا زمونږ اقتصادي وضعه نظر نورو خپلوانو ته يو څه ښه وه خو
دومره ښه هم نه وه چې څومره هغوی طمعه درلوده او يا يې فکر کاوه فقط
قرضداري نه وو او ژوند مو روان و. په پېښور کې يوه ورځ په کور ناست وم
چې زما د يوې ترورزۍ زوی چې د پېښور د ناصر باغ کمپ د دولسم ټولگي
زده کوونکی و او اول نمره هم و، راغی او راته يې وويل چې ماما زه نور مکتب
نه شم ويلي او غواړم چې لېسه پرېږدم. دی چې پلار يې لا ډېر پخوا شهيد
کړای شوی و د کورنۍ اقتصادي وضعيت يې ښه نه و. خدای شاهد دی چې
ډېر سخت خفه شوم او ورته مې وويل چې ته خو په دولسم ټولگي کې يې،
اول نمره يې، نو ولې لېسه خوشې کوې. هغه راته وويل چې لېسه اوس د
ناصر باغ کيمپ نه د بورډ سيمې ته انتقال شوې ده نو زه د موټر کرایه چې
د ورځې څلور کلدارې کېږي نه لرم نو ځکه لېسه پرېږدم يا خوشې کوم. ما
ورته وويل چې د يوه تعليمي کال د کرایې مصرف څومره کېږي نو ده راته
وويل چې د ۱۵۰۰ کلدارو په اندازه به وي. نو ما جيب ته لاس کړ او ۲۵۰۰
کلدارې چې تقريباً په هغه وخت کې ۵۰ امريکايي ډالره کېدلې او همدا

پيسې راسره وې ورته ورکړې او ورته ومې ويل چې دولسم صنف خلاص کړه
او اميد دی چې راتلونکی به دې روښانه وي. اوس د هماغه ځوان ژوند ډېر
ښه دی.

دی چې لاږو نو مېرمنې مې راته وويل چې که ستا وسه وشي نو دا د
گاونډيانو ټول زامن به هم په ښوونځيو کې واچوې او خپل ځان ته به هېڅ
پرې نه ږدې ځکه له ما سره نورې پيسې هم نه وې او تر بلې تنخواه يا معاشه
پورې مې بايد انتظار ايستلی وای. په کور کې چې پيسې نه وي نو ښځو سره
خامخا د نارينه و په تناسب تشويش زيات وي. ما مې مېرمنې ته وويل چې
دا ستا خبره سمه ده که زما وس وشي نو دا د گاونډيانو زامن به هم په
ښوونځيو کې واچوم چې څه زده کړي ځکه که دوی پوه وي نو بيا به زمونږ
مشکلات کم وي او هره ورځ به له دوی سره لاس او گريوان نه اوسو. په
همدې شپو کې زما زامنو او زمونږ د يو گانډوي د زامنو سره څه جنجال هم
پېښ شوی و ځکه د هغوی زامن مکتب ته نه تلل او زمونږ ماشومان به چې
په يونيفورم کې مکتب ته تلل نو دوی ته به يو بل قسم ښکاره کېدل او کله نا
کله به يې د دوی په يونيفورم پورې ملنډې وهلې او بيا به د دوی تر منځ
جنجال هم پېښېده.

قصه رانه اوږده شوله او هغه متل مې راپه ياد شو چې وايي له ناپوهه
دوست نه هوبنډيار دښمن ښه دی. که دوست او ملگری دې ناپوهه وي ولو
که نيت يې هم ښه وي نو غلطه مشوره به درکوي او تا به کندې ته اچوي او
که دوست دې پوه و نو ښه مشوره به درکوي. هوبنډيار دښمن هم ښه دی
ځکه که غواړي چې درسره دښمني وکړي نو لا اقل خپل خیر او شر به خو هم
په نظر کې نيسي او داسې بيخايه حرکت به نه کوي چې هم ځان ژوبل کړي
او هم خپل دښمن او هم کلي او کور ټول وران کړي.

دا د انتخاباتو د بسوگۍ واده چې روان دی داسې ښکاري چې په دواړو ټيمونو کې د دوی مشاورين او په نامه منځگړي دواړو نوماندانو ته داسې مشورې ورکوي چې شايد دواړه د گړنگه گذار کړي. که دوی د سليم عقل نه کار وانخلي نو دوی به هم ځانونه تباہ کړي، هم به دا ولس تباہ کړي او هم به دوی په راتلونکي کې تاريخ ته محکوم وي. تر څو چې د ټاکنو پایلې نه وي اعلان شوې او سياسي قدرت په سوله ییزه توگه بل منتخب جمهور رئیس ته نه وي انتقال شوی، د موجوده مشرتابه مسوولیت هم په خپل ځای دی او د تاريخ له قضاوت نه ځان بري الذمه کولای نه شي.

ما د خدای لپاره یار لیدلی نه دی

د اگست ۲۸مه نېټه، ۲۰۱۴ م کال، کابل

اغراق او غلو همېشه په خبرو، لیکنو او شعرونو کې تر یوه حده وي خو بعضې وخت افغانان دومره مبالغه کوي چې واقعیتونه هم تر شعاع لاندې راولي. اکثره کسان چې غواړي ځان ډېر خدای پرسته او وطن دوسته وښيي نو وایي چې زه د ځان لپاره کار نه کوم او یوازې د وطن په خاطر هلې ځلې کوم او یا وایي چې د خدای د رضا لپاره کار کوم او نور هیڅ مطلب نه لرم. خو چې بیا گورې همدا وطن دوسته او خدای پرسته افغانانو ته چې فرصت په لاس ورشي هرڅه چې یې په وسه پوره وي هغه کوي بیا نه یې خدای په یاد وي او نه وطن دوستي. دا قسم مبالغه د هغو اشخاصو په خبرو کې زیاته لیدل کېږي څوک چې زیات په فساد کې ملوث وي او یا د فساد د نیت کولو موقع ته په طمع ناست وي. یو وخت یو وزیر ته به همېشه د ده ملگري ورتلل او ورته ویل به یې چې د وطن د خدمت په خاطر مې په فلاني گمرگ کې مقرر کړه. که هدف خدمت وي نو په دولتي ادارو کې یو مامور د خپلې رتبې او منصب امتیازات که په هره څوکۍ او هر ځای کې وي (په

استثنا د علمي مراکزو او رتبو درلودلو) عین امتیازات لري نو بیا مشخصو ځایونو کې کار کول څه معنی لري. البته اکثره مامورين چې واسطې او حتی رشوتونه ورکوي او مشخص ځایونه غواړي نو هدف واضحه دی چې یو څه په هغه ځای کې غریبي مریبي وکړي.

که سړی د وطن په خاطر او یا د خدای په خاطر کارکوي نو خامخا شخصي گټې مطرح وي. د خدای لپاره ځکه کار کوو چې د ځان لپاره ثواب گټو نو شخصي گټه مطرح ده او که د وطن لپاره کار کوو ځکه چې ارام ژوند باید په وطن کې وکړو. که د ثواب گټل او د ارام ژوند مطلب نه وي نو بیا ولې سړی د خدای او وطن لپاره کار وکړي. ولې یو ښه مشر او ښه حکومت غواړو ځکه چې د مونږ لپاره باید کار وکړي که نه نو مونږ د چا په قواره او سلیقه خو عاشق نه یوو. شخصي گټې په هر کار کې خامخا مطرح وي خو داسې باید نه وي چې د شخصي گټو په خاطر پینځه واړه گوتې په خپله خوله کې سړي ننباسي او د بل چا خیال ونه ساتي.

زه شخصاً د انصاف طرفدار یم ځکه په انصاف کې هم زما او زما د کورنۍ شخصي گټې خوندي دي او هم زما د چم گاونډ او وطن دارانو گټې به خوندي وي. د اوسني حالت نه چې ولس ټنټارې وهي او په پکو دی علت یې بې انصافي ده. هر څوک له خپل حق نه زیاتې غوښتنې لري او هر څه له وخت نه مخکې غواړي. نو ځکه خواجه عبدالله انصاری صیب وایي: هر که از حق بیش میخواهد و از وخت پیش میخواهد به مصیبت گرفتار میشود.

داکتر ابراهیم شنواري صیب د پورته لیکنې په اړه لیکلي و:

ځان غوښتنه، ځان سره مینه (حب ذات) او ځان ته درنښت غوښتل (self-esteem) انساني غریزه ده چې په خپل ذات کې مثبته ده. د همدې غریزې له امله انسان د خپلې ترقۍ او تعالیٰ فکر او په دغه لار کې کار کوي. بد

شکل يې هغه دی چې د نورو د حقوقو او عزت د پايمالولو په بيه وي. د خدای په رضا کې ځانه ته جنت لټول او د وطن په ابادۍ او آرامۍ کې ځان او اولاد ته د خونديتوب او نېکمرغۍ لټون روا کار دی، خو د نورو د خوندي توب او نېکمرغۍ د پايمالولو په بيه ناروا دی. دا واقعيت دی چې که قوانين نه وي حاکم او عقیده هم ډېره ژوره نه وي، نو د زياترو انسانانو ځان غوښتنه او ځاني عزت افراط لوري ته ځي چې د ټولنيزې گډوډۍ زمينې جوړوي. که غواړو چې د انسانانو ځان غوښتنه افراط ته لاړه نه شي، بايد د قانون د حاکميت او رښتینې خدای پالنې لور ته لاړ شو.

کله به دا ځينې کسان قانع شي چې دوی شيخ فاني دي؟

د اگست د مياشتې ۲۹مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل
پخوا د شيخ فاني کلمه د افغانستان په اداري سيستم کې هغو کسانو ته راجع کېدله چې عمر به يې له ۶۰ کلونو نه زياتېدو نو بيا به د عسکرۍ دورې نه معاف کېدل او مطلب دا و چې نور فزيکي توان يا وړتيا نه لري چې سخت کار وکړي. لکه څنگه چې انسان هر څومره پيسې ولري او قناعت ونه کړي نو په زياتو پيسو او سرمايه څوک نه مړېږي. همداسې عمر چې هر څومره زيات وي انسان پرې نه مړېږي او فکر کوي چې گوندې بيرته به ځوانېږي او هر کار کولی شي.

خو واقعيتونه د ژوند بيا داسې نه دي چې عمر زياتېږي هماغومره فزيکي قوت يا شيمه د انسان کمېږي، زيات ساعتونه کار نه شي کولی او بالخاصه هغه کارونه او دندې چې منډو ترېو ته ضرورت لري د انسان له وسې پوره

نه وي. که څه هم دا د انسان طبيعي تقاضا ده چې ارمانونه د انسان نه پوره کېږي خو انسان بايد د خپل ځان په هکله يو څه واقع بينه اوسي. زمونږ څو درجنه مشران چې د شيخ الفانیتوت له مرحلې نه لا ډېر پخوا تېر شوي دي، فزيکي او فکري ثبات يې له منځه تللی، د افغانستان او نړۍ د نويو تحولاتو او ستونځو لپاره سم فکر نشي کولی، ډېری يې لا خپل باډي گاردان، نږدې همکاران او اشخاص هم سم نه پيژني ځکه حافظې يې کمزوري شوي دي، خو اوس لاهم مطرح دي او غواړي چې د افغانستان په قضايوو کې د تصميم گيرۍ برخه ولري.

زه دې مشرانو ته د درنښت په سترگه گورم، بايد قدر يې وشي خو دوی بايد د تصميم گيرۍ مرجع نه اوسي ځکه دوی د اوسني افغانستان او د نړۍ د نويو تحولاتو په رڼا کې ستونځو ته د حل لپاره سمې لارې چارې نشي-سنجولی او ډيری يې لا د پخوا په شان د فيل په غوږ کې ويده دي او فکر کوي چې افغانان د ظاهرشاه د پادشاهۍ د دوران په شان لا اوس هم ويده دي او که دوی ورته هر څه ووايي نو ملت به د دوی پسې لاړ شي.

داسې نه ده، جنگونه او مهاجرتونه چې له يوې خوا زياتې بدبختياوې زېږوي خو په هماغه اندازه د ولس عامه پوهاوی او سياسي شعور پورته بيايي او ولس هسې په تشو شعارونو نه غولېږي. همدا علت دی چې د افغانستان مشران نه شي کولی چې ولس يوازې په تشو شعارونو قانع کړي. سياسي حرکتونه هم يوازې په شعارونو نه جوړېږي او نه يوازې په ارمانی او اخلاقي خبرو باندې ولس د چا ملاتړ کوي. ولس د هر چا عمل ته گوري او دا د افغانستان ولس په کراتو ثابته کړې چې هر کله يې کومه عملي طرحه ليدلې وي د هغو مشرانو د طرحو نه يې ملاتړ کړی دی. دا چې بيا مشرانو خپلې وعدې نه دي تر سره کړي، دا د هغو مشرانو گناه ده نه د ولس.

زما وړانديز ۷۰د مې، ۸۰مې او ۹۰مې لسيزو شيخ فاني مشرانو ته دا دی چې صدی بدله شوې، خپل پاتکونه لري کړئ او پرېردئ چې دا ولس په ارامه ژوند وکړي، نوي مشران نوي پلانونه عملي کړي.

په انگریزي ژبه کې یوه اصطلاح ده چې وایي:

Easy come, easy go

په اسانه چې یو شی لاس ته راوړې نو په اسانه

درنه ځي

د اگست د میاشتې ۲۹مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

که مفتې پیسې د چا لاس ته ورشي نو هغه بیا یې له سوچه او فکړه بېځایه بېځایه مصرفوي ځکه لاس یې پرې تڼاکې شوی نه وي او نه یې پرې نور څه زحمت گاللی وي. که څوک د لاس په تڼاکو او مشقت سره پیسې لاس ته راوړي نو د خپلو پیسو په مصرف کې هم پوره سوچ کوي او بېځایه یې نه مصرفوي. دا پورته د Easy come, easy go اصطلاح په اوسني وخت کې ډېر زیات صدق کوي. مونږ او تاسې گورو هغه کسانو چې د قراردادونو په اخیستلو، د مخداره موادو قاچاق له لارې، یا له کومو بهرنیو منابعو نه او یا د رشوت په خوړولو ډېر ژر پیسه داره شوي دي نو خپلې پیسې ډېر بېځایه بېځایه مصرفوي او چې اوس دا د اسانه پیسو د لاسته راوړولو مدرکونه کم شوي دي نو دوی د ټولو نه زیاتې ستونځې لري ځکه دوی د مفتو پیسو په لگولو عادت شوي دي دا چې دا مفتې پیسې مخ په ختمېدو دي نو په راتلونکي کې به د دوی څه حال وي؟ دوی به صرافانو غوندې خپلې پښې او

سرونه گروي او په راتلونکي کې به د عقلي او عصبي ډاکټرانو بازار به گرم وي.

زیاتره دوستان دا هم وایي چې فلاني او فلاني په انتخاباتو کې ډېرې پیسې بېځایه مصرف کړې خو خبره داسې نه ده ځکه د دوی هم د دې پیسو په پیدا کولو څه لاس تڼاکې شوی نه دی. دوی ته هم له بهر او دننه نه مفتې پیسې راغلې وې او دوی هم بې له سوچه مصرفولې ځکه دوی خو نه کوم تجارت درلود او نه دوی میلیونران وو چې خپلې پیسې یې لگولي وي او زړه یې پرې درد کړی وای نو د دوی د پیسو په لگولو مه خفه کېږئ. د بایلونکو کسانو او یا هغو کسانو چې پیسې یې د پیسو د پیدا کولو په منظور خرڅې کړي دي او څه په لاس ورنشي نو دوی به هم په رواني مرضونو اخته کېږي ځکه هم ترې مفتې پیسې لارې او هم به د مفتو پیسو د راټولو موقع په لاس ورنشي. خدای مو د دوی له حاله ساته.

د شهزاده چارلس اډوارد قصه

د سپتمبر ۷مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، کابل

څه موده دمخه ما د امان الله د عکس د پوست کولو د تبصرو په اړوند لیکلي و چې د انگلستان د اوسني شهزاده چارلس اډوارد قصه به لیکم او هدف مې دا وو چې کورني، محيطي، اجتماعي، اقتصادي او سياسي شرايط همېشه په انسان باندې مثبت او منفي اغېز لري خو تکره انسان هغه دی چې د سختو شرايطو با وجود مثبت خوا ته حرکت وکړي او داسې کارونه وکړي چې د ولس په گټه وي. که ولس د يو ملک او يا ټولنه اباد او خوشحاله وي. که يو څوک هر څومره ښه ژوند ولري او له کوره بهرون چې ووځي او هره ورځ ناخوالي او بد حالت گوري نو د ده ژوند هم ورسره نا ارامه وي.

د امریکا د حکومتي مامورينو ان تر جمهور رئيسه پورې ملاقاتونه او يا کتنې همپشه ساده وي او تشریفاتې جملې، القاب او کلمات ډېر کم استعمالېږي حتی جمهور رئيس ته د ښاغلي خطاب کېږي. د ښاغلي کلمه جمهور رئيس ته له هغه وخت نه کارېږي چې کله جارج واشنگتن د امریکا لومړنی جمهور رئيس شو. ټول نه پوهېدل چې ده ته څه خطاب وکړي ځکه دی خو پادشاده نه دی نو بالاخره د امریکه کانگریس او سنا دا فيصله وکړه چې ده ته د ښاغلي جمهور رئيس (*Mr. President*) خطاب کوي چې تر اوسه همدا سلسله روانه ده چې د امریکې جمهور رئيس ته په ملک کې دننه او بهر ټول د ښاغلي جمهور رئيس خطاب کېږي.

چې اصل مطلب را نه پاتې نه شي نو قصه دا وه چې د امریکا پخواني جمهور ریس، رونالد ریگن په خپل کتاب *American life* کې لیکلي و چې یو وخت د انگلستان شهزاده، چارلس اډوارډ د ده مېلمه شو نو څنگه چې دی د ملک مشر نه و نو ده ته یې په خپل شخصي- کور کې چې د سپینې مانۍ یوه برخه ده بلنه ورکړه. کله چې د ریگن مستخدم یا *Butler* راغی نو د شهزاده چارلس نه یې پوښتنه وکړه چې صیب چای غواړئ که کافي؟ نو ده ورته وویل چې چای غواړم. مستخدم په یوه پیاله کې جوش کړې اوبه، د بورې دوه پاکته او د چایو یوه پونۍ راوړه او د ده په مخکې یې کېښودله. شهزاده چارلس دوه درې ځلې د چایو پیاله په لاس کې ونیوله او بېرته یې کېښودله خو چای یې ونه څښه. ریگن فکر وکړ چې شاید د شاهي پروتوکول خلاف کومه خبره شوې وي نو ځکه یې چای ونه څښه. په سبا ماښام په رسمي میلېستیا کې ریگن له شهزاده چارلس نه پوښتنه وکړه چې پرون تا چای وغوښته خو هغه دې ونه څښه، څه خبره خو به په چایو کې نه وه. هغه ورته وویل چې ښاغلی جمهور رئيسه! له پیالې سره یوه پونۍ وه او زه نه پوهېدم چې په پونۍ څه وکړم؟ نو ځکه مې چای ونه څښه. ریگن لیکلي و

چې دې بېچاره تر دې دمه دا نه و لیدلي چې د چایو پونۍ څنگه په پیاله کې واچوي او په خپله اندازه چې څنگه یې تریخ یا نری چای خوښ وي جوړ کړي.

که د شهزاده چارلس دا قصه له امان الله خان سره پرتله کړو نو امان الله خان هم په دربار کې لوی شوی و، د دربار خدمتگارو به ورته هر څه برابرول خو د دې ترڅنگ یې د ولس د آزادۍ خیال ورسره و او د خپل وخت سخت تصمیم یې ونیوه چې د افغانستان د استقلال جنگ یې اعلان کړ او بریالی هم شو. دا چې وروسته یې ونه شو کړای چې سیاسي قدرت ته له لسو کالو نه زیات دوام ورکړي څه به د ده اشتباگانې وې او څه به هم بهرني فشارونه و.

د فیسبوک مثبت استعمال او ورسره ستونځې

د سپتمبر ۱۷مه نېټه کال ۲۰۱۴ م، کابل

فیسبوک او یا نور د زړه خوالې رسنیو ډولونه زیات شوي او د ټولو استعمال او یا یوازې د فیسبوک زیات استعمال د خلکو زیات وخت ضایع کوي نو ښه به دا وې چې د تکنالوژۍ نه موثره، مفیده او د ضرورت مطابق گټه واخیستل شي. که په فیسبوک د ورځې نیم ساعت وخت ضایع شي فرق نه کوي ځکه د دوستانو د احوال اخیستو، یو څه د ساعت تیرۍ او روحي تفریح، د بعضې ښو معلوماتو د راټولو او علمي مسایلو باندې د بحث او هم د موثقتو او غیر موثقتو خبرونو او یا په اصطلاح د سرچوک د افواهاو ښه منبع ده او سپری کولی شي چې د ولس د غوښتنو نبض او د سیاسي حالاتو د مسیر لر لوری پرې معلوم کړي.

د عکسونو يوازې پوست کول او يا په فيسبوک کې د ليکنو او شعرونو پوست کول د هر چا خپله خوښه او حق دی چې څه يې په زړه وي او غواړي چې له دوستانو سره يې شريک کړي فرق نه کوي. د دوستانو انتخاب او يا د مسايلو شريکول هم د هر چا خپل انتخاب او خوښه ده او د څه هدف لپاره څوک څنگه او په څه ډول فيسبوک استعمالوي دا هم د هر چا حق دی. کېدای شي چې زيات دوستان د فيسبوک د منفي شيانو نه عبرت او د مثبتو شيانو نه گټه واخلي او يو څه مثبت بدلون په يو شمېر زياتو کسانو کې د پوهې او لرليد په اړوند راولي. ما پخپله د دوستانو د نظرياتو او ليکنو نه زياته گټه اخيستې ده او د ټولو دوستانو نه مننه کوم.

ما سره ستونځه دا ده چې په زرگونو دوستان ماسره په فيسبوک کې انډيوالان دي او هره لحظه چې فيسبوک ته داخلېږم نو په لس گونو او حتی په سل گونو دوستان انلاين وي او لس گونه يې سمدستي مسيچونه رالېږي چې څنگه يې؟ زه ورته ليکم چې ښه يم تاسې څنگه ياست؟ نو دی بيا ليکي چې نور څنگه يې او څه خبرې دي؟ ودې نه پېژندم، ولې ځواب نه راکوې فکر کوم چې مصروفه يې او داسې نور...

چې ورته وليکم چې څه خدمت وي نو ويلي شې وايي چې نه هسې گپ شپ درسره لگوم، نو ښه خبره ده چې گپ شپ سره ولگو خو زه وخت نه لرم بيا به بل وخت سره وغږېږو، نو بيا وايي ډېر مصروفه يې او فکر کوي چې زما اصلي وظيفه يوازې همدا د فيسبوک ده چې په هغه خپل وخت ضايع کوم او نور هېڅ کار نه لرم. په هر حال دوستان دې خفه کېږي نه که ما پيغامونو ته ځواب نه شو ورکولی نو دا د بې احترامۍ معنی نه لري او دا د مصروفيت وجه ده ځکه هر وخت انسان گپ شپ هم نه شي لگولی او د گپ شپ هم وخت وي. گپ شپ هم بايد په خپله اندازه وي چې روحاً سړی ارامه شي نه دا چې دومره وخت په گپ شپ سړی تېر کړي چې شپه

پرې سبا شي او بيا ټوله ورځ ستړی او ستومانه وي او له خوبه اسويلي کوي او خپل ټول کارونه ترې پاتې وي.

د انتخاباتو مستقل کمیسیون نن ډاکټر صيب اشرف غني احمدزی د افغانستان جمهور رئیس اعلان کړ

د سپتمبر ۲۱مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، کابل

بالاخره د يوه اوږده ځنډ نه وروسته د جمهوري رياست دواړو نوماندانو نن د ملي حکومت په جوړېدو هوکړه وکړه او وروسته د انتخاباتو کمیسیون ډاکټر صيب اشرف غني احمدزی د جمهور رئیس په توگه اعلان کړ. زه د افغانستان خلکو او دواړو نوماندانو ته مبارکي وایم چې سياسي قدرت به نوي منتخب جمهور رئیس ته د صلحې له لارې د راروانې دوشنبې په ورځ انشاءالله انتقالېږي.

د دې هوکړې او د انتخاباتو د کمیسیون د اعلان په هکله ډېر زيات سوالونه اول له ماسره او همداسې ښکاري چې د افغانستان ولس سره او هغو کسانو سره چې دواړو نوماندانو لپاره يې بېحده هلې ځلې کړي دي شته دي. لومړنی تشويش دا دی چې ايا دواړه نوماندان او د دوی ټيمونه به له يو بل سره په صادقانه توگه کار وکړي او که نه؟ او يا به بيا د دوی تر منځ د حکومتدارۍ په چارو کې سره هره ورځ اخ و ډب وي، د حکومت چارې به فلجې او بالاخره نور بد عواقب به د افغانستان خلکو ته په ارمغان راوړي. دوی وايي چې د دې هوکړې اصلي عامل دا دی چې د انتخاباتو په سر لانجو افغانستان له يو لوی بحران سره مخامخ کړی و نو د ټولو نیمگړتياوو او

اعتراضونو سره سره، د دې هوکړې په کولو سره دوی د یو لوی بحران مخه ونيوله.

زما په اند دواړو نوماندانو د خلکو رایو ته احترام ونه کړ، کمیسیونونو خپلې دندې سمې اجرا نه کړې، د افغانستان حکومت څنگه چې لازمه وه خپل مسوولیتونه د صحیح انتخاباتو د تر رسولو او د سیاسي قدرت د انتقال لپاره سر ته ونه رسول او بین المللي ټولنې هم د انتخاباتو پروسه او د خلکو اراده تر سوال لاندې راوستله خو د دې ټولو ستونځو سره مونږ بېرته شاته تللی نه شو چې دا نیمگړتیاوې اصلاح کړو نو ښه به دا وي چې د دواړو نوماندانو طرفداران او د افغانستان ولس باید یو څه خپل احساسات کنترول کړي او پریردي چې ډاکتر صیب اشرف غني او ډاکتر صیب عبدالله دا هوکړه څنگه عملي کوي. دواړه همدا وایي چې دوی د افغانستان د ثبات او ښې حکومتدارۍ لپاره دا هوکړه کړې که نه د دوی طرفدارانو دوی تر سخت فشار لاندې نیولو وو چې باید له خپلو موقوفونو نه انعطاف ونه کړي. نو ښه دا ده چې عاجل قضاوتونه ونه کړو. راځئ چې د یو څه وخت لپاره د دوی ملاتړ وکړو او قضاوت به وروسته وخت ته پرېږدو چې کله د هوکړې پایلې سمې نه وې.

ډاکتر صیب اشرف غني ته مشورې

د سپتمبر ۲۲مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

ډاکتر صیب اشرف غني ته لومړۍ مشوره!

دا چاپلوسان او ابن الوقته کسان خو به دې اوس ډېر ښه پېژندلي وي نو سمدستي یې له خپل دفتر او دربار نه وشړه چې نظامونه همېشه د چاپلوسانو له خوا له ناکامۍ سره مخامخ کېږي.

ډاکتر صیب اشرف غني ته دویمه مشوره!

خپل متعهد ټیم جوړ کړه او د نورو په ټیمونو باورو مه لره ځکه هر یو یې د خپل ټیم شخصي او تنظیمي گټو لپاره کار کوي. د کرزي صیب د ناکامۍ یوه مهمه تشه همدا وه چې خپل ټیم یې نه درلود نو کله به یې په یوه ډله او گروپ اعتماد کاوه او کله به یې په بله ډله او گروپ اعتماد کاوه نو په اخره کې دی یوازې د څو محدودو چاپلوسانو سره پاتې و.

ډاکتر صیب اشرف غني ته درېيمه مشوره!

د سپتمبر ۲۲مه نېټه، کابل

په مشورو لیکلو او ورکولو باندې زما څه خرچه نه راځي نو ځکه باید دوام ورکړم کېدای شي چې څه مثبت اغېز وکړي. چې کله زه د ډاکتر صیب اشرف غني سره مخامخ شوی یم او د خبرو وخت راغلی نو دوستانو ته معلومه ده چې ما خپله خبره کړې ده او همداسې به خپلو خبرو ته مخامخ او هم په لیکلي شکل دوام ورکوم. دا وېره راسره نه شته ده چې زما په لیکلو او یا ویلو باندې به ډاکتر صیب خفه شي او یا به کوم امتیاز له لاسه ورکړم. په دویمه مشوره کې ما د ټیم جوړولو خبره کړې ده نو ټیم یوازې دې ته نه وایي چې څوک یوازې کاري تجربه او یا شهادتنامې ولري او دندې ورته وسپارل شي. ټیم هغه دی چې د ډاکتر صیب د اجندا عملي کولو ته متعهد وي، د کاري تجربې او ډگریو ترڅنگ سیاسي او اداري تقوا ولري، جرئت د کار کولو او هم د اشخاصو په شناخت کې کافي تجربه ولري. د ډاکتر صیب ټیم یوازې په ارگ کې د محدودو کسانو سره په لیدو مصروفه نه وي او باید ډاکتر صیب په وړو شیانو مصروف ونه ساتي بلکې هغه پرېږدي چې په ستراتیژیکي مسایلو باندې فکر وکړي. ډاکتر صیب د وزیر، رئیس، والي،

مدیر او کاتب کارونه باید په خپله ونه کړي او څوک چې په دې دندو گوماري نو هماغه کس ته د مسولیت تر څنگ صلاحیت هم ورکړي او ده ته باید هماغه د ادارې مشر مسوول وي. ډاکټر صیب باید د وزارت مشوره د خپل وزیر سره وکړي نه دا چې سکرترانو نه د وزارت د کارونو مشورې وغواړي. ډاکټر صیب د خپل ټیم په سر کې زرگونو کسانو ته اړتیا نه لري که ډاکټر صیب شل کسه د پورته شرایطو په درلودلو سره په خپل محور راټول کړل نو دی بریالی دی نور ټیمونه بیا همدا شل کسان د ضرورت په بنیاد جوړولی شي او ولس د ډاکټر صیب له برنامه او کارونو نه خبرولی شي.

ډاکټر صیب اشرف غني احمدزي ته څلورمه مشوره!

د سپتمبر ۲۵مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

نن چې ما د ډاکټر صیب عبدالله وینا واورېدله نو زما امید زیات پیدا شو چې انشاالله افغانستان مخ په جوړېدو دی. زما مشوره او غوښتنه د دواړو ټیمونو له مشرانو او د دوی له پلویانو نه دا ده چې د خپلو ټیمونو د افراطي کړیو او اشخاصو مخه ونیسي. او پرې نه ږدي چې د گاونډیانو د تبلیغ او پروپاگنډې لاندې راشي چې بې ثباتۍ ته لمن ووهي او یا زمينه گډوډۍ ته مساعده کړي. جنگ چې د هر منظور په خاطر وي عواقب یې خراب دي. د جنگ په حالت کې یوازې څو محدود کسان، د جنگ نه خوند اخلي او یا په جنگ کې خپلې گټې گوري اما په صلح او تفاهم کې د ملت د اکثریت ولس گټې خوندي پاتې کېږي. د افغانستان د سوکالۍ په هیله.

د افغانستان منتخب جمهور رئیس ډاکټر

صیب اشرف غني احمدزي ته پینځمه مشوره!

د سپتمبر ۲۹مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، امریکا

د افغانستان نوی منتخب جمهور رئیس احمدزي صیب ته زما پینځمه مشوره دا ده چې په چوکيو ورکولو څوک نه شي خوشحالولی او که هر څومره وزارتونه زیات شي بیا هم ډېر کسان به خفه وي نو ښه دا ده چې غیر موثر وزارتونه او ادارې (ارگان های محلي، مخدره موادو، شهرسازي، اقتصاد .... او داسې نور وزارتونه) او اضافي دولتي تشکیلات کم کړي او موثریت د ادارې اضافه کړي تر څو خلکو ته سم کار وکړای شي. که د زیاتو کرسیو د تورم مخه ونه نیول شي نو باور وکړئ چې ستونځې به همداسې په خپل ځای پاتې وي.

جمهور رئیس ډاکټر صیب اشرف غني ته

شپږمه مشوره!

د اکتوبر ۲۱مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م

د مشاور داني گانو مخه باید ونیول شي

زما د مشورو معنی دا نه ده چې گوندې جمهور رئیس صیب په دې نه پوهېږي خو صرف غواړم چې دا خبرې ورته په یاد کړم. نومونه یې نه اخلم خو بعضې وزیران د مشاورینو په استخدام کې خاص مهارت لري چې بالاخره د مشاورینو دومره غټه ډله جوړه کړي چې د ټول وزارت د رهبرۍ له سطحې نه یې تعداد هم زیات شي. بیا مشاورینو ته نور مشاورین وټاکي چې د مشاورینو سرپرستي وکړي او بالاخره وزیر صیب او د

ده د مشاورينو ډله په خپلو منځو کې گوري او د وزارت له پرسونل سره بې رابطې شي او يو امر يې هم نه عملي کېږي. که دا مشاورين دومره با استعداده وي نو ولې يې په اجرايوې پستونو باندې نه مقررې چې د وزارت له مامورينو سره به هم رابطه لري او کارونه به په ښه توگه په مخ ځي. زه دا نه وایم چې مشاورين دې نه استخدامېږي خو هغه کارونه چې د وزارت مامورين کولی شي دې ته حاجت نشته چې نور مشاورين دې ورته استخدام شي. بعضې خاصو مسلکي مواردو کې مونږ مسلکي مشاورينو ته اړتيا لرو خو نه د وزير صيب سکرتر دی هم مشاور وي.

په ۲۰۰۴م کال کې مونږ د کورنيو چارو په وزارت کې چې ارگان های محلي هم د هغه جز و، يوازې دوه درې مشاورين درلودل خو په ۲۰۱۰م کال کې چې ارگان های محلی هم ترې جدا شوی و، د دې وزارت د مشاورينو تعداد د ۶۴۰ کسو نه هم زیات و. ښه به دا وي چې د دولت په ټولو ادارو کې د مشاور داني گانو مخه ونيول شي.

جناب جمهور رئیس محمد اشرف غني ته

اوومه مشوره

د نومبر نهمه نېټه، کال ۲۰۱۴م

د مدني ټولني جنگسالارانو ته بايد متوجه وي

خو کاله دمخه ما په خپله يوه مقاله کې چې په انگليسي ژبه په کانادا کې خپره شوې وه يادونه کړې وه چې مدني ټولني هم جنگسالاران لري ځکه هغه کارونه چې ټوپک والا زورواکي کوي او قانون ماتوي نو بعضې کسان د مدني ټولنو نه هم په هماغه شکل کارونه کوي چې څنگه يې جنگسالاران کوي خو د دوی کارونه ماهرانه وي چې خلک ورته نه متوجه کېږي او د ټوپک والا د

زورواکو نه زیات په هر نوع فساد کې غرق دي. دوی هم د ټوپک والا د زور واکو په شان گروپونه او شبکې لري، ښه لابي يو بل ته کوله شي او تر يوه حده غواړي چې د جمهور رئیس غني شاوخوا محاصره کړي نو زما اميد د جمهور رئیس نه دا دی چې دی گروپونو او ډلو ته بايد متوجه وي.

جمهور رئیس محمد اشرف غني ته اتمه مشوره!

د مدیریت د هرم سر بايد وروکی او قاعده يې بايد پراخه وي

د ۱۳۹۴ لمريز کال لومړۍ نېټه، کابل

د نوي کال مبارکې جلالتمآب جمهور رئیس او د افغانستان ټول ملت ته وړاندې کوم او خدای دې وکړي چې راتلونکی کال د افغانستان لپاره د صلحې او سوکالۍ کال وي، وينه تويول بند شي او د افغانستان ولس په اطمینان سره خپل ژوند پر مخ بوځي.

ما نه غوښتل چې د خپلو مشورو سلسله جاري وساتم ځکه زه په دې اند وم چې مشورو ته ضرورت به نه وي او دا حکومت له لومړۍ ورځې نه حکومت کولو ته چمتو دی خو چې بیا مې اطرافو ته سفرونه وکړل او هم په تېرو دوه میاشتو کې چې د هر چا سره غږیږم د امیدونو په ځای د نا امیدو خبرې کوي او د ولس له خولو نه ساړه اوسيلي راوځي نو دا چې د تصمیم گیری مرجع ته لاس رسی مې پیدا نه شوکړای او یا رانه ورکه ده نو ضروري مې وگڼله چې د دولت ټول مشرتابه او په خاصه توگه جمهور رئیس ته د فیسبوک له لارې خپل پیغام ورسوم شاید کوم زړه سواندی د ارگ له دېوالونو نه دننه پیدا شي چې د ولس پیغام دوی ته ورسوي.

ولس د مسایلو په عمق سم اگاه نه دی، د دولت او حکومت د کمونیکیشن او عامه پوهاوي ستراتیژي ډېره ضعیفه ده خو په مقابل کې د حکومت پر ضد د حکومت د داخل نه او هم د بهر نه منفي تبلیغات په اوج

سره روان دي. نور په شعارونو کار نه کېږي عملي گامونه اخیستل په کار دي او که همدا وضع همداسې دوام وکړي نو بیا د عملي کارونو د ملاتړ لپاره د ولس حمایت به هم ډېر ضعیفه وي. ولس او په خاصه توگه کلیوالي ښځې او بېسواده کسان په دې نه پوهېږي چې دې حکومت ته څومره ستونځې په میراث پاتې دي خو هغوی خپل ژوند ته گوري چې د تېر کال په پرتله د دوی ژوند سړکال ښه دی او که نه؟ دوی موجوده حکومت ته په دې خاطر رایه ورکړې چې گوندې حکومت به د دوی ستونځو ته د حل لاره پیدا کوي، دولتي او خاصاً قضایي او امنیتي ارگانونه او څارنوالان به د ولس جیبونه نور نه شکوي. ولس راسره داسې قصې شریکې کړې چې سړی ورته هک پک حیران شي. خلاصه د فساد کچه له مخکې نه نوره هم د انکشاف په حال کې ده.

ډیری داسې کارونه دي چې بهرنیو کمکونو او څه خاص تخصص ته اړتیا نه لري او یوازې د دولت په تصمیم نیولو پورې اړه لري. د بېلگې په توگه د کابینې جوړول او د موثرو اشخاصو مقررول په محلي ادارو کې او یا د امنیتي ارگانونو ترمنځ عملي هم اهنګي او مسوولیت پذیری راپیدا کول پیسو ته اړتیا نه لري. یوې واحدې امنیتي ستراتیژۍ ته اړتیا ده نه دا چې هر امنیتي ارگان او یا دولتي اداره ځانته جلا جلا پلانونه ولري. د دولت د پروگرامونو د عملي کېدو مسوولیت او مشرتوب باید د والیانو او ولسوالانو پر غاړه وي ترڅو د تصمیم گیری او د مسوولیت مرجع معلومه شي. په تېرو څو کلونو کې او په خاصه توگه اوس د والیانو او ولسوالانو مسوولیت شته خو صلاحیت هېڅ نه لري.

دویمه مهمه خبره حکومت ته په کار ده چې د مالي مشکلاتو د حل لپاره موثره عملي ستراتیژي رامنځته کړي د بېلگې په توگه د اضافي او موازي تشکیلاتو له منځه وړل، د حکومت عواید په سمه توگه راټولول او د ضایعاتو

مخه نیول مهم گامونه دي. که د کابل د ښار د چارواکو اضافي وسایط او امکانات محلي ادارو ته انتقال شي نو تاسې بارو وکړئ چې د نیمایي افغانستان د محلي ادارو مشکلات پرې حل کېدای شي.

درېیمه مهمه خبره دا ده چې د دې حکومت د مدیریت د هرم سر ډېر غټ دی او قاعده یې ډیره وره ده نو دا سرچپه کول غواړي چې قاعده یې پراخه او د مدیریت د هرم سر باید ډېر وړوکی وي. دا داسې مثال لري که د یوکس سر او باډي ډېره غټه وي او پښې یې د کنځي غوندې نری. وي نو منزل نشي کولی او پښې یې ماتېږي نو ښه دا ده چې د دې نظام پښې چې محلي ادارې دې تقویه شي او د سر کچه باید وره شي.

جمهور رئیس محمد اشرف غني ته نهمه

مشوره!

دا زما نهمه مشوره به جمهور رئیس غني ومني که نه؟

د اپرېل ۱۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵ م، کابل

که څه هم د مشورو ورکول چندان گټه نه لري خو د ننگرهار او بدخشان وروستیو پېښو مجبوره کړم چې خپلو مشورو لیکنو ته دوام ورکړم. کېدای شي چې څه گټه ولري او که په یخ لیکل هم وي فرق نه کوي ځکه خپله د مایوسۍ تنده به مو ماته کړې وي.

په بین المللي ادارو کې چې څوک مقررېږي نو نوي کار کوونکي ته درې میاشتې ازمايشي قرارداد ورکوي که سم کار یې ونه کړ نو بیا یې قرارداد نه تمدیدوي. که څوک یې مني او که نه یې مني خو په تېرو اوه میاشتو کې د حکومت او خلکو ترمنځ فاصله زیاته شوې ده. د ولس او خلکو تر منځ د ناامیدی یو مهم عامل دو سړی او شاید اته سړی حکومت وي خو یو مهم

عامل د جمهور رئیس غنی په شاو خوا راټول شوی ټیم دی چې هره ورځ ورسره په تماس کې دی او اجرائیوي صلاحیت لري. دا چې د دې ټیم آزمایشي دوره د ولس په اند ناکامه ده نو دا به ښه وي چې جمهور رئیس غني باید په ارگ کې دننه په خپل اجرائیوي ټیم فکر وکړي او د دوی قراردادونه تمدید نه کړي او یا یې له وظیفې نه لرې کړي. دا چې دا کسان څوک دي تاسې ټول یې پیژنئ.

د پورته مشورې په رابطه دوستانو نامیدي ښودلې وه او یو تن د لطیف خان په نامه لیکلي و چې دا وړی نه شپړی کېږي. ما ورته په ځواب کې ولیکل:

لطیف خان صیب! دا وړی باید شپړی شي ځکه که داسې نه وي نو بیا به نه شپړی وي او نه وړی ځکه مونږ سیستم نه لرو او یوازې حکومت لرو. د حکومت له سقوط سره هر څه له منځه ځي. سیستمونه پاتې کېږي خو حکومتونه ځي او راځي. په امید به اوسو او کار هم باید ورته وکړو تر څو بالاخره مونږ هم یوسیستم پیدا کړو او د حکومتونو په تلو او راتلو چندان جرت و نه وهو.

جمهور رئیس ته لسمه مشوره!

په پراگنده نظامي عملیاتو امنیت نشي ښه کېدای

د اپرېل د میاشتې ۱۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵ م، کابل

که څه هم ما په مخکنیو مشورو کې ښې حکومتدارۍ ته اشاره کړې وه خو د ښې حکومتدارۍ اول اصل دا دی چې د دولت مشرتابه باید خپل عملي کاري پلان وزیرانو او والیانو ته او همداشان دوی باید د حکومت پلان د دولت ښکته قدمو ته سم تشریح کړای شي او د حکومت ښکته قدمې بیا په خپل وار د حکومت پلانونه ولس ته تشریح کړي او د ولس حمایت باید د

پلانونو په عملي کولو کې ترلاسه کړي. زه خو اوس نه پوهېږم چې د تیوریکي خبرو نه په غیر حکومت څه کوي او د دوی کاري پلان څه دی. دا دی اوس خو کابینه هم تقریباً تکمیله شوه خو زما مشوره د امنیتي ارگانو مشرانو ته دا ده چې په پراگنده ډول عملیاتو امنیت نشي. راوستل کېدای. حکومت باید په هېواد کې مرکزي نقطې وټاکي او د هغه ځای نه تصفیوي او تهاجمي عملیات پیل کړي البته په دې عملیاتو کې د دولت د ټولو قواو او ولس همکارۍ ضروری ده نه دا چې هر وزارت خپل ځانته عملیاتي پلانونه ولري. د تصفیوي عملیاتو نه وروسته حکومت باید د هغې منطقي د ساتلو توانايي ولري که نه تصفیوي عملیات په درد نه خوري. حکومت باید د دفاعي حالت نه راوځي او تهاجمي یا فعاله (Pro-active) پالیسي غوره کړي.

حکومت باید یوه او یا دوه ورقي کاري پلان (Action Points) ولري چې والیانو او ولسوالانو ته هدایت ورکړي چې څه باید وکړي. زما په اند د دې کاري پلانونو عملي کول باید د والیانو او ولسوالانو تر مشرۍ لاندې وشي ځکه دوی کولای شي چې د ولس، د دولت د امنیتي ارگانو او نورو ملي او بین المللي ادارو تر منځ هم اهنګي رامنځته کړي. اوس خو هره اداره په خپل کنز کې سبق وايي او د بل په کتاب نه پوهېږي. دا پورته کارونه نه اضافي امکانات غواړي او نه څه خاص مهارت صرف د موجوده امکاناتو صحیح مدیریت ته اړتیا ده.

اهداف و تشکيلات حکومتمداري ی خوب

۴ نومير ۲۰۱۴ م

به سلسله مشوره ها به حکومت جديد، نکات ذيل را به افراد مسوول حکومت شريك ساختم تا مسووليت خویش را رفع کرده باشم.

خلاصه:

اول : حکومت داری خوب پروسه است نه پروژه. حکومت خوب عبارت است از پروسه خوب تصميم گیری ، سهم گیری یا اشتراك مردم و احتساب میباشد. حکومت داری خوب تنها به حکومت خلاصه نمیشود بالکه همه اداره های دولتی و غير دولتی و مردم در حکومتمداري خوب باید سهيم باشند. حکومت تنها چوکات حکومتمداري خوب را جور کرده میتواند و از تطبيق ان نظارت میکند.

دوم: حکومتمداري خوب هم نیاز به بلو پرنٹ یا نقشه دارد.

در حکومتمداري خوب ما باید به هر پروگرام و پالیسی که دیزاین میکنیم باید جواب های مثبت به نکات ذیل داشته باشیم:

الف: نقشه های حکومتمداري یا دیزاین حکومت داری خوب باید مطابق ضرورت، امکانات و قابل تطبيق باشد. اگر ما تجربه های کشور های دیگر را هم میاوریم باید ان را مطابق شرایط عینی و ذهنی جامعه خود عیار بسازیم. نه اینکه تنها تجربه کشور های دیگر را کت و پیست کنیم. اگر ما شرایط کشور خود را مدنظر نه گیریم، شاید ما نتیجه خوب را بدست نیاوریم. که مشکل سیزده سال گذشته آوردن مودل های بود که تنها کت و پیست شده بود که نتیجه خوب نه داده است. رول همه ادارات و مردم در تطبيق پالیسی و پروگرام ها معلوم باشد تا تداخل وظیفوی به میان نه آید.

ب: در افغانستان همیشه حکومت ها مشروعیت خود را وقتی از دست داده که اعتبار حکومت به عوامل گوناگون صدمه دیده است و بالاخره

حکومت ها ورژیم ها سقوط یافته است. نظام ها و حکومت ها وقتی در افغانستان مشروعیت و اعتبار خود را از دست داده که تعادل مابین سه پایه حکومتمداري (مردم و اقوام، علما و روحانیون و دولت داری خوب) برهم خورده است. افغانستان امروزی هم ضرورت دارد که حکومت داری ما تعادل را مابین این سه قواو نگاه دارد.

ت: نقشه حکومت داری خوب باید در همه افغانستان قابل تطبيق باشد با کمی تفاوت ها

ث: در پروگرام ها و پالیسی های حکومت داری خوب باید رابطه مستقیم مابین امنیت، انکشاف و حکومت داری خوب باشد. یعنی نقشه حکومت داری خوب تنها به یک منطقه و یا یک وزارت و اداره نباشد. همه ادارات مثل حلقه های زنجیر باهم گیره داشته باشد و مثل پرزه های ماشین هم زمان کار کند تا ماشین حکومت داری خوب به حرکت درآید و به منزل مقصود که تضمین امنیت بشري و فزیکي مردم افغانستان است، باشد، تا ما یک جامعه که استوار به حاکمیت قانون و تعادل اجتماعی باشد، داشته باشیم و ریشه های دولت مستحکم ترشود.

د: نقشه حکومت داری خوب عام فهم باشد که به اسانی به مردم و هم به رده های پایین دولت تشریح شده بتواند. نه اینکه پالیسی ها صدها صفحه باشد و تشریح اش از نوشتن ان مشکل تر باشد.

سوم: ضرورت وخواسته های مردم:

الف: مردم ما از حکومت یا دولت خود به شکل اجمالی خواسته های زیادی نه دارد و ضرورت به پول بیشتر هم نیست.

ب: مردم میخواهد که حکومت امنیت نسبی را مساعد بسازد که در خانه های خود بیدون ترس وحراس از ارگان های دولتی و هم گروپ های

جنایت کار محفوظ باشد. فعلا مردم از ارگان های امنیتی، خارنوالی و قضا، ولسوال و غیره در ولسوالی های حراس دارند.

ت: اعضا همه ادارات باید رول بیطرفی را در دهات و ولسوالی ها نگاه کند و سلوک سلیقوی باید از بین برود.

ث: مردم میخواهد که بیدون حراس و ترس زندگی روزمره خود را به سر برساند و مردم ببیند که هر ماه و هر سال دولت افغانستان یک پروژه و یا کار خوب را به خاطر بلند بردن سطح زندگی مردم تطبیق مینماید. یعنی زندگی مردم سال به سال خوب شده برود. افغانستان در کوتاه مدت مثل سویس یا حتی مثل ممالک همسایه ها جور شده نمیتواند

طریقه عملی و عاجل برای ایجاد ثبات افغانستان اول: شناخت از ولسوالی ها، ساختار تشکیلات دولتی، قومی و منطقوی (تشریح ضرورت دارد)

دوم: لغو شورا های متعدد در ولسوالی ها و ساختن یک شورا به اساس تشکیلات قومی و منطقوی ولسوالی که دو سه نفر علما برجسته ولسوالی ها به شمول ولسوال و قوماندان امنیه عضو ان باشد. شورا جدید باید لایحه وظایف داشته باشد. اگر انتخابات ولسوالی ها صورت گرفت در ان صورت نیاز به این شورا ها نیست اما رول شورا مشورتی را بازی کرده میتواند. تا بحال لایحه برای شورا های منتخب ولسوالی های هم موجود نیست. رول ارباب، وکیل گذر و ملک به شکل جدید در حکومتداری خوب باید تقویه شود. زیرا این ها رابط اصلی مابین مردم و حکومت است.

سوم: ولسوال و والی باید بحیث امر درجه یک صلاحیت و مسوولیت داشته باشد (تشریح ضرورت دارد)

چارم: تجدید نظر به تشکیلات پولیس که مطابق ضرورت ولسوالی باشد. (تشریح ضرورت دارد)

پنجم: ارگان کشفی و پولیس و هم اردو ملی در ولسوالی نظر باید نظر به تقاضا ولسوال از پروگرام های ایشان حمایت کند. یعنی همه فعالیت های اردو ملی باید با ولسوال ها و ارگان های کشفی و پولیس هم اهنک باشد.

ششم: شورا ها باید با حکومت همکاری نموده و در مورد ضرورت از دولت به شکل دسته جمعی حمایت کند. اشخاص مخرب را به دولت شناسایی نموده و دولت باید اجراء لازم نماید. در این صورت حکومت به شکل غیر مستقیم پاسخگو به مردم میباشد. به نظر بنده، اگر سلسله انتخابات در ولسوالی ها به شکل خوب پیش رفت، در آینده میتوانیم که ولسوال ها را هم شورا ها منتخب تعیین کند. زیرا حکومتی که به مردم نزدیک باشد موثر تر و پاسخگو میباشد نظر به اینکه همه کار ها از مرکز عملی شود.

هفتم: بعد از ایجاد شورا ولسوالی، و همکاری مردم باید یک پول مشخص به کار های انکشافی ولسوالی مشخص شود و نظر به تایید شورا کار ان تطبیق گردد (تشریح ضرورت دارد)

هشتم: ایجاد مرکز های ثقل و انکشاف تسلط حکومت از ان نقطه (تشریح ضرورت دارد)

نهم: شفافیت در همه تصامیم های ولسوالی مهم است زیرا شفافیت در تصمیم گیری باعث همکاری مردم میشود و جلوفساد را میگیرد و فساد نهایت کم میشود.

دهم: تعیین اشخاص با کفایت و سابقه خوب که در تطبیق این پروگرام متعهد باشد. مقام ولایت از تطبیق این پروسه نظارت کند.

یازدهم: این پروگرام باید یک برنامه ملی باشد.

پروگرام های طویل المدت

اول: مرور به همه تشکيلات دولتي به سطح ملي، ولايت و ولسوالی ضرورت است تا ما یک اداره موثر داشته باشیم. تورم تشکيلاتی باید از بين برود. همه ريفوم ها تا بحال باعث بی ثباتی وظيفوی شده است. (تشریح ضرورت دارد)

دوم: ایجاد سول سرونت به معنی اصلی اش برای حکومت داری بهتر از پایان به بالا ضرورت است. (تشریح ضرورت دارد)

سوم: تعادل مابین مسوولیت ها و صلاحیت ها باشد (فعلا مسوولیت است اما صلاحیت وجود نه دارد)

چارم: پلان و تطبیق پروژه های کلان بالخاصه در ساحه زراعت در مناطق مختلف افغانستان

پنجم: بهتر شدن خدمات و سیستم مالیه دهی ششم: توجه خاص به سیستم تعلیم و تربیه که پاسخگوی شرایط امروزی باشد ضرورت است. توجه خاص به ایجاد موسسات مسلکی است. (تشریح ضرورت دارد)

د خوشحالی اوبنکې به توپوم

د سپټمبر ۲۲مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، کابل

دوستانو سلام!

اته میاشتي مود انتخاباتو لپاره په افغانستان کې تېرې کړې، له هیواده ونه وتلم، خپل ټول سفرونو مې کنسل کړي و. دا د عسکری دوره وه، ولایتونو ته مې سفرونه وکړل، له ډېرو خلکو سره مې وکتل، د وطن د سوکالی او آبادی په اړوند مې د ولس قرباني او هلې ځلې، احساسات، مینه او ولولې په کلیو او بانډو کې او هم په ښارونو کې له نږدې نه ولیدل، کله خوشحالی او کله خفگان و، کله امید او کله نا امیدی وه خو ښه ده چې د جمهوري

ریاست د ټاکنو پایلې معلومې شوې او د ډېرو تبه وشکېدله. اوس راته ډېر کسان معلوم دي چې د چوکيو د نیولو لپاره د هر راز نیرنگو او هیلو نه کار اخلي او کوششونه روان دي خو څوک به هدف ته رسېږي او څوک به نه.

نو دا مې بهتره وگڼله چې د یوې میاشتي نه زیاتې مودې لپاره له افغانستان نه ووځم او چکر ووهم، دوه درې کنفرانسونو کې برخه واخلم، د افغانستان قصې ورسره شریکې کړم، خپل خپلوان او دوستان په امریکا کې وگورم او چې راځم هم به د چوکيو وپش خلاص شوی وي او هم به د دولت مسير معلوم وي. د حلف مراسم به د تلویزیون له لارې انشاءالله گورم. ما ته همدا خوشحالی بس ده چې یو منتخب جمهور رئیس بل منتخب جمهور رئیس ته سیاسي قدرت انتقالوي او دا د افغانستان په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره لویه کامیابي ده. کله به چې ما د تلویزیون له لارې په نورو هېوادونو کې له یوه مشر نه بل مشر-ته د سیاسي قدرت د انتقال مراسم لیدل نو باور وکړئ چې زما د سترگو نه به اوبنکې بهېدلې چې آیا داسې ورځ به په افغانستان کې هم کله راشي او که نه چې زه یې وگورم؟ خو نن دا ورځ راتلونکې ده، د خفگان د اوبنکو په ځای به د خوشحالی اوبنکې توپوم. راتلونکې ستونځې به سره گالو او کوشش به کوو چې د ولس د خیر لپاره کار وکړو که هغه د دولت په داخل کې وي او که د دولت د دندو نه بهر وي. هر افغان په خپل چوکاټ کې ډېر څه کولی شي او د چا شایسته به باید په طمعه ونه اوسو.

د ډاکټر عبدالله عبدالله لومړنۍ وينا د وحدت

ملي حکومت له هوکړې نه وروسته

د سپټمبر ۲۵مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

نن ډاکټر عبدالله عبدالله د لويې جرگې په خيمه کې خپلو پلويانو ته خپله لومړنۍ وينا د ملي وحدت حکومت له هوکړې نه وروسته وکړه. د ډاکټر صيب عبدالله عبدالله بيانیه اميدواروونکې وه چې انشاءالله د ملي وحدت حکومت که په همدې روحیه خپلو کارونو ته دوام ورکړي چې حکومتي موسسات تقويه کړي، قانون حاکم کړي، د فساد مخه ونيسي- او کار او مسوولیتونه اهل کار ته بې له قومي ژبني او سمې ملحوظاتو وسپاري نو اميد دی چې د افغانستان راتلونکی به انشاءالله روښانه وي. مسلحانه جنگونه نور د مسایلو حل نه دی او مثبت سياسي رقابتونه باید دوام ولري او لا نورې هلې ځلې په دې لار کې وشي. مشکلات او ستونځې به په راتلونکې کې خامخا وي خو جنگونه چې نه وي نو پرمختگ، اجتماعي عدالت او سوکالی- لپاره زمينه مساعدېږي. مونږ باید ټوله انرژي د افغانستان د جوړولو لپاره مصرف کړو نه دښمنیو ته لمن وهل او یا د افغانستان د وروانولو لپاره.

ارزښت، اهمیت، معیار او تعداد د دولتي چوکيو

د سپټمبر ۲۹مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م کال امریکا

دولتي چوکۍ د طبیعي منابعو په شان دي. د دنیا نفوس په زیاتېدو دی خو طبیعي منابع هماغه دي چې څه مونږ په دنیا کې لرو نو خبره دا ده چې څنگه د طبیعي منابعو نه مناسبه گټه واخلو، د اصراف مخه ونيسو او د موجوده منابعو د تولید کچه زیاته کړو. د افغانستان دولتي چوکۍ هم په شمار دي خو کاندیدان ورته ډېر زیات دي او هېڅوک د وزارت، معینت او

ولایت نه ښکته چوکۍ هم نه غواړي نو د ډاکټر صيب اشرف غني حکومت ته به دا گرانه وي چې یوازې په څوکیو ورکولو زیات کسان خوشحاله کړای شي. یو وخت زما خدای بښلي پلار مدیر و او زما د تره زوی ولسوال (حاکم) و. څه موده ډېر پخوا زه د کورنیو چارو د وزارت معین وم که د ځان توصیف ونشي نو تر یو حده موثر وم او هغه کسانو چې له ما سره یې کار کړی دی نو کېدای شي زما د خبرې تایید وکړي. خو بیا هم چې کله دوستان او ملگري زما د پلار او د تره زوی نوم یادوي نو د هغوی د نوم یادولو سره چې مدیر صيب یا حاکم صيب خطاب کوي نو تاسې باور وکړئ چې له اوسنیو وزیرانو او معینانو نه د هغوی نوم په درنښت یادېږي او زیات وزن لري. یوازې د څوکیو په نیولو او دولتي مقام په نومونو د سړي شخصیت پورته نه ځي که سم کار ونه کړای شي نو بیا د څوکیو د نومونو د توهین سبب گرځي.

د انتخاباتو د رایه ورکولو احسان به کله

خلاصېږي؟

د سپټمبر ۳۰ مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، امریکا

دی کې هېڅ شک نشته چې د افغانستان خلکو خپل منتخب ولسمشر- ته رایه ورکړې ده او د ولس مېرانه د ستاینې وړ ده. خو د دې تر څنگ د افغانانو توقعات هم ډېر زیات دي او د ولسمشر نه دا غواړي چې هر څه یو دم جوړ کړي او ټولو نیمگړتیاوو ته باید د حل لاره پیدا کړي. مونږ باید دا په نظر کې ولرو چې ولسمشر ته څومره ستونځې د تېرو ديارلس کلونو د ناخوالو او یا په بل عبارت د تېرو درې څلور لسيزو د خود سړيو، مداخلو او گډوډيو نه په میراث پاتې دي.

زراعتي سکتور ته خاصه پاملرنه په کار ده

د اکتوبر ۱۱مه نېټه، ۲۰۱۴ م کال، د امریکې د ویرمانت ایالت د امریکې د Vermont ایالت د مینو باغونو ساتنه او حاصلات خاص مهارت غواړي او هم حاصلاتو ته مارکېټ شته چې جوسونه ترې جوړوي او Apple Cider ورته وايي. د دې سیمې د مینو جوسونه خاصه مزه اوخوند لري. د کدوانو عزت هم ډېر زیات دی او کدو بازار ته ورغلو چې څومره په قدر یې ساتي او د هالوین په موسم کې یې مارکېټ خورا گرم وي. د کابل او شاوخوا مینو او نورو میوه جاتو او سزيجاتو سره مې مقایسه کوله چې هر کال زمونږ مینې او نور میوه جات د سرکونو په غاړو بې قدره پراته وي چې نه مارکېټ لري، نه یې دهقان ذخیره کولی شي او نه ترې نوره کومه گټه اخیستل کېږي. که مونږ د خپلو تولیدانو نه سمه گټه واخلو نو د دې ضرورت به نه وي چې چرگان د برازیل نه، مینې او ناک له چین نه، شورومېې او جوس له ایران نه او حتی ساده اوبه له پاکستان نه وارد کړو. د زراعت سکتور ته خاصه پاملرنه په کار ده چې خورا کي مواد زیات او ارزانه ولس ته عرضه شي او هم باید د ساتلو او صادرولو سهولته ورته برابر شي.

یو لاروي ته د ملا نصرالدین ځواب

د اکتوبر د میاشتې ۲۰مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، ویرجینیا، امریکا وایي چې یو لاروی پر لاره روان و چې ملا نصرالدین په مخه ورغی، لاروي له ملا نصرالدین نه پوښتنه کړې وه چې تر فلاني کلي پورې به څو ساعته وخت ونیسي؟ ملا نصرالدین ورته ویلې و چې لار وهه، لاروی چې روان شوی و نو ملا نصرالدین ورته له شا نه غږ کړی و چې دوه ساعته به ونیسي چې تر فلاني کلي پورې ورسېږي. لاروی بېرته راستون شوی و او ملا نصرالدین ته یې

ویلې و چې ولې دې دا خبره مخکې نه کوله؟ ملا نصرالدین ورته ویلې و چې ما درته ځکه مخکې ځواب درنه کړ چې ستا د منزل سرعت ماته معلوم نه و نو کله چې تا حرکت وکړ او ستا د منزل سرعت مې ولید که په دې منزل حرکت ته دوام ورکړې په دوه ساعتونو کې هغه کلي ته رسیدلی شې.

که جمهور رئیس ډاکټر صیب اشرف غني احمدزی په همدې سرعت روان وي نو انشاءالله په پینځو کلونو کې به د وخت په مقایسه څو چنده زیات کار وکړي ځکه د افغانستان جوړول زیات او موثر کار ته اړتیا لري. په تېرو درېو اوونیو کې چې کومې پرېکړې جمهور رئیس احمدزي کړي دي په ځای او سنجیده پرېکړې دي. د دولت په چوکاټ کې د اشخاصو تغیر او برطرفي همېشه اسانه کار دی خو ستونځه دا ده چې ایا نوي مقرر شوي کسان به د بر طرف شوو کسانو په پرتله سم کسان وي او که نه؟ د کرزي صیب په دوره کې هم تغیر او تبدیل زیات و خو هر وروستی شخص به د مخکنی چارواکي په پرتله ضعیفه کس و. کوم تغیرات چې جمهور رئیس احمدزي تراوسه پورې راوستي دي د تېرو کسانو په پرتله سم او ښه دي. امید دی چې دا لړۍ دوام وکړي او کابینه هم د اوسنۍ کابینې نه څو چنده ښه وي تر څو د ولس اعتماد نور هم په نظام باندې پیدا شي.

د خبر نه شتون په خپله ښه خبر دی

د نومبر ۸مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، کابل

دا څو ورځې په سفر وم او د فیسبوک نه لرې وم خو نن مې چې د فیسبوک خپله پاڼه بېرته کړه نو سیاسي راکړه ورکړه او په سیاسي مسایلو خبرې ډېرې کمې وې. زما په اند چې سیاسي مسایل ټول تر کنترول لاندې راغلي دي. په انگلیسي ژبه کې یو مثل دی چې وایي: No News is Good

News يعنې د خبر نه شتون په خپله ښه خبر دی ځکه هغه څه چې د ميديا لپاره خبري ارزښت لري همېشه بد خبر وي.

دا خلک څنگه لښونه جوړوي او څنگه مقررېږي

د ډسمبر لومړۍ نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

تېر ماښام مې يو څو کسه مېلمانته درلودل چې په سياسي حالاتو ډېر اگاه او پوه کسان وو نو په حکومت کې يې په تقرر او تبديليو باندې خبرې کولې نو يو کس وويل چې زه حيران دې ته يم چې دا بعضې کسان څنگه لښونه برابرې او بيا برق توليدوي چې ځانونه مقررې. هغه بل کس ورته وويل چې وروره دا د برق د توليد منبع هم په څو ډوله دي. بعضې جنراتوري منبع د برق د توليد لري، د بعضو د برق د توليد منبع آبي وي او بعضې د سولر نه انرژي اخلي نو ځکه دوی څو قسمونه لښونه جوړوي او د برق د توليد د منبعو په تناسب د دوی لښونونه خپل ځای ته غځول کېږي. مطلب دا چې د بعضې لښونو جوړول پرمصرفه، د بعضې لښونو جوړول مصرف متوسط وي او د بعضې لښونو جوړول ډېر پرمصرفه وي نو ځوک چې د کومې منبع نه برق توليدوي نو د منبع د مصرف په تناسب چوکۍ هم نيسي. د چا چې منبع ضعيفه وي نو که هر څومره لښونه وغځوي او ښه ظرفيت د برق د انتقال هم ولري په درد نه خوري. نور تاسې پوه شئ او تبصرې مو.

دوه قصې تحليل يې ستاسې

د ډسمبر ۲۱مه نېټه، کابل ۲۰۱۴ م، کابل

اوله قصه: د ثور د کودتاه نه وروسته زما يو د ترور مېړه، خدای دې وبښي چې استاد هم و، يوه ورځ په خلقيانو ډېر په قهر و نو دېرې ته راغی او د

کټ سر ته په غصه کېناست او څادر يې له ځمکې وپوښت او وپې ويل چې ته دې خلکو ته گوره چې هېڅ منطق نه لري او وايي چې زمونږ انقلاب په شا نه ځي، هر شی چې مخکې ځي وروسته هم ځي خلقيانو دا انقلاب مو ودروله زه په کې نور نه ځم.

دويمه قصه: يو سړي قرآن شريف غلط وايه، يو لاروی چې په لاره تېرېده نو دې سړي ته يې وويل چې دا قرآن د چا دی؟ لوستونکې ورته وويل چې دا زما د پلار دی. لاروی ترې روان شوی دی او هېڅ يې ورته ونه ويل. لوستونکي ترې پوښتنه وکړه چې دا پوښتنه دې څنگه وکړه؟ لاروي ورته وويل که تا ويلي وای چې دا قرآن د الله پاک دی نو ما به درته سم درښودلی وای چې سم يې وايه او غلط يې مه وايه خو تا چې وويل چې دا ستا د پلار کتاب دی نو دا ستا خوښه ده چې د خپل پلار په کتاب کې غزلې وايې او که چاربيتې. که دا نظام د ملت وي نو د دې حکومت چارواکي په غلطه روان دي او که دا نظام د يو څو کسو تر منځ منحصر وي او خپل ملکيت يې گڼي نو نوره دا د دوی خوښه چې څنگه يې چلوي.

فساد او فاسدين ټولنه خوسا کوي

د ډسمبر د مياشتې ۲۶مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، کولن، المان

په دې خبره خو مونږ ټول پوهېږو چې رشوت ورکول، رشوت اخيستل او په منځ کې دلالي کول هم د اسلام له نظره او هم د اخلاقي معيارونو له نظره بد کار دی او د درې وارو کسانو ترمنځ په گناه او هم په عمل کې هېڅ فرق نشته دی. هغه څوک چې په دې کارونو اخته يا مبتلا دي نو دوی مريضان دي ځکه زه ورته جوړ کسان نه شم ويلي بلکې دوی د گنده يا خوسا مېوو په شان دي چې سالم کسان هم له ځانونو سره خوسا کوي او په دې مرض يې اخته کوي چې ټولنه لا نوره هم فاسده شي. که گنده مڼه د مڼو د کریت نه

لري نشي نورې ډېرې بڼې منې هم له ځان سره خوسا کوي او چې څومره ژر له کريت نه لرې شي هماغومره ژر ترې نورې منې سالمې پاتې کېدای شي. په هر حال، زما غصه هغو کسانو ته راځي چې ځانونو ته د پاکو کوټرو خطاب کوي، ځانونو ته د مدني ټولني فعال غړي بولي او بيا همدوی د پيسو په مقابل کې ډونرانو ته د فيصدي پيشکش کوي، پروژي اخلي او د جوال خوله ورسره نيسي. تاسې او خدای چې داسې کسان د هغو کسانو نه چې په فساد کې اخته يا غرق دي سل ځله زيات فاسد نه دي. په انگليسي ژبه کې دوی ته White Color Thieves يا د سپينو جامو او زموږ په اصطلاح نکتايي داره غله ورته وايي. همدا کسان کله کله زموږ د بيچاره ولس د پاکو احساساتو نه هم سو استفاده کوي.

په افغانستان کې د هېڅ شي کمبود نشته خو هېڅ

نه لرو! څه مطلب؟

د جنورۍ دويمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینا، امریکا دا ځکه چې د افغانستان هر سړی د هر څه متخصص دی خو بیا که دوه درې پوښتنې ترې وکړې نو په گډوډو سر شي او د فتواگانو مفتیان خو ډېر زيات دي چې سمدستي درته د جنت او دوزخ زېری هم درکوي. د سياسي چارو کارپوهان خو هم له چا نه کم نه دي، هر سړی ډاکټر دی او د علاج نسخې وړاندې کوي، دا کارپوهان خو هره ورځ دا وطن په تشو خبرو جوړوي او وړانوي يې که همدې کارپوهانو ته کله واک رسېدلی نو بيا يې نه پاکي وه او نه د ادارې د کولو استعداد او مدیریت درلوده. نظامي کارپوهان همدا وايي چې طيارې نشته او ټانکونه نشته خو چې درلودل مو څه توره مو پرې وکړه. دا خو لا پرېږده چې دا کارپوهان بيا نورې دنيا ته نصيحتونه کوي چې

دا بايد وکړي او دا وکړي. ياره ستاسې خبرې څوک نه اوري او نه تاسې دومره غټ قوت ياستئ چې د دنيا د سياست مسير ته تغير ورکړئ. غم خود را بخوريد که لاغر نشويد. د تېرو څلويښت کلونو تجربه نه هم عبرت نه اخلو چې څه مو وکړل، چا راباندې وکړل او څه مو لاسته راوړل. که په خپلو ستونځو فکر وکړو او خپل وطني حلالرې خپلو ستونځو ته ولټوو نو ښه به وي په دې غټو غټو خبرو څه نه کېږي. د پورته ليکنې په هکله ډېرو دوستانو مثبت نظرونه ورکړي و چې دوه درې يې دلته را انتقالوم:

وهاڅ صدیقي صیب لیکلي و:

ښاغلی میاخیل صاحب! زه ستاسې له نظر سره بالکل موافق یم نظر ورکول، فتوا ورکول، نصیحت کول مشورې ورکول او نورې خبرې خو مفتې دي خو عمل کول ورباندې یو سخت کار دی که ډاکټر صاحب اشرف غني یا ډاکټر صاحب عبدالله عبدالله دغسې خلکو ته ووايي چې راځه زما په ځای کېښه او دا وطن جوړ کړه ځکه چې ته زمانه ورباندې ښه پوهېږې، نو بیا وگوره چې دغه خلک کومو سوږو ته ننوځي بیا يې والله که په تلویزیون کې وگورې یا کومه جلسه کې چې مفتې نظریې یا مفتې مشورې ورکړي.

یو کس په نوم د اصیل گل چې شاید مستعار نوم یې وي لیکلي و:

تاسې خو یوه توره وکړه هغه دا چې بشپړ غیرقانوني سياسي جوړ جاري مویه ولس ور وټاپه حال دا چې د قانون واکمنۍ نه ملاتړ نه کول د ټولو په زیان وه او ده. د غني او عبدالله سياسي جوړ جاري ۱۰۰٪ غیر قانوني دی، د ټولو قوانینو نقض دی. د قانون په رڼا کې نه غني او نه عبدالله د دې حق لرلو چې داسې غیر قانوني سياسي جوړ جاري وکړي او د قانون واکمنۍ څخه سرغړونې وکړي. ولس رایې د قانون واکمنۍ او د ټاکنو د قانون عملي کولو له پاره کارولې وي نه له قانون څخه د سرغړونو لپاره. که رښتیا افغانانو او

افغانستان گټو ته ژمن ياست نو مهرباني وکړئ هر هغه شخص او ډله چې د قانون واکمنۍ ملاتړ نه کوي، نور دې د خدای ج لپاره د دې ډول شخص او ډلې له ملاتړ څخه لاس په سر شئ، څو رښتېنې ولس ژغورنه او سيال کېدل شونې کړي او سوله او امنيت ټينگ شي. قانون واکمنۍ نه ملاتړ نه کول د ټولو په زيان وه او ده.

ما د پورته ليکنو په ځواب کې بيا وليکل:

اصيل گل صيب! په اډياليسټ لحاظ ستاسې خبره سمه ده خو انسان همېشه د الهي او هم موضوعي قوانينو نه سرغړونه کوي او بيا په داسې هېواد کې لکه افغانستان چې مجبوريتونه او ستونځې زياتې دي، هم الهي قوانين او هم نور وضعي قوانين د ولس، چارواکو او هم علماوو او د دين د ټيکه دارانو له خوا تر پښو لاندې کېږي او دا سلسله به تر قيامته روانه وي. نو پر دې اساس دا به مشکله وي چې د ايډيال حالت په طمعه اوسو. خو دا ضروري ده چې په هېواد کې داسې حالت رامنځته شي چې هم د ولس زياته برخه له فساد نه ځان وساتي او هم زيات دولتي چارواکي په فساد کې دخيل نه وي. د سياسي علومو پر اساس دولت هم د مشکلاتو حل کېدای شي او هم دولت د مشکلاتو د زياتوالي لامل کېدای شي نو په تېرو څو لسيزو کې ټولو رژيمونو د افغانستان مشکلات زيات کړي او اميد دی چې د دې رژيم په اخره کې مشکلات لږ کم شي او که نه بيا به تاريخ او ولس په دې نظام هم قضاوت وکړي. ستاسې خبره سمه ده چې ولس د حالاتو د سمېدو په خاطر رايه ورکړې نه د حالاتو د وړاندېدو په خاطر او کوشش به کوو چې د دولت حمايت وکړو. که حمايت ونه کړو نو ملک به له خرابۍ سره پخپله مخامخ وي.

ښه حکومتداري بايد د څو کسانو ترمنځ د خپلو

گټو د ساتلو په بيه قرباني نه شي

د جنورۍ ۱۵مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ويرجينيا، امريکا
د افغانستان موجوده حکومت ته ډېرې ستونځې په ميراث پاتې دي خو ډېرې ستونځې مونږ افغانان په خپله حل کولای شو که سياسي اراده مو قوي پاتې شي. ښه حکومتدارۍ کې نيت او عمل دواړه مهم دي. د بېلگې په توگه رشوت نه اخيستل، د خدمت نيت درلودل، مشوره له يو بل سره کول، په خپل ماحول کې بد کسان نه پرېښودل، د دولت په مال زړه سوۍ او امانت ساتل، د قانون منل او تطبيق، له يو بل سره مرسته او همدردي او داسې نور کارونه نه تخصص ته ضرورت لري او نه بهرنيو مرستو ته. د موجوده حکومت لپاره زما په اند لويه ستونځه دا ده چې څنگه هم په خپلو منځو کې وحدت وساتي او په عين حال کې حکومتداري هم ښه کړي. ښه حکومتداري بايد يوازې د څو کسانو ترمنځ د وحدت ساتلو قرباني نه شي ځکه که حکومتداري ښه نه شي نو يوازې څو کسه به سره په گټو کې شريک وي خو د ولس ملاتړ به نه وي او چې د ولس ملاتړ نه وي نو بيا مشکله ده چې حکومتداري ښه شي، امنيت رامنځته شي او هم به مشکله وي چې نړيوال کمکونه دوام پيدا کړي. چې حکومتداري ښه نه شي نو انکشاف په خپله نه رامنځته کېږي او په همدې شکل به زموږ ستونځې په خپل ځای پاتې وي او ستونځې به لا نورې هم زياتېږي.

جنگ ښه دی که صلحه؟

د فروري دويمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

نظامي گنجوي وايي:

نه دانش باشد آن کس را نه فرهنگ

که وقت آشتی پیش آورد جنگ

کله چې د صلحې خبرې شي نو بيا بعضې کسان هماغه زړې سبستې يا تاويلې ماويلې وايي او فکر کوي چې يا به شوروي اتحاد بيا راژوندی کېږي او يا به فکر کوي چې گوندې هر څه به په خيالي او ارمني شکل حل کېږي. داسې کسان نظامي گنجوي په دغه پورته لنډ ولې پرمعنی او پر محتوا بيت کې په ډېره ښه توگه معرفي کړي دي چې دوی نه پوهه لري او نه فرهنگ چې کله د صلح خبرې کېږي نو دوی بيا جنگ ته لمن وهي.

په ۲۰۰۲م کال کې د بېړنۍ لويې جرگې په وخت کې يو مشر ته چې اوس نه شته او خدای ښلی دی ورغلو چې د هغه د مقابل لوري په هکله ورسره خبرې وکړو او د دوی تر منځ صلحه راوولو. دغه مشر چې له وېرې په جلال آباد کې د سپين غر هوټل له لويې ودانۍ نه بهر په وړو خونو کې اوسېده او د اوږي گرمي هم وه نو لاپې شاپې يې شروع کړې، ما ورته وويل چې گوره! له وېرې په دې سره اوږي کې دننه په خونو کې ناست يې، هم دې ځان له گرمۍ نه وسپځه او هم دې مونږ له گرمۍ نه وسوځولو که نه د سپين غر هوټل بېرون ساحه څومره ښايسته سيوری لري او ته ترې گټه نه شپې اخيستی نو همدا د وېرې نښه ده که نه ولې بېرون نه کېنې او هسې لاپې شاپې وهي. د دښمنۍ همدا گټه ده چې هم ځان تباه کوي او هم نور.

له پورته مطلب نه زما هدف دا دی چې اوس هم په اکاهانه او يا غير شعوري توگه بعضې کسان د جنگ طرفداري کوي هغه که له هرې خوا نه

وي فکر کوي چې په جنگ کې خیر دی او خپلې گټې لاس ته راوستلی شي نو زما په اند جنگ کې خیر نشته او هغه څه چې په صلحه کې لاس ته راوړل کېږي هغه د جنگ د لارې نشي. لاس ته راوړل کېدای او که د جنگونو له لارې اهداف لاسته راوړل کېدای شوی نو مونږ خو په عملي توگه دا ۳۶ کاله جنگونه وکړل اوڅه مو په لاس راونه وړل. مونږ بايد له ځانونو سره قضاوت وکړو چې څه مو لاسته راوړي او که نه؟

د عزیزتوت او ښايسته توب ترمنځ توپير

د فروري ۴مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

څو کاله دمخه استاد غلام دستگير خاورين زما کور ته راغی او راته يې وويل چې له پل چرخي سره په لوحه يې ليکلي دي چې به کابل زيبا خوش آمدید. نو ماته يې وويل چې که دا د زيبا توری يعنې کليمه ترې لرې شي او په عوض يې وليکي چې به کابل عزيز خوش آمدید نو ښه به وي ځکه په کابل کې د نورو سيمو او هېوادونو په پرتله د زياتوب څه نه ښکاري خو دا چې زمونږ د هېواد پايتخت دی او مونږ ته عزيز دی نو جدا خبره ده. ځکه يو شی به ښايسته نه وي خو دا چې مونږ ته گران او عزيز وي نو د بل هر ځای په پرتله مونږ ته گران دی.

د استاد دا خبره ډېره پر ځای وه. که افغانستان هره څومره وران شي، هر څومره ستونځې په کې وي خو زمونږ نه هېرېږي که هر چېرته اوسو او په هر حالت کې اوسو او د دې علت دا دی چې چېرته چا په وړوکتوب کې خړپوسې کړې وي هماغه ځای سړي ته ډېر گران وي. که د مکې ښار ته تللي ياستی، نو ليدلي به مو وي چې له سپېرو غرونو نه بل څه په کې نشته دي او اوس هم څنگه چې لازمه ده هغسې کار هلته نه دی شوی، نه د ښار نظافت سم دی او نه ارکيټکچر يا انجینري ساختمان له پلوه د ښار ښايسته

والی په نظر کې نیول شوی دی. که دا حالت له پینځلس سوه کاله د مخه سره پرتله کړو نو هغه وخت خو د مکې مکرمې د ماحول نه بهر اوبه هم نه وې خو چې کله زمونږ پیغمبر حضرت محمد صل الله علیه وسلم هجرت کاوه نو مکې مکرمې ته یې مخ راواړوه او ویې ویلې چې زما خو درنه زړه نه کېږي خو دا چې اهل د دې ښار سم نه دي نو ځکه درنه مهاجر کېږم او وایي چې په مخ مبارک یې اوبښکې هم راتوی شوې.

دلته مې پخوانۍ خاطره راپه یاد شوله:

د پوهنتون په وخت کې به چې لږ فرصت پیدا شو نو اکثره محصلین به خپلو سیمو ته تلل نو زه هم به خپل کلي ته میاشت کې یو کرته یا دوه ځلې تللم. په هغه وخت کې دا ښایسته او ښې موټرې نه وې نو له جلال اباد نه به چې خاص کونډ ته تللو نو یوازې درې ډوله روسي موټرې وې چې په ورځ کې به یې یوه پیره کوله. دې موټرو ته یې گاز (لاری)، واز (شاته یې د بینچونو په شکل دوه خوا سیتونه درلودل) اوجیپ ویلې. د جلال اباد نه خاص کونډ ته کرایه د گاز شل افغانۍ، د واز او جیپ دیرش افغانۍ وه. که په ټاکل شوي وخت کې به ونه رسېدلې نو بیا به دې شپه په جلال اباد کې وه. ما شخصاً کونښن کاوه چې په واز موټر کې لاړ نه شم ځکه په سیتونو باندې به ترپال خپورو او د موټر د تیلو د بوی له وجهې به راته کانگې راتللې. د ډریور ترڅنگ په مخکې سیتونو کې به همېشه خالي سیت نه و ځکه هغه به مشرانو یا هغه کسانو ته ریزرف یا ورکول کېدل چې له چا سره به ښځې یا زبانه وې. د جلال اباد نه خاص کونډ ته په هغه وخت کې درې ساعته د دوږو نه ډکه خامه لار وه او چې کله به خپل کلي ته ورسیدو نو بیا خو چا د دوږو له وجهې نه پیژندلو. یو ځای چې د ترې (کوټل) په نامه و نو چې هلته به ورسېدو، ډریور به ټولو سپرلیو ته وویل چې د موټر نه ښکته شي او مونږ به پیاده د موټر تر شا تللو او الحمدلله به مو ویله چې موټر په شا رانشي او د

گړنگ نه ښکته ونه غورځېږي. د کلینر سره به ډنډه پنچ (د لرگي کنده وه چې لاستی به یې درلوده) و او د موټر تر شا به ورو ورو روان و که موټر شاته راشي نه د ټایر شاته به یې ډنډه پنچ کیښوده. یو کس به د موټر نه مخکې منډې وهلې که د هغه بلې خوا کوم موټر راروان وي نو ورته اشاره وکړي چې په یو ځای کې ودرېږي چې دا موټر تېر شي ځکه په ټول سرک به دوه موټر سره یو ځای نه شول تېرېدلی.

دا چې په هغه وخت کې محدود ډریوران ول او ټولو پیژندلو نو زما به یې لږ خیال ساتلو. څه د کورنۍ په خاطر او څه هم زما د شخصي رابطه په وجهه چې لږ ټیپ به مو ورکاوه. مونږ محصلین و نو زمونږ ټیپ هم څه زیات نه و پینځه یا نهایت لس افغانۍ وې. څنگه به چې د کونډ اډې ته ورسېدم نو ډریور به راته وویلې چې ستا ځای مې درته ساتلی دی او بل چاته یې نه ورکوم. زما معتبر ځای د گاز په موټر کې د ډریور تر څنگ په پایدان باندې ودرېدل و چې معمولاً دوه کسه هلته په ولاړه ځایېدل او په ټوله لار کې به مو د ډریور د دروازې چوکاټ ټینگ نیولی و او په پایدان به ولاړ وو. یو لاس به مو چې سترې شو نو په بل لاس به مو د موټر دروازه کلکه نیولې وه او که لږه بې پروايي به مو وکړه نو د گاز د موټر نه د غورځېدو احتمالات ډېر زیات وو. د جیپ موټر مهم ځای ما لپاره د جیپ په میرگات (هغه ځای چې د موټر په ټایر باندې و او د جیپ چراغ هم هلته و) باندې ناسته وه. دا هم اسانه کار نه و چې درې ساعته به ما باید د میرگات وسپنه کلکه نیولې وه. په دواړو حالاتو کې ښه والی دا و چې د دوږو گرد به لږ کم و او چې کله به موټر په لاره د انجن د یخوالي په خاطر اوبو ته ودرېد مونږ به له موټر نه دانگ واهه او د موټر مخکې به مو منډه کړه چې له دوږو نه لږ ځانونه بچ کړو.

دې سفر او بيا كلي ته رسېدل، د خپل خپلوانو او د مورجانې ليدل يو خوند او كيف درلود چې باور وكړئ په لس گونو ملكونه ما ليدلي دي خو هغه خوند په كې نشته دی. دا مبالغه نه ده. اوس هم زه د اروپا، عربو، امريكا او نورو هيوادونو په پرتله په افغانستان كې خوشحاله يم او په افغانستان كې خپل كلي او ولسوالۍ كې ځان مښوون او خوشحاله احساسوم. كه نه زمونږ كلي ډاگ دی، كورونه مو هم چندان ښه نه و خو خاص كيف يې درلود چې په دې ليكنه كې يې سپری نه شي تمثیلولی.

هغه چا چې په افغانستان كې خړپوسې كړي دي، هغه كه هر چېرته وي افغانستان يې له ياده نه وځي او افغانستان پرې گران دی ځكه مونږ ته افغانستان عزيز دی البته بعضې سيمې يې ښايسته هم دي. هېڅوك دې يو بل ته نه وايي چې افغانستان له تانه پر ما ډېر گران دی خو كه څوك له خپل وطن سره خيانت كوي هغه كسان جلا دي. د افغانستان د اساسي قانون په اساس، افغاني تابعيت له هيڅ افغان نه سلېدلی نه شي نو دا چې افغانيت له چا نه اخستل كيدلی نه شي نو افغاني مينه هم د خپل وطن د چا نه اخستل كېږي نه. په شعوري او غير شعوري توگه خپل افغان ورور ته بايد په كمه سترگه و نه گورو.

د شخصيت وژنې او د پالیسی پر سر د اختلاف

نظر توپير

د فروری د میاشتې اتمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل
په دې ورځو کې پاکستان ته د پوځي زده کړو لپاره د شپږو ځوانو صیب منصبانو د لېږلو په هکله په مطبوعاتو کې بېلابېلې تبصرې او مرکې کېږي چې د پالیسی د اختلاف پر ځای د دې ځوانانو د شخصیت وژنې سبب هم

گرځي او سم کار نه دی بلکې د دې ځوانانو په هکله جفا ده. په سیاست کې دایمي دښمن او دایمي دوست نشته دی. یو هېواد به دې نن دښمن وي خو سبا ته به له هغه هېواد سره دوستي کوي. په سیاست کې راکړه ورکړه ده او څنگه کولی شې چې د نورو هيوادونو سره د اړیکو په درلودلو سره خپلې منافع وساتي.

که د افغانستان تیرو څلور لسيزو ته نظر واچوو او حتی مخکې له هغې نه هم که وگورو نو د افغانستان اکثریت ولس نورو هيوادونو ته لکه اروپا، شمالي امريكا، استراليا، ايران، پاکستان، پخوانی شوروي اتحاد، هند، عربي هيوادونو او يا د اسيا نورو هيوادونو ته مهاجر شوي او يا هلته يې زده کړې کړي دي او حتی په جنوبي امريكا او افريقايي هيوادونو کې هم افغانان پيدا کولی شئ. زمونږ د جمهور رئیس نه نیولې د دولت د ښکته لیکو پورې اکثریت چارواکي او د افغانستان منتخب مشران دغو هيوادونو ته مهاجر شوي او اکثریت په بهرینو هيوادونو کې زده کړې کړي دي. که قضاوت دا وي هر افغان که په کوم بهرني هيواد کې اوسیدلی او يا هلته يې زده کړې کړي وي نو هغه ټول به د هغه هيواد گټو ته د افغانستان پر گټو ترجیح ورکوي او يا به هغو هيوادونو ته جاسوسي کوي نو بيا خو زمونږ ټول ولس په دې کتگوری کې راځي ځکه اکثریت مطلق زمونږ ولس نورو هيوادونو ته تللی او يا هلته يې زده کړې کړي دي. که قضاوت دا وي چې نه جاسوسي بد کار دی او دا په دې پورې اړه نه لري چې څوک چېرته اوسېدلی او يا چېرته يې زده کړې کړي دي نو بيا مونږ دا نه شو ویلی که په فلان او فلان هيواد کې څوک اوسیدلی او يا هلته يې زده کړې کړي وي نو هغه به جاسوسان وي.

که د حکومت په پالیسی انتقاد وي چې ایا د پالیسی په لحاظ پاکستان ته د ځوانانو لېږل د پوځي يا نورو زده کړو لپاره په اوسني وخت کې چې

پاکستان د افغانستان پر ضد مسلح گروپونه روزي او تقويه کوي يې سم کار دی او که نه، دا جلا خبره ده. د پالیسی په سر اختلاف نظر سم کار دی او دا د افغانانو حق دی چې د حکومت په پالیسیو انتقاد وکړي. اما د افغانانو په هکله مخکې له مخکې قضاوت کول جفا او گناه ده. زما په اند د افغانستان موجوده حکومت تر اوسه پورې د پاکستان پر وړاندې د پوره نرمیت نه کار اخیستی او خپلې ژمنې يې پوره عملي کړې دي خو لا تر اوسه پورې د پاکستان حکومت له خوا ځنگه چې لازمه ده پوره گامونه نه دي اخیستل شوي چې دا وښايي چې واقعاً د افغانستان په هکله د پاکستان په پالیسی کې عمیق بدلون راغلی دی او که نه؟ ځکه د پاکستان حکومت د افغان مهاجرينو په ایستولو پیل کړی او هره ورځ په سل گونو کې د افغانستان ته راروي او یا افغانان په پاکستان کې خورول کيږي او هم د ډیورنډ د کرښې په دواړو خوا کې تخریش کونکي فعالیتونو ته دوام ورکوي. په مطبوعاتو کې دا بحثونه ډېر گرم دي چې ایا د افغانستان حکومت، پاکستان ته د شپږو تنو پوځي صیب منصبانو لېږل ښه کار کړی دی او که نه؟ او ځینې دا هم وايي چې دا صیب منصبان به جاسوسان تربیه شي او پاکستان لپاره به په راتلونکي کې جاسوسي کوي. ما چې د دې شپږو ځوانو صیب منصبانو عکسونه ولیدل نو دا ځوانان د افغانستان په یو قوم پورې اړه نه لري او داسې يې مسؤولیته خبرې د دې صیب منصبانو د شخصیب د جریحه دار کولو لپاره یوه لویه ضربه ده چې دا سم کار نه دی او زما په اند دا د دې ځوانانو په هکله شخصیت کشي او هم د دوی په هکله یوه لویه جفا ده ځکه دوی په خپل سر هلته نه دي تللي بلکې د افغانستان حکومت هلته لېږلي دي. د جمهور رئیس کرزي په دور کې هم په سل گونو افغانان پاکستان ته زده کړو لپاره تللي دي او حتی د پاکستان حکومت بېلابېلو مشرانو لپاره سهیمه هم درلوده خو دا چې دا شپږ کسه ځوانان اوس هلته د

فوځي زده کړو لپاره دولت لېږلي او مونږ لا د مخه د دوی په هکله قضاوت کوو زما په اند دا د دې صیب منصبانو په هکله او یا د دوی په هکله تصور کول چې گوندې دوی به جاسوسان شي لویه جفا ده.

د انګېزې شینوارې په یاد

د فروری د میاشتې ۱۷ نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

پرون د فروری د میاشتې په اولسمه نېټه د ننگرهار ولایت د ولایتي شورا غړې انګېزه شینوارې چې د چسپکي ماین په ذریعه چې د هغې په موټر کې ځای پر ځای شوی و څو ورځې دمخه زخمې شوې وه، په کابل کې د شهید محمد داؤد خان په څلور سوره بستریزه رغتون کې له دې فاني دنیا سره خدای په امانی وکړه او شهیده شوه. انالله و انا الله راجعون. د دې شهیدې په یاد مې په فیسبوک کې ولیکل:

هره قطره د وینې چې په هر منظور اوس په افغانستان کې توپېږي که هغه د وکیل صاحبې انګېزې شینوارې وه او که د نورو افغانانو د غندلو وړ ده. ډیرې وینې توپې شوي، ډیر بېگناه افغانان د خپلو او پردو په لاسونو ووژل شول نو تر کله به مونږ پوهیږو چې خپل وروڼه او خویندې د پردو او یا د خپلو په لمسونه ونه وژنو، خپل وطن وران نه کړو او د مینې او محبت ژوند وکړو او د یو بل سره وروري وکړو. که هر څه ولرو خو مینه د خپلو خلکو او وطن سره نه وي نو مونږ هېڅ نه لرو او همداسې به د بدبختیو په سیلابونو کې لاهو اوسو.

مدیریت او قومانداني

د فروری د میاشتې ۲۲مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل په ملکي ساحه کې ښه اداره چي ته مدیر او په نظامي ساحه کې ورته قوماندان وايي. د مدیریت او قومانداني یوه برخه علمي ده چې د مدیریت یا قومانداني په ساحه کې زده کړې او مطالعه مهمه ده او تاثیر لري خو زما په اند د مدیریت او قومانداني لویه برخه د انسان په فطرت کې اغېز شوی جوهر دی چې د انسان نه ښه مدیر یا قوماندان په عملي ساحه کې جوړوي. مدیریت په ورځني ژوند کې د کور له مدیریت نه نیولې، د کلي، ولسوالۍ، ولایت، مملکت او د دنیا په کچه ضروري خبره ده. ما ډیر کسان لیدلي دي چې د مدیریت په تیوري ښه پوهېږي خو ښه مدیر نه وي او همداشان ما ښه اقتصاد پوهان لیدلي چې په تیوري ښه پوهېږي خو ښه بزنس مین کیدی نه شي او همدا شان ښه سیاست پوه ښه سیاست مدار کیدی نه شي. ښه مدیر، بزنس مین، قوماندان او سیاست مدار باید د تصمیم نیولو په وخت کې ریسک یا خطر قبول کړي، فکر یې باید تېز وي چې د راتولو شوو او یا موجودو معلوماتو په رڼا کې اوضاع او وضعیت تحلیل او عاجل تصمیم ونیسي. که تصامیم ډېرو مشورو او د کتابونو لوستلو ته په تعویق واچول شي نو بیا به وخت د وخته تیر وي. زما په اند که یو مدیر ووايي چې زه ډېر مصروفه يم او وخت نه لرم نو دا د دې معنی لري چې دی ښه مدیر نه دی ځکه د وخت په مدیریت نه پوهېږي او چې د وخت په مدیریت کې څوک ستونځه ولري نو ته پوه شه چې د داسې کس نه ښه مدیر نه شي جوړیدی. زما د شخصي تجربې پر اساس ښه مدیر په دوه حالاتو کې ډېر مؤفقه وي اول دا چې ښه، متعهد، پوه او پاک ټیم د ځان په ماحول کې راتول کړي البته دا کار د مدیر د انسان پیژندنې او شناخت پورې اړه لري او دویمه برخه یې د کارونو دلیگشن (Delegation) یا کارونه خپلو مناسبو اشخاصو

ته سپارل دي. داسې نه چې د برقي کار ترکان ته حواله شي او د ترکان کار موچي ته. په مدیریت کې د نه تصمیم نیولو نه خراب تصمیم هم ښه دی ځکه د خراب تصمیم نیولو په موجودیت کې خو دا چانس شته دی چې یو څه کار وشي خو د نه تصمیم نیولو په صورت کې د کار کولو امکان صفر وي او حتی منفي خواته د تگ امکانات هم ډېر وي.

د وطن معماران

د فروری د میاشتې ۲۳مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل زمونږ قضاوتونه بعضې وخت د حافظ د سوتي غونډې دي چې په هر چا څنگه ولگېد هغسې لگېږي او زیاتره وخت زمونږ قضاوتونه په واقعیتونو ولاړ نه دي. ډېری کسان قضاوت په سلیقوي توگه کوي او زیاتره وخت یو څوک مونږ سم نه پیژنو خو قضاوتونه مو داسې وي چې غونډې مونږ هغه کس له کلونو کلونو راپدېخوا پیژنو او د هغه د ژوند هر څه راته معلوم دي نو ځکه قضاوت کوو. کله چې په نظامونو کې فساد اوج ته ورسېږي نو بیا د ولس پر وړاندې هر چا چې په حکومت کې کار کړی وي، هغه ورته فاسد ښکاري یا هغه مثل دی چې وایي د وچو له کبله لاندې هم سوځي. که حکومت کې د کارکولو مؤخه خدمت کول وي نو بیا خو په حکومت کې کار کول ثواب لري او که په حکومت کې د کارکولو مؤخه د ځان مړول، خپل مقابل لوری له منځه وړل او ضعیفه کول، غونډې او پره وي نو بیا حکومت کې کار کول گناه ده.

په اوس وخت کې زمونږ ولس ته په حکومت کې کار کول گناه ښکاري او یا ډېری کسان دا فکر کوي چې په دې حکومت کې هیڅ پاک او با احساسه کسان نشته دي. نه داسې نه ده مونږ ډیر ښه کسان په حکومت کې لرو او په پخوا وختونو کې هم ډیرو ښو کسانو په حکومتونو کې کار کړی دی چې د

هغوی خدمتونه د ستایلو وړ دي او اوس هم په ښو نومونو یادېږي. نو په دې اساس په حکومت کې کار کول په نیت او عمل پورې اړه لري چې نیت مو څه دی او عمل مو څنگه دی؟ په دې نږدې وخت کې به انشاالله یو کتاب د وطن د معمارانو په نامه په پښتو او دري ژبو ډیر ژر چاپ شي او د یو شمیر هغو کسانو په کارونو به رڼا واچول شي چا چې په پخوانیو حکومتونو کې ښه کارونه کړي دي.

زما د ژوند یوه ترخه خاطره او د پرون قتلونه په

ارزگان، بدخشان او هم د افغانستان په نورو

سیمو کې

د اپرېل ديارلسمه نېټه، ۲۰۱۵ م کال، کابل افغانستان د ۱۹۹۰ م کال ورځې وې چې ډاکتر سعادت شگيوال د پېښور په شاهين ټاون کې د نامعلومو کسانو له خوا په شهادت ورسېد. زه هغه وخت د امريکا غږ راډيو محلي خبريال وم. ما په پېښور کې خپلو زامنو لپاره گاډۍ (ټانگه) نيولې وه چې زما زامن به يې سهار ښوونځي ته بيول او ماسپښين به يې بېرته کورته راوستل. د خدای بښلي شگيوال د شهادت نه څو ورځې دمخه زما زامنو راته وويل چې زموږ په گاؤنډ کې دوه کسه د دوی همصنفیان دي چې هغه هم مهاجر دي که زما اجازه وي نو هغوی به هم له ځان سره اخلو او زموږ سره به یو ځای ښوونځي ته ځي او راځي. ما ورته وويل چې سمه خبره ده او هغوی هم له ځان سره اخلي. زما کور په اکاډمۍ ټاون کې و او زما د زامنو ښوونځی په شاهين ټاون کې و. څو ورځې وروسته چې ما زدیگر کور ته راغلم او زامنو مې راته د کور دروازه (گېټ) خلاص کړ او موټر مې ودروله نو

زامنو مې راته سمدستي وويل چې زموږ د همصنفیانو پلار خو چا مړ کړ. ما ته پته نه وه چې دا دوه کسه ماشومان د سعادت شگيوال زامن دي. خدای شاهد دی چې دا خاطره چې همېشه رايادوم نو زما د سترگو نه اوبسکې ځي ځکه ما ته دا تصور سمدستي په سترگو کې ودرېده لکه چې زه وژل شوی يم او زما ماشومان يتيمان پاتې شوي دي. دا مې له ځان سره تصور کړه چې زما د ماشومانو به څه حال وي که زه ووژل شم ځکه په هغه وخت کې هغو کسانو ته چې يو څه ملي فکر يې درلود تهديدونه په پېښور کې ډېر زيات و او گڼ شمېر زموږ برجسته وطنوال شهيدان او يا لا درکه شول.

پرون چې پينځه کسه د خيريه موسسې کارکوونکي چې په ارزگان کې شهيدان کړای شول چې د ډاکتر صيب رحمانزي لمسی منصور رحمانزی چې تازه يې له هندوستان نه ماسټري اخستې وه او هلته يې کار کاوه هم شامل و. همداشان زموږ د اردو قهرمانان چې په بدخشان کې په ډېره وحشيانه توگه حلال او شهيدان شول، دوی به هم پلرونه، ميندې، خویندې، بچي او مېرمنې لري او د دې شهيدانو په کورنيو کې به څه ډول د ماتم ویر گډ وي.

زما سترگو کې د شگيوال د شهادت انځور يو ځل بيا ښکته پورته شو او هغه ورځ مې راپه یاد شوله. ايا د دې شهيدانو په کورنو کې به دا د پرون ورځې دروند او نه چیران کېدونکی غمونه څنگه تېرېږي؟ هغه چا چې دوی شهيدان کړي، داسې راته بریښي چې دوی نه خویندې او ميندې او نه کورنۍ لري او نه اسلامي او انساني عاطفه. الله تعالی دې په افغانانو په خپله ورحمېږي.

د مافيايي نظامونو عمده خاصيت

د اپرېل ۱۶مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

د مافيايي نظامونو عمده خصوصيت دا دی چې له پورته نه ښکته چارواکي د تقرر او د هغوی د مصئونيت حمايت کېږي او د ښکته نه پورته چارواکي چې څه غريبي، خيانت او يا د ولس مال لوتوي نو د پورته چارواکو سره يې شريکوي او په دې توگه د فساد خبيثه دايره ورځ په ورځ تقويه کېږي. نن د بدخشان امنيه قوماندان جنرال بابه جان د ۱۳۹۳ هجري شمسي کال د حمل په ۲۶مه نېټه د طلوع تلویزیون سره په مرکه کې د بدخشان د نا امنیو څو مشخو بيلگيو ته اشاره وکړه چې د بدخشان د ولايتي شورا مشر- د جرم په ولسوالۍ کې د طالبانو يو کس قوماندان د شمس الله په نامه چې په جنگ کې زخمي شوی و بدخشان ته او بيا وروسته يې په کابل کې تداوي کړی او بېرته يې د طالبانو لیکو ته لېږلی او همدا شان په ملي شورا کې د بدخشان وکیل، مسلم ورور په بدخشان کې قتل وکړ او دوسيه يې حتی څارنوالۍ نه اخیستله. جنرال بابه جان هم وويل چې د پارلمان د وکیلانو (مريم کوفي او فوزيه کوفي) ورور قاری عنایت الله د مخدره موادو سره ونیول شو او ۱۷ کاله قيد شو. د بدخشان د ټولو نا امنیو تر شا د محلي او سياسي چارواکو لاسونه دي چې په مواد مخدر او د معادن په استخراج او قاچاق کې لاسونه لري. دې ته وايي مافيايي نظام نو څوک شته چې د دې مشهودو پېښو پوښتنه وکړي؟

Multitasking يا په يوه وخت کې څو کارونه کول

د اپرېل ۲۳مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، کابل

د ادارې او منجمنت په علم کې يوه کلمه استعمالېږي چې ښه منیجر هغه دی چې په يوه وخت کې څو کارونه همزمان وکړي. اوس سوال دا دی چې ايا يو مدير، مشر، يا منیجر په يوه زمان کې څو کارونه همزمان کولی شي او که نه؟ منطقي ځواب دا دی چې يو کس په عين زمان کې دوه کارونه نه شي کولی. خو ښه مشر يا مدير که هغه په هره سطحه وي هغه دی چې څو کارونه همزمان بايد وکړي شي. نو سوال بيا دا دی چې دا څنگه امکان لري؟

دا ډېر اسانه کار دی ځکه چې ښه مشر او مدير هغه دی چې کارونه نورو کسانو ته حواله کړي او په خپله هرڅه ونه کړي. مشر- يا مدير بايد يوازې نظارت وکړي. نورو کسانو ته د کارونو حواله کول په اداره او مدیریت کې Delegation وايي نو د کارونو حواله کولو لپاره ښه ټيم ته ضرورت دی. د ښه مدير يا مشر يوازینۍ دنده دا ده چې څنگه ښه ټيم تعين کړي او په دې پوه شي چې څوک په کوم ځای کې ښه کار کولی شي ځکه هر کس د هر کار لپاره تجربه، استعداد او دلچسپي نه لري. ټيم دې ته نه وايي چې هغه کسان چې د مشر يا مدير سره ښه بنډار کولی شي او هغه لکه د کوميدن په شان خوشحاله ساتلی شي نو د ځان په شاوخوا يې راتاو کړي. د تېر جمهور رئيس ورور يوه ورځ قصه کوله چې خپل ورورته يې ويلې و چې فلانی کس سم سپری نه دی او خلک ترې ډېر خفه دي نو ښه به دا وي چې د ارگ نه يې وشړي يو څه بل کار ورته ور کړي. نو جمهور رئيس ورته ويلې و چې د دغه شخص سره ما اوس اموخت اخیستلی دی.

دا چې په افغانستان کې ډېرو کارونو ته همزمان اړتيا ده نو زمونږ مشران او د ادارو مديران زيات Multitasking او نورو ته د کارونو حواله کول يا

گرانو دوستانو او عزيزانو!

د می د میاشتی ۱۲مه نېټه، ویرجینیا، امریکا

دا څو ورځې کېږي چې زه له هېواد نه بهرون په سفر یم. د فیسبوک په مجازي دنیا کې دا افواه خپره ده چې گوندې زه د ننگرهار د والي په توگه تعین شوی یم. دا دوه ورځې زه حیران وم چې څه ولیکم که نه؟ ځکه که څه ولیکم نو شاید داسې فکر وشي چې زه د دوستانو حسن نظرونو ته درناوی نه لرم او یا د کار کولو توان او یا ولس ته د خدمت کولو اراده نه لرم. او یا به داسې معلومه شي چې دا آوازه زما په اشاره خپره شوې ده. ما چې کوم اول پوست ولیده هغه د څو کسو پخوانیو والیانو آوازه وه چې زما نوم یې هم په هغه کتار کې اچولی و.

دا چې دا آوازه څنگه خپره شوله ما ته هم معما ده چې ایا په ښه نیت وه او که په بد خو د دوستانو مثبت نظرونه او حسن نیت ما ته د ولایت نه ډېر مهم دی او زه د ټولو نه منندوی یم ولو که والي هم نه اوسم.

لږ وضاحت غواړم چې وکړم:

ما ته چا رسمي خبر نه دی راکړی او نه راته جمهور رئیس څه ویلي دي. زه اوس هم د ولایت نه ډېره ښه او ارامه دنده لرم او تر خپله وسه د خدمت کولو زمينه راته مساعده ده. ولایت امتیاز نه بلکې لوی مسوولیت دی. که جمهور رئیس اعتماد وکړ نو شاید چې تر ډېره حده به موفقه اوسم ځکه زه له چا سره په هیڅ نوع غیر مشروعو اقتصادي گټو کې شریک نه یم او په حکومتدارۍ کې په سلو کې پنځوس سلنه پاکي مهمه ده.

په تېرو شپږ دېرشو کلونو کې چې ما کومې دندې اجرا کړي که کار مې کم کړی او که لږ خو نه مې رشوت اخیستی، نه مې د حکومت مال چور کړی او نه مې د خپل ولس او خلکو پر ضد خیانت کړی دی. زه نه یوازې د

Delegation ته ضرورت لري. نو جمهور رئیس او د دولت نو مشران او مدیران باید د ځانونو په شاوخوا ښه ټیم راټول کړي نه دا چې داسې کسان راټول کړي چې یوازې دوی ورسره اموخت اخیستلی او ښه بندار کولی شي. تر یو څه حده چې ماته پته شته، د جمهور رئیس نه نیولی د ښکته نورو چارواکو پورې دوی د خپلو ادارو په شاوخوا کې داسې کسان راټول کړي دي چې دوی ورسره اموخت اخیستلی او کارونه په ټپه ولاړ دي. زموږ ملت په تورتم کې قرار لري او نه پوهېږي چې زموږ دولتي چارواکي په کوم خوا روان دي. په ساده تعیناتو کې هم ضد او نقیض خبرونه خپرېږي. داسې آوازي د ملي وحدت حکومت ته شرم او ولس ته د توهین معنی لري.

یو کتاب همدا اوس لولم. وایي چې پالیسی، پالیسي میکران نه عملي کوي بلکې پالیسي ښکته قدمي عملي کوي. که ښکته قدمي په پالیسيو عقیده ونه لري او یا یې انگېزه ورسره نه وي نو ټولې پالیسي به په هوا کې پاتې وي او لکه هسې چې زموږ په اصطلاح په یخ لیکنه ده. Michael Lipsky چې د سوشل پالیسی په برخه لري کې استاد دی ښکته قدمو مامورینو ته - Street Level Bureaucrats لقب ورکوي ځکه د خلکو کار د پالیسی جوړونکو سره نه دی بلکې د محلي چارواکو سره وي.

انماالاعمال بالنیات

۲۷ اپرېل ۲۰۱۵م کال، کابل (د ثور اومه نېټه)

د هغه چا چې نیت ښه و او د خدای لپاره یې د وطن په ابادۍ او جهاد کې برخه اخیستې ده، که ژوندي وي الله تعالی دې ورته په دې دنیا او هم هغه دنیا کې اجر و ورکړي او څوک چې په همدې ښه نیت شهیدان شوي دي الله تعالی دې ورته برین جنتونه نصیب کړي. چا چې د غويي د اومې او اتمې نه سو استفاده کړې او یې لا هم کوي د غندلو دي.

حکومت په چوکات کې د خپلو دندو بلکې د تېرو شپږ دېرش کلونو د ټولو دندو حساب ورکولو ته چمتو يم او په خپل ژوند او کارو بار قناعت لرم.

سر مو نه خورم خو اخري خبره دا ده چې په فيسبوک کې چې ما د دوستانو مثبت حسن نظرونه وليدل هغه ما ته د ولايت د دندې نه ډېر اهميت لري. ډېرې دوستان زه د نږدې نه هم نه پېژنم خو د ټولو نه زياته زياته مننه. ټوکه دې وي که ستاسې پېش بيني رښتيا شوله او ما دا دنده قبوله کړه نو دا درته ويلی شم چې تاسې به په خپلو خبرو پښېماني ښکاره نه کړئ. ستاسې خادم او ورور شاه محمود ميخايل

په پورته ليکنه په سلهاو دوستانو ډېر مثبت نظرونه ليکلي و چې زه فکر کوم د افغانستان په سطحه دا به اول ځل وي چې دومره کسانو په سوشل ميډيا کې مثبت نظرونه او تبصرې ليکلي وي ځکه همېشه که يو څه مثبت نظريات وي نو يو څه منفي هم وي. د يو څو دوستانو تبصرې دلته رانقلوم:

عصمت قانع صيب زما عکس پوست کړی و او ليکلي يې و:

دا ځوان په رسميت پېژنم. ميلمه پال اولسپال متواضع غوڅ او قاطع منيجر دی، په اداره او منجمنت کې پر اصولو تکیه کوي او پخپله هم له قانون او نظم څخه رعايت کوي، که د افغانستان په اوسنۍ اداره کې مسوليت ور وسپارل شي هم به د اوسنۍ ادارې ابرو وساتي او هم به خلک ادارې ته رانژدې کړي.

رضوان الله شپون صيب ليکلي و:

د ننگرهار د نوي والي په توگه د ښاغلي شاه محمود ميخايل د ټاکنې احتمال دی او تمه کېږي چې د سيمه ايزو ارگانونو ادارې د نوي رئيس غلام جيلاني پوپل د کار له پيلولو وروسته د ښاغلي ميخايل د تقرر اعلان وشي. ښاغلی ميخايل يو مهال د کورنيو چارو وزارت اداري معين په توگه پاتې

شوی، د ننگرهار په جغرافيه او قومي جوړښت ښه پوهېږي، د ننگرهار د والي په توگه د ښاغلي ميخايل ټاکنه غوره اېشن دی، خدای دې وکړي چې د والي په توگه تر ټاکنې او کار پيلونې وروسته د ننگرهار د امنيتي وضعيت د ښه والې لپاره ټول شته امکانات وکاروي.

امين الله ظاهر صيب ليکلي و:

ولسمشره! ننگرهار ته د نوي والي شامحمود ميخايل په ټاکنه دې يو ځل بيا د ولسونو په زړونو کې ځای پيدا کړ. مونږ دې وگټلو او يو ځل بيا راباندې گران شوې ته دې زنده باد يې وروستۍ ټاکنې دې په زړه پورې دي. ميخايل نه زور لري او نه زر د کتاب او قلم سرې دی مونږ يې هرکلی کوو. خدای دې وکړي چې پريکړې ته د عمل جامه واغوندي. او همداسې نورې تبصرې.

نو مجبوره شوم چې د ټولو نه يو ځل بيا مننه وکړم او دا لاندې وروکې تبصره مې بيا وليکله:

مننه او په اخره کې يو وړانديز

د می د میاشتې ۱۳مه نېټه، کال ۲۰۱۵ م، ویرجینیا، امریکا گرانو دوستانو او عزیزانو! ستاسې هره تبصره ماته د میلیونو میلیونو مادي امتیازاتو نه ډېر اهمیت لري او نه پوهېږم چې څنگه د ټولو نه مننه وکړم. خو د تاسې ټولو نه يو ځل بيا نهايت زياته مننه. زه بيا هم نه پوهېږم چې دا آوازه ولې خپره شوه او يو دوست زمونږ ليکلي و چې واقعاً دا په ميډيا کې به لومړی ځل وي چې د يو چا په هکله دومره مثبتې تبصرې وشي نو ستاسې حسن نظر ماته له هر څه نه زيات اهمیت لري. حال دا چې ما هېڅ نه دي کړي. د ځان په خاطر نه وایم خو د دې نه معلومېږي چې افغانان د ښې

حکومتداری، صداقت او ایماندارۍ تېري دي. دا درې عنصره نه خارجي کمک ته ضرورت لري، نه تخنیکي مرستو ته او یا نه کومه قانوني ستونځه شته او نه په بیه اخیستل کېږي چې تاوان سپری وکړي. که ولس ارامه وي مونږ ټول پخپله ارامه کېږو او د ولس په ارامۍ کې زمونږ فردي او د کورنۍ ارامي پخپله خوندي ده.

د ځان په گټه سؤ استفاده ته فساد وايي خدای دې وکړي چې زما دا تبصره او یا مخکینۍ تبصره په فساد کې رانشي. قدرت او پیسې سپری فاسدوي خو که سپری له ځان سره ووايي چې د دې چوکۍ نه به یوه ورځ خامخا ځم نو بیا سپری نه فاسدېږي او ما سره همدا فکر همېشه و او دی چې که هره دنده سپری ولري نو بالاخره ترې یوه ورځ په طبیعي شکل او یا غیر طبیعي شکل ځي او قدرت او پیسې له انسان سره تر اخره نه پاتې کېږي. دا تغیر او تبدیل په وظایفو کې د همدې په خاطر دی چې د دوه درې کالو نه وروسته د انسان ابتکار او انرژي په یوه دنده کې ختمېږي نو باید چې تغیر او تبدیل رامنځته شي اوبه چې هم په یوه ځای کې ډنډ شي نو بالاخره گنده کېږي. دا خبره ما تکرار تکرار کړې ده چې کله چې زه معین د وزارت داخله شوم نو زما خدای بښلي پلار راته راغی او راته یې وویل چې معین شولې خو یوه ورځ د دې چوکۍ نه تگ هم په نظر کې ونیسه خو ځان بدنامه نه کړې. ښه کار په دې معنی نه دی چې چا ته غیر قانوني کار سپری وکړي. که یو مامور له ټولو سره یو رنگه قانوني برخورد وکړي نو بیا هیڅوک نه خفه کېږي یعنې د مور او میرې سلوک باید په دولتي چوکاټ کې له ولس سره ونه شي. یو کتاب چې ما او قیوم مشوايي صیب په گډه لیکلی دی د وطن د معمارانو په نامه چې په همدې دوه اونیو کې به انشاءالله چاپ شي نو په سريزه کې ما همدا خبره لیکلې ده.

که څه هم دا ښه نه ده چې د ځان توصیف پخپله وکړم خو د معلوماتو د شریکولو او شاید چې په یو چا څه مثبت تاثیر وکړي دا لاندې څو ټکي لیکم. د کورنیو چارو په وزارت کې چې ما کار کړی نو زما نږدې دوستان هم نه پوهېږي چې زه څو وروڼه او څومره خپلوان لرم او ما دا خپلې کورنۍ ته ویلي و چې خپل کارونه به کوئ او زما په کار کې به کار نه لری. صرف ستاسې د معلوماتو په خاطر وایم چې مونږ شپاړس وروڼه و چې دیارلس اوس هم ژوندي دي او همداسې په سل گونو خپلوان لرم خو ټول پوهېږي چې زه د دوی غیر قانوني او غیر منطقي غوښتنې نه منم نو ماته یې ویلي هم نشي. او اکثره رانه کله کله خفه هم وي. د پیسو په هکله زما فرموله هم ډېره اسانه ده. له خپلې شپۍ سره پښې غزوم او اساسي ضرورت رفع دی او هوس نه لرم چې باغونه، کورونه او بیلډونگه ولرم او هغه درد سر هم دی. د ننگرهار او مشرقي هر کور او هر باغ زما کور او باغ دی او همدا علت دی چې زه تر اوسه په ننگرهار کې کور نه لرم یوازې په کابل او کونړ کې ځای لرم او هم ما خپل ټول ژوند د خپل معاش نه جوړ کړی دی. د خدای نه ډېر مشکوره یم چې همېشه زما معاش زما د ضرورت نه زیات و او کم نه و او ښه ژوند راته د حلال معاش له لارې برابر شوی دی او په خپل ژوند قناعت لرم. د الله تعالی په دربار کې حلال او حرام دواړه شته نو په عوض د دې چې د حرامو پیسې سپری تپ و تلاش وکړي ولې د حلال رزق سوال نه کوي. زما د ټول شناخت او لوړو چوکاټو په درلودلو سره چې د افغانستان ټولې شاروالۍ زما د معینیت په چوکاټ کې وې، یوه نمره ځمکه ما نه د ځان په نامه او نه د فامیل د کوم بل غړي په نامه، د افغانستان په هېڅ یوه سیمه کې نه ده اخیستې. په تېرو دېرش کلونو کې د ننگرهار ټولو پخوانیو او موجوده مشرانو او چارواکو سره زما ډېرې نږدې اړیکې وې او ملگرتوب مو هم درلود خو یوه ته ما هم دا سوال نه دی کړی چې په کوم شهرک او یا د حکومت په چوکاټ کې ماته کومه نمره

حکمکه راکړي. سلام عليك ډېر ښه لرو خو د هېچا سره هېڅ نوع پټې او يا ښکاره اقتصادي پروژې نه لرم.

په هر حال خدای دې هغه وکړي چې زموږ او ستاسې د ټولو خیر پکې وي. هره دنده چې وي، خدمت په یوه سر نه کېږي، ښه، کار فهمه، پاک، صادق او متهد ټیم په موجودیت کې سړی خدمت کولی شي. د اشخاصو قحط الرجال نشته دی او په افغانستان کې له ما نه ډېر زیات ښه، پوهه، با تجربه او متعهد کسان شته دي. که حکومت هر چېرته څوک مقرروري نو باید ښه فکر پکې وکړي او ښه کسان باید په دندو وگوماري.

وړاندیز: راځئ چې د یو مثبت بدلون په لور غوږونه سره نږدې کړو که په حکومت کې یو او که نه خو د دې بدلون لپاره کار باید وکړو. که موږ یو سم او متعهد حرکت او ټیم جوړ کړو دولتي چارواکي زموږ او ستاسې ورونه او بچیان دي خامخا به سمېږي. راځئ چې همدا حرکت ژوندی وساتو، قانوني بڼه ورکړو او د نظام سازۍ لپاره کار وکړو. له اسمانه ملایکې الله تعالی موږ ته نه رالېږي چې دا وطن راته جوړ کړي. الله تعالی فرمایي: "إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ" که په ځان کې پخپله مثبت تغیر رانه ولو نو الله تعالی هم زموږ په ژوند کې مثبت تغیر نه راولي. خارجیان او یا د خارجیانو پیسې او قوت خو په هېڅ شکل زموږ په ژوند کې تغیر نشي راوستلی او حتی د خارجي هیوادونو (عربو او عجمو) زیاتې پیسې او قوتونه زموږ ملک ته راغلل خو زموږ ستونځې نورې هم زیاتې شولې او مفت خواره یې اموخته کړو. راځئ چې د دې مفت خوریو او نورو ته د طمع لرلو پر ځای د خپلو ناخیزو امکانونو او قوت نه د وطن په گټه مثبت استفاده وکړو. راځئ چې د شعارونو نه تېر شو او عملي اقدام وکړو. زما یوه ساده او اسانه مشوره اول د ننگرهار، ورپسې د مشرقي او بالاخره د افغانستان خلکو ته دا ده چې په ننگرهار کې ډېرې ټولنې، حرکتونه او ښه با احساسه کسان

شته دي او هلې ځلې کوي خو د دوی هلې ځلې پراگنده او یا انفرادي شکل لري. راځئ چې دا ټولې ټولنې سره یو ځای کړو، لږ ساده اصول ځانونو ته وټاکو، په هغو اصولو عمل وکړو او انشاالله زه امید لرم چې د دې حرکت نه به یو ښه او غټ حرکت جوړ شي. کله چې موږ خپل معنوي قوت سره یو ځای کړ دا نور کارونه پخپله کېږي. ما ته پته ده چې زموږ تېرو حکومتی چارواکو په ننگرهار کې او هم نورو سیمو کې د ولس او ټولنو تر منځ په یوه نامه او بل نامه درز اچولی و نو ښه دا ده چې فایروالونه (دیوالونه) چې زموږ د ټوټه کیدو په خاطر جوړ شوي دي له منځه لرې کړو او دا قوتونه سره منسجم کړو. دا پیسو ته ضرورت نه لري صرف اخلاص، صداقت او خود گذارۍ ته ضرورت دی. ملي کارونه په یوه سر او یوه وړه ټولنه باندې نه کېږي. زما عرض د ننگرهار ټولو با فهمه کسانو ته دا دی چې راځئ دا ټولنې او حرکتونه سره یو ځای کړو. که خوښه مو وي نو هره ټولنه او ډله دې په خپلو کې سره تصمیم ونیسي او د یو بل سره د یو ځای کیدو پلان دې جوړ کړي. هره ټولنه چې د یو بل سره یو ځای کېدای شي اول اقدام دې وکړي او له نورو سره به بیا وروسته کار وکړو. ما ته که په دې اړه هر خدمت وي زه حاضر یم. د افغانستان د آرامۍ او سوکالی په هیله.

د فیسبوک یو نوع اخلاقي فساد

د می د میاشتې ۱۳مه نېټه، ویرجینیا امریکا د فیسبوک یو تن گډونکونکي راته لیکلي و چې ما له ځان سره د فیسبوک په صفحه کې اډ کړه. ما ورته ولیکل چې زما د فیسبوک د ملگرو شمېره د پینځه زرو نه زیاته شوې او زه نور کسان نشم له ځان سره اضافه کولی نو ښه دا ده چې زما د فیسبوک صفحه لایک کړه او په دې توگه به سره په اړیکه

کې اوسو. دې ورور راته وليکل چې يو کس ډليټ يعنې د خپلو ملگرو نه لرې کړه او ما د ځان سره ونيسه.

ما ورته وليکل چې وروره دا هم يو نوع فيسبوکي فساد دی او زما اخلاق دا اجازه نه راکوي چې زه يو ملگری لري کړم او تا اډ کړم. ما ته ټول ملگري محترم دي او هر يو جلا جلا ځای زما په زړه کې لري. دا داسې معنی لري چې په يوه کړسې کار کې نو يو ملگری درته راشي او ووايي چې دا فلانی له وظيفې نه لرې کړه او ما مقرر کړه. که دا کار وشي نو دا هم د فساد يوه نمونه ده. مونږ او تاسې ټول ملگري لرو او که کوم ملگری زمونږ نيمگړتياوې درلودلې نو هغه به ډليټ کوو نه بلکې د هغه خلاوې به اصلاح کوو. زه په دې خوشحالمېرم چې زما خلاوې څوک راپه گوته او هغه اصلاح کړم.

په خبرو کې سوچ او فکر په کار دی او يو وړوکی

غوندې وړاندیز

د می د میاشتې ۱۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینا د بیان آزادي دا نه ده چې هر څوک په هر چا پسې هرڅه بې له معلوماتو، شواهدو او دلایلو ووايي. توهین امیزه خبرې چې د انسان شخصیت او ټولنې ته زیان رسوي هغه د قانون، انسانیت، افغانیت او اسلامیت له مخې سمې نه دي. مونږ ټول يو څه عیبونه شاید ولرو ځکه انسانان یوو او انسانان همپشه سهو کوي خو باید د انسانانو په شخصي مسایلو او عیبونو پرده واچوو خو متاسفانه زمونږ په ټولنه کې دې ته ډيموکراسي وايي بالخصوص زما اشاره اوسنیو تبليغاتو ته ده چې د افغانستان دښمنان غواړي چې د مختلفو لارو او اشخاصو په وسیله زمونږ دا مات گوډ نظام خراب کړي او مونږ هم ارادي او غیر ارادي د نورو خبرې زمزمه کوو.

انارشي او ډيموکراسي سره فرق لري. د قانون حاکمیت د ډيموکراسۍ اصل دی. نو که څوک په چا پسې هر څه ليکي او يا وايي باید لږ په کې فکر وکړي ځکه بيا شاید په بې فکره او بې سوچه خبرو باندې پښېمانه اوسو. دا د دې معنې نه لري چې په ملي مسایلو کې څوک خیانت کوي او مونږ غلي کېنو او څه ونه وایو خو که ملي مسایل هم مطرح کوو او غواړو چې حقایق ووايو او شواهد په ډاگه شي نو باید په خپلو خبرو او لیکنو کې د خبرو او قلم عفت په نظر کې ونیسو.

د توماس اديسن وينا

د می د میاشتې ۱۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینا، امریکا هغه شیان چې حسابېږي، پر هغې حساب نه کېږي او هغه شیان چې پرې حساب کېږي هغه نه حسابېږي.

یوه مهمه وينا او یوه وړه تبصره

د می د میاشتې ۱۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینا، امریکا ډیر کلونه پخوا چې مونږ ځوانان و پروفیسر رسول امین راته په پېښور کې وویل چې خوریه! یوه خبره درته کوم چې استخباراتي شبکو ته ورتلل د یو چا په خوښه دي خو وتل ترې بيا په خپله خوښه نه دي. همدا خبره زه هم ځوانانو ته کوم چې استخباراتي شبکو ته ورتگ ستاسې په خوښه دی خو وتل ترې بيا ستاسې په خوښه نه دی نو ښه به دا وي چې د استخباراتي لوبو نه ځانونه وساتو او ملي فکر پیدا کړو. زمونږ عزت په ملي گټو کې دی نه د استخباراتي شبکو سره کار کول. زمونږ په کونډ کې خو دا اصطلاح ډېره عامه ده چا به چې په استخباراتو کې پخوا کار کاوه او وبه پېژندل شو نو هغه ته

product of several factors or multi-facets such as combination of criminals, terrorists groups, Taliban, disgruntled elements, proxy fighters, bad and inefficient governance, drug and economic mafia and local rivalries. Therefore, it is not possible to have a real peace process. Every contact and negotiation will be part of tactical advantage for both sides and won't produce result.

We need to focus on two tracks: one to focus more on improving governance and rule of law in order to improve security. Secondly focus on good diplomatic relation with Pakistan to reduce violence in the country by not supporting proxies or provide safe haven to those elements who want to destabilize Afghanistan.

Supporting nomination of Mr. Masoom Stanekzai as Minister of Defense

23 May 2015, Virginia, USA

I know Mr. Masoom Stanekzai for many years and know him very well. He is the right choice for the Ministry of Defense of Afghanistan and if I don't exaggerate, he might be the second or third good choice of National Unity Government

به يې رپوټ چي وايه او دا به يو نوع بده اصطلاح وه چې د کنځلو معنی يې درلودله.

تبصره! زموږ استخبارات زموږ د گاونډيو هېوادونو په پرتله په هر لحاظ د مقاييسې وړنه دي ځکه هغوی ډېر منظم دي، زيات امکانات لري او زموږ په هکله دومره معلومات لري چې موږ د خپل ځان په هکله دومره معلومات نه لرو. نو په دې اساس موږ استخباراتي جنگ نه شو گټلی. ښه به دا وي چې زموږ حکومت په خپل ملت باندې تکيه وکړي او د ملت اعتماد راجذب کړي. ملت کولی شي چې د گاونډيانو شومو پلانونو مخه ونيسي. زموږ مسايل په جگړو او عملياتونو نه حل کېږي چې بېل بېل نومونه په فوځي عملياتو کېږدو او يا استخباراتي معلوماتو شريکول موږ ته څه گټه ورسوي. موږ يو واحد عملياتي پلان ته چې په هغه کې د ولس او حکومت رول معلوم وي ضرورت لرو چې زموږ ستونځو ته د پای ټکی کېږدي. پلان په پټو معاملو نه جوړېږي بلکې مشکلات بايد له ملت سره شريک شي او تگلاره معلومه وي چې ټول پوه وي چې موږ کومه خوا ته راوان يو.

Two points are important for enduring peace in Afghanistan

23 May 2015, Virginia, USA

Two points are important for having enduring peace in Afghanistan. One, peace is a process not a deal. If you have homogenous group of insurgency in a country, it take time to reach a final deal but it will take even more time to implement the agreement. Secondly, insecurities in Afghanistan are

government (armed and political) to mislead the people. In public debate when you lose initiative and be defensive, then you lose argument and battle of perception to win people support. This is the case in Afghanistan right now.

Admiring sacrifices of Afghan National Security Forces

26 May 2015, Virginia, USA

I really admire the sacrifices of Afghan National Security Forces (ANSF) despite so much political grudging to provide them direction. Afghanistan problem is not lacking of dedicated and patriotic forces but it is lacking of political uncertainty. You cannot show me any country in the world that their police or military forces were able to fight against armed opposition for so many years without proper recognition and appreciation of their sacrifices by their leaders.

I am puzzled by some Afghan commentators to blame Afghan National Security forces for failures of security but ignorant that the relative security you have and able to talk on different TV shows are due to the services and sacrifices of ANSF. I am not saying that there is no shortcomings in ANSF but under our political circumstances, they do perform well.

so far. Beside of his background and education, he is very sincere person to build the country and not part of corrupt mafia. It is not easy to work in the system and in the same time keep your integrity. He survived several attacks and targeted by enemies of Afghanistan within the country and also outside of the country but never give up to work for Afghanistan. I hope parliament members understand this and vote for his confirmation. Two things are important: He will never give up and tirelessly work for enduring peace in Afghanistan and in the same time will keep his integrity. We all should support him and he is the best choice for this position at this critical time. I am on loaner computer and do not have Pashto fonts and will write in Pashto later on as well..

Losing battle of perception by the government

26 May 2015, Virginia, USA

When the government officials are not able to provide proper answers for policies issues, it will create further questions, doubts and confusion. This lack of clear communication leads to belief that there is no clear policy to address people concerns. This provide tools to opponents of

Please do respect their sacrifices that they protect you and your family while you are sleeping nicely. If you are real patriotic, please recruit yourself in ANSF for 200 plus dollars per month and defend the country.

د فېسبوک اکاونټ ولري. زما په اند دا بد کار نه دی چې څوک د فېسبوک اکاونټ ولري خو استعمال يې هم په سړي پورې اړه لري. ډېرو دوستانو د پورته ليکنې په هکله مثبت نظرونه ليکلي و چې د فېسبوک اکاونټ نه بايد مثبت گټه واخستل شي.

د ديټرويت په هوايي ډگر کې مې د يو کليوال سړي قصه راپه ياد شوله

د می د میاشتې ۲۸مه نېټه، ديټرويت هوايي ډگر، ميشيگان ايالت، امریکا يو کليوال سړی ښار ته تللی و نو چا ترې پوښتنه کړې وه چې د کوم ځای يې نو ده ورته ويلي چې د فلاني ملک د کلي يم. تپوس کوونکي ورته ويلي و چې فلانی ملک څوک دی او د کوم ځای دی؟ کليوال ورته ويلي و چې ته هغه ملک نه پېژنې نوته څوک پېژنې. د ديټرويت هوايي ډگر چې مې وليده نو د هماغه کليوال سړي قصه مې راپه ياد شوله.

همدا شېبه د امریکې د ميشيگان ايالت د ديټرويت هوايي ډگر کې يم او مسچوسيت ايالت ته په ترانزيت لونج (انتظار ځای) کې ناست يم نو د دې هوايي ډگر اوږدوالی مې چې وليده چې د وړوکي اوږگاډي په وسيله سورلي. د هوايي ډگر له يوې برخې نه بلې برخې ته انتقالوي او په يوولسو ژبو د معلوماتو په تخته باندې مسافرو ته هرکلی ليکل شوی دی نو د خپل وطن د هغه کليوال خبره مې راپه ياد شوله چې مونږ لا ښار او دنيا نه پېژنو او اوس هم په کليوالي محدوده کې ژوند کوو او د خپل ملک دوه ژبو (پښتو او دري) د ويلو تحمل نه لرو او که په يوه ژبه خبرې کوو نو د بل ژبې ويوونکي راته اجنبي او غير افغان ښکاري.

آيا د فېسبوک اکاونټ درلودل عيب دی او کنه؟

د می د میاشتې ۲۷مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ويرجينيا، امریکا دوستانو سلام! دا څو ورځې کېږي چې ما په خپل کمپوټر کې د بېځايه لاس وهلو له امله خپل ټول فايرونه له منځه وړي و او هم مې د فېسبوک صفحه کې د ملگرو د اسانۍ په خاطر زما د فېسبوک اکاونټ ټول ډيليت شوی و يا له منځه تللی و او دوه ورځې مې د فېسبوک نه غوږونه په قرار و خو نن دا دواړه مشکلات حل شول او اوس بېرته خپل کمپيوټر ته او هم د فېسبوک اکاونټ ته لاسرسی لرم.

دا دوه ورځې چې فېسبوک مې نه شو کتلاي داسې راته ښکاره کېدله چې گوندې ډېر څه مې ورک کړي دي او د ډېرو ښو دوستانو نه جدا شوی يم. دا چې د وطن نه څوک بهر وي نو بيا خو تشويش نور هم د وطن د حالاتو په هکله لا زيات وي.

خو پرون شپه مې د طلوع تلویزیون د تودو بحثونو چلوونکي شاه پور بختيار صيب نه واورېدل چې دی د فېسبوک کومه رسمي صفحه نه لري او هر څوک چې د دې په نامه څه خپروي هغه د ده نظر نه دی او دی دومره وخت هم نه لري چې د فېسبوک پاڼه ولري. زه خو چې دا دوه ورځې د فېسبوک د ملگرو نه جلا وم نو د فېسبوک پسې ډېر خفه وم نو يو ژورنالست څنگه د فېسبوک د اهميت نه انکار کوي او دا ورته بده او عيب ښکاري چې

مونږ فکر کوو چې افغانستان د دنیا د ثقل مرکز دی او ټوله دنیا د همدې ځایه اداره کېږي. په واقعیت کې داسې نه ده، مونږ ډېر وړوکی هېواد یوو او حتی د خپلې سیمې په کچه هم زمونږ هیواد په اقتصادي، فوځي او سیاسي لحاظ وروسته پاتې هیواد دی.

همدا گړۍ یو کتاب د بین المللی روابطو او د نړیوال سیاست په هکله هم لولم. د دې کتاب په یو ځای کې راځي چې گروپونه، ژبې او قومونه د ابد نه په همدې شکل نه دي پیدا شوي بلکې د مهاجرتونو او سیاسي جوړښتونو او تحولاتو په نتیجه کې مونږ په اوسنۍ فزیکي او یا بشري جغرافیه کې ژوند کوو. د اسلام له نقطه نظره هم قومونه او ډلې د یو بل د شناخت لپاره پیدا شوي دي، په یو بل تفوق یا برتري نه لري. که مونږ د کلیوالي محدودې نه راووځو نه ښه به وي ځکه افغانستان لا هم د دنیا په پرتله کلی دی ښار نه دی. مونږ په خپل کلي کې هغه وخت د عزت او ابرو ژوند کولی شو او د خپل هېواد د اوسېدو نه خوند اخیستلی شو چې مونږ ملي فکر ولرو.

راځئ چې د ملي گټو لپاره وړې خبرې شاته واچوو او د یو ملي اجنډا حمایت وکړو. هره ژبه باید د هماغه قوم خپل ویوونکي تقویه کړې او د خپلې ژبې یا سیمې د وروسته والي ملامتیا په یو بل وانه چوو. که چا یو ښه کار کوو هغه باید وستایو او که چا بد کول بد یې باید د ملي گټو په خاطر وغندو نه دا چې د شخصي گټو په خاطر. مونږ داسې ایډیاله فرموله نه شو پیدا کولی چې هر نظام او هر شخص باید هیڅ خلا او نیمگړتیاوې ونه لري. هر شخص او هر نظام په هره مقطع د تاریخ کې زیاتې نیمگړتیاوې به خامخا لري او همېشه به د اشتباگانو سره مخامخ وي خو باید نظام او اشخاص خپلو نیمگړتیاو ته متوجه کړو ځکه دا زمونږ حقوقي او قانوني حق دی.

امریکایان ولې افغانستان ته راغلي دي؟ کونړ د لرگو د خاطره

د می د میاشتې ۲۹مه نېټه، د دیترویت هوایي ډگر، امریکا د افغانانو په منځ کې د هېواد نه بهر او هم افغانستان کې دننه د امریکایانو د راتگ د موخو په هکله په محلي او سیاسي حلقو کې مختلفې تبصرې کېږي چې دوی ولې هلته تللي دي او هر چا سره د هغه د معلوماتو او طرزفکر په اندازه جلا جلا نظرونه دي. څو کاله دمخه زما زوی، ضیا راته ویلي و چې په خاص کونړ کې د میلمنو سره په ډبره کې ناست و نو یو تن ورته ویلي و چې کونړ ته امریکایان په دې خاطر ورغلي دي چې د کونړ لرگي (د نښترو چارتراش) یوسي. ده ورته ویلي و چې امریکا کې لرگي دومره ډېر زیات دي چې خلک کمپنیو ته په یوه ونه زر دوه زره ډالره د پاسه ورکوي چې هغه ووهي او یوسي یې.

پرون چې د امریکا د مسچوسیت ایالت ویلمزټاون پوهنتون ته چې د امریکا د ټولو نه مشهوره پوهنتون دی، د پروفیسر ډیوید اډوارډ په بلنه تللی وم چې هلته د دغه پوهنتون د استادانو او شاگردانو سره د افغانستان د تازه مسایلو په هکله وغږیږم. څو کاله پخوا ډیوید او ما د ویلمز-افغان میدیا په نامه یوه پروژه درلوده چې زه ورسره سلاکاروم. کله چې د ډیوید نوي کورته لارم چې دا کورد چارتراشو یعنی نښترو د ښو لرگو نه په یوه خاص ډیزان جوړ شوی دی نو د ضیا خبره مې راپه یاد شوله.

په دې وخت کې د فراه د ولایت پخواني والي صیب روح الامین هم زما لیدو ته راغی نو هغه ته مې د ضیا خبره وکړه او د ډیوید د کور څو عکسونه مې واخستل چې درنو دوستانوسره یې شریک کړم.

دا کور چې د نښترو د ښايسته لرگو نه په ډيره عجيبه نقشه او ډيزاين په پنځه جريبه ساحه کې چې اکثره يې ځنگل دی، ۴۳ کال پخوا جوړشوی او تقريبا يو ميلون ډالره ارزښت لري. د کور شاوخوا ته د دغه پوهنتون تقريبا څلور څلويښت زره جريبه ځنگل دی او په دې لوی ځنگل کې دا يوازينی کور دی. دا ځنگل د ويلمزټاون پوهنتون د شاگردانو او د دغه سيمې د زراعت د څانگې د تحقيقاتو لپاره ساتل شوی دی. د ويلمز پوهنتون په هغه وخت کې و نه غوښتل چې د دوی د اولني پلان له مخې نور کورونه هلته جوړ کړي. په دغه ځنگل کې د نښترو او ميپل (ميپل سيروپ د دغه ونو نه جوړيږي) نه نيولې د گلانو او نورو زينتي ونو پورې شته ديي. د امنيت، آزادي هوا او سکون په هکله به نور څه نه وایم چې دا پروفیسر- د خپلو دوه ماشومانو او يوې ښځې سره هلته په ځانگړي توگه اوسېږي.

پورته ليکنې باندې دوستانو ډېرې مهمې تبصرې ليکلې وې چې يو څو يې دلته را انتقالوم:

استاد غلام دستگير خاورين صيب ليکلي و:

ډېر په زړه پورې مطلب و. دا خو جوته ده چې امريکا ډېر بډای هېواد دی زموږ شتمنيو ته اړتيا نه لري خو د مطلب د بشپړولو له پاره په کار دي چې د يو کارپوه په توگه ووايست چې د څه له پاره راغلي دي. د دوی راتگ آن د کرزي صاحب په زړه هم نه هوارېده.

ډاکټر يونس بارگامي صيب ليکلي و:

مياخيل صيب دا کيسه د خلکو ورکه ده کنړيان وايي لرگو پسې راغلي لغمانيان وايي بادرنگو پسې راغلي وردگ وايي منو پسې راغلي خو خدای ته به معلومه وي خو زما په فکر د پښتنو په جگو شملو پسې راغلي دي.

عبدال موجود خيليزي صيب ليکلي و:

گرانو مشرانو اسلام عليكم ورحمة الله وبركاته! د مياخيل صيب خبرې ټولې پر ځای دي او د واحدی صيب خبرې په تاييد چې مياخيل صيب کوشنې کوي چې د خپلو سفرونو په وسيله زمونږ افغان ولس راوېښ کړي. زه د واحدی صيب خبرو سر هم موافق يم چې زمونږ د ټولنې ډېره فيصدي نالوستي خلکو څخه جوړه ده او د دوی د مظلوميت او بيچارگۍ نه استفاده کېږي او هغوی په يو نوم اوبل نوم غولول کېږي. خو زه بيا داسې وایم زمونږ نالوستي وگړي د هغه پروفیسرانو او لوستوونکو څخه ډېر ښه دي کوم چې زمونږ دگران هېواد په وړاندو کې مهم رول لرل خو زمونږ نالوستي بيا په کې ډېر ځورېدلي او کړيدلي او د دې عامل ټول زمونږ هغه د علم او د پوهې خاوندان دي کوم چې جهاد په نامه يې زمونږ هېواد په کنډرو بدل کړه. زه جنوب، غرب او شمال د افغانستان باندې نه غواړم چې وغږېږم دا نه چې مالومات راسره نشته، مالومات هم لرم خو زه غواړم چې د ختيځ زون چې د دغه زون ډېر شتمني هغه خلکو لوت کړه کوم چې ځانونو ته علماء، د جهاد رهبران او علمي څېرې وايي او ځانونه يې پر خلکو باندې د ټوپک په زور منلي دي دکونړ، نورستان، او ننگرهار هغه ځنگلونه يې له منځ يووړل کوم چې د افغانستان عامه شتمني وه او هغه ځنگلونه يې وسوځول چې خلکو نه غوښتل دا ظالمان يې قطع کړي. زما په نظر د افغانستان د عامه شتمنی په لوت کولو کې، د خلکو په وژنه کې، د هېواد په خرڅولو او بربادولو کې ډېر رول د علم او پوهې د خاوندانو وو. داکوم انځورونو چې مياخيل صيب شريک کړي دي خلکو خپل هېواد او خلکو سره مينه لرله نو ځکه يې خپل هېواد اباد کړی دی. الله تعالی مو راته ژوندي لره او الله تعالی دې وکړي چې زمونږ په گران هېواد کې هغه په خوب ويده او با احساسه افغانان مشران راوېښ شي او خپل سرنوشت په خپله وټاکي. امريکا زمونږ د هېواد د

هغو منابعو د خرابېدو لپاره راغلې ده او غواړي چې مونږ ټول عمر سوالگر پاتې شو او دوی چې څه غواړي هغه پر مونږ وکړي.

محترم فرید واحدي صیب لیکلي و:

میاخیل صاحب کور مو ودان تاسې همېشه د خپلو سفرونو گټور اړخونه له ولس سره د هېواد د بهبود په خاطر شریک کړي دي. دا هم واضحه ده چې زموږ د ولس لویه برخه بې سواده ده او زر غولول کېږي. خو موږ او تاسو باید دا ومنو چې امریکا افغانستان ته د خپلو سیمه ییزو او طویل المدتو گټو د خونديتوب لپاره راغلې ده او افغانان د تېرو تجربو نه په استفادې باید د دې حالت نه مثبتې گټه پورته کړي.

محترم عارف لودین صیب لیکلي و:

محترم میاخیل صیب! ډېره مهمه موضوع دې راواخیسته، ستاسو نظر او تبصرې ته په تمه وو، خو تا ترې د ډیویډ اډوارډ د کور توصیف ته مخه کړه!!!؟

انجینر صیب سید فریدالله فرید لیکلي و:

میاخیل صیب دا جوته ده چې امریکا افغانستان ته د لرگو د وړلو لپاره نه بلکې د نورو ستراتیژیکو موخو لپاره راغلې ده خو له یو واقعیت نه سترگې هم پټولی نشو چې د طالبانو له نسکورېدو وروسته د زورواکو واک نور هم زیات شو او د لرگو مافیا په کونړ کې په خلاص مټ د لرگو پریکول او لېږد زیات کړ.

د دوی په ځواب کې ما په مختصره توگه ولیکل:

د ټولو دوستانو د تبصرو نه زیاته مننه. زما موخه همدا وه چې یو علمي بحث سرې پرانېزي. او اکثره تبصره کوونکي چې زه پېژنم له مانه زیات معلومات په ټولو مسایلو کې لري.

خاورین صیب! کرزی صیب د امریکایانو سره ډیر زیات خوشحاله و چې په مفتې یې ورته قدرت وسپاره، امنیت یې ورته نیولی و او بیدریغه پیسې یې ورته ورکولې چې بالا خپلې مزې او چرچې یې پرې ۱۳ کاله وکړې. په اخره کې سره ځکه خفه شول چې دی او د ده کورنۍ غوښتل چې د گاندي د کورنۍ په شان تل تر تله په قدرت کې پاتې وي خو امریکایانو دا نه منله او اختلاف د دوی تر منځ پیدا شو. محمود کرزي په یوه مرکه کې همدا وویلې چې دوی د گاندي د کورنۍ په شان رول باید په افغانستان کې ولوبوي. کرزي صیب هم په اخره کې وویلې چې دی پس له ۱۳ کلونو په دې اوس پوه شو چې امریکان د خپلو اهدافو لپاره افغانستان ته راغلي دي خو په دې دیارلس کلونو کې چې د ده یې حمایت کوو ده څه نه ویلې ولو که ستونځې ډېرې زیاتې وې.

که څوک خپل اهداف ونه لري نو څنگه دومره فوځونه یو بل ملک ته لېږي او دومره پیسې هلته مصرفوي؟ په سیاسي او اقتصادي مسایلو کې د یو بل سره باید مشترکې گټې وي چې یو د بل سره کاروبار وکړای شي یعنې د یو ملک گټې باید د بل ملک د گټو سره اړخ ولگوي خو داسې نه وي چې یو خوا خپلې گټې خوندي وي او د بل پکې هیڅ نه وي. مونږ ته باید د اول نه د امریکانو د راتگ موخې معلومې وې او هم مو خپلې موخې تعریف کړې وې چې په څنگه د یو بل د موجودیت نه گټه واخلو او څنگه همغږي سره کېدای شي او که نه؟ که نه شي نو بیا څه په کار دي او کومې نوې لارې چارې ولټول شي. مونږ نه د امریکایانو د موجودیت نه سمه گټه واخیستله او

نه مو نورې لارې چارې ولټولې چې که دوی نه وي نو څه باید وکړو. مونږ نه د دوی سره سم کار وکړ او نه مو د دوی موخې معلومې کړې او نه مونږ خپلې موخې تر اوسه پورې تعريف کړای شوې. نو همدا لامل دی چې مونږ ټول د اوسنیو سیاسي حالاتو په هکله په یو نوع سردرگمۍ کې غرق یوو. دا ډېر لوی بحث دی خو په اخره کې دومره وایم چې افغانستان د امریکا لپاره وسیله ده نه هدف خو د افغانستان لپاره ثبات او ارامي هدف دی او دې هدف لاسته راوړو لپاره باید په شریکه کار وکړو.

د نیشنلېزم مثبت او منفي اړخونه

د می د میاشتې دېرشمه بېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینا، امریکا که تېرو دوه سدیو ته وگورو نو نیشنلېزم په نړۍ کې د ملت جوړونې او هېواد جوړونې لپاره مثبت او هم ډېر منفي رول ادا کړی دی. که نیشنلېزم د خود ارادیت په معنی د ملي وحدت او هېواد جوړونې لپاره استعمال شي چې قومونه او ولسونه سره متحد شي، ملي گټې تعريف او د ملي گټو لپاره کار وشي نو نیشنلېزم د یو هېواد په جوړونه کې مهم رول لوبولی شي. ښه مثال یې په دې وروستیو وختونو کې جنوبي افریقا ده چې تور پوستو د نیشنلېزم په وسیله د سپین پوستو د اپارتاید یا نژادي تبعیض نه ځانونه خلاص کړل او د قدرت د نیولو نه وروسته، نیلسن منډیلا د انتقام نه کار وانه خيست او ملي وحدت یې وساته. په امریکا کې هم د نیشنلېزم له امله په میلیونونو انسانان ووژل شول خو بیا د دې ملک د Elites یا نخبه گانو د کفایت او درایت له امله امریکا د پرمختگ په لوري روانه شوله او اوس د نړۍ د بل هر ملک په پرتله امریکایان خپل هېواد او ملي گټو ته ډیر ژمن او وفاداره دي.

که نیشنلېزم په یو هېواد یا سیمه کې د تفرقه اچولو، تضادونو، قومي برتری، د قدرت انحصارول او داسې نورو منفي موخو باعث شي نو یو هېواد څه کوي چې د سیمې ټول هېوادونه او حتی د نړۍ ثبات له خطر سره مواجهه کولی شي. که شلمې پېړۍ ته نظر واچوو نو د نیشنلېزم د منفي موخو له امله لومړی او دویم نړیوال جنگونه رامنځته شول چې میلیونونه انسانان پکې ووژل شول. په وروستیو کلونو کې پخواني یوگوسلاویا، نایجیریا، رواندا او کانگو یې نور خراب مثالونه دي.

په افغانستان کې هم د نیشنلېزم نه گټوره استفاده نه ده شوې او په خاصه توگه په تیرو څو لسیزو کې د نیشنلېزم قوت د یو بل پر ضد د محدودو شخصي، قومي او سیمه ییزو گټو په خاطر استعمال شوی دی. که مونږ د مجاهدینو، طالبانو، کمونیستانو او یا هم اوسني حالت ته گورو نو قومي او سیاسي مشرانو، نیشنلېزم نه د خپل قدرت د ساتلو په خاطر گټه اخیستې. کله چې د دې سیاسي او یا قومي ټیکه دارانو گټې په خطر کې شي نو د خپلو قومونو قوت ته مخه کوي او د هغوی د حقوقو د غوښتلو په پلمه د خپل قوم او یا سیمې ولس باندې غږ کوي چې د دوی حمایت وکړي خو بیا چې خطر له منځه لاړ شي نو نه د دوی خپل قوم په یاد وي او نه ملي گټې ورته څه اهمیت لري. د افغانستان وروستی ټاکنې یې ښه نمونه ده چې نوماندانو د نورو مسایلو نه برسېره د خپلو بیالوژیکي اړیکو په اساس په خپلو قومونو باندې په کراتو کراتو غږ کاوه چې د دوی حمایت وکړي خو اوس هغه وعدي هسې په هوا کې پاتې دي.

زما غوښتنه ده دا ده راځئ چې د نیشنلېزم له قوت نه د ملي گټو لپاره کار واخلو نه دا چې مونږ د نیشنلېزم قوت د یو بل پر ضد استعمال کړو ځکه په دې وروستي حالت کې نه مونږ گټه کولای شو، نه زمونږ قومونه او سیمې او نه په عمومي توگه د افغانستان د راتلونکي لپاره څه گټه لري.

په پورته بحث باندې هم ډېر سوالونه او نظرونه ليکل شوي و چې يو څو نظرونه او تبصرې يې دلته رانقلوم:

انجينر صيب سيد فريدالله فريد ليکلي و:

مياخيل صيب ډېرې ښې موضوع ته مو اشاره کړې او ښه رڼا مو پرې اچولې ده چې په اوسني ترينگلي حالت کې پرې پوهېدل ډېر ضروري دي. که يو وار مو هېوادوال د نشنلېزم په منفي لومې کې گير شول نو بيا خو تاريخ څه چې جغرافيه هم په خطر کې ده. د دې سياسي دوه بخته وازې د منفي اړخ نه د بچ کيدو لپاره يو سياسي رهبريت، درايت او ارادت ته ضرورت دی.

سلام مجاور صيب ليکلي و:

مياخيل صيب ستاسو نظر ته درناوی!
د خپلې پوهې په خاطر دوه جملې شريکوم او ستاسو نظر پرې غواړم له داودخان وروسته په افغانستان کې د نشنلېزم کومه بېلگه لرو او کنه؟ او که ووايو چې لرو يې د قوم پرستۍ او ملت پالنې مانا به سره په ټکر کې نشي؟
که په دې هکله راته دوه درې جملې وليکئ چې زما ذهن پرې خلاص شي.

رفيع الله جميل ستانکزي ليکلي و:

بلکل د کاني کرښه ده مياخيل صاحب محترم، مور له نشنلېزم نه ناسمه گټه اخيستې، کنه ترې مثبته گټه ډېره کېدای شي او د سمې خوا ته تلای شو، خو دلته هر څه په لوی لاس ناسم کارول شوي دي او مور ورته په بده سترگه گورو کنه نشنلېزم ډېر ښه دی، چې سم وکارول شي.

د دوی د نورو دوستانو د ليکنو او تبصرو په هکله ما وليکل:

دوستانو ستاسې د نظرونو او تبصرو نه مننه! ما د ليکنې په سر کې ليکلي که نيشنلېزم د خود اراديت او ملي موخو په هکله استعمال شي نو ښه کار دی خو په تېرو څو لسيزو کې دا کلمه د قوم پرستۍ په معنی استعمال شوې ده. که مونږ نيشنلېزم داسې تعريف کړو چې ملي گټې په نظر کې ونيسو نو مونږ بايد تحمل ولرو او هر څوک چې د افغانستان په محدوده کې اوسېږي بايد هغوی ته په درنه سترگه وگورو، يو بل تحمل کړای شو او د همکارۍ روحيه پيدا کړو. که تحمل او د همکارۍ روحيه نه وي نو بيا تضادونه پيدا کېږي او منفي تضادونه ټولنه د تباهي سره مخامخ کوي. واقعيت اوس دا دی چې تاجک، هزاره، پښتون او نورو قومونو ته يو بل ښه نه ښکاري او د همکارۍ روحيه سره نه شته ده او هر يو قوم داسې فکر کوي چې په دوی ظلم شوی دی. علت يې همدا دی چې مونږ د ملت جوړونې لپاره ملي پاليسي نه لرو او دا زمينه د کرزي صيب په دوره کې ډېره زياته مساعده وه خو متاسفانه هغه خپله ټوله انرژي په همدې مصرفوله چې څنگه يو د بل په مقابل کې استعمال کړي. که مونږ د سويس هېواد ته وگورو ډير وړوکي هېواد او څلور ډېر متضاد قومونه هلته اوسېږي خو هغوی وکړای شول چې د همکارۍ روحيه پيدا کړي او د مرکزي او محلي حکومتونو تر منځ تعادل رامنځته کړي.

د افغانستان مشکل د نورو ډېرو هېوادونو په پرتله ډېر مشکل نه دی. زمونږ غټ مشکل سياسي او د قومي ټيکه داريو او هم په وروستيو کلونو کې په ولس باندې يو نوعه د مدني ټولنې جنگ سالاري هم حاکمه ده. د مدني ټولنې جنگ سالارانو ته ما په خپله يوه مقاله چې په انگليسي ژبه په ۲۰۱۰ م کې خپره شوې وه اشاره کړې وه او بعضې د دوی مې د Civil Society Warlord په نامه ياد کړي وو. ځکه چې جنگ سالاران او بعضې قومي ټيکه

داران څه کوي نو دوی هم د هغوی په مراتبو زیات دي. دا په دې معنی ده چې زموږ په ټولنه کې اوس هم یو قسم بله جنگ سالاري حاکمه ده چې دا د تېرې جنگ سالاری نه خطرناک تره ده. که د دې مدني ټولنو د جنگ سالاری په حلقه کې نه اوسې نو بیا ته هم د حکومت په تصمیم گیری کې رول نه لري. دا نوع جنگ سالاران هم ډېرې پیسې لري او د نورو مافیایي حلقو سره نږدې تړاو هم لري.

ايا نیوکې يا انتقاد خیانت دی؟

د می د میاشتې ۳۱مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینیا، امریکا د فیسبوک یو دوست د یو بل دوست په وال باندې لیکلي و چې دوی په حکومت باندې هره بېخایه نیوکه دوی په خیانت حسابوي. ما ورته ولیکل: وروره خفه کېږه مه، نیوکه او خیانت سره ډېر فرق لري. که په نیوکه څوک خاین کېږي نو بیا خو د خاینینو تعداد به ډېر زیات شي. د حکومتونو دا وظیفه ده چې نیوکو ته منطقي ځوابونه ووايي او په نیوکو خفه نه شي. سلمان فارس یو فقیر صحابي و او حضرت عمر (رض) ته یې وویل چې عمره د منبر نه ښکته شه ستا خطبه نه اوږو ځکه تا بې عدالتي کړې ده او د غیر عادل سړي خطبه اورېدل جایز نه دي. حضرت عمر (رض) غوندې د اسلام مقتدره خلیفه خطبه بس کړه او د منبر نه راښکته شو او د سلمان فارس اعتراض ته یې غوږ ونیوه.

نیوکې د ډیموکراتیکو نظامونو یو مهم اصل دی نو د دې اصل نه باید مونږ څوک محروم نه کړو. که په نیوکو څومره محدودیت وضع کېږي نو هماغومره نیوکې زیاتېږي. د افغانستان غوندې ملک کې چې دیکتاتورې نظام نه دی، نیمچه ډیموکراسي او زیاته انارشي ده نو په نیوکو بندیز لگول

گټه نه لري. نور به مخکې نه ځم خو دا ډول ویناوې د نظام جوړولو لپاره گټه نه لري.

هغه متل دی چې وايي ته د چا په خولو برغولی نه شې ایشودلای. حکومت ته په کار ده چې په خپلو ستراتیژیو او پروگرامونو باندې کار وکړي او هسې په تا ویلو ما ویلو باندې وخت ضایع نه کړي. کله چې خلکو ولیدل چې وینا او عمل سره سم دي نو بیا پخپله د ولس ذهنیت بدلېږي. الله تعالی وايي چې قُلْ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ.

فیسبوکي تا ویلې ماویلې

د جون د میاشتې لومړۍ نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینیا، امریکا زه فیسبوک معمولاً د ورځې د ډېر کم وخت او د خاصو موخو لپاره استعمالوم او یوازې سهار او ماسختن یې گورم او که کله کله کومه مهمه خبره واورم نو بیا د ورځې هم د لږ وخت لپاره فیسبوک گورم یعنې فیسبوکي روږدی نه يم که څه هم زیات پوستونه لیکم.

د درېوو مشخصو هدفونو لپاره زه فیسبوک استعمالوم. اول دا چې د خپل وطن له احوال نه خبر شم. که د فیسبوک خبرونه او ویناوې واقعیتونو ته نږدې هم نه وي خو بیا هم سړی اټکل کولی شي چې په کومه خوا روان یوو او حالات څنگه دي. دا فیسبوک هم د پخوانیو وختونو د سرچوک د اوازو په شان دی چې پخوا به پادشاهانو د سماوارونو نه خپل معلومات راټولول او بیا به یې تصمیم نیوه او اوس فیسبوک د سر چوک د اوازو لپاره ښه منبع ده. دویمه موخه د فیسبوک مې دا ده چې د یو شمېر دوستانو او انډیوالانو او وطندارانو سره په افغانستان کې دننه او هم بهر په اړیکه کې يم او د دوی د احوال نه خبرېږم نو فیسبوک ماته د دوستانو د احوال د نیولو یوه ښه وسیله ده. درېیمه موخه د فیسبوک ماته دا ده چې خپل احوال، نظرونه او کم و

توم تجربه چې لرم د دوستانو سره شريکه کړم شايد يو څوک ترې گټه واخلي او هغه به زما په صدقه جاريه کې حساب شي.

نن سهار چې له خوبه راپاڅېدم، د خپل دفترې او شخصي ايميلونو د کتو نه وروسته مې چې د فيسبوک پاڼه بېرته کړه نو ډېر خفه شوم ځکه زمونږ يو شمېر وطنوال او دوستان که هغه د حکومت نه بهر دي او که په حکومت کې کار کوي او يا د حکومت نه شاکي دي او يا د حکومت طرفداران ځانونه بولي په اوتو بوتو سر دي او خپله انرژي په دې ضايع کوي چې تا ښه وي او يا تا بد وي. يوه ورځ مې راته زوی، طارق چې هغه هم ماسټري لري وويل چې خلک ډيرې زياتې خبرې کوي خو زما فرموله دا ده چې ټولې خبرې په يوه غوږ اورم، د کار خبره او ښه خبره په مغزو کې ساتم او بيکاره خبرې او د اوريدلو نه خبرې د دې بل غوږ نه وکارم او وخت پرې نه ضايع کوم. نو زما غوښتنه هم د دوستانو نه دا ده چې د کار خبره اخلي، خو خپل وخت په دې مه ضايع کوئ چې تا څه وويل او ما څه وويل. دا چې څوک په فيسبوک د ورځې د يوه ساعت يا لا اقل د دوه ساعتونو نه زيات وخت ضايع کوي نو دا دوستان روږدي دي او تداوی ته ضرورت لري.

دا چې ما په ميډيا کې يو څو ورځې کار کړی، که کومه خبره بده وي او هغه ستاسې په طبيعت برابره نه وي نو نوره يې مه چېرې که څومره يې چېرې نو هغومره د هماغه بدو خبرو ترويج ته تاسې پخپله لمن وهئ نو په داسې مواردو کې غوږ نه گرول يا ignore کول ښه پاليسي ده. يو څوک د هونښيارو دښمنانو له لاسه نه خرابېږي خو د کم عقله دوستانو له لاسه سپری ډېر خرابېږي ځکه هغه ورته هره ورځ کار گوري. هيله ده چې زما دا څو خبرې په دوستانو بدې ونه لگېږي.

د ماشومانو د ورځې په ياد!

د جون د مياشتې لومړۍ نېټه، کال ۲۰۱۵م، ويرجينيا، امريکا د ماشومانو د ورځې د قدردانۍ په خاطر زيات ماشومان بايد زمونږ او ستاسې مشران وي تر څو د ماشومانو ښه قدرداني وشي. الله دې زمونږ د وحدت ملي ماشومان زمونږ له سره نه کموي ځکه چې دوی لا معصوم دي او انشالله مونږ او تاسې ته به ښه خدمت وکړي. ربه توفيق دوی ته نوت: د وحدت ملي حکومت ډېر بې تجربه ځوانانو ته مهم پوستونه سپارلي او هم د پخواني جهادي مشرانو او قوماندانانو زامنو ته يې ډېرې مهمې دندې وسپارلي چې اوس به دا نوی نسل په افغانانو باندې بيا تر ډېر وخته حاکم وي.

توقعات

د جون د مياشتې دويمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ويرجينيا، امريکا که غواړې چې له چا نه خفه نشې نو خپل توقعات راټيټ کړه.

ازموده را ازمودن خطا است

د جون د مياشتې درېيمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ويرجينيا، امريکا د درې ژبې ښکلی متل دی چې وايي: ازموده را ازمودن خطا است. که يو څوک ازمايل شوی وي او مونږ غواړو چې بيا يې وازمايو نو دا سمه نه ده. زما موخه د دې متل نه دا ده هغو کسانو چې په تېرو څو رژيمونو کې لکه د کمونيستانو، مجاهدينو، طالبانو او يا په تېرو ديارلسو کلونو کې د قدرت په چوکۍ ناست و مگر څه يې نه دي کړي يا د بې کفايتې په وجه، يا د شخصي

گټو په خاطر او يا يې نه موقف او نه نظر درلود او يوازې غوښتل يې چې خپله چوکۍ وساتي نو د دوی نه بيا طمعه په کار نه ده.

البته زما موخه د لوړو چوکيو کسان دي چې پخوا وزيران، معينان، واليان او يا مستقل رئيسان وو. ځکه دا د حکومت په کچه ډېر لوړ مقامونه دي او کله چې يو څوک دغه موقوفونو ته رسېږي نه بيا بايد خپل مستقل نظر ولري او د چوکيو د ساتلو پروا ونه کړي. که مونږ کله د موجوده وضعیت او حالاتو نه راضي نه يو نو دا بايد ښه ونه گڼو چې بېرته پخوانيو ازمايل شوو کسانو ته مراجعه وکړو او د هغوی نه د نجات پرېستې جوړې کړو. که دوی بيا راشي نو هماغه څرک او هماغه درک به وي. زما مشوره موجوده حکومت ته دا ده چې په تېرو بې کفايته کسانو باندې چې د تېرو حکومتونو د بې کفايته اصلي عاملين دي ډېره اتکا ونه کړي که نه دوی به دا حکومت هم د گړنگونو نه خطا کړي.

د خبرونو موثق والی او د خبرونو منبع ته توجه کول

د جون درېيمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینیا، امریکا نن مې چې د خپل فیسبوک پاڼه خلاصه کړه نو دوه گرم بحثونه د نامؤثفه خبرونو پر سر روان وو. زه هم د فیسبوک د بعضې دوستانو په تاویل او ماویلو حیران شوم. یو خبر دا و چې د ترکیې جمهور رئیس رجب طیب اردوان د برما د مسلمانانو د نجات لپاره کشتۍ گانې لېږلي دي او دی د اسلامي نړۍ یوازینی مشر- دی. همدا شان د برما د مسلمانانو د وژنو عکسونه ډېر زیات خپاره شوي وو. دا چې ترکیه برما ته کشتۍ گانې لېږلي او مسلمانانو ته نجات ورکوي ماته موثقه خبر ښکار نه شو ځکه په بل هیڅ نوع خبرونو کې ما دا خبر ونه لیده. همداشان کوم عکسونه چې د برما د مسلمانانو د وژنو خپاره شوي، دا هم ډیر پخواني او هم د نورو ملکونو د

پېښو عکسونه پکې هم شامل دي چې ډیر پخوا دا پېښې ترسره شوي دي. دا ټول فوټوشاپ شوي عکسونه دي چې د خلکو ذهنیتونه مغشوش کړي.

ما ته دا سوال پیدا شو چې دا خبرونه او عکسونه څنگه او چا خپاره کړل او هدف ترې څه دی؟ زما په اند د دې خبرونو په خپرولو کې دوه مقصده دي چې یو مسلمانان لا نور هم وټکوي، په خپلو منځو کې یې واچوي او مذهبي جنگونو ته لمن ووهي او دویم گروپ شاید وغواړي چې د افغانانو توجه د وطن د اصلي مسایلو نه واړوي او په نورو اوتو بوتو یې مصروفه کړي.

نو گرانو دوستانو ته زما مشوره دا ده چې د خبرونو په اوریدو او عکسونو په لیدو باید مونږ ډیر فکر وکړو چې منبع د خبرونو موثقه ده او که نه؟ یو قصه مې راپه یاد شوله چې ډېر کلونه پخوا ما یو رپورټ د امریکا غږ راډیو له لارې خپور کړ چې د مجاهدینو موقت حکومت لغوه شو ځکه حکمتیار د هغه حکومت نه وتلی و او له هغه سره مې مرکه کړې وه. په همدې ورځ د کندوز د شهید عارف خان ورور، حاجي عمر خیرات کړی و نو زه یې هم غوښتلی وم. په هغه خونه کې چې زه ناست وم، سید نورالله اغا د جمعیت اسلامي معاون هم و. یو کس زما په رپوټ تبصره کوله خو زه یې نه پیژندم. نو ما ورته وویل چې وروره دا ستا خبره سمه نه ده نو ده راته په ځواب کې وویل چې ده دا خبره د امریکا غږ راډیو نه پخپله اوریدلې ده او زما خبره سمه ده. ما ورته وویل چې راپور خو ما لیکلی او زه درته نغد ناست یم زما خبره نه منې او د امریکا د څپو نه چې زما راپور خپور شوی هغه منې. عجیبه منطق. تاسې باور وکړئ چې دې سړي تر اخره پورې همدا ویلې چې زما خبره سمه نه ده او د ده خبره سمه ده.

زه فکر کوم که زمونږ د فیسبوک دا بعضې دوستان د اردوان او برما په خبرونو تاویلې ماویلې بس کړي نو ښه به وي. نه دا خبرونه موثق دي او نه یې منبع موثقه ده. نوره ستاسې خوښه.

په دردونو ځورېږم

د جون د میاشتې څلورمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینیا، امریکا زه د هر انسان په غم او درد خفه کېږم او ځورېږم ځکه الله تعالی رب العالمین دی نه رب المسلمین، د مسلمان په درد خو ډېر خفه کېږم ځکه مسلمان د مسلمان ورور دی او د افغانانو په درد د هر چا لا ډېر خفه کېږم او ځورېږم ځکه چې افغانان مې وینه ده، هم مې مسلمان ورور او هم راسره په هر درد، غم او خوشحالی کې شریک دی. د انسانانو د دردونو نه خوند نه اخلم ځکه درد مې په ځان نه لورېږي، نه مې په خپله کورنۍ لورېږي او نه هم په دوستانو، وطنوالو او انسانانو او حتی د حیواناتو په درد هم ځورېږم ځکه الله د ټولو مخلوقاتو رب دی او هر څه یې د یو حکمت لپاره پیدا کړي دي نو مونږ باید د الله تعالی په مخلوقاتو ریشخند ونه وهو.

د کابل جان په لور پس له یوې میاشتې سفر نه وروسته د چپلي کباب د خوندونو په لور

د جون د میاشتې پینځمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینیا، امریکا په فیسبوک کې چې څه گورم نو خدای مو د فیسبوک له شره وساتي. د خدای په امان.

د کابل جان په لور پس له یوې میاشتې سفر نه وروسته
د چپلي کباب د خوندونو په ارمان

د جلال اباد ښار د شاغاسي دوکانونو سره پخوا ډېر ښه چپلي کباب د میده شوو نوشپيازو سره پیدا کېده نو کله به چې د کبابي دوکان ته نږدې شولې نو هغه ظالمانو به د کړايي د غوړو لږ څاڅکي اور ته وشیندل نو بیا مشکله وه چې د کباب بوي ته څوک ټینگ شواي واي او له چا سره به چې یو څه پیسې وې نو خامخا به یې د کباب یو څه ځکه کوله خو چې پیسې به ورسره نه وې نو لږ به هلته دم کیده چې د چپلي کباب په بوي مور شي.

یو کلیوال د ما غوندې پخوا جلال اباد ته تللی و نو پیسې ورسره نه وې، کله چې د دې کبابچیانو دوکانونو ته رسیدلی و نو هلته یو څه دم ولاړ و چې د چپلي کباب د بوي نه خوند واخلي نو کبابي ورته ویلي و چې کاکا کباب خو نه خورې؟ کلیوال ورته ویلي و چې ولې نه. کلیوال چې دوکان ته ختلی و نو د کباب چي شاگرد یو خوراک کباب ورته راوړی و او هغه یې چې نوش جان کړی و نو بیا ترې د کباب چي شاگرد پوښتنه کړې وه چې کاکا بل کوم خوراک خوري که نه؟ کلیوال ورته ویلي و چې هو نو دویم خوراک یې هم خورلی و. ورپسې یې ترې پوښتنه کړې وه چې کاکا چای خورې که نه؟ کلیوال ورته ویلي و هو. د مزه دار چپلي کباب او چای نه وروسته چې

کلیوال روان شوی و نو کباب چي ورته ویلي چې پیسې راکړه نو هغه ورته ویلي چې له ماسره خو پیسې نشته او تا راته ست وکړ چې کباب نه خورې نو ما ځکه ستا بلنه قبوله کړه. په دې جنجال کې کباب چي پوه شوی و چې پیسې نه لري کباب یې رانه هسې هم وواوه نو د کباب په کفگیر یې یو دوه گذاره دا کلیوال په څټ کې وهلي وو او ورته یې وویلي چې څه مخ دې ورک شه او بیا په دې لور رانشې.

کله چې کلیوال بېرته خپل کلي ته ستون شوی و نو د کلي کسانو ترې د جلال اباد د ښار پوښتنه کوله چې څه دې ولیدل او څنگه خلک و. کلیوال ورته ویلي و چې جلال اباد ښار ډېر ښایسته ځای دی او خلک یې ډېر ښه میلمه دوسته دي خو چې ډوډۍ درباندي وخورې نو بیا درنه پیسې غواړي او که پیسې درسره نه وي نو بیا دې یو دوه کفگیره په څټ کې وهي. د فیسبوک خبرو اترو ته چې گورم نو هر څه په افغانستان کې وران دي خو د دې ټولو ستونځو، ناهیلیو او د کفگیرونو د وهلو سره سره بیا هم افغانستان ته تگ او هلته اوسېدل خورا خوند لري ځکه چې وطن عزیز دی او دوستانو سره بانډارونه خو لا جلا خوندونه لري چې مونږ ته سکون راکوي.

د سولې د خبرو اترو په هکله د نن ورځې

بحثونه

د جون د میاشتې ۱۶مه نېټه، ۲۰۱۵ م کال، کابل

دې ورځو کې د سولې خبرو په هکله غونډې او بحثونه د هېواد نه بهر او هم دننه ډېر گرم دي. د پرنسپ په لحاظ سوله ییز ژوند د اسلامي قوانینو، د افغانستان د اساسي قانون او بین المللي قوانینو په رڼا کې د ټولو نورو شیانو په پرتله زموږ د ژوند د هر اړخ لپاره اساسي او مهم عنصر- دی او په

دې هکله مونږ ټولو ته د یو مسلمان، افغان او انسان پاله بشر- په توگه دا ضروري او لازمي ده چې د سولې لپاره کار وکړو. فکر کوم چې د پرنسپ په لحاظ به هیڅوک شاید د سولې د خبرو اترو سره مخالفت ونه کړي.

دا چې سوله څنگه راتلاي شي د افغانانو او حتی د نړۍ په کچه د حکومتونو، سیاستوالو او عامه اشخاصو د نظریاتو ترمنځ تفاوت شته او دا تفاوت به دوام لري. خبرې اترې، غونډې او کنفرانسونه، جرگې او مرکې د سولې راوستلو لپاره حتمي او ضروري دي. که څه هم مونږ په خپلو منځو کې سولې او همکارۍ ته ضرورت لرو خو په عمومي توگه سوله همېشه د هغو اشخاصو او ډلو تر منځ چې له یو بل سره متفاوت نظرونه ولري او یا د یو بل سره په جگړه بوخت وي. نو مطلب مې دا دی که مونږ چاته دښمن وایو نو د هغوی سره مونږ د سولې خبرو اترو ته ضرورت لرو یعنې د دوست سره خو څوک سوله نه کوي بلکې د دوستانو سره مونږ همکارۍ او همغږۍ ته ضرورت لرو.

د سولې خبرې او مرکې د کور یا کلي نه نیولې د مهمو مسایلو په هکله تقریباً په یوشان سره حل کېږي خو طبیعي ده چې مهم مسایل ډېر وخت ته ضرورت لري تر څو یې پایله معلومه شي او مسایل حل شي. د سولې خبرې هم څو مرحلو ته اړتیا لري او په خلاصه توگه دا لاندې مرحلې یادولی شم:

- ✓ د سولې د خبرو په هکله د ضرورت احساس
- ✓ د تماسونو مرحله
- ✓ د اعتماد جوړونکې مرحله
- ✓ د سولې په پروسه توافق کول
- ✓ د منځگړي تعینول یا د منځگړیتوب مرحله
- ✓ د خبرو اترو لپاره استازي ټاکل او هم ځای په نښه کول
- ✓ د خبرو د پروسې پیل

مونږ افغانان هم عجيبه مخلوق يوو

د جون د مياشتې ۲۱مه نېټه، ۲۰۱۵م کال، کابل

مونږ افغانان هم عجيبه مخلوق يو ټولې دنيا ته مو لاس اچولی او خپله هره ناکامي د نورو له خوا گټو. خپله مسووليت پذيري نه لرو. که مونږ بيا دومره ضعيغه يوو چې د هيچا هيڅ پلان نه شو شنډولی نو د نر غوندي خو اقرار بايد وکړو او هر څه بايد نورو ته پرېږدو څه چې يې خوښه وي هغه دې وکړي. دې کې هيڅ شک نشته چې زمونږ ستونځې منطقي او نړيوال ابعاد لري خو که مونږ مونږ اوسو نو د دې ستونځو د حل لپاره لار پيدا کولی شو او پردي نه شي کولی چې زمونږ په منځ کې څه وکړای شي. که خفه نشو نو مونږ په خپله سم نه يوو او څه ازار مونږ ته شوی دی چې د يوې ورځې نه بلې ته په لا تيارو کې روان يوو. تعليم يافته او مشران مو د بېسواده نه هم په تيارو کې روان دي او د دوی ليکنې مې ځوروي. ښه دوست هغه دی چې دوست ته ښه دوست پيدا کړي نه دا چې خپل دوست ته که واقعاً پرې خفه کېږي دښمنان پيدا کړي. ځينې کسان چې د حکومت دوستان ځانونه بولي په حقيقت کې دوی هره ورځ حکومت ته دښمنان پيدا کوي. د ښکښلو ځواب بايد په ښکښلو نه وي بلکې په منطق او استدلال ولاړ وي. مخالفت او توافق د حکومت د کړنلارو سره هم په منطق او استدلال وي نه دا چې هر څه په پټو سترگو رد يا تائيد کړو.

- ✓ د غوښتنو او ستونځو مطرحه کول
- ✓ د اوږدو او څو مرحله يي بحثونو نه وروسته په يوه ځانگړې پريکړه توافق
- ✓ د پريکړو تطبيق او نظارت
- ✓ د پريکړو د تطبيق په سر د اختلافونو د بيا راپيدا کېدو لپاره د تصميم گيرۍ مرجع يا ميتود
- ✓ بالاخره د اعتماد سازۍ د پروسې نهايي مرحله چې ټولې خواوې د فيصلو په تطبيق سره راضي وي او د بيا شخړو مخه ونیول شي
- د پورته مرحلو د يادولو نه زما مؤخه دا ده چې مونږ لا د سولې د خبرو د پروسې د پيل نه ډېر لرې يو او تراوسه مونږ په سياسي لحاظ کله په Track Two او هم کله Track one and a half تر منځ اوږو راوړو. دا دوه مرحلې غير رسمي او يا نيمه رسمي مرحلې دي چې رسمي خبرو اترو لپاره زمينه مساعدوي. د سولې خبرو اترو لپاره د وخت او زمان تعين مشکله خبره ده. د سولې خبرې همېشه وخت، حوصله او سړې سينې ته ضرورت لري تر څو متخصصې يا په جگړه کې اخته خواوې داسې يوې مرحلې او زمان ته ورسېږي چې نور د جنگ دوام د دوی په گټه نه دی او يو بل ته د يو څه امتياز ورکولو په صورت کې بايد موافقې ته ورسېږي.

د وطن معماران

د جون د مياشتې ۲۳مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

د ډېرو منفي خبرونو ترڅنگه لکه چې څنگه مې مخکې وعده کړې وه د وطن د معمارانو ټولگه نن د چاپ نه راووتله او د دري ژباړه به يې هم په دې اوونۍ کې چاپ شي. انشاءالله د روژې د مياشتې نه وروسته به يې مخکتنه هم وشي. دا ټولگه د ځينو هغو پخوانيو چارواکو يادونه ده چې د هيواد جوړولو هڅې يې کړي او دوی د خپل وطن سره خاصه مينه درلوده البته دا مشت نمونه خروار ده او اميد دی چې په راتلونکي کې د نورو کسانو هم همداسې يادونه وشي. دا ټولگه زموږ ځوان نسل ته يو پيغام هم ورکوي چې په دې هيواد کې ډير ښه او وطنپاله کسان تير شوي چې نه سترې کيدونکي خدمتونه يې کړي دي او ټولو د وطن سره خيانت نه دی کړی. همدا شان چې کار کوي اشتباه به هم کوي نو شايد دوی يو څه اشتباگانې هم کړي وي خو موږ يوازې د دوی د وطن جوړولو برخې رااخيستلي او په منفي بافی مو کار نه دی لرلی. دا ټولگه به اوسنيو چارواکو ته هم يو نمونه شي که دوی ښه او سم کار وکړ نو د دوی نومونه به هم د وطن د خدمتگارانو په ډله کې په تاريخ کې ثبت شي او که خراب کار يې وکړ نو د بدانو په ليست کې به د دوی نوم ثبت وي. ولس هر څه گوري، د ښو او بدو ډېر ښه تميز کولی شي خو دا چې د مافيایي کړيو له خوا زموږ ولس يرغمل نيول شوی دا جلا خبره ده. د سوکاله او ارامه افغانستان په هيله

د دوستوب نه نارينتوب اسانه دی

د جون د مياشتې ۲۳مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

خدای بښلي پلار به مې ويلې چې د دوستوب نه نارينتوب اسانه دی. که څوک په کوم ځای کې بې غيرتي او يا خيانت وکړي نو هر وخت که د بغيرتۍ يا خيانت خبرې کېږي نو دې سړي به سر تپت نيولی وي او همېشه به خجالته وي خو که چا نارينتوب يا توره وکړه او لږ وخت يې ځان ټينگ کړ، وېره ورسره نه وه او ناولو پيسو ته يې نه وويله نو ټول عمر به هسکې سترگې گرځي او هر څوک به يې ميرانه ستايي. پرون عيسی خان^۱ همدا وښودله چې د لږ وخت لپاره يې همت وکړ، د ډېرو ژوند يې وژغوره او خپل ځان، کورنۍ او وطن لپاره يې نېک نوم پرېښود. ژوندي دې وي د وطن اصلي اتلان.

بعضې کسانو ته دوه سزاگانې په کار دي

د جون د مياشتې ۲۱مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

فکر کوم پيتاوي خبره ده ځکه ما چېرته لوستلې نه ده وايي چې سليمان (ع) ته ورپه (کيک) عارض شوې وه چې ستا امت ما ته دوه سزاگانې راکوي اول مو نيسي او مروړې مې او بيا مې په نوک اچوي او وژنې مې. دوی دې ما ته يوه سزا راکړي. يا مې د سپرې (شپش) په شان په گوته واچوي او مړه مې دې کړي او يا مې دې وموړوي او هسې مې دې وارتوي. سليمان (ع) ورته ويلي و چې ته هم يو کار کوه يا د سپرې په شان چيچل کوه خوځېږه مه او يا

^۱عيسی خان د لغمان اوسيدونکې دی چې د پارلمان د محافظت عسکرو او کله چې خودکشه اوه کسانو په پارلمان حمله وکړه ده ورته په سنگر کې زانو لږولې و او شپږ واړه ځانمرگي يې ووژل او د پارلمان غړو ژوند يې وژغوره.

خوځېږه خو چيچل مه كوه. دا يوه سزا دې د چيچلو ده او دا بله سزا دې د خوځېدلو.

دا بعضې كسان هم گناه كوي او هم خوځېږي، هم خيانت كوي او هم د پاكي چينغې وهي، هم بې كفايته دي او هم د مديريت دعوه كوي او همداسې نور. يوه ورځ راته جمهور رئيس د يو كس تعريف وكړ چې په افغانستان كې د ده په شان په مديريت باندې هيڅوك نه پوهېږي او ټول افغانستان ورته د ورغوي په شان معلوم دي. همدې كس پخوانی ولسمشر له ناکامۍ سره هم مخامخ كړی و او اوس يې دا ولسمشر هم له ستونځو سره مخامخ كړی دی. دا هم ويلي شم چې همدا كس جمهور رئيس ته وفاداره نه دی په دې معنی چې د جمهور رئيس د اعتبار نه هم نه شرمېږي او اوس هم خپلې ناولې لوبې په خپله اداره كې كوي او د پخواني او اوسني جمهور رئيسانو په منځ كې خبرې وړي او راوړي. ما جمهور رئيس ته يو ايميل د انتخاباتو په دويم دور كې لېږلی و او ورته ويلي مې و كه همدا كسان په همدغه توگه ستا كمپين په مخ بيايي نو فكر كوم چې راتلونکی حكومت به د سختو ستونځو سره مخامخ وي. هغه ايميل ما يو څو كسانو ته هم سي سي كړی و. كه وخت راغی نو دا كس به زه په گوته كړم او ده ته هم د ورړې غوندې د دوه حكومتونو د وړانولو سزاگانې په كار دي.

مړي په يو بل تاوانول او فساد سره مبارزه

د جولای د مياشتې پينځمه نېټه، كال ۲۰۱۵م، كابل د ټولو نيمگړتياو سره سره په پخوانيو حكومتونو كې يو څه پوښتنه او محاسبه وه. كله به چې د كومې حوزې جرايم زياتېدل نو امر د حوزې نه به پوښتنه كېدله چې علت يې څه دی؟ څه پلان لري او څه اجراءات يې د جنایې پېښو د مخنيوي په هكله كړی دي؟

كله چې د كورنيو چارو په وزارت كې وم نو يوه ورځ راته د يوې حوزې امر قصه كوله چې د ډاكتر نجيب الله د حكومت په وخت كې د كابل ښار په څلورمه حوزه كې يو قتل وشو نو امر د حوزې دا مړی د لسمې حوزې ساحه ته د شپې انتقال كړی و. كله چې د لسمې حوزې امر مړی په خپله ساحه كې ليدلی و نو دا يې د څلورمې حوزې ساحه كې بېرته اچولی و ځكه سبا خو د كورنيو چارو وزارت ترې پوښتنه كوي چې دا قتل ولې شوی دی؟ امر د څلورمې حوزې چې دا مړی په خپله حوزه كې بيا وليد نو بيا يې د لسمې حوزې ساحې ته انتقال كړی و. په دې توگه تر سهاره دا مړی څو ځلې د لسمې او څلورمې حوزو د ساحو ترمنځ د شپې انتقال شوی و.

اوس كه چا د دولتې ارگانونو كې كار پيدا شي نو اسناد به يې د پورته قصې د مړي په شان د يوه دفتر نه په بل تاوانېږي او كه د اسنادو كاپي درسره نه وه نو بيا خو دې اسناد بيخي له منځه ځي او بيا يې پته هم نه شي لگولی. د درېوو مياشتو نه زيات وخت وشو چې زما د يو څه نفوذ او شناخت ترڅنگ، خپل تحصيلي اسناد مې د تحصيلات عالي وزارت د ارزيايي څانگې ته يوړل او بيا وويل چې دوی دا اسناد د حقوقو او سياسي علومو پوهنځي ته د ارزيايي لپاره لېږي چې كله تعداد زيات شو او يوازې د يو كس اسناد نه لېږي. بالاخره د دوه مياشتو په دوران كې مکتوب د حقوقو پوهنځي ته ورسېده خو زما د اسنادو كاپي پكې نه وه. دا يوه مياشت د يو مهم پوهنتون رئيس چې زما خپل دی ورپسې گرځي خو لا په دې نه دی توانيدلی چې زما اسناد د نورو كسانو د اسنادو سره يو ځای ارزيايي كړي. ويل كېږي چې كه دلته ارزيايي هم شول نو دا به بېرته تحصيلات عالي وزارت ته لېږي او د هغوی عالي كميسيون به دا بيا ارزيايي كوي كه قناعت يې و نو ښه او كه نه بيا به مياشتې نيسي.

هغه بله شپه مې يو نږدې دوست مېلمه و نو دا قصه مې ورته وکړه نو ده راته وويل چې که په دې لاره ته روان يې نو دا به څو مياشتې نه بلکې د کال نه هم زيات وخت نيسي که دوه سوه ډالره ورکړې نو بيا هيڅ خبره نشته ځکه د خپل زوی اسناد همداسې بې له هيڅه ارزيايي کړي دي. که زه دا کار نه کوم نو زما له خوا به دا پيسې ورکړې او زما کار به خلاص کړي. ما ورته وويل چې که زما استاد جعلي وي نو بيا څو سمه ده او دا چې زما اسناد جعلي نه دي نو دا راته ډېره گرانه ده چې يا زه پيسې ورکړم او يا تا ته ووايم چې زما له خوا پيسې ورکړه.

د حقوقو پوهنځي اکثریت استادان هم پيژنم او د دې شپې نه وروسته د حقوقو پوهنځي يو استاد او څه نوراستادان او پخواني دولتي چارواکي زما ميلمانه و نو دا قصه مې دوی ته وکړه نو د حقوقو د پوهنځي استاد راته وويل چې د ده خپلو اسناد باندې څو مياشتې ووتلې چې دوی ارزيايي کړل. دا زموږ د علم او فرهنگ د وزارت کړه او کار دی د نورو به څه حال وي. د پوهنتون ريئس صيب راته وويل چې پخوا يو استاد ويلې که حکومت وغواړي چې يو کار و ځنډوي او معطل يې کړي نو کميسيون ورته تعينوي لکه څنگه چې د عالي تحصيلاتو وزارت د اسناد ارزيايي لپاره کميسيونونه تعين شوي دي او که حکومت وغواړي چې يو کار بيخي ونشي نو عمومي مجلس ته يې حواله کوي لکه د پارلمان مجلس.

د همدې موضوع په ارتباط دوه کاله دمخه ما غوښتل چې د خپلو کور ميتر بدل کړم نو ريئس چې زما ښه پيژندگلوې او ملگری دی د ميتر د بدلولو فوق العاده امر راکړ نو ما فکر وکړ چې خبره خلاصه ده. زما ډريور او يو کس باډي گارد ورپسې دوه مياشتې لالهانده وگرځېدل او ميتر نه بدلېده بالاخره د څلويښت زرو په شاوخوا کې د فيسونو د ورکولو نه وروسته او د څه زور او دباو نه مو کار واخيست او برقي راغی او ميتر يې بدل کړ خو دې

نه غوښتل چې دا ميتر زما د کور د لينونو سره وتړي او ويل يې چې دا د ده کار نه دی او يو بل کس راولي. خو برقي مو مجبوره کړ او برق يې د کور سره وتړه خو غلط لينونونه يې سره قصدا تړلي و نو زما د کور ټول گروپونه او بعضي برقي شيان يې وسیځل او تقریبا د يو نيم زر ډالرو تاوان يې راته راوړسوه. دا قصه مې د برق ريئس ته وکړه خو هغه پرې څه سر ونه خوځاوه. بله ورځ يو دوست مې راغی او دا قصه مې ورته وکړه نو ما ته يې وويل چې ته خو ښه ساده يې ما ته به دې ويلي و په يوسل او پنځوسو يا دوه سوه ډالرو به مې درته دا ټول کار په دوه ورځو کې خلاص کړی وای. نو تاسې ووايئ چې زه ساده يم او که دا ووايو چې فساد زموږ په ټولنه کې څومره جرړې ښخې کړي دي او د فساد د له منځه وړلو سره څومره جدي مبارزه په کار ده. مشت نمونه ی خروار.

په نظام کې د کادرونو ځای په ځای کول د معيارونو

په بنياد

د جولای د مياشتې اومه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

زمونږ ټول په نظام کې د معيارونو پر بنسټ د کادرونو د استخدام خبرې کوو او دا مو ارزو ده. په حقيقت کې دا کار اسانه او هم ډېر مشکل دی. زه غواړم چې د يو څو مشخصو معيارونو او د دې معيارونو مشخصاتو ته اشاره وکړم نور بيا تاسې قضاوت وکړئ چې اسانيتا او ستونځې چېرته دي:

1. تعليم: د دې معيار تشخيص اسانه دی. اوس ډېر کسان په جيب کې د لسانس يا ماسټرۍ په کچه يوه يا دوه شهادتنامې لري او اسناد يې مطالعه کولی شي. په دې بحث نه کوو چې څنگه او په څه شکل دا شهادتنامې اخيستل شوي دي. دا تشخيص هم اسانه دی او ضروري هم

دی. که وغواړو چې د یو کس علمي سطحه معلومه کړو چې د شهادتنامې سره برابره ده او که نه، نو یو وړوکی تحریري امتحان ترې اخیستلی شو او هم تقریري انټرویو کې یې پته لگېږي.

2. تجربه: دا تشخیص اسانه او هم ډېر ستونځمن دی. اسانه ځکه دی چې چېرته یې کار کړی او څنگه کار یې کړی دی. مشکل دا دی چې په تېرو څوارلس کلونو کې ډېرو کسانو چې هېڅ معیار یې نه درلود په ډېرو مهمو پوستونو کار کړی او شخصیت یې په مصنوعي توګه تبارز کړی دی او زیاتره دغو کسانو د خپل تبارز لپاره مافیایي کړی. هم جوړې کړي دي. له چا سره تنظیمي حمایت شته، له چا نه بهرني ملکونه حمایت کوي، له چا نه د مدني ټولنو مافیایي کړی. حمایت کوي او داسې نور... که یو سل کسه دوی په بد نامۍ پېژني نو بیا خو دوی یو دوه سوه کسيزه کړی. لري چې د دې بدو کسانو نه حمایت کوي. دوی د خپل ځان د گټو او شخصیت د تبارز لپاره د هر ډول تاکتیکونو نه کار اخلي، د فیسبوک او ټیوټر پانې ورته نور کسان په کرایه چلوي، ژورنالستان نازوي چې د دې خبرونه نشر- کړي او همدا شان ډېرې پیسې لري چې محفلونه او میلستیاوې جوړې کړي او چا چې د دوی ډوډۍ وخوره نو بیا خو به تعریف یې خامخا کوي. که بهر ته رسمي سفرونه نه وي نو د شخصي سفرونو توان لري او بهر ته چې لاړ شي نو بیا خلکو ته وایي چې په رسمي سفر تللی دی او خلکو ته ځان مهم ښيي. هغه کسان چې غواړي د دوی اصلي څېره خلکو ته وښيي نو بالاخره هغه هم پښېمانه شي ځکه د دې کسانو د چاپلوسانو او جیره خورو حلقه غټه ده. دا کسان او د دې جیره خواره بیا د پاکو کسانو پسې داسې بهتانونه وټړي او سور کاپر ترې جوړ کړي چې هېڅ اندازه یې نه وي. په دې اساس ولسمشر- هم گيچ دی چې د چا خبره ومني چې د دې سړي تجربه ښه ده او که خرابه او هغه

مجبور دی چې په هغو کسانو اعتبار وکړي چې دی ورسره د یو څه وخت نه راپدېخوا پېژني خو د دوی د تجربو په هکله کافي معلومات نه لري.

3. د پوهې او تجربې مطابق دنده سپارل. دا هم اسانه معیار دی خو تر اوسه چې زه گورم ډېری کسان په داسې ځایونو کې مقرر شوي چې پوهه او تجربه یې د کار سره مطابقت نه کوي. دا مهمه ده ځکه هر انسان که هر څومره پوهه ولري، هر کار نه شي کولی. نجار د آهنګر او آهنګر د نجار کار نشي کولی. دا هم د ذیصلاح چارواکو دنده ده چې مشخصو دندو لپاره هغه کسان مشخص کړي چې د هماغې دندې پوهه او یا تجربه ولري.

4. وفاداري او تعهد: د پورته معیارونو تر څنګ وفاداري او تعهد ډېر مهم دی ځکه یو سړی به ښه تعلیم او تجربه لري خو نظام، سیستم او یا د جمهور رئیس پروگرامونو ته متعهد نه دی او ځینې خو داسې دي چې هم وزیر دی او هم د حکومت مخالف.

5. پینځم مهم معیار د افغانستان د تېرو لا اقل پینځه لس کلونو د حالاتو سره اشنایي ولري او د اشخاصو تشخیص ورسره وي ځکه که د ملک نه یو څوک ډېر بهر پاتې شوی وي او د دې ځای له حالاتو څخه خبر نه وي او په مختلفو سیمو کې اکثران ونه پېژني نو بیا هم ورته گرانه ده چې په خپل کار کې موفقه اوسې.

6. جمهور رئیس چې انټروپولوجست هم دی نو په انټروپولوجي د قومونو او انسانانو د شناخت لپاره Genealogy یا لکه شجره رسمول په کار دی. د افغانستان د هر تصمیم گیري او د اشخاصو د انتخاب لپاره مونږ جینیالوژي رسمولو ته ضرورت لرو. څوک د کوم ځای دی، د چا خپل دی، سابقه یې څه ده، له چا سره ښې او خرابې اړیکې لري او داسې نور... که مونږ نږدې ټاکنو ته نظر واچوو نو ولس ډېر ښه قضاوت کولی شي چې څوک په څه شکل او له چا سره د اړیکو پر اساس مقرر شوی دی. دا ځکه مهمه ده

که یوکس د یو چا په فرمایش او غیر مشروعو اړیکو پر اساس مقرر شي نو بیا خو د هغه کس وفاداري نظام او سیستم ته نه شته ده او هماغه کس ته ده چې د چا په پیسو او واسطه مقرر شوی وی.

زما په اند که دا پورته معیارونو باندې صحیح فکر ونشي نو د تغیر او تبدیل کچه به نهایت زیاته وي او خومره چې په یو نظام کې تغیر او تبدیل زیات وي هماغومره د بې ثباتۍ لامل کېږي.

د سولې په هکله دوه متضادې خبرې او

ارزوگانې

د جولای د میاشتې ۸مه نېټه، ۲۰۱۵م کال، کابل
که د هر افغان نه پوښتنه وکړې چې سوله غواړې او که نه؟ نو هېڅوک به درته ونه وایي چې سوله نه غواړو.
خو بیا هر څوک غواړي چې سوله باید د ده د خوښې او شرایطو پر اساس وي. دا دواړه ضد او نقیضې خبرې دي ځکه سوله جوړجاړي ته وایي څه به ستا خوښه وي او څه د بل که دا نه وي نو بیا خو سوله هېڅکله راتلای نشي.

د کرکټ خوشحالي او خوست غمپزه

د جولای د میاشتې ۱۲مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

نن ماښام افغانانو د کرکټ د شل اوریزو سیالیو درېیمه پرله پسې لوبه د سکاټلنډ نه وگټله چې په دې توگه د افغانستان ټیم د کرکټ د شل اوریزو نړیوالو سیالیو ته لار پیدا کړه نو افغانان ډېر خوشحاله و خو په همدې ماښام د وطن دښمنانو او تروریستانو د خوست په ښار کې د موټر ځانمرگي حمله کې ۲۷ بېگناه ملکي کسان ووژل او د شلو په شاوخوا کې زخمیان شول. ډېره زړه دردونکې پېښه وه چې د روژې په پېنځه ویشتم ماښام دا پېښه وشوله او ډېرې میندې او خویندې یې په ویر کېنولې او ډېری ماشومان یتیمان پاتې شول نو ما د فیسبوک او ټیوټر په صفحه دا لاندې څو ټکي د غمرازۍ په توگه ولیکل:

د خوست غمیزې او تروریستي حمله په افغانانو د کرکټ د میچ گټلو خوشحالي د روژې په مبارکه میاشت کې غم کړه. حمله کونکي او طراحان به یې خوشحاله وي چې گوندې دوی به جنت ته د بې گناه انسانانو په وژلو ورسېږي خو انشالله د بې گناه انسانانو په شهادت دوی به د دوزخ په لوري روان وي.

نور مه ملامتوئ ځانونه بايد ملامت کړو

د جولای د میاشتې ۱۳مه نېټه، ۲۰۱۵م کال، کابل
هغه کسان چې د ځانونو لپاره کار کوي هغوی مه ملامتوئ ځکه هغوی
تعهد لري چې د ځانونو او خپل وطن لپاره کار وکړي که د دولت کرسی
ورسره وي او که نه. مونږ بايد ځانونه په خپله په دې ملامت کړو چې ولې د
ځان او وطن لپاره کار نه کوو.

د کوچني اختر مبارکي او يو وړانديز

د جولای د میاشتې ۱۵ نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل
که څه هم د روژې میاشت په افغانستان کې ډېره خونړۍ میاشت وه، د
هېواد په گوټ گوټ کې زموږ ډېر بېگناه وطنوال د وطن د دښمنانو او
تروریستانو له خوا په شهادت ورسېدل، ډېرې میندې او خویندې یې د غم
په ټغر کینولې، ډېر ماشومان یتیمان او د پلرونو د غږ او صله رحمۍ نه
محروم شول، زموږ د دولت او امنیتي قواو ډېر ملکي او فوځي غړي د دې
ټپل شوي جنگ قرباني شول او همدا شان د دې ټپل شوي جنگ په هغه خوا
کې هم زموږ ډېر بېگناه وروڼه چې د بېلابېلو مجبوریتونو له امله ښکېل دي
هم قرباني شوی نو دا به ډېره گرانه وي چې مونږ د دې ټولو غمیزو سره د
اختر خوشحالي د پخوا په شان ولمانځو. خو دا د ژوند فرموله ده چې مړي
به ښخوو، هغوی ته به دوعاگانې کوو، د غریبو او یتیمانو سره به مرسته کوو
او خپل ژوند ته به دوام ورکوو ځکه د ژوندو کار د ژوند سره دی.

نو دا چې زموږ د دفتر رخصتي د سبا نه پیل کېږي نو بیا شاید دا فرصت
نه وي چې د فیسبوک دوستانو او انډیوالانو ته د اختر مبارکي ووايم نو

دمخه دې ستاسې د ټولو اختر مبارک شي او الله تعالی مو په خپل امن کې
وساته. خدای دې وکړي چې د خپلو کورنیو او دوستانو سره ښه وخت ولری.
وړاندیز دا دی که مونږ هر یو یوه یتیمه کورنۍ پیدا کړو او په دې اختر
کې له هغې کورنۍ سره مرسته وکړو او یو څه د یتیمانو اوبښکې پاکې کړو نو
دا به ډېره په ځای مرسته وي بې له دې چې عکسونه یې واخلو او هغه په
فیسبوک کې شریک کړو. په درنښت

میاڼه روی ښه شی دی

۲۳ جولای ۲۰۱۵ م کال، کابل

نن مې په فیسبوک کې موافق او مخالف بعضې نظرونه ولیدل چې ډېره
مبالغه پکې وه. د اسلام له نقطه نظره په هر کار کې میاڼه روی ښه شی دی
(امة وسطاً) او (خیر الامور اوسطها). په پښتو کې هم وايي چې نه دومره خور
شه چې خلک دې خوږي او نه دومره تریخ شه چې خلک دې گذار کړي.
که څوک د چا صفت کوي باید مبالغه ونه کړي لکه چې څنگه به د دربار
پخوانیو شاعرانو، لیکوالانو او مؤرخینو کول او که څوک د چا مخالفت کوي
هم باید د ادب په چوکاټ کې وي. دا ډول صفتونه او غندنې هیڅ گټه نه
لري ځکه عمل پخپله ښه معیار دی او خلک ناپوهه نه دي چې قضاوت
ونشي کړای. وَقُلِ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ.

زمونږ د معيارونو تله ډېره ټيټه ده

د اگست د مياشتې دويمه نېټه، کال ۲۰۱۵ م، کابل
 متاسفانه نن سبا زمونږ قضاوت د خلکو په موټرو، بنگلو او کورونو دی نه
 په معنوي اړيکتونو. که يو چا راته يوه پيالاه چای راکړ او يا يې يو څو شېبې د
 لنډکروزر په موټر کې سپاره کړو او چکر يې راکړ نو بيا خپل عکسونه د
 هماغه شخص سره اخلو او هغه په انټرنېټ کې پوست کوو او وايو چې وياړم
 چې د يو داسې شخصيت سره مې کتنه وشوه چې هيڅ ساری نه لري او د
 وطن په غم ډير دردمن دی. دا نه گورو چې همدا شخصيت به تر ستوني
 پورې په فساد کې غرق وي.

د ټاکنيزو اصلاحاتو د خاص کميسيون او هم د ټاکنو

په هکله د ولس د تشويشونو رفع کول او سالمو

وړانديزونو ته اړتيا

د اگست پينځمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل
 شايد گرانو دوستانو ته معلومه وي چې زه د انتخاباتو د اصلاحاتو د خاص
 کميسيون د غړي په توگه ټاکل شوی يم او هم مې دوه ورځې دمخه جلال
 اباد ته سفر وکړ چې د مدني ټولنو، د احزابو استازو، ولايتي شورا د غړو،
 قومي شوراگانو، د علماو شورا، د صلح د شورا، فرهنگيانو او دولتي چارواکو
 سره وگورو او د ټاکنو د اصلاح په اړوند د دوی نظريات او پيشنهادونه واورم
 او وکولای شم چې د قوانينو او مقرراتو په چوکاټ کې په کميسيون کې سم
 استدلال وکړای شم. نو په دې اساس دا لاندې موضوع گانې او خپل

نظريات د فيسبوک له لارې خپلو انډيوالانو او دوستانو سره هم شريکوم او
 اميد دی چې لازمي مشورې راکړي.

۱. دې کې هيڅ شک نشته چې د ټاکنو په پروسه باندې د ولس اعتماد د
 بېلابېلو داخلي او بهرنيو عواملو له کبله کم شوی دی خو د دې ترڅنگ مونږ
 د ټاکنو د نه کولو نه هم، بله چاره نه لرو. ځکه په کودتاه گانو او يا انقلابونو
 حکومت نه شو چپه کولای او نه څه گټه لري. نو ښه به دا وي چې بايد په
 ټاکنو کې برخه واخلو او د سيستم د اصلاح لپاره کار وکړو. زما دليل
 دوستانو ته دا و که پخوا د کابل- جلال اباد سړک خراب و او اته ساعته لار
 وه خو مونږ پرې هم تللو او چاره مو نه وه. اوس چې سړک قير شوی او درې
 ساعته لار ده، ښه خوند کوي چې پرې ځو او که د ترافيک او حفظ مراقبت
 مديريت وشي نو د دې نه هم ښه کېدلی شي.

۲. د انتخاباتو پروسه حقوقي، تخنيکي او سياسي پروسه ده او په دې
 پروسه کې د ملت حمايت ضروري دی. ډېری کسان داسې فکر کوي چې
 گوندې مونږ د ملي وحدت د حکومت د دواړو ټيمونو له خوا تعين شوي يوو
 او شايد چې د حکومت د رهبرۍ تر تاثير لاندې اوسو. د هر چا خپل نظر
 دی او زه تاسې ته ډاډ درکوم چې زه د هيچا تر تاثير لاندې نه يم او نه د دې
 کميسيون نه کوم امتياز اخلم نو د قوانينو په رڼا کې به خپل استدلال کوم
 او کوم پيشنهادونه چې مونږ حکومت ته ورکوو، هغه به له ټولو سره
 شريکېږي. کميسيون دا يوه اونۍ کېږي چې خپل کار پيل کړی او اوس يې
 دفتر هم نيولی دی. انشاالله د شنبه د ورځې نه وروسته به په خپل دفتر کې
 کار کوي خو د دې ترڅنگ چې کميسيون دفتر نه درلود نو خپلې غونډې يې
 په صدارت، د اجراييه شورا په دفتر او يا نورو ځايونو کې د امنيتي وجهه له
 امله کولې او دا د دې معنی نه لري چې گوندې مونږ د چا تر تاثير لاندې
 يوو.

۳. د انتخاباتو مهم موضوعات چې اصلاحات په کې راشي زه په لاندې ډول ذکر کوم او دا زما نظر دی چې څه وشي. کېدای شي له دوستانو سره نور وړاندیزونه او نظریات هم وي. که څوک په دې هکله نظریات او وړاندیزونه لري کولی شي چې له ماسره یې د ایمیل په ذریعه شریک کړي. زما ایمیل smiakhel@gmail.com دی.

۴. د لنډ مهال لپاره باید پارلماني ټاکنې ژر وشي. د دې لپاره چې ولس په ټاکنو کې برخه واخلي، نو باید چې هر ولایت په انتخاباتي حوزو ووېشل شي. د کابل یا ننگرهار غونډې لوی ولایت چې یوه حوزه ده، د کانديدانو او هم د ولس لپاره ډېرې ستونځې لري ځکه ډ ډېرو سیمو ولسونه د استازیتوب نه بې برخې پاتې کېږي. نو په دې توگه د هرې سیمې استازي باید معلوم وي. ښځینه کانديدان باید په ټولو حوزو کې نومونه درج کړي او چا چې زیاتې رایې وگټلې هغه دې وټاکل شي.

۵. د تقلبي کارتونو د مخنیوي په خاطر باید د هر مرکز د رای دهی د وټ اچوونکو لیست برابر شي. د وټ د لست جوړول په پارلماني انتخاباتو کې د هیڅ یو قوم او سیمې په تاوان نه دی. که څه هم بعضې محدود کسان د خپلو شخصي شهرت گټلو لپاره د دې کار مخالفت کوي.

۶. د دې لپاره چې د ټاکنو په قوانینو کې تغیر راشي د قانون له مخې د تقنیني فرمان نه پرته بله چاره نشته. کله چې قانون تغیر وکړ نو د کمیسیونونو غړي هم تغیر کوي. نوي غړي باید د قانون له مخې د یو خاص میکانیزم له لارې چې په ټاکنو پوه او مسلکي کسان وي او پاکي او بېطرفي مراعات کړي تعین شي. د یوې ډلې او سمت تر نفوذ لاندې نه وي.

۷. د اوږد مهال لپاره د جمهوري ریاست ټاکنو لپاره باید د الیکټرونیکي تذکرو کار همدا اوس پیل شي ترڅو په درې څلورو کلونو کې دا پروسه تکمیل شي. په ۲۰۰۳ م کال کې د الیکټرونیکي تذکرو چوکاټ جوړ و خو دا

پروسه ځکه په تعویق واچول شوله چې د وټونو په ثبت نام او هم د ټاکنو پروسې یو تجارتي شکل درلود او د الیکټرونیکي تذکرو د وېش ممانعت کېده.

۷. د شکایاتو کمیسیون سمه پایله نه درلوده او ښه به دا وي چې موقت کمیسیون د شکایاتو د ټاکنو په وخت کې جوړ شي چې د نړۍ په نورو ملکونو کې هم شته دی.

۸. د کمیسیونو کمیشنران باید د ټاکنو د کار د تناسب په اندازه وي. د ۷-۵ کمیشنرانو نه زیات نه وي.

۹. مؤقتي کارکوونکو د ټاکنو په تقلب کې زیات رول درلود نو ښه به دا وي چې د مؤقت کارکوونکو په ځای د معارف معلمین، د پوهنتونو استادان، د حج او اوقافو وزارت کارکوونکي او علماء کرام او داسې نور وټاکل شي. که دوی درغلي وکړي او ونیول شي نو دا وېره به ورسره وي چې له دندې به گوښه کړای شي او سزا به وويني. ډېر کم د دولت یو مامور د چا په خاطر خپل ټول امتیازات له لاسه وکوي.

۱۰. د انتخاباتو شمېرنه باید په خپل محل کې د اوس غونډې وشي او د پایلو پانې باید د ټاکنو د مسوولینو او کانديدانو د ناظرینو له خوا د اوسني سیستم په شان امضاً او د هر کانديد، ناظر ته باید کاپي ورکړل شي. د پایلو ابتدایي اعلان باید د یوې یا دوه ورځو نه زیات وخت ونه نیسي. او دا څه مشکله کار نه دی. څومره چې پایلې معطله کېږي هماغومره درغلی ته زمینه مساعدېږي او هم د خلکو اعتماد د ټاکنو پر پروسه کمېږي.

۱۱. ایا د ولسوالیو د شوراگانو ټاکنې د پارلماني ټاکنو سره یو ځای وشي که نه؟ زما په اند تر اوسه د ولسوالیو شوراگانو ته د ټاکنو زمینه مساعده نه ده تر څو چې د الیکټرونیکي تذکرو کار بشپړ شوي نه وي تر هغې امکان نه لري.

۱۲. د ټاکنو د موادو چاپ بايد په داخل کې وشي ځکه مونږ وليدل چې د قيمتي پاڼو په درلودلو هم د درغليو مخه ونه نيول شوله نو ښه به دا وي چې د ټاکنو کميسيون د يو مشخص ميکانيزم له لارې دا مواد په داخل کې چاپ کړي چې ډېر ارزانه تمامېږي.

۱۳. يوه مهمه مسئله چې ايا اوسنی اکثریتی SNTV بايد په تناسبی PR (Proportional Representation) تبدیل شي که نه؟ دواړه سیستمونه گټې او تاوانونه لري. په تناسبی سیستم کې احزاب يو څه رشد کوي خو زه لا تر اوسه په دې قانع نه يم چې دا د افغانستان په اوسنیو حالاتو کې مونږ سمه نفوس شميرنه او د وټ ورکونکو سم لست نه شو جوړولولای، نو څنگه به امکان ولري. يا په بل عبارت که مونږ ساده حساب د جمع او تفریق نه شو کولی نو مغلقې د رياضې معادلې به څنگه حل کړو. تر اوسه ما ته چا کومه سمه طرحه په دې هکله نه ده راکړې چې عملي بڼه ولري.

۱۳. د کميسيون د دارالانشاء مدیریت د کميسيون د مشرتابه له بايد منظم شي. دا چې د کميسيون مشرتابه ونه شو کړای چې د دارالانشاء سم مدیریت وکړي په قانون کې په دې هکله څه ستونځه نشته.

۱۴. بله مهمه مسئله د ټاکنو په وخت د امنیت مسئله ده. که د دې امکان نه وي چې حکومت د ټول ملک امنیت په يوه وخت کې وساتي، زما په اند که ټاکنې په څو مرحلو کې وشي نو ښه به وي. که څه هم په اساسی قانون کې د سراسري ټکی راغلی خو په څو مرحلو کې ټاکنې د سراسري کولو ممانعت نه کوي ځکه ټولو خلکو ته په يو شان په ټاکنو کې د برخې اخيستلو زمينه مساعدوي.

نورې ستونځې به هم وي چې اصلاحاتو ته ضرورت لري نو دوستان کولی شي چې له ماسره يې شریکې کړي. ځکه په احساساتو يوازې کار نه کېږي او بايد معقولې طرحې ومنل شي.

احساساتي ولس او احساساتي مشران

د اگست ۱۱مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

نن مې د يو شمېر زياتو منتخبو کسانو سره خبرې کولې نو زړه مې ډېر بد شو چې څومره زمونږ د ولس مشران د خپل خیر او شر تمیز نشي. کولی او فکر کوي چې که دوی په قدرت کې وي نو هر څه به سم وي. ډېر پخوا مې ریسرچ کاوه او دا راته په گوته شوله چې مونږ په خپلو کړو کې د عمل او ویلو ډېر زیات تناقض لرو. همدا علت دی چې مونږ په یو بل اعتماد نه شو کولی، ملي اهداف رانه ورک دي او سرگردانه ورپسې گرځو، یو موټی او یا څو موټر موټي کېدای نشو چې موثریت مو اضافه شي او په اورگانېزیشن هیڅ عقیده نه لرو. برخوردونه او کړه مو ډېر احساساتي دي.

پوپولست (populist) سیاست ولس د تباھی سره

مخامخ کوي

د اگست ۱۶مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

ځینې افغانان د ځان د کاذب شهرت او شخصي منفعت په خاطر د ولس په منځ کې وېره پیدا کوي او داسې انگېزه ولس ته ورکوي که دا کار ونه شو نو دا او هغه قوم تباہ کېږي. دې کاذبې وېرې مونږ افغانان در په دره کړي یوو. د همدې کاذبې وېرې له امله مونږ قومي او سمی مافیایي کړی لرو چې د دې کړيو مشران اول د خپل قومي او سمی حلقو کې د هغو کسانو په مریو لاس ایښی څوک چې د دوی ناخوالې نه مني او بیا دوی د ټول ملت د ستونځو لامل گرځېدلي دي.

د زمري ۲۸مه د آزادۍ د ورځې په وياړ

د اگست ۱۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

سبا ته د ۱۳۹۴ هجري لمريز کال د زمري د مياشتې ۲۸مه نېټه ده. په دې ورځ زمونږ پلرونو او نيکونو د غازي امان الله خان په مشرۍ د انگرېزانو نه آزادي واخيستله او دا ورځ د استقلال د ورځې په نامه ونومول شول. که څه هم زمونږ د ولس ډېری کسان لا د دې ورځې پر اهميت نه پوهېږي او د دې ورځې په هکله معلومات نه لري او ځينې لا دا ورځ هډو په رسمي توگه نه پيژني خو د دې ټولو نيمگړتياو سره د دې ورځې ياد ډېر مهم دی او دا ورځ بايد د ملت له ياده ونه وځي. نو په دې توگه زه د استقلال د ورځې مبارکي د فيسبوک ټولو درنو دوستانو او خپلو افغانانو خويندو او وروڼو ته وړاندې کوم. د مبارکۍ ترڅنگ دوه وړاندیزونه هم لرم:

اول وړاندیز: دا زمونږ د تحصيل یافته نسل، احزابو، مدني ټولنو او حکومتونو نيمگړتيا ده چې خپل ولس يې د دې ورځې په اهميت پوره نه دی پوه کړی. که يو څو کسان يې په ظاهري بڼه تجليلوي، هغه هم سلیقوي شکل لري او د ولس په بيدارتيا کې کوم خاص اغېز نه لري. نو زما وړاندیز دا دی چې د استقلال ورځې په منظور د ولس په منځ کې يو لوی کمپاين او عامه پوهاوي ته اړتيا ده که نه دا ورځ به همېشه ډېره پيکه د يو څو کسانو له خوا نمانځل کېږي. د پخوا په شان په مرکز او ولايتونو کې بايد د جشن کمپونه جوړ شي، ولس په مينه او ولوله په کې گډون وکړي تر څو افغانانو ته د خوشحالی او افتخار احساس ورپه برخه کړي.

دويم وړاندیز: د مبارکۍ تر څنگ، مونږ يوازې د خپلې خاورې فزيکي آزادي پېژنو چې هغه هم اوس تر سوال لاندې ده ځکه د لوی افغانستان زياته برخه رانه غصب شوې او په زور زمونږ گاونډي هېواد ته ورکړل شوې ده. په

دې لا هم هغوی قانع نه دي او غواړي چې زمونږ په موجوده جغرافيه هم واک او نفوذ ولري. د دې تر څنگه مونږ لا ډېرې آزادگانې لکه سياسي، اقتصادي، فرهنگي، کلتوري، فردي، اجتماعي او داسې نورې نه لرو، يا په بله معنی مونږ لا هغه آزادي گانې چې د يو ولس او يا د يو انسان حقه حقوق وي، نه لرو. د دې آزادي گانو لپاره مونږ د خاورې د فزيکي آزادي نه هم زيات اوږدې مبارزه ته ضرورت لرو چې خپل حقه حقوق تر لاسه کړو. زه چې دې اوسني حالت ته گورم نو ډېر وخت ته اړتيا ده چې زمونږ ولس دې د ملي مسايلو په هکله يوې ملي اجماع ته ورسېږي او د ځان لپاره آزادي وگتې. مونږ لا په دې طمعه يو چې نور به مونږ ته هر څه گتې او يا راکوي او مونږ به بريټې بيا د نورو په کارونو او خيرات تاواوو چې گوندې مونږ آزادي گتې ده. ډېره اوږده او ستړې کېدونکې لار د افغانانو په مخ کې پرته ده. الله تعالی دې مونږ ټولو ته توفيق راکړي چې د واقعي آزادۍ لپاره کار وکړو.

څوک د مېالونو مستحق دی؟

۱۹ د اگست، ۲۰۱۵م کال د اسد ۲۸مه د افغانستان د آزادۍ ورځ، کابل
نن مې وليدل چې يو شمېر مشرانو خپلو باډيگاردانو او د دفتر کارکوونکو ته د يو بل په سينه مېالونه ټومبول. پوه نه شوم چې دوی څه توره کړې ده، ايا دوی ډېر مستحق دي او که د افغانستان د امنيتي ځواکونو هغه فدايان چې په سنگرونو کې پراته دي او وطن د داخلي او خارجي دښمنانو نه ساتي.

د نا انډوله انتخاباتو داصلاحي کميسيون د

پريکړو سره مخالفت

۲۶ د اگست، ۲۰۱۵م کال، کابل

نن مې د انتخاباتي اصلاحاتو د کميسيون غړو ته وويل چې ستاسې طرحې غير عملي دي او فکر نه کوم چې د ملت د اکثريت د تاييد وړ وي. دوی ته مې وول چې ستاسې طرحې داسې دي لکه چې دوه ملگري و، يو يې ټوپک درلود بل يې خالي لاس و نو تصميم يې ونيوه چې د غنيمت مال ونيسي. کله چې يې غنيمت ونيوه نو خپل ملگري ته يې وويل چې دا غنيمت خو مونږ د ټوپک په زور گټلی دی نو دا بايد درې تقسيمه شي. ملگري يې ورسره ومنله، نو د ټوپک والا خپل ملگري ته وويل چې يو برخه زما، دويمه برخه زما د ټوپک او دا درېيمه برخه هم درنه د ټوپک په زور اخلم او نه يې درکوم. نن دوی غوښتل چې همداسې نا عادلانه فيصله د افغانستان په هکله وکړي. زه او کاوون کاکړ يوازيني پښتانه غړي و چې د کميسيون نه د احتجاج په توگه ووتلو ځکه د دې کميسيون نور ۱۲ غړي ټول غير پښتانه وو او دا د پښتنو پر ضد يوه لويه دسيسه ده چې په راتلونکي پارلماني ټاکنو کې د پښتنو ونډه د يو وړوکي اقليت نه کمه کړي. کاوون او ما يوه بله طرحه وليکله چې د انتخاباتو د سيستم د اصلاحاتو لپاره معقوله او عملي طرحه ده. او قضاوت به ملت ته پرېږدو. زموږ د طرحې حمايت د زرهاو دوستانو له خوا وشو او بالاخره د دې کميسيون نا عادلانه پريکړه چې د ملي وحدت د حکومت د مشرانو ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله عبدالله له خوا هم تاييد شوې وه شنده شوه. زه د ډاکتر عبدالله نه هيڅ گيله نه لرم خو زما گيله د ډاکتر اشرف غني نه هم د يو پښتون او هم د دولت د يو مشر- په

توگه چې د پښتنو د وټ په ذريعه يې ارگ ته رسولي دي، ده چې ولې يې د پښتنو پر ضد د داسې يوې طرحې حمايت وکړ.

د اگست د مياشتې ۲۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

درنو دوستانو! دا دوه ورځې زه او کاوون کاکړ صيب ډېر مصروفه وو او که مبالغه ونه کړم نو شل ساعته شپه او ورځ مو ډېرو دوستانو، ملگرو او د افغانستان په درد دردمنو کسانو سره سلا مشورې درلودې نو دا فرصت نه و چې د دوستانو په زرهاوو ټيلفونو او پيغامونو ته ځواب ورکړو. هيله ده چې زموږ د دواړو معذرت قبول کړئ. زموږ نه تماس او يا سکوت په دې دوه ورځو کې د دې معنی نه درلوده چې د ملي مسايلو په هکله مونږ د خپل موقف نه تېر شوي يوو او يا په مونږ کوم فشار شته دی. د ملي مسايلو په هکله مونږ دواړه د ملي وحدت د حکومت د دواړو ټيمونو سره هيڅ نوع جوړجاړی نه لرو او نه يې کولی شو. مونږ ستاسې ټولو دوستانو د ملاتړ د حمايت نه ډېره زياته مننه کوو. مونږ ته د خپل شخصي-موقف او هر نوع مادي امتيازاتو نه د افغانستان د ټولو ولسونو سوکالي، امنيت او حقه حقوقو ته رسېدل ډېر مهم دي او د دې موخو دفاع به کوو. په افغانستان کې د دايمي ثبات او سوله ييز ژوند په هيله.

بسم الله الرحمن الرحيم

د انتخاباتو د اصلاحاتو د خاص کمیسیون د دوه غړو
کاوون کاکړ او شاه محمود میاخېل نظر او وړاندیزونه

سرپزه:

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د رئیس د ۴۰ گڼې د ۱۳۹۴/۴/۲۵ نېټې د فرمان پر اساس، د انتخاباتو د اصلاحاتو لپاره خاص څوارلس کسيز کمیسیون وټاکل شو. مونږ د دغه کمیسیون د غړو په توگه تعین شو چې حکومت ته د انتخاباتو د اصلاح لپاره لنډ مهال، منځمهال او اوږد مهال وړاندیزونه وړاندې کړو. مونږ د ملي وحدت د حکومت د مشرتابه نه مننه کوو چې پر مونږ یې اعتماد وکړ او مونږ هم د افغانستان د ملي منافعو په رڼا کې د دغه کمیسیون غړیتوب چې یوه افتخاري او بې له کوم مادي امتیازه دنده وه قبوله کړه.

مونږ په تېرو پنځو اونیو کې چې د دې لوی مسوولیت د تر سرته رسولو لپاره ډېر کم وخت دی د انتخاباتي نظام د اصلاح لپاره غونډې وکړې. د ابتدایي مشورو لپاره ولایتونو ته مو سفرونه وکړل ترڅو داسې یوه جامعه طرحه حکومت ته وړاندې شي چې د هېواد موجوده واقعیتونه په نظر کې ونیسي او د افغانستان په شرایطو کې قابل د تطبیق اوسي، عملي جنبه ولري، د افغانستان اکثریت ولس ته د منلو وړ وي او د هیڅ یوه قوم، سمت او یا ډلې په ضرر نه وي. خو متاسفانه زموږ د کمیسیون زیاتره غړي چې د مشخصو احزابو پورې تړلي دي لېواله وو چې د پارلماني تعطیل نه د فرصت او د دې کمیسیون د احزابو د نامتناسبه غړیتوب نه په استفاده په عاجله توگه داسې فیصلې وکړي چې د دوی په گټه وي.

د کمیسیون د کار پیل:

د دې لپاره چې مونږ ته د ولس یو څه نظرونه معلوم شوي وي او د انتخاباتو په هکله زموږ وړاندیزونه د ولس د غوښتنو او ستونځو سره برابرې وي نو کمیسیون تصمیم ونيوه چې د افغانستان د لویو ولایتونو مرکزونو ته چې د زونونو په سطحه نمایندگي کولی شي سفرونه وکړي او تر کومه حده چې ممکنه وي د قومي مشرانو، مدني ټولنو، علماوو، علمي او جهادي شخصیتونو، فرهنگیانو، د ښځو د ټولنو، د صلحې د شوراگانو او د ولایتي شوراگانو د غړو، د سیاسي احزابو د نمایندگانو، د انتخاباتو او بشر د حقوقو د کمیسیونو، د ولسي-جرگې او مشرانو جرگې د غړو او مشرانو سره د انتخاباتو په هکله ابتدایي او عاجله سلا مشورې وکړي. مونږ د ملي او بین المللي ټولنو سره چې د انتخاباتو په هکله تجربه لري هم وکتل په اکثره زونونو کې ولس په لاندې ټکو تاکید کاوه.

1. د ولس اعتماد په انتخاباتو او هم د انتخاباتو پر کمیسیونونو باندې کم شوی او داسې اصلاحات باید وشي چې د افغانستان د ولس اعتماد بېرته پر انتخاباتو او هم د انتخاباتو پر کمیسیونونو باندې زیات شي.
2. د انتخاباتو حوزې باید وړې شي. د افغانستان د اساسي قانون پر اساس ټول افغانستان باید پر ۲۵۰ حوزو ووېشل شي تر څو هره حوزه خپل یو استازی په پارلمان کې ولري. دا غوښتنه د ننگرهار، پکتیا، کابل، غزني، کندهار، هرات او کندوز په ټولو زونونو کې عامه غوښتنه وه.
3. جعلی کارتونه او د تقلب مخه باید ونیول شي. په غټو حوزو کې د تقلب زمينه زیاته ده.
4. د هېواد اکثریتي موجوده سیستم چې په تخنیکي لحاظ ورته SNTV سیستم وایي باید اصلاح شي ځکه په دغه سیستم کې د ولس او د هغوی د استازو ترمنځ رابطه ضعیفه ده.

5. ملي احزابو ته دې د رشد زمينه مساعده شي.

6. د انتخاباتو مصارف هم حکومت ته او هم کاندیدانو ته ډېر زیات دي نو داسې طرحې باید وړاندې شي چې د انتخاباتو مصارف راتیت کړي. د پورته موخو د عملي کېدو لپاره مونږ د انتخاباتو په قانون او هم د کمیسیونونو په تشکیلاتو او وظایفو باندې کار وکړ او په هغو مواردو کې چې د انتخاباتو د کمیسیون استقلالیت تامین شي، د انتخاباتو د تخلف، تخطی او تقلب مخه ونیول شي، مونږ پوره ملاتړ وکړ. اما چې کوم انتخاباتي سیستم د افغانستان په شرایطو کې د تطبیق وړ دی چې د اساسي قانون پر اساس، سراسري، مستقیم او عادلانه ونډه د ټولو سیمو خلکو ته چې واجد د رایه ورکولو وي تامین او د ملي احزابو لپاره د رشد زمينه مساعده شي، موافق نه و اوجدي اختلاف مو درلوده.

په عمومي توګه په نړۍ کې تقریباً درې ډوله انتخاباتي سیستمونه شته چې تناسبی، مختلط او اکثریتی سیستمونو په نامه یادېږي. چې بیا د هر سیستم ډولونه سره فرق لري. زمونږ وړاندیز دا و چې مونږ تدریجي اصلاحاتو ته لاره باید هواره کړو ځکه د افراطي وړاندیزونو پایلې همېشه سمې نه وي. که ډېر ښه سیستم وي او په ډېرو وړو هېوادونو کې تطبیق شوی هم وي خوکه په افغانستان کې تطبیقي جنبه ونه لري، د افغانستان لپاره ګټه نه لري.

د دې خبرې یادونه ضروري ده چې هر سیستم ښه والی او بدوالی لري او هېڅ یو داسې سیستم په نړۍ کې نشته دی چې نیمګړیتاوې ونه لري. د دغو دوستانو وړاندیز په دوه خبرو څرخېدو: یو احزابو ته باید سهم ورکړل شي او یا په بل عبارت احزابو ته باج او امتیاز ورکړل شي او دویم دا چې په اوسني اکثریتی سیستم کې ډېرې رایې ضایع کېږي.

د دوی د استدلال په مقابل کې زمونږ دلایل دا و چې ملي احزاب باید په تدریجي او طبیعي توګه رشد وکړي نه دا چې احزابو ته امتیاز ورکړل شي او یا د موجوده شرایطو په رڼا کې یوازې هغه احزاب هر څه په انحصار کې ونیسي کوم چې زر او ټوپک لري، د هیچا لپاره حساب دهی نه لري، پخپله د حزب په منځ کې هم په ډیموکراتیکو اصولو پابند نه دی او هر څه د حزب د مشر او د هغه په شاوخوا د څو کسانو په منځ کې په کنټرول کې وي او هم د دوی د عایداتو مدرک نه وي معلوم. دا سمه ده چې په اوسني اکثریتی سیستم کې زیاتې رایې ضایع کېږي خو په حقیقت کې دا سمه نه ده ځکه د انتخاباتو په پروسه کې ګډون پخپله د رایو حسابېدل دي.

زمونږ په اند که د دوی دا تصامیم د افغانستان د ملي وحدت حکومت له خوا ومنل شي د ډیموکراسۍ پروسې ته او هم د نظام د ثبات لپاره به په داسې حالت کې چې نظام د ډېرو نورو ستونځو سره مخامخ دی یوه لویه ضربه وارده کړي.

➤ د کمیسیون طرحه په لاندې ډول ده.

نو ولس دې په خپله قضاوت وکړي چې آیا د دوی طرحه عادلانه ده او که نه او هم دا طرحه څومره عملي جنبه لري:

دوی غواړي چې د افغانستان ټاکنیز نظام دې په موازي تناسبی سیستم باندې بدل شي چې په تخنیکي لحاظ دې سیستم ته Parallel Proportion System وایي. دې سیستم ته مختلط سیستم هم وایي.

1. دا سیستم په عین وخت کې دوه قسمه انتخابات پېشنهادوي چې د موجوده ۲۵۰ وکیلانو نه باید سل سیتونه احزابو ته چې په سلو کې ۴۰ سلنه کېږي ورکړي. همدا شان ټول افغانستان باید د احزابو لپاره یوه حوزه وي. دې سیستم کې بیا دوه ډوله لیستونه ترتیبېدلای شي چې یو ته یې بند لیستونه وایي او بل ته یې خلاص لیستونه وایي.

2. که لیست خلاص وي او سل سیتونه احزابو ته ورکړل شي او کم تر کمه ۵۰ احزاب وي نو د دوی د کاندیدانو شمېره ۵۰۰۰ کسانو ته رسېږي. نو په دې توگه د رایو اچونو لیست به د یو لوی کتاب په شکل وي.
3. مگر دوی بند لیست تایید کړی نو په دې توگه احزاب به مشخص کسان چې د دوی خوښه وي تعیین کړي.
4. د مستقلو کاندیدانو باقي پاتې سیتونه هم باید په حوزو ووېشل شي.
5. د کوچیانو د سهم لپاره باید د اوس په شان حوزوي سیستم وي.
6. یوازې هغه احزاب دا سیتونه گټلی شي چې د افغانستان په سطحه یې په سلو کې څلور سلنه رایه گټلې وي.
7. د دې نه برسېره دا احزاب کولی شي چې په مستقله توگه هم ځانونه کاندید کړي او په پارلمان کې مطلق اکثریت تر لاسه کړي.

➤ **د پورته وړاندیز په هکله ډېر سوالونه شته او د دې سیستم نواقص په لاندې توگه دي:**

1. په راتلونکي دوه کلونو کې هم دا سیستم عملي جنبه نه شي نیولی او دا موجوده پارلمان به په خپل ځای پاتې وي.
2. په عین وخت کې څلور ډوله انتخاباتو ته اړتیا ده. د احزابو لپاره، د مستقلو کاندیدانو لپاره، د ښځو لپاره او هم د کوچیانو لپاره. که مونږ یو رایه ورکونکي ته دوه درې قسمه د رایې اچولو لیستونه ورکړو ایا دوی به وپوهېږي چې مستقل نوماند یا حزب ته څنگه رایه ورکړي؟

3. د دې اوږدو لیستونو شمېرنه به څنگه کېږي او څومره وخت به نیسي آیا کمیسیون په تخنیکي لحاظ د داسې یو مغلق سیستم عملي کولو ته چمتو دی او که نه؟
4. په دې سیستم کې به یوازې هغه احزاب چې زیات امکانات، مسلح گروپونه او ډلې لري ټول ۱۰۰ سیتونه وگټي. مترقي، ملي او ډیموکراتیک احزابو ته په دې ډول سیستم کې د بریا او رشد چانس ډېر کم دی ځکه دا ډول احزاب دومره پیسې او امکانات نه لري چې د ټول هېواد په کچه انتخاباتي کمپاین وکړي او څلور سلنه ارا وگټي.
5. مونږ لا تر اوسه د هېواد په کچه ملي او ډیموکراتیک احزاب نه لرو. احزاب تر اوسه قومي او سمی بڼه لري. د احزابو نوماندان به د دې احزابو د مشرانو په خوښه په سلیقوي توگه ټاکل کېږي.
6. د افغانستان ټاکنې هغه وخت بحران ته لارې کله چې په ولسمشریزو ټاکنو کې افغانستان یوه حوزه وه. که افغانستان یوه حوزه وي نو د تقلب چانس ډېر دی. په پارلماني ټاکنو کې هم ستونځې وې خو هغه ستونځې افغانانو پخپله حل کړې.
1. په دې سیستم کې به د مؤکلینو او وکیلانو ترمنځ هیڅ رابطه نه وي. د ډېرو سیمو اکثریت ولس به په پارلمان کې هیڅ استازي ونه لري. همدا اوس چی د ولسي جرگې د وکیلانو لپاره ولایت یوه انتخاباتي حوزه ده د موکلینو او وکیلانو لپاره ستونزمنه ده چې له وگړو ښه استازیتوب وشي کولای، اوس که دا انتخاباتي حوزه ټول هېواد شي له بده به بدتر شي.
2. په مالي لحاظ څو قسمه رایه چاپول او د څو ډوله ټاکنو سرته رسولو مصارف نه د حکومت په وسه کې پوره دي او نه فکر کوم چې بین المللي ټولنه هم دومره مصارف ورکړای شي.

که مونږ پورته ستونځو ته وگورو، د کومو اهدافو لپاره چې دا سيستم بايد عملي شي يو هدف هم نه عملي کېږي. ملي احزاب رشد نه شي کولی، د رايو ضايع کيدلو څخه به مخه ونه نيول شي او درغلي به زياته شي ځکه د درغلی لپاره به انگېزه زياته شي، مغلق سيستم دی او د افغانستان په شرايطو کې عملي جنبه نه لري، او د افغانستان سياسي ثبات له خطر سره مخامخ کوي. دا بايد ياده شي چې د دوی دا طرحې پخوا هم د افغانستان ملت د استازو او حکومت له خوا رد شوي دي.

مونږ غواړو چې خپل تشويشونه د افغانستان حکومت او ولس سره شريک کړو او هيله لرو چې حکومت پرې پوره غور وکړي ځکه د دوی دا طرحه د افغانستان د انتخاباتو د اصلاحاتو لپاره هيڅ گټه نه شي رسولی او په دې عقیده يوو چې راتلونکې ټاکنې او سياسي نظامونه به نور هم بحران وزېږوي او عواقب به يې ډېر خطرناک وي. د دوی دا طرحه عملي او تطبيقي جنبه نه لري. د دوی طرحه زموږ په فکر د افغانستان اکثریت ولس ته چې په احزابو کې نه دي د منلو وړ به نه وي او د دوی دا طرحه د ملي او ډيموکراتيکو احزابو د رشد سره هيڅ تړاو نه لري.

قوانين همېشه د محيط، سيمې او يا هغو هيوادونو نه الهام اخلي چې د کومو هيوادونو سره د يو هيواد اړيکې زياتې وي. د دوی طرحه په ډېرو محدودو څو کوچنيو هيوادونو کې چې جغرافيوې او قومي ستونځې پکې نه شته دي او هم د سواد کچه ډېره اوچته ده شتون لري خو د دغه هيوادونو سيستم هم په تدريجي توگه انکشاف کړی دی ځکه د ډيموکراسۍ پروسه يوه انکشافی پروسه ده. د دوی طرحه د افغانستان غونډې هېواد کې چې د سواد کچه يې ټيټه ده، امنيتي ستونځې لري، د انتخاباتو د کميسيونونو اعتبار او وړتيا يې ډېره ټيټه ده، جغرافيوې او بوديجوي ستونځې شته، غير عملي ده. خو زموږ طرحه د نړۍ په اکثرو هيوادونو لکه هندوستان چې د

نړۍ لويه ډيموکراسي لري هلته د تطبيق وړ ده. همدا شان نورو مهمو هيوادونو کې چې ډيموکراسي هلته عميقه ريښې لري لکه فرانسه، انگلستان، کاناډا، امريکا او داسې نورو هيوادونو کې رواج لري. په دغه هيوادونو کې هم احزاب شته او هم قومونه او هم ډيموکراسۍ رشد کړی دی.

➤ پورتنيو شپږو هدفونو ته د رسېدو په موخه مونږ لاندې طرحه وړاندې کوو.

زمونږ وړانديز دا دی چې د افغانستان موجوده اکثریتی سيستم دې د وړو حوزو په سيستم باندې بدل شي چې په تخنيکي لحاظ ورته First Past The Post (FPTP) وايي. يعنې د افغانستان ۲۵۰ استازو سيټونه دې د ښځو، کوچيانو او يو سيټ د هندوانو د سهم نه په غير په وړو حوزو باندې ووېشل شي ترڅو د هرې سيمې استازيتوب په پارلمان کې خوندي وي او هيڅوک د خپل حق نه محروم نه شي. په دې سيستم کې تقريباً پورته ټولو شپږو موخو ته چې د اکثرو کسانو غوښتنه ده رسېدلی شو.

➤ د دې سيستم ښه والی په لاندې ډول دی:

1. د هرې حوزې استازي به معلوم وي نو په دې توگه به د مؤکليينو او د دوی د استازو ترمنځ مستقیمه رابطه موجوده وي.
2. په وړو حوضو کې د قلب مخه نيول کېدای شي ځکه هر کاندید کولی شي چې د يوې وړې حوزې لپاره ښه ناظرين وټاکي خو د يو ولايت لپاره د سلگونو ناظرينو ټاکل او د قلب مخه نيول اسانه نه دي.
3. د هرې حوزې لپاره د رايې ورکونکو لیستونه جوړيدای شي تر څو د قلب مخه لا ښه ونيول شي.

4. په دې سيستم کې ولس پوهېږي چې چاته يې رایه ورکړه او د دوی د توقعاتو سره سم چا انتخابات وگټل ځکه د کانديدانو د نفوذ نه پته لگېږي.

5. که د امنيتي ستونځو پر اساس په يوه حوزه کې کمو کسانو ثبت نام وکړ، بيا هم هغه ولس د استازيتوب نه نه محرومېږي او يا که د امنيتي ستونځو پر اساس يو يا څو حوزو کې ټاکنې ونه شولې نو کله چې امنيت تامين شو، وروسته هم ټاکنې تر سره کېدای شي او د دغه حوزې ولس د استازيتوب نه نه محرومېږي.

6. د کانديدانو لپاره د لگښتونو کچه ډېره زياته راټيټېږي نو په دې توگه د متوسط اقتصاد لرونکي کسان هم ټاکنو کې گډون کولی شي.

7. په دې سيستم کې احزاب هم په طبيعي او تدريجي توگه رشد کولی شي. په هره انتخاباتي حوزه کې احزاب هم ځانونه کانديدولی شي او که احزاب فعاله شي، خپله اجنډا ولس ته تشریح کړي، په خپلو منځو کې ائتلافونه وکړي نو کولی شي احزاب کافي سيټونه وگټي او په پارلمان کې کافي بلاک جوړ کړي.

8. له دې سيستم سره ولس اشنایي لري او د عامه پوهاوي زياته اړتيا نشته ده.

9. د دې سيستم انتخاباتي مدیریت او د رایو شمېرل اسانه دي.

➤ **دا سيستم هم ستونځې لري خو د دغو ستونځو لپاره د حل لاره پيدا کېدلای شي:**

1. لومړۍ ستونځه دا ده چې دا طرحه هم وخت ته او زياتو مشورو ته ضرورت لري ترڅو ټول تخنيکي اړخونه يې وڅېړل شي.

2. د ښځو او کوچيانو لپاره سيټونه څنگه تقسیم شي؟ د دې ستونځې د حل لپاره زمونږه وړانديز دا دی چې هغه ښځې چې غواړي په يو ولايت کې ځانونه کانديد کړي نو د هغوی نومونه دې د يو ولايت په ټولو حوزو کې شامل شي او چا چې د اوسني سيستم په شان زياتې رایې وگټلې هماغه کسان دې گټونکي وشمېرل شي. د کوچيانو حوزې دې په خپل حال پاتې وي ځکه هغوی له اوسني حوزوي سيستم سره اشنایي لري.

3. د حوزو تقسیم باید څنگه وشي؟ زمونږ پيشنهاده دا دی چې په اوسني وخت کې مونږ د ولايتونو د وکیلانو شمېر کم يا زياتولی نه شو ځکه مونږ لا تر اوسه پورې سر شمېرنه نه ده کړې او د هر ولايت دقيقه احصائيه نه لرو. نو په دې توگه هماغه معيار چې د ولسواليو او ولايتونو په هکله چې کله ۲۵۰ سيټونه تعينېدل، ونيول شي. په هغه وخت کې د افغانستان نفوس ۲۵ ميليونه محاسبه شوی و چې د سل زرو کسانو پر اساس يو استازی باید په پارلمان کې گډون وکړي. نو اوس هم کولو شو چې هر څو ولسواليو کې چې له سل زره کم او زيات شمېرنه پوره کوي هماغه دوه يا درې ولسوالۍ دې يوه ټاکنيزه حوزه وټاکل شي.

4. د ولايتي شورا او ولسواليو شوراگانو لپاره دې هم همدا پورته معيارونه په نظر کې ونيول شي.

✓ **مونږ کمیسیون ته خپل ورتگ تر هغې پورې تحریموو تر څو د ملي وحدت حکومت زمونږ په لاندې وړانديزونو غور ونه کړي ځکه دا لوی تاریخي مسوولیت دی او مونږ نه غواړو چې زمونږ تصامیم د افغانستان د بې ثباتۍ باعث شي.**

1. د دې کمیسیون اوسنی وړاندیز چې احزابو ته امتیازي سیتونه ورکوي باید ونه منل شي.
2. د انتخاباتو د قانون تغییر د افغانستان د اساسي قانون نه وروسته د یو نظام تر ټولو نه مهم قانون دی چې ډیر لوی سیاسي او ژور تخنیکي بحثونو، مشورو او وخت ته اړتیا لري ترڅو په ملي کچه داسې یوه اجماع رامنځته شي چې ټولو خواو ته د منلو وړ وي. زموږ وړاندیز دا دی چې د انتخاباتي نظام د تغییر موضوع ته دې زیات فرصت ورکړل شي.
3. د حوزو وړول د خلکو عامه غوښتنه ده او موږ یې ضروري بولو.
4. د اوسني کمیسیون په ترکیب باندې دې تجدید نظر وشي چې یو شمېر نور کسان چې بېطرفه او د مستقل فکر خاوندان وي ورافاضه شي.

په درناوي

کاوون کاکړ او شاه محمود میاخېل

بسم الله الرحمن الرحيم

د انتخاباتي اصلاحاتو د کمیسیون د غړيو کاوون کاکړ او شاه محمود

میاخېل له خوا اعلامیه

د اگست دېرشمه نېټه، کال ۲۰۱۵م

د چارشنې په ورځ د انتخاباتو د اصلاحاتو کمیسیون پریکړه وکړه چې د انتخاباتو نظام به موازي تناسبی سیستم وي، احزابو ته به د پارلمان پنځوس سلنه چې ۱۲۵ سیتونه کېږي ورکړل شي او هم به افغانستان د احزابو لپاره د جمهوري ریاست په ډول یوه حوزه وي. د دوی دا طرحه زموږ په اند له وخته نه مخکې او د افغانستان په شرایطو کې عملي جنبه نه لري او د افغانستان ثبات نور هم کړکېچین او د لا زیات تقلب لپاره لاره هوارولی شي. کله چې د کمیسیون غړيو بیا هم په خپل نظر تاکید وکړ نو موږ هم مجبور شولو چې د کمیسیون غونډې تحریم کړو او خپل نظر، تشویشونه او طرحه د افغانستان خلکو سره د مطبوعاتو له لارې شریک کړو. زموږ د تحریم نه وروسته د کمیسیون نورو غړو بیا په خپلو پرېکړو کې یو څه تجدید نظر وکړ چې احزابو ته سل (۱۰۰) سیتونه ورکړي چې څلویښت سلنه شي او د پرون راهیسې یو څه نور هم راټیټ کړي دی چې په اخري طرحه کې دوی د یو ثلث وړاندیز کړی دی. دوی زموږ د طرحې یوه برخه چې د ولایتونو حوزې دې ورې شي هم په خپل وړاندیز کې منلي دي.

په عین حال کې دوی غوښتل چې حکومت ته د اجرائیه ریاست له لارې یوازې یوه طرحه وړاندې کړي خو نن دوی ومنله چې د کمیسیون د نورو غړو له طرحې سره به زموږ پرونی طرحه چې د مطبوعاتو لارې له ولس سره مخکې شریکه شوې وه هم یوځای په رسمي توگه حکومت ته وړاندې کوي. له موږ سره د حکومت مشرتابه دا تعهد هم وکړ چې د کمیسیون په ترکیب کې به له وخت سره سم تجدید نظر کوي. په دې توگه موږ د کمیسیون په

غونډه کې برخه واخيستله او د اجراييه رياست مشر جناب ډاکتر عبدالله او د کميسيون مشر ښاغلي عاکفي په رسمي غونډه کې له مطبوعاتو سره په خپلو خبرو کې زموږ د طرحې يادونه وکړه چې حکومت به دواړه طرحې په غور سره مطالعه او د هغوی په رڼا کې پريکړې کوي.

موږ د افغانستان د ملي وحدت د مشرتابه جلالتماب جمهور رئيس او هم د اجراييه رئيس د مشر نه هيله لرو چې د انتخاباتو د سيستم په تغير کې پراخه مشورو او ژور غور ته اړتيا ده چې ټول تخنيکي او سياسي اړخونه د دې طرحو بايد وڅېړل شي. همدارنگه د افغانستان خلکو نه هم زموږ هيله دا ده چې دواړه طرحې مطالعه او خپل نظرونه له حکومت سره شريک کړي. دا د افغانستان د ولس لپاره يوه سر نوشت سازه بحث او پريکړه ده نو ټول بايد فعاله ونډه په دې بحثونو کې واخلي او موږ به هم خپلې هلې ځلې جاري ساتو.

د افغانستان د ثبات او سوکالی په هيله

د انتخاباتو په هکله د کابينې د تېرې شپې د پريکړې هرکلی کاوون کاکړ او شاه محمود مياخېل

د سپتمبر شپږمه نېټه، کال ۲۰۱۵م

زموږ د معلوماتو له مخې تېره شپه کابينې غونډه درلوده چې د انتخاباتي اصلاحاتو د خاص کميسيون د پرېکړو موضوع هم د اجنډا يوه مهمه برخه وه. کابينې د انتخاباتو د خاص کميسيون د پېشنهاد شوو طرحو اساسي برخه چې د انتخاباتي نظام تغير و د اوس لپاره وځنډاوله او د کميسيون نه يې وغوښتل چې په دې هکله او هم په وړو حوزوي سيستم باندې لا نور فکر وکړي. موږ د کابينې د دې پرېکړې هرکلی کوو او د ټولو دوستانو د هلو ځلو نه مننه کوو چې زموږ د طرحې او تشويشونو نه يې ملاتړ وکړ. همدا شان موږ د افغانستان د ټولو چاپي او تصويري رسنيو نه مننه کوو چې زموږ غږ يې د افغانستان ولس او حکومتي چارواکو ته ورسوه او خپله ملي دنده يې ادا کړه.

موږ د افغانستان د ولس، د پارلمان د غړو، حقوق دانانو، مطبوعاتو او ټولو دوستانو نه غواړو چې د انتخاباتي نظام د تغير په هکله بايد خپل نظريات او تشويشونه له حکومت سره او هم د انتخاباتو د خاص کميسيون له غړو سره وقتا فوقتا شريک کړي ځکه د انتخاباتي نظام تغير د اساسي قانون نه وروسته يو له مهمو قوانينو نه دی او په دې هکله جدي توجه او پاملرنې ته اړتيا ده ترڅو د انتخاباتو په قانون کې د انتخاباتي نظام په هکله يو مثبت تغير راشي.

زمونږه په خپله طرحه کې د وړو حوزوي سيستم وړانديز شوی دی. په دې طرحه کې د وکیل او موکلینو ترمنځ رابطه قوي کېږي، د احتساب کچه لوړېږي، په انتخاباتو کې د تقلب او هم د بېخايه مصارفو مخه نیول کېږي. مونږ د موازي او يا تناسبی سيستم مخالف یوو ځکه هلته یو څو محدودو احزابو ته امتیاز ورکول کېږي او د ملي او مترقي احزابو د رشد مخه نیول کېږي.

د لا زیاتو بریاوو په هیله

د انتخاباتو د سيستم په هکله بې تفاوتی

د سپټمبر ۷مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل
درنو دوستانو! هره مسئله په خپل ځای کې مهمه ده خو د انتخاباتو مسئله نهایت ډېره مهمه ده او د ټولو درنو دوستانو نه چې د انتخاباتو په مسایلو یې سر خلاصېږي هیله کوم چې باید پوره توجه وکړي. مونږ خپله غاړه خلاصه کړې ده. پارلمان او حکومت او هم سیاسيون راته په دې هکله ډېر بې تفاوته ښکاري. خدای دې خیر کړي.

اخلاق او میانه روی

د سپټمبر ۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل
افراط او تفریط په ټولو چارو کې د اسلام له نقطه نظره، زمونږ د افغاني دود او کلتور له نظره، د بشري ارزښتونو او سایکالوجیکي علم له نظره، ښه کار نه دی. اسلام کې وایي بهتر د هر کار منځنی یا وسط حالت دی. تاسې د نورو خدایانو ته ښکښل مه کوئ چې هغوی ستاسې حقیقي خدای ته ښکښل ونه کړي. په پښتو کې مثل دی چې نه دومره خوږ شه چې خلک دې وخورې او نه دومره تریخ شه چې خلک دې گذار کړي یعنې د وسط حالت ښه دی. په دوستۍ او دښمنۍ کې، په غندلو او ستایلو کې، په محبت او کرکه کې، په فقر او پيسه دارۍ کې، افراط او تفریط ښه کار نه دی.

که څوک مو بد راځي باید د قلم د عفت په چوکاټ کې خپل دلیل ووايوو چې ولې د فلاني او فلاني د نظر، سیاست او یا کړنې سره موافق یوو او یا نه ویو. نه دا چې په خپلو لیکلو کې ښکښلې وکړو او بیا دومره افراط ته لار شو

چې د وچو له کبله لاندې ټول وسيځو او د يوې سيمې يا قوم ټول ولس محکوم کړو او يا هغوی ته ښکځلې وکړو. زما له انده يوه سيمه، يوه ډله او يا يو قوم په کلي شکل د افغانستان د مسایلو مسوول نه دی بلکې په هر قوم، سيمې، ډلې او ټپله کې د افغانستان د مسایلو مسوول کسان، اشخاص دي او په دې توگه ښه او بد کسان په هره ډله، قوم او سمت کې شته دي.

څوک جاسوس دی او څوک نه دی؟

د سپټمبر ۱۴مه نېټه ۲۰۱۵م کال، کابل

پخوا په کونړ کې د رپوټ چې کلمه د جاسوس لپاره استعمالېده. د رپوټ چې کلمه ډېره بده کلمه وه او دا به د کنځلو په معنی وه. نو اوس چې زه په سوشل ميډيا او يا نورو تصويري، غږيزې او چاپي رسنيو کې لولم، اورم او يا گورم، په يو بل باندې د جاسوسۍ اتهام لگول عامه خبره ده نو داسې راته ښکاري چې د افغانستان جگړه اوس له استخباراتي پوښښ نه راوتلې او علني جبهې شکل يې نيولی دی. هغه کسان چې د پرديو د استخباراتو په AF موټرو کې به په ښکاره ډول په پاکستان کې سپرېدل او د کورونو کرايې به يې ښکاره اخيستلې او شايد چې د دې نه زياتې پټې او مسطوره پيسې يې هم اخيستلې او اوس هم د پرديو له استخباراتو سره اړيکې لري، د ټولو نه زيات په نورو د جاسوسانو اتهام لگوي. که د دې کسانو اتهامات رښتيا وي نو بيا خو د افغانستان نه کپه کول په کار دي ځکه د جاسوسانو تعداد راته د غير جاسوسانو نه زيات ښکاري.

زما په اند، د سيمې استخبارات غواړي چې زمونږ ولس په يو بل مشکوک کړي ترڅو د دې زمينه افغانانو ته مساعده نه شي چې له يو بل سره همکاري وکړي. څومره چې په افغانستان کې گډوډي او بې اعتمادې وي، هماغومره

د همکارۍ زمينه کمېږي او مونږ نه شو کولی چې خپلو ملي موخو ته ورسېږو. په يو هېواد کې صلح او ثبات هغه وخت رامنځته کېدای شي چې مونږ په يو بل اعتماد ولرو.

ما ته هغه کسان مشکوک ښکاري چې د دوی مصارف د دوی د ښکاره عايد په تناسب څو چنده زيات دي. خامخا دا کسان د نامشروع لارو، که هغه جاسوسي وي او يا نورې نا مشروع لارې، پيسې پيدا کوي او ولس په جنگ سره اچوي. دوی نه د ملت په قصه کې دي او نه د وطن په خيال او غم کې. څومره چې اوبه خړې وي هماغومره دوی په کې ښه ماهي نيولی شي.

د نظام او د حکومت د تغير تر منځ فرق

د سپټمبر د مياشتې ۱۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

دې کې هيڅ شک نشته چې د تېر يوه کال نه راپدېخوا د افغانستان ولس د تش په نامه ملي وحدت د حکومت نه د بېلابېلو دلايلو پر اساس ناراضه ښکاري او وروستۍ سروې ښيي چې يوازې په سلو کې شل سلنه خلک د حکومت نه پوره راضي دي. په دې توگه د حکومت ضد خبرو اترو په محافظو او هم په ټولو غږيزو، تصويري او چاپي رسنيو کې له خلکو نه لار ورکه ده او چارواکي هم د کمونیکيشن، عامه پوهاوي او ولس سره د همغږۍ او اړيکو کومه ستراتيژي نه لري. جمهور رئيس د نورو کارونو ترڅنگ په دې هم نه دی توانېدلی چې د جمهوري رياست لپاره د تېر يوه کال په موده کې خپل ويندوی يا نطق وټاکي او د حکومت د عامه اړيکو دفتر فعاله کړي. د فعاله عامه اړيکو دفتر او يا کميونیکيشن ستراتيژي د هر حکومت لپاره بايد لومړيتوب ولري تر څو حکومت وکولای شي چې ولس د خپلو کارونو، پلانونو او موخو نه په منظمه توگه خبر او ولس په خپل اعتماد کې وساتي.

په پوره ډيموکراتيکو ټولنو کې ولسي- هلبې ځلې په حکومتونو فشار راوستولی شي چې حکومتونه خپلو هغو پالیسي گانو ته تغیر ورکړي د کومو سره چې ولس ناراضه دی. که حکومت خپلو پالیسي گانو ته تغیر ورنه کړي نو ولس هم دا حوصله لري چې تر انتخاباتو پورې انتظار وکارې او بیا ولس منتخبو چارواکو ته د بل ځل لپاره رایه ورنه کړي او په دې توگه د ولس د رایو په وسیله حکومت تغیر مومي.

د افغانستان غونډې وروسته پاتې ټولنه کې چې د ډيموکراسۍ رېښې ضعیفه، د حکومتی بنیادونو، موسساتو او ادارو پښې ډېرې باریکه دي، ولسي فشار د حکومت د تغیر نه بلکې د نظام د تغیر باعث گرځي. مهمه خبره دا ده چې څومره ولسي- فشار ته ضرورت دی چې یوازې حکومت مجبوره کړای شي چې خپلو پالیسيو او کړنو ته تغیر ورکړي ترڅو د نظام د سقوط سبب ونه گرځي ځکه د نظام په سقوط کې د ولس خیر نشته او مونږ بیا د ۱۹۹۰مې لسیزې غونډې په داخلي جگړو اخته کېږو. په دې توگه مونږ باید د ولسي فشار عواقبو ته هم متوجه اوسو. حکومت هم ولس تر دې حده مجبوره نه کړي چې د دوی فشار د نظام د سقوط سبب شي.

مشکل دا دی چې د حکومت محدوده چارواکي دا فکر کوي چې هر څه سم روان دي حال دا چې حکومت د امنیت په ټینګولو، ښه حکومتداری او اقتصادي پلانونو په عملي کولو کې پاتې راغلی دی. په حکومتداری او امنیتي سکتور کې حکومتی چارواکي په هماغه پلانونو او پالیسيو کار کوي کومو چې په تېرو څوارلس کلونو کې نتیجه نه ده ورکړې. یوه ښه نمونه یې د مردمی یا ډالري خیزشونو پروژې ده چې ځینې چارواکي په دې توگه د ځانونو لپاره د فساد زمينه مساعدوي.

حکومت باید دا فکر هم له خپل سر نه لرې کړي چې هر څوک کومه مشوره حکومت ته ورکوي نو د دې کسانو هدف یوازې پیسې، چوکۍ او یا

موقف نه دی بلکې ډېر داسې کسان شته چې د دې دولتي چارواکو نه یې پر افغانستان ډېر زړه خوگېږي او د درده د حکومت په پالیسيو اعتراضونه کوي. که حکومت چا ته چوکۍ هم ورکوي دا د دوی شخصي چوکۍ نه دي بلکې دا د ملت چوکۍ دي او پر چا باید دوی احسان ونه کړي ځکه دوی له خپله کوره چا ته څه نه ورکوي.

د لوی اختر مبارکي

د سپټمبر ۲۲مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

هره ورځ مونږ د خپلو وطنوالو، خپلوانو او دوستانو په هکله لسگونه بدخبرونه د مرگ، ژوبلې او وحشت اورو نو په دې توگه د دوستانو د لوی اختر رارسېدو ته ډېر تېري دي نو ځکه یې د اختر نه دوه درې ورځې دمخه د اختر مبارکي گانې ورکول د فیسبوک له لارې سره پیل کړي دي. حالاتو ته چې گورم نو په ژوند هم څه باور نشته نو زما له خوا هم د لوی اختر مبارکي ومنئ. د ټولو دوستانو، ملگرو او خپلوانو دې راتلونکی لوی اختر مبارک وي که څه هم دوه ورځې وروسته دی.

هغه خواږه دوستان، ملگري او خپلوان چې سړکال له مونږه سره نشته او په تېر یو کال کې مړه شوي دي د هغوی ځای به په دې لوی اختر کې خالي وي. زمونږ او ستاسې مړي دې خدای وښيي. د ژوند راشه درشه به له ژوندو سره کوو ځکه دا د ژوند فرموله ده او حوادثو او ناخوالو ته به نه تسلیمېږو. په افغانستان کې د دایمي صلحې، ثبات او سوکالی په هیله. ښه اختر ولری.

د حکمتيار صيب انرژي او دسپلين کې شک نشته خو د څه لپاره؟

د سپټمبر د مياشتې ۲۳مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل
نن مې د ميرويس ستانکزي پر وال ولوستل چې حکمتيارصيب، کززي
صيب ته يو ليک د هغه د غوښتنې په ځواب کې ليکلی و چې دی کابل ته نه
راځي ځکه د ارگ پيره داري امریکايان کوي. په دغه پوست کې چې د
حکمتيار صيب د زوی له پوست نه رانقل شوی و ليکلي و چې حکمتيار
صيب يو سل او شل کتابونه ليکلي او ټول يې په خپله ټايپ کړي دي.
د تر کومه حده چې ما په کراتو کراتو له حکمتيار صيب سره ليدلي دي، د
وروستۍ خبرې په هکله دا تايدوم چې حکمتيار صيب په شخصي ژوند کې
دسپلين لري او منظم انسان دی. د ليکلو توان، پوهه او انرژي لري. کله چې
دی د مجاهدينو عبوري حکومت کې دوره يي مشر و په هغه وخت کې ما د
امريکا غږ راډيو سره کار کاوه نو هره ورځ به يې لس شل صفحې تفصيلي
مطبوعاتي بيانيې پخپله ليکلې. زما دفتر په ټاون کې د مجاهدينو له حکومت
سره مخامخ د وفا په دفتر کې و نو قريب الرحمن سعيد صيب به د دې
بيانيو اصلي کاپي ماته لومړۍ رالېږله مخکې له دې چې په نورو ژبو ترجمه
شي او ټولې ليکنې د حکمتيار صيب په خپل قلم وې. حکمتيار صيب د
ليکلو ستايل ښايسته او ميرزا يي دی.

اما د حکمتيار صيب له لومړۍ خبرې سره موافق نه يم. کله چې د جينوا
قرارداد امضا شو نو يوه ماده په دغه قرارداد کې د Negative Symmetry
وه يعنې روسان به د افغانستان حکومت ته سلاوې نه ورکوي او همدا شان
امريکا او غربي هېوادونه به مجاهدينو ته سلاوې نه ورکوي. له حکمتيار
صيب سره مې مرکه درلوده نو پوښتنه مې ترې وکړه که امريکا يا غربي

هېوادونه تاسې ته سلاوې درنه کړي نو څنگه به خپل جهاد ته د کابل رژيم
په مقابل کې دوام ورکړي؟ حکمتيار صيب وويل چې مونږ د غرب سلاوو ته
ضرورت نه لرو ځکه دوی جهاد د غنيمت په سلاوو کوي. نو بيا ما ورته وويل
چې (Stinger Anti-Craft Missiles) د الوتکو په ضد ستنگر ميزايل خو
تاسې په غنيمت کې نه دي نيولي او دا خو د غنيمت سلاوې نه دي؟
حکمتيار صيب راته اشاره وکړه چې خپل ټايپ مړ يعنې بند کړه. ما خپل
ټايپ بند کړ او راته يې وويل چې مونږ ستنگر ميزايل له امريکا نه په
مستقيمه توگه نه دي اخيستلي بلکې مونږ له پاکستان نه اخيستلي دي.
دلته د خدای بښلي رسول امين صيب قصه راپه ياد شوله که څه هم لږه
بې ادبه ده خو ليکل يې ضروري بولم او بښنه هم غواړم.

يو وخت رسول امين صيب په پېښور کې د افغانستان د آزادو ليکوالانو
اتحاديه (وفا) جوړه کړه نو چا ورته وويل چې ته خو د پير صيب گيلاني
سلاکار وې نو ولې دې جدا ټولنه جوړه کړه. رسول امين صيب ورته وويل چې
ما د پير صيب .... نيولې وې او هغه د بل چا نيولې وې. نو کله چې ما هغه
اصلي ځای پيدا کړ نو د پير صيب .... مې پرېښودلې او هغه اصلي ځای ته
مې لاس واچاوه.

مقصد مې دا دی که پاکستان د امريکا نه هر څه د افغانستان په نوم
اخلي او بيا مونږ پاکستانيانو ته د سوالگر په توگه ودرېږو، دا سمه خبره نه
ده. اول خومونږ غواړو چې په خپلو پښو ودرېږو. پاکستان، امريکا او يا بل چا
ته بايد محتاج ونه اوسو خو واقعيت دا دی چې ضرورتونه لرو او د نورو
کمکونو ته محتاج يوو. دا چې پرچون فروش ته ودرېږو او زمونږ په سر د
امريکا او يا د نورو هېوادونو سره معامله کوي، ولې مونږ د عمده فروش سره
په خپله په مستقيمه توگه راکړه ورکړه نه کوو. د پاکستان يوه مهمه غوښتنه
دا ده چې هر څوک که غواړي چې له افغانستان سره معامله وکړي بايد د

پاکستان له لارې يې وکړي. د حکمتيار صيب حوصله منم خو له سياست سره يې موافق نه يم چې د پاکستان له لارې د افغانستان په سر معامله کوي.

زما د پورته پوست په اړوند يو تن جليل احمد چې د حکمتيار صيب عکس يې خپل د فېسبوک په پاڼه نصب کړی و ليکلي و:

جناب مياخيل صيب! خبره دې پر خای ده خو په هغه وخت کې په افغانستان ښکاره د پاکستان احسان و ځکه مليونونو مهاجرينو ته يې خای ورکړی و نو دا خبره يې له هغه وخت سره سمه او پر خای وه او دا احسان بايد تاسې هم ومنئ ځکه ماته معلومه ده چې ستاسې اولادونو هم ډېر په ښايسته ډول پاکستان کې تعليم حاصل کړو خو اوس هر سه برعکس دي ځکه هغه وخت کې پاکستان سم اسلامي هېواد و او مونږه ورته د يو اسلامي هېواد په سترگه کتل خو اوس يې مکمل منافقت ته ملا تړلې ده نو بناً اوس حکمتيار صيب هم د پاکستان دوه مخې پاليسۍ سره جوړ نه دی.

د پورته پوست په خواب کې ما وليکل:

جليل احمد صيب! احسان د پاکستان د خلکو منو خو د حکومتونو يې نه منو ځکه زمونږ په منځ کې يې د منافقت لپاره د مور ميرې سلوک کاوه او داسې تخم د بې اتفاقي يې زمونږ په منځ کې کرلی دی چې د هرې ورځې په تېرېدو سره نوې نوې نودې کوي. که څه هم پاکستان به دا شعارونه ورکول چې د افغانانو جهاد د پاکستان د دفاع لپاره دی نو دوی بايد زمونږ احسان هم ومني.

زما په اند مونږ په هغه وخت کې هم نه پوهېدلو او فکر مو کاوه چې پاکستان زمونږ گاونډی او اسلامي هېواد دی نو له افغانانو سره به د ورورۍ چلند کوي خو خبره داسې نه وه. که مونږ عام کسان په هغه وخت کې نه

پوهېدلو خو زمونږ مشران چې د زعامت دعوه يې کوله بايد پر دې پوهېدلي وای. د پاکستان له جوړېدو سره سم د افغانستان او پاکستان ترمنځ اړيکې سمې نه وې او پاکستان همېشه کوشش کاوه چې په افغانستان کې نفوذ ولري. افغانستان پاکستان په رسميت ونه پېژانده او د لياقت علي خان وژنه د ببرک خان د زوی سيد اکبر په لاس يې د افغانستان له خوا گڼله. حال دا چې په پيښور کې چې کله لياقت علي خان د افغانستان پر ضد خبرې کولې نو په سيد اکبر د هغه خبرې ښې ونه لگېدې او هغه يې مړ کړ. که څه هم سيد اکبر د افغانستان له حکومت نه خفه و او پاکستان ته يې پناه وړې وه خو افغاني غرور ورسره و او د وطن پر ضد د خبرو تحمل يې نه شو کولای.

په هر حال د پاکستان سياست له اول نه د افغانستان د گټو پر ضد و. د افغانستان جهاد د پاکستان لپاره يوه ښه وسيله شوله چې پاکستان د افغانستان په منځ کې نفوذ پيدا کړي. که نه د داود خان په وخت کې چې کله د جوانان مسلمان غړي پاکستان ته لارل او بيا پاکستان هغه تربيه او مسلح کړل او افغانستان ته يې راولېږل چې د داود خان رژيم رانسکور کړي چې په پکتیکا، کونړ، لغمان او پنجشير کې يې حملې وکړې چې حکمتيار صيب هم ورسره موافق و خو د دوی دا حرکت د ولس له خوا شنډ شو ځکه په هغه وخت کې ولس د داود خان له حکومت نه دفاع کوله. پر دې اساس د پاکستان په سياست کې د افغانستان د بربادۍ او تسلط لپاره د پاکستان د جوړېدو نه راپدېخوا هيڅ تغير نه دی کړی خو صرف د رژيمونو د تبديلو سره يې شکلونه بدلېږي.

په کومه ورځ چې د جنرال ضياالحق الوتکې سقوط وکړ او هغه مړ شو نو ما د حکمتيارصيب سره مرکه درلوده او له هغه نه مې وپوښتل، ضياالحق چې د مجاهدينو کلک ملاتړی دی نو د هغه له مرگ نه وروسته به د پاکستان په سياست کې د افغان مجاهدينو د ملاتړ په هکله څه تغير راشي او که نه؟

حکمتيار صيب راته په ځواب کې وويل چې د پاکستان هر رژيم بايد د پاکستان د گټو نه دفاع وکړي او د پاکستان گټې په دې کې دي چې د افغانستان د جهاد نه دفاع وکړي. حکمتيار صيب په هغه وخت کې او اوس هم پوهېږي چې پاکستان د افغانستان په اړوند صادقانه نه دی نو حکمتيار صيب ته دا په کار و چې د پاکستان له ملاتړ نه په غير يې بايد مبارزې ته دوام ورکړي وای او دا چې اوس هم د پاکستان له سياست سره موافق نه دی سمه خبره ده خو په عمل کې دې يې ثابتې کړي.

دا چې زما اولادونو په پاکستان کې يو څه سبق ويلي، ښه کار و او دا زمونږ حق و خو په پېښور کې زما دوه وروڼه، يو د ماما زوی او يو ترورزی هم له منځه تللي دي.

زمونږ ميډيا، مدني ټولنې، حکومت او عام ولس په اگاهانه او غير اگاهانه توگه د حکومت دښمنانو ته تبليغ کوي

د سپټمبر ۲۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

Lenin, long ago, had said that “the capitalists will sell us the rope with which we will hang them.” Bin Laden might have supplied the addendum that “the capitalists will also gladly broadcast the execution.” (From Manuscript of a book written by Professor David Edwards)

دا پورته ليکنه د پروفيسر ډيويد اډوارډ د کتاب د مينوسکرپټ نه رانقل شوې ده: دی وايي چې لينن ډېر پخوا ويلي و چې سرمايه داري نظامونه په مونږ رسی څرخوي خو په همدغه رسيو به يې غرغره کوو. دی زياتوي که بن لادن مونږ ته يو څه معلومات د خپلو فعاليتونو په لاس راکړي خو سرمايه داري دنيا په خوشحالی سره د دوی د وژنو او وحشت د لاريات ترويجولو

لپاره تبليغ کوي. مطلب اوږد دی خو صرف همدروه د لوستونکو لپاره دلته رانقل کړ.

څومره تبليغ چې د افغانستان ميډيا، مدني ټولنې، حکومت او عام ولس په اگاهانه او غير اگاهانه توگه د حکومت ضد ډلو ته که هغه تروريستان، داعش او يا نور ډلې دي کوي، هغومره تبليغ دوی په خپله ځانونو ته نه شي کولی. په ميډيا کې هره ورځ يو څو عکسونه د اسونو او موټر سايکلونو چې مسلح کسان پرې سپاره دي، سپين او تور بيرغونه يې په لاس کې دي، په مکرره توگه خپروي نو عام ولس فکر کوي چې گوندې دوی ټول افغانستان نيولی دی. د افغانستان ميډيا بې پيسو هغوی ته تبليغ کوي او په دې توگه د امنيتي قواوو او عامو خلکو مورال ضعيفه کوي چې له حکومت سره همکاري ونه کړي. اما د حکومت اعلان نه وروسته بيا وايي چې دا يو تجارتي اعلان دی او حکومت اعلان د دوه پيسو کړي. په حکومت او يا نورو منابعو دې هم الله تعالی رحم وکړي چې ميډيا ته د دې اعلانونو پيسې ورکوي او هغوی نور هم د خپل ځان پر ضد چاغوي.

د پورته ليکنې په هکله دوستانو ډېر مثبت او هم متفاوت نظريات درلودل خو صرف درې نظره دلته رانقلوم:

غاري رحمن ساپي ليکلي و:

مياخيل صاحب! دا د تبليغ خبره نه ده حقيقت بايد د خلکو نه پټ نه شي. سياست دې ته نه وايي چې خلکو ته دروغ ووايه بايد خلکو ته حقيقت وويل شي او مشورې ترې واخيستل شي چې کامياب شي. اوسني حکومتونه درواغ وايي ځکه ژر ناکامېږي. خپل اولس ته خدمت هغوی ته رشتيا ويل دي.

حيات پياوړي ليکلي و:

ميا خيل صاحب! يو څوک څنگه کولای شي چې د دولت پر عیبونو د پردې اچولو له لارې دولت سره مرسته وکړي. دا دولت سرا پا يوه ستونزه ده او مخالف خو د بحث وړ نه دی.

عبدالرحيم نوبننگر ليکلي و:

جناب مياخيل صيب! بيا هم مسووليت حکومت ته راجع کېږي چې ميديا يې خپل سرته پرېښي ده زموږ په گاونډ پاکستان او هند کې هم د مطبوعاتو آزادي شته او هم ډيموکراسي خو هغوی هېڅکله خپلې ملي گټې د وارداتي آزادی او ډيموکراسۍ څخه نه قربانوي او حکومتونه يې ميديا ته سمت ورکوي او په يو چوکاټ کې يې سره را ټول کړي دي.

ما د دې دوستانو په ځواب کې بيا وليکل:

درنو دوستانو! زما مطلب دا نه دی چې واقعيتونه دې پټ شي او څوک دې اعتراض د حکومت په کړونو ونه کړي. ژورنالېزم هم ځانته اصول او قواعد لري. خبر بايد ثقه وي، objectivity، تعادل او بيطرفۍ په کې ساتل شوی وي، شخصي هوا او هوس په کې بايد ځای ونه لري، هدف يې د پېښو خپرول، نشرول او د معلوماتو شريکول وي نه دا چې د محدودو حلقو او اشخاصو لپاره تبليغ د نورو ټکول وي. د ټولو نه بده دا ده چې ژورناليست بايد هم د فساد نه پاک وي نه بايد د چا نه رشوت واخلي، نه څوک تهديد کړي او نه د چا نه تحفي واخلي. د گارډين ژورنالست د ۵۰ ډالرو نه زيات تحفه هم نشي اخيستلی او نه د چا په طياره کې مفت چکر وهلی شي. Code of ethics د ژورنالستانو لپاره په کار دي. زه داسې ژورنالستان پېژنم چې د خلکو نه پيسې اخلي او بيا يې راپور نشروي او داسې هم شته چې که پيسې ورته کړي نو بيا دريسې هرڅه ليکي. اکثره دا رسنۍ دې مسايلو ته نه

گوري او غواړي چې د تلویزیون په مخ کې هر چا هر څه وويل هماغه نشروي او يا يې په چاپي رسنيو کې ليکي. ژورنالېزم هم بايد له فساد نه پاک وي. زه هم يو وخت ژورنالست وم. دا د دې معنی نه لري چې ژورنالېزم خراب کار دی. ډېره ښه او پاکه دنده ده که څوک يې په سمه توگه اجرا کړي.

بې نقشي حکومتداري نه کېږي

د سپټمبر ۳۰مه نېټه، ۲۰۱۵م کال، کابل

که مونږ د کور جوړلو نقشه ونه لرو او هر خوا ديوالونه جوړو او کوټې (خونې) ابادوو، ايا مونږ به داسې کور د اوسېدو جوړ کړی وي چې هم ښکلا ولري او هم زموږ د ضرورت او امکاناتو په تناسب وي، چې بيا ترې سمه او ښه استفاده وکړی شو؟ زما په اند نه. استفاده خو څه کوې، ډېری پيسې به مو بېځايه مصرف کړي وي، يوه خونه به يې هم د استفادې وړ نه وي او يو ديوال به د بل ديوال په مخکې خونو ته د ورتگ لاره بنده کړې وي.

حکومتداري هم نقشي ته ضرورت لري. داسې نقشه بايد وي چې زموږ د ملک د ضرورت او امکاناتو په تناسب وي او تطبيقي جنبه ولري. معمار، نجار، اهنگر، رنگمال، برقي او د هر چا کار د نقشي په تطبيق کې معلوم وي. د نقشي په لوستلو ټول چارواکي بايد پوه وي چې هماغه نقشه د افغانستان په گوټ گوټ کې تطبيق کړي. که کوم چارواکي په رنگ او روغن کې او يا د کور په دننه ښکلا او ډيزاين کې څه فرق راوړي نو بيا فرق نه کوي او د نقشي عمومي بڼه کې تغير نه راځي ځکه هغه به د چارواکو د سليقې پورې اړه ولري. نه دا چې اوس د هر ولايت او وزارتونو چارواکي ځانته جدا جدا نقشي لري چې نه د ولس په گټه خوري او نه يې دوی تطبیقولی شي.

د ۲۰۰۵م کال د جولای په میاشت کې چې کله ما د کورنیو چارو وزارت له معینیت نه استعفا ورکړه نو ما په خپل خبري کنفرانس کې وويل چې که د

درېیمه زاویه

۲۰۵

حکومت انجن خراب وي نو که ډرپوران يې سل ځله بدل رابدل شي دا موټر چېرته نه ځي. لس کاله وروسته هماغه حالت دی. هماغه پخوانی ناکامه ټیم د پخوانیو ناکامو پالیسو سره غواړي چې د حکومت یا نظام چارې په مخ یوسي. په تېرو کلونو کې په افغانستان کې ۱۵۰ زره خارجي مجهزې قواوې وې، هوايي قواوې يې درلودې او هم په بېلیونونو ډالرې ښکته پورته کېدلې خو د تېروکلونو امنیتي، اقتصادي او د حکومتدارۍ پالیسي- ناکامه او موثريت يې لږ و. سوال دا دی چې که په تېرو زیاتو امکاناتو سره پخوانۍ پالیسي د همدغه ټیم په برکت ناکامه وي نو مونږ ولې توقع وکړو چې همدا ټیم به په لږو امکانانو کامیاب شي. زموږ توقع د موجوده حکومت نه دا وه چې د تصمیم گیری په سر کې به یو نوي په کار پوه ټیم چې د ولس په منځ کې اعتبار ولري رامنځته کړي خو خبره سرچپه وختله.

د حکومتدارۍ د نقشې جوړولو اول کار دا دی چې محلي ادارې یا ارگان های محل اداره باید لغوه شي او بېرته د کورنیو چارو وزارت سره وتړل شي. مور درې قسمه والیان لرو: عادي والیان چې هیڅ صلاحیت، قوت او امکانات نه لري او صرف د لاطري په راوتو والیان شوي دی. نه یې د امنیتي قوماندان په خوله پیاز خوري، نه امنیت ملي او نه اردو. دا ډول والیان خپلې شپې تېروي او پهلوان زنده خوش است چې د والي صیب لقب ورته استعمال شي.

دویم گروپ والیان VIP والیان دي. VIP دوه معنی لري یو یې Very Important Person مگر په افغانستان کې د Very Illegal Person معنی لري ځکه د افغانستان VIP کسانو لپاره قانون د نخود دانې په اندازه هم اهمیت نه لري او نه ترې څوک پوښتنه کولی شي. دا ډول والیان په کابل کې د کوم وزیر او یا نورو چارواکو او یا کوم سیاسي مشر- له خوا حمایه کېږي خو بیا هم ناکامه دي ځکه دوی هم یوازې هغه کسان خوشحالي، د

درېیمه زاویه

۲۰۶

چا له خوا چې دوی مقرر شوي دي. د دوی په خوله هم امنیتي قواوې زردکې نه خوري نو دا ډول والیان هم څه نه شي کولی.

درېیمه ډول والیان:

VVIP (Very Very Illegal Person or Very Very Important Person) والیان دي چې تعداد يې ډېر محدود دی. دا ډول والیان په خپله سیمه کې هرکاره دي او د محلي ملوک الطوائف په توگه قدرت چلوي. دا سیمې د ظلم او استبداد پر اساس ارامه ښکاري خو د دې سیمو حالات هم په یوه لحظه کې خرابېدای شي. د دې قسم والیانو نه هم د نظام جوړولو توقع نشته ده.

د ښې حکومتدارۍ په نقشه کې باید دا هم اضافه شي چې والي او ولسوال د منطقي اوله درجه امر دی او د ټولو امنیتي او ملکي ادارو مسوولیت د دوی پر غاړه وي. کله به چې پخوانیو رژیمونو کې په کومه سیمه کې امنیت خرابېده نو داسې والیان به یې ټاکل چې ملکي او نظامي ارگانونه به د هغه تر قوماندې لاندې وو، د تغیر او تبدیل صلاحیت به یې درلود او د حکومت ټولو ارگانونو به یې خبرې ته خبره ویله. اوس مونږ هم داسې والیانو ته ضرورت لرو چې په ولایتونو کې واقعاً د اولې درجې چارواکي په توگه کار وکړي او صلاحیت ولري. داسې والیان چې د پیاده د بدلولو صلاحیت ونه لري، هیڅ نشي کولی. جمهور رئیس باید د صلاحیتونو تفویض وکړي او هسې په وړو شیانو خپل ځان مصروف ونه ساتي. جمهور رئیس باید یوازې پوښتنه له وزیر نه وکړي، حتی د والیانو نه هم باید پوښتنه ونه کړي او هغه دې پرېږدي مربوطه وزارت ته ځواب ووايي. مونږ د جنگ په حالت کې یوو او داسې والیانو ته ضرورت لرو چې امنیتي او ملکي ادارو باندې قانوني کنټرول ولري، د ولایت په کچه د حکومت د ټولو کارکوونکو د ټاکلو او لرې کولو صلاحیت باید ورته ورکړل شي. البته دا د مرکزي حکومت

وظیفه ده چې د والي تصامیم ارزيايي کړي، که کوم والي يوازې خپل خپلوان او يا د يو قوم او ډلې کسان مقرر وي نو هغه والي بايد د دندې نه لرې کړای شي.

د ښې حکومتدارۍ په نقشه کې د عايداتو او مصارفاتو حساب ورکول ډېر مهم دي. شفافیت يا روڼتيا په بودیجه او هم مصارفو کې بايد موجوده وي. ډېرې پیسې د اوپراتیفي مصارفو په نامه امنیتي ارگانونو او يا محلي ادارو ته ورکول کېږي خو د دې پیسو د مصرف درک نه لگېږي او دولتي چارواکي اوپراتیفي پیسې په خپلو جیبونو کې اچوي او د هغو موخو لپاره چې اوپراتیفي پیسې ورکړل کېږي یو سلمه یې هم د اوپراتیفي کارونو لپاره نه استعمالېږي او همدا علت دی چې حکومت د مخالفانو د لیکو نه هیڅ معلومات نه لري.

د ښې حکومت دارۍ په نقشه کې د امنیت، اداري او اقتصادي مسایلو ترمنځ اړیکې ضروري دي. اقتصادي رشد بې له امنیته نه شي راتللی. امنیت او اقتصاد د ښې حکومتدارۍ په پایله کې ښه کیدلی شي.

په پای کې د ښې حکومتدارۍ په نقشه کې دوه صفحې متحدالمال عملیاتي پلان د هرې ادارې لپاره ضروري دی چې د حکومت ټول چارواکي پرې پوه وي. داسې نه چې د موجوده سلهاو ستراتیژي گانو پر تعبیر، تفصیر او عملي کولو باندې نه د دولت ټیټ پورې چارواکي او نه هم لوړپوړي چارواکي پوهېږي.

پورته مقاله تاند او روهي ويب پاڼو کې هم د ۲۰۱۵م کال د اکتوبر په لومړۍ نېټه خپره شوې وه، په لاندې لینک کې یې موندلای شئ.

<http://www.taand.com/archives/55457>

<http://rohi.af/fullstory.php?id=40861>

د معلم د ورځې یاد

د اکتوبر د میاشتې پینځمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

په نهم صنف کې وم، د خپل ټولگي اول نمره هم وم او جنجالي شاگرد نه وم صرف کله کله به مې د کوم استاد نه چې نه پوهېده، یوه نیمه پوښتنه کوله. یوه ورځ زمونږ د صنف هلکان یو څو دقیقې د رخصتېدو له وخت نه دمخه له صنف نه ووتل نو استادان او مدیر د لیسې په قهر شول خو اکثره شاگردان بېرته صنف ته راغلل. زما د عمه زوی خدای بښلی عبدالصبور عزیزي چې په مونږ یې د پښتو ژبې ساعت درلود صنف ته راننوت او په قهر یې وویل چې زه به له تاسې سره گورم. زه په اول قطار کې ولاړ وم، په قهر یې وویل چې گوره گوره گوره دا زما د ماما زوی دی، نو ما فکر وکړ چې گوندې تقدیروي مې ځکه زه د صنف نه وتلی نه وم، چې ښه رانږدې شو، یوه ښه کلکه څپېږه یې په مخ راکړه نو ما هم ورته څه ونه ویل ځکه بېگناه یې وهلي وم او د هغه احترام مې وکړ.

وروسته د هغه کورته ورغلم او د غرمې ډوډۍ مې هم ترې وخوړله او ورته ومې ویل چې زه دې ولې ووهلم ځکه زما خو څه گناه نه وه. ده راته وویل چې ته خو اول نمره او د صنف کفتان یې نو ولې دې دا شاگردان منعه نه کړل چې له صنف نه ونه وځي. ما ورته وویل چې له ماسره خو پولیس نه و چې دوی مې منعه کړي وای. اوس همدا حالت دی د مکتب او دولت کفتانان زما په شان خپل مادونان نه شي اداره کولی. الله تعالی دې عزیزې صیب وښيي.

د هغه او نورو استادانو په یاد

طمعه بد شی دی

د اکتوبر ۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

کله د بعضې مشرانو په طمعه، کله د ازمايل شو کسانو په طمعه، کله د گاونډيانو په طمعه، کله د بهرنيانو په طمعه او په دې ورځو کې لا د روسانو په طمعه يوو چې گواکې پخوانی شوروي اتحاد به بيا راژوندی شي، افغانستان ته به پوځونه راولېږي او افغانستان ته به نجات ورکړي. که شوروي اتحاد راژوندی هم شي د هغوی توجه د امو له سيند نه هغه خوا ده او هغه پولې به لا نورې د افغانستان د ټولو قومونو پر وړاندې داسې بندې کړي چې هېڅوک هغه خوا تگ او راتگ ونه کړای شي. په سياسي اصطلاح د منځنۍ آسيا ملکونه اوس د Protectionist يا د ځان د ساتلو په فکر کې دي چې څنگه د ترورېزم، مخدره موادو، بشري قاچاق او نورو سازمان یافته جرايمو نه ځانونه وساتي. هغوی د افغانستان په قصه کې نه دي.

نو داسې راته ښکاري چې مونږ اوبو راخيستي يوو، هر خسک او خاشاک ته لاس اچوو او فکرکوو چې څوک به راپيدا شي چې مونږ ته نجات راکړي. زما په اند، که مو دا حال وي، دا مو په حکومت کې دننه او هم له حکومت نه بهر مشران وي نو طمعه ترې مه کوئ. اوبه وړي ته يوازینی لار دا ده چې په خپل همت لامبو ووهي او ځان له غرقېدو نه وژغوري.

د پورته ليکنې په اړوند ډېرو دوستانو خپلې تبصرې ليکلې وې خو دلته د ايمل شمس تبصره رانقلوم:

مياخېل صيب! خلک نور د امريکې، روس، ايران، پاکستان، او نورو ټولو نه بې زاره شوي. خلک نور د ټول افغان سياسي مشرانو نه په تنگ شوي، ټولو ورته تاوانونه رسولي دي. ځکه ټول خبرې ښې کوي خو په عمل کې ټول غله، داږه ماران او مردار خلک دي. که پخواني افغان حکومتونه وو، که په

پاکستان کې جوړ شوي مشران چې ملک يې تباه او برباد کړو، که په ايران کې جوړ شوي تنظيمونه او بيا د کرزي د حکومت ۲۰۰۱ کال نه راپدېخوا چې هر څوک وه ټولو جیبونه يې ډک کړل، خو د ملت دوا نه شول. خلک نور ډېر مايوسه شوي دي. ولس نور په پوچو وعدو او نصيحتونو نه غولېږي. تر اوسه په افغانستان کې ټول يوازې خبرې کوي، خو په عمل کې هېچا څه ونه کړل..... بس بدبختي يې راوستله. که هغه نيشنليست، کمونست، که ملي شخص دی، که مذهبي. که خلقي، پرچمي، اخواني او نيشنليست دی، ټول ناکامه او د بل غلامان وختل..... که پښتون سياستمدار دی، که دري زبان او که نور، شيعه دي او که سني..... بس يو خدای دې په دې افغانانو ورحمېږي.

يوه دلچسپه معلومات

د اکتوبر لسمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

نن مې د CNN په ويب سايټ کې ولوستل چې انسان په عين وخت کې له درې څلورو مسايلو نه زيات فکر نه شي کولی او دا معلومات د هغه پخوانيو معلوماتو په پرتله چې انسان د شاوخوا مسايلو باندې همزمانه فکر کولې شي تفاوت لري. د انسان د ماغزو ظرفيت هم حد اواندازه لري او انسان بايد د خپلو کارونو په لومړيتوبونو باندې فکر وکړي او خپل وخت د هغو شيانو په فکر کولو تېر نه کړي چې پایلې ترې مرتبې نه دي. دوی يو مثال د امريکې د سوپر مارکېټونو يا خوراكي شيانو د لويومغازو ورکړی و چې پينځه ويشت کاله دمخه په دغه مغازو کې ۹ زره اقلام يا مواد و خو اوس دا رقم ۴۰ زرو ته رسېدلی خو د انسان د ضروري شيانو تعداد په اوسط ډول ۱۵۰ موادو ته رسېږي نو په دې توگه يو پلورنکي ته پکار دي چې د څلويښت زرو اقلامو نه يوازې ۱۵۰ قلمه مواد خوښ کړي. که يو څوک خپل وخت د ټولو موادو په

لیدو او پوهېدو مصرفوي نو دغه انسان به هسې خپل وخت ضایع کړی وي
ځکه د دغه سوپرمارکیتونو اکثریت مواد د ده په درد نه خوري.

د جنگونو انواع

د اکتوبر ۱۲مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

د جنگونو اقسام او انواع ډېر زیات دي:

1. گرم جنگ
2. سور جنگ
3. رواني یا سایکالوجیکي جنگ
4. عقلي او عصبي جنگ
5. روحاني (د پیرانو او مریدانو) جنگ
6. مذهبي (سني او شیعه) جنگ
7. ایډیالوژیکي (کمونېزم، لیبرالېزم، سیکولرېزم) جنگ
8. مذهبي ایډیالوژیکي (وهابیان، حنفي مذهب، بریلوي، دیوبندي، پنجپیر) جنگ
9. اقتصادي جنگ
10. مطبوعاتي جنگ
11. تاکتیکي جنگ
12. ستراتیژیکي جنگ
13. جغرافیوي یا سرحدی جنگ
14. داخلي جنگ
15. قومي جنگ
16. منطقوي جنگ

17. نړیوال جنگ
18. عقیدوي جنگ
19. ناعقیدوي جنگ
20. اختیاري جنگ
21. د مجبوریت جنگ
22. فلمي جنگ
23. غیر فلمي یا بې هېرو جنگ
24. مغلوبه جنگ
25. کوڅه ډب جنگ
26. د مخدره مواد د ترویج لپاره جنگ
27. د مخدره موادو مخنیوي لپاره جنگ
28. د اوبو خټولو او د خپلو ماهیانو د نیولو لپاره جنگ
29. د سازمان یافته جنایي جرایمو پرضد جنگ
30. د نړیوالو مافیایي کړیو پرضد جنگ
31. د فساد د خپریدو لپاره جنگ
32. د فساد د له منځه وړلو لپاره جنگ
33. رقابتي جنگ
34. علمي جنگ
35. د ناپوهۍ جنگ
36. د علم د خپرېدو لپاره جنگ
37. د علم او تمدن پرضد جنگ
38. تصادفي یا بې پلانه جنگ
39. پلان شوی جنگ
40. خپلمنځي (ورور له ورور سره) جنگ

- 41. د پردو لپاره جنگ
- 42. استخباراتي جنگ
- 43. کلتوري جنگ
- 44. مودکي يا نمايشي جنگ
- 45. د برېتو تاوولو لپاره جنگ
- 46. د زړو اهدافو لپاره جنگ
- 47. د نويو اهدافو لپاره جنگ
- 48. سايبير (Cyber) جنگ
- 49. کنوينشنل (Conventional) جبهې جنگ
- 50. Unconventional War يا غير جبههيي جنگ
- 51. زرگري جنگ او داسې نور

که مونږ وگورو نو افغانان په دې ټولو جگړو کې اخته دي. افغانان ښه نر قوم دی چې په دومره جبهو کې د دومره زیاتو موخو لپاره جنگېږي. افغانانو ته باید د جنگ د نوبل جایزه ورکړل شي. تر اوسه چې لا دا قوم شتون لري غټه خبره ده. که څه هم بعضې دوستانو دا ذکر کړی چې افغانان د دې جنگونو یوازې لوبغاړي دي خو ډایریکټران یې نور دي. زه دا منم ورسره خو د دې زیاتو جنگونو د ډولونو اکټران او هم ډایریکټران مونږ پخپله یوو. د جنگونو تعداد ډېر زیات دی نو ځکه ټول تحلیل گرانو نه لاره ورکه ده او اوتې بوتې وايي.

يو کس د نظير خان په نامه راته ليکلي و چې جناب تاسې پکې څه وايئ:

ما ورته په ځواب کې وليکل چې:

زما په خيال چې پاچا خان ويلي و چې يو سپي له پښې نه نيولی يې او بل سپی درته غاږي نو له کوم يو نه به اول ځان خلاصوي تر څو سالم پاتې شي. دا د افغانانو او د مشرانو په عقل پورې اړه لري چې څنگه هم ځان او هم وطن وساتي. د ځان او وطن دواړو ساتل په کار دي. که وطن نه وي نو ځان نشته او که ځان نه وي نو تش د وطن په غرونو او دشتو به څه وکړي.

د چاپلوسانو پر ضد مبارزه

د اکتوبر د مياشتې ۱۷مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

نن مې په فيسبوک کې د يو حکومتي چارواکي عکس وليد چې تقريباً زر کسانو يوازې د ده عکس لپاره د لايک او تبصرو وخت ضايع کړی و. د دغه جناب د عکس سره هېڅ کومه تبصره نه وه او دا راته هم معلومه ده چې دغه جناب په خپلو چارو کې ناکامه او بې تجربې دي. نو د ده د عکس، تبصرو او لايک سره مې يوه قصه راپه ياد شوله. وايي يو وخت د هېواد د يو مهم کس سپی مردار شوی و نو ډېر کسان ورته د عذر لپاره ورتلل خو کله چې دا مهم کس پخپله وفات شو نو هېڅوک ورته ورنغلل. په لايکونو او تبصرو راته رخه نه راځي خو هسې د دې کسانو چاپلوسي خفه کړم.

زما په اند د فيسبوک اکاونټ لرونکي راته تعليميافته، باسواده او روشنفکره کسان ښکاري. د دوی د لايک نه دا جوتهېږي چې د بې سواده طبقې په پرتله د افغانستان باسواده طبقه زياته اړچونېسته او چاپلوسه ده. همدا علت دی چې د باسواده چاپلوسانو د لاسه زموږ وطن په ناخوالو کې غرق دی او د افغانستان ولس د دې ناخوالو د لاسه په فزيکي او يا رواني لحاظ ځورېږي.

د چاپلوسانو پر ضد يوې جدي مبارزې ته اړتيا ده. چاپلوسان که د حکومت يا ارگ کې دننه او يا بهر وي بايد په گوته او په مقابل کې کلکه مبارزه وکړو. ما تقريباً اته زهه مياشتې دمخه جمهور ريئس ته ليکلي و چې د چاپلوسانو نه ځان وساته خو داسې راته ښکاري چې دی هم له چاپلوسانو سره خوښ دی.

ابراهيم خان مومند ليکلي و:

مياخيل صيب! دا حقيقت دی چې بې سواده افغانان د باسواده په پرتله ډېر پاک، صادق او هېواد ته وفاداره دي. خو له بده مرغه، همدا باسواده دي چې هېواد يې له ناخوالو سره مخ کړی دی.

اسد دانش ليکلي و:

اوس نو زه په تا گرانېرم ستا په شاو خوا کې هم چاپلوسان شته.

احرار رامزپور ليکلي و:

ميا خيل صاحب! خيلی بجا فرموديد. من مدتھا است که اين نقيصه را در اين دستگاه دو سره (حکومت دا کتر اشرف غنی و دا کتر عبدالله) ملاحظه کرده ام، فقط معيار رشد و ترقي افراد در اين حکومت چا پلو سي و تملق براي ارباب قدرت است .

هادي هادي ليکلي و:

مياخېل صاحب! بې سواده طبقه خو لکه د طالبانو راکټ هسې هم سترگې نه لري په پټو سترگو او افواه د يوې خبرې طرفداري داسې کوي لکه دی چې يې عيني شاهد وي خو اصل چاپلوسان با سواده وي. زما يو د تره زوی بې سواده دی نو يو ورځ يو مېلمه زموږ کور ته راغی نو ده ته چا وويل چی

رئيس د تعليم او تربیې دی ورشه په ښه شکل ورسره روغ پر وکه. هغه ورته په ځواب کې وويل چی مېلمه ته زما سلام کفايت کوي په دې وجهه چې زما کار د بېلچې سره دی ته لږ خوږ خوږ او چټي چټي ورته ځانده چې زوی دې معلم مقرر کي. نو ما ويل چې دی هم ريشتيا وايي که څنگه.

افتخار سادات ليکلي و:

که نه خفه کېږئ، ستاسې د تېرې ورځې پوست په کوم کې چې مو د اوباما تصميم چې عين اندازه فوځونه په افغانستان کې ساتي يوه نوع سياسي چاپلوسي ده.

په هر حال په سلهاو دوستانو د چاپلوسۍ پر ضد ليکنې کړې وې خو ما دا يو څو کامنتونه رانقل کړل ځکه يو څه کنایې ماته هم شوې وې. ما د دې دوستانو په ځواب کې دا لاندې دوه تبصرې وليکلې:

په فطري لحاظ چې د چا صفت وکړې سړی خوشحالېږي خو که څوک د چا دوست وي او يا د ټيم غړی بايد حقيقت مشرانو ته ووايي او دا وېره بايد له سړي سره نه وي که زه خپل مشر ته څه ووايم نو هغه به خفه يا په قهر شي او يا به ما له دندې لرې کړي. که په يوه اداره کې د وېرې روحیه وي نو هغه اداره همېشه ناکامه وي يعنې په اداره کې وېره ايجادول د سم مدیریت نښه نه ده.

افتخار سادات صيب! کاشکې اوباما زه پېژندلی چې زما ليکنې يې ليدلې وای خو دا هم درته وایم چې امریکايان چاپلوسي نه مني څه يې چې خوښه وي او د هغوی لپاره گټه لري هغه کوي.

د پوليسو د زونونو جوړول

د اکتوبر ۱۷مه نېټه، ۲۰۱۵م کال، کابل

پرون ما د پورته موضوع په هکله په ټویټر کې په انگلیسي ژبه تبصره لیکلې وه چې زما دوست او ملگري عبدالله خان راته لیکلي و چې که دا په منظمه توگه ولیکې نو ښه به وي ځکه په ټویټر کې د ۱۴۰ حروفو نه زیات نه شي لیکل کېدای.

د افغانستان اداري جوړښتونه د ظاهرشاه او داود خان په وختونو کې د یو شمېر زیاتو افغاني کارپوهانو له خوا د وطن د عیني او ذهني شرایطو په نظر کې نیولو سره جوړ شوي و. که دوی د حکومتدارۍ کوم ماډل د بل هېواد نه رانقل کاوه، لومړی یې هغه ماډل د خپل وطن له شرایطوسره سمه او پکې یې لازم تغیرات راوستل او بیا یې تطبیق کاوه. په تېرو څوارلس کلونو کې چې زموږ د حکومت اکثره لوړ پوړو چارواکیو د افغانستان له پخواني سیستم سره بلدتیا نه درلوده، مختلف ماډلونه یې د نورو ځایونو نه کټ مټ را انتقال کړل بې له دې چې د وطن له شرایطو سره سم پکې تغیر راولي. موږ گورو چې د دومره زیاتو امکاناتو په درلودلو سره چې د افغانستان په تاریخ کې یې ساری نه درلود، نه زموږ حکومتداري ښه شوه او نه زموږ امنیتي ارگانونه په خپلو پښو ودرېدل. د دې ستونځو یو عمده او مهم لامل همدا دی چې له هر ځای نه یې ماډلونه راوړل او د وطن له شرایطو سره یې پکې لازم تغیرات رانه وستل او هغه یې کټ مټ تطبیق کړل. اوس موږ او تاسې گورو چې یوه اداره له بلې ادارې سره هېڅ هم اهنګي نه لري او د دولت ټولې ادارې په موازي پټلیو روانې دي چې مرکزي نقطه د تقاطع نه لري چې سره په یو شتیشن کې د واحد هدف لپاره ودرېږي.

د پولسو زونونه مخکې هم جوړ شوي و خو څه نتیجه یې ورنه کړله او دا د بیروکراسۍ یو بل پاتک یا چیک پوست و چې د کارونو د ځنډ وسیله به گرځېدله. اوس زموږ د امنیت شورا دا تشکیل بیا راژوندی کړ او د دې تشکیل اړیکې د بیروکراسۍ له نورو قدمو سره زیات وخت ته اړتیا لري چې عملي بڼه غوره کړي که څه هم پایله به یې ناکامه وي خو په دې شرایطو کې چې جنګي حالت دی او وخت د حکومت په خوا نه دی نو باید د اوسني جنګ له شرایطو سره سم تشکیلات رامنځته کړي. په اداري لحاظ حکومت پخوا د اجراییه ریاستونو دفترونه په ولسوالیو او ولایتونو کې هم جوړ کړي وو چې په میلیونو ډالره پرې مصرف شول او بیا یې هغه له منځه یوړل. په دې بحث نه کوو چې دغو زونونو ته څوک معرفي شوي دي. که تشکیلات نا سم وي او هم یې اشخاص د دغو پوستونو وړتیا ونه لري نو د ریاضي د فرمولې پر اساس منفي تغیر ضرب مثبت د دوی په استدلال، حاصل یې پخپله منفي دی.

په اوسنیو شرایطو کې حکومت باید له دفاعي حالت نه راوځي او تهاجمي حالت غوره کړي. د پوستو او تشکیلاتو د زیاتولو په عوض باید تهاجمي گروپونه په هره ولسوالۍ کې جوړ کړي چې د مخالفینو پر ضد کمیونونه ونیسي او د هغوی په صفونو کې لار پیدا کړي او هغوی په دفاعي حالت کې واقع کړي. په هره ولسوالۍ کې یوازې یو مرکز په کار دی چې حکومت هغه مستحکم کړي. اوس به د هر زون مشران او کشران په زرگونو عسکر د خپل ځان او د خپلو مرکزونو د حفاظت لپاره استخداموي چې په دې توگه زموږ د امنیتي قواو زیاته برخه د اشخاصو او مرکزونو د حفاظت لپاره مصروفه ده. ښه بېلگه یې د ملي شورا د رئیس ده، د ده د کورنۍ او جایدادونو حفاظت لپاره په کابل او کندوز کې د زرو په شاوخوا کې امنیتي او محلي پولیس استخدام دي. باور وکړئ چې د پنجشنبې په ورځ کله له خپل دفتر

نه راووتم نو د وزير اکبر خان په سيمه کې د ملي اردو يو عسکر مې وليد چې دريشي يې پر غاړه وه يو ښه لوی سپی يې روان کړی و او چکر يې ورته ورکاوه. دا سپی هم شايد د کوم جنرال يا لوړپوړي چارواکي و. نو په دې توگه زما په اند د زونو جوړول ناسم کار دی او څه ښه پایله نه لري. د امنيت شورا غواړي چې د پوليسو تشکيل د اردو په شکل عيار کړي چې دا سم کار نه دی. وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

د امريکايي قواو د شتون په هکله د تحليلگرانو

تحليل

د اکتوبر د مياشتې ۱۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل
يو شمېر زيات تحليلگران او د پارلمان غړي وايي چې ولې د افغانستان حکومت له امريکا سره امنيتي تړون امضا کړی او دا بايد لغوه شي. د دوی استدلال دا دی چې امريکا بايد د دوی لپاره جنگ وکړي او هم دوی ته به حساب په پيسې ورکړي چې دوی پرې مزې چرچې وکړي. دوی بايد پر دې پوه شي چې امنيتي تړون د افغانستان ټولې ستونځې نشي حل کولای خو د امنيتي تړون نه شتون ډېرې ستونځې او بدبختۍ افغانستان ته پيدا کولی شي. دا نو د افغانانو د مشرانو او په نامه نخبه گانو پورې اړه لري چې څنگه د وطن لپاره سمه تگلاره وټاکي چې له بهرنيو مرستو نه سمه او موثره استفاده وکړي.

د امريکا د جمهور رئيس اوباما پرېکړه چې د ۲۰۱۶م کال نه وروسته به په افغانستان کې د امريکايي قواو شمېر د ۵۵۰۰ عسکرو په شاوخوا کې پرېږدي په دغه موقع او زمان کې يوه سمه پرېکړه ده چې د افغانستان د حکومت لپاره د ساه اخستلو موقع برابره کړي. زما په اند که حکومتداري ښه نشي- د

دغو قواو شتون بيا هم څه گټه نه شي رسولی. اما دا چې حکومتداري څنگه ښه شي، دا په افغانانو پورې اړه لري. همدا شان د دې قواو شتون دايمي ښه نه لري که څه هم بعضې کړۍ د کرزي صيب د خبرې تاييد کوي چې که تړون امضا شوی وای او که نه امريکايان له افغانستانه نه وځي. د پورته پوست په اړوند دوستانو ډېر کامنتونه ليکلي و او د زيات نظرونه دا و چې امريکا يا دنيا د افغانان په اړوند صادقانه نه ده نو ما ورته په ځواب کې وليکل:

۳۷ کاله مو دا وويل چې روس، عرب، امريکا، چين، پاکستان، هند، ايران او داسې نور د افغانستان په هکله صادقانه نه دي. دې خبرو څه نتيجه ورنکړه. سوال دا دی چې ايا افغانان د خپل ولس او وطن په هکله څومره صادقانه دي؟ که مونږ د خپل ولس او وطن په هکله صادقانه اوسو نو بيا نور هم له مونږ سره صادقانه برخورد کولی شي. دا ديني، سياسي، علمي، نیشنالستي، ولسي او افغاني فرموله ده.

افسوس د افغانستان د خارجه ديپلوماسۍ او د

حکومت په حال

د اکتوبر د مياشتې ۲۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، مادريد، هسپانيه
کوم پوستونه چې نن او پرون ما د نړۍ د مهمو مشرانو، د ملگرو ملتونو د عمومي سرمنشي او د هسپانيې د پادشاه په شمول پوست کړي و هدف مې دا نه و چې يوازې ځان خپلو دوستانو او وطنوالو ته وښاييم چې زه هم دومره مهم سړی يم چې په داسې کنفرانسونو کې گډون کوم. په دغه کنفرانس کې چې د مادريد د کلب په نامه يادېږي د نړۍ له دېرشو نه زياتو هېوادونو اوسني او پخواني مشرانو او همداشان د نړۍ د نورو مهمو ادارو نه لکه د

تاتو سکرتر جنرال، اروپا اتحادیه، پروفیسران او سیاسي مشران چې تعداد یې تقریباً څلور سوه کسانو ته رسېده برخه اخیستې وه. له افغانستان نه زه یوازینی کس وم چې په دغه کنفرانس کې مې برخه درلوده او زما د دعوت سبب هم زما د یو څو مقالو نتیجه وه چې په حکومتداری او امنیتي مسایلو باندې مې لیکلې وې نو د کنفرانس تنظیم کوونکي چې د لندن د کنگز کالج یعنی پوهنتون پروفیسر و له هغو مقالو نه خبر و او زه یې هم دعوت کړی وم چې د افغانستان په موجوده حالاتو او په خاصه توګه ولې ځوانان له داعش یا نورو تروریستي ډلو سره یو ځای کېږي، وغږېږم.

په هسپانیه کې د افغانستان سفارت هم شته اما د افغانستان د سفارت هېڅ کارکوونکي د دغه کنفرانس په شاوخوا کې نه ښکارېده او نه یې دا پوښتنه کړې ده چې آیا دغه کنفرانس ته له افغانستان نه هم څوک راغلي دي او که نه. دا د افغانستان ډیپلوماسۍ او زموږ د سفارتونو د فعالیت یوه وړه بېلګه ده چې د دوی له لاسه افغانستان په خروار لېټۍ کې هم مطرح نه دی. دوی د افغانستان داعیه نه د ملک نه بهرون مطرح کولی شي او نه په ملک کې دننه.

د مادرید کلب لس کاله پخوا جوړ شوی او د دې کلب عضویت اختیاري دی. په هر حال داسې یو مهم کنفرانس چې د نړۍ په ډېرو مسایلو باندې او په خاصه توګه د نړۍ په اوسنیو امنیتي مسایلو باندې چې افغانستان هم د بحران ځپلو هیوادونو په لړ کې دی چې د نړۍ په امنیت تاثیر لري، خبرې کېدلې، د افغانستان نوم به ښکته پورته یادېده خو د افغانستان د حکومت په نمایندګۍ هېڅوک نه و. دا د دې معنی لري چې د افغانستان اوسني او پخواني حکومت مشران ټول د فیل په غوږ کې ویده و او دي او نشي کولی چې د افغانستان مسایل د نړۍ په کچه مطرح کړي. کرزي صیب ته هم بهرنیو چارو وزارت او په هسپانیه کې د افغانستان سفیر په تېرو لسو کلونو

کې نه دي ویلي چې ته هم د دغه کلب غړی شه او یا بل څوک ورمعرفي کړه.

اوس تاسې قضاوت وکړئ چې ایا د افغانستان د سفارت موجودیت په هسپانیه کې ضروري دی او که نه؟ زما په اند د افغانستان حکومت هسپانیه خوشې چټي پټي خپلو ډیپلوماتانو ته او یا د دوی کورنیو ته د چکر او د ژوند زمينه مساعده کړې او بېځایه د دولت پیسې پر دوی مصرفوي. فکر نه کوم چې په هسپانیه کې دې دومره افغانان موجود وي چې د سفارت درلودلو ته اړتیا وي.

28 October 2015 ملګرو ملتونو سکرتر جنرال بان کیمون همدا شپبه مادرید کلب کنفرانس ته بیانیه ورکوي. وعده یې وکړه چې په راتلونکې جنورۍ یا فرورۍ کې به د ملګرو ملتونو هېوادونو ته یو نوی پلان وړاندې کړي چې د نړیوالو مسایلو په هکله څه پکار دي. د نړۍ زیاتره ستونځې د خرابې حکومتداری او اجتماعي نابرابریو زېږنده ده.

انتقاد هم اسانه او هم سخت کار دی

د اکتوبر ۲۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، مادرید ښار، هسپانیه که انتقاد پر دې معنی وي چې اصلاح رامنځته شي نو ښه کار دی او هم اسانه کار دی. که انتقاد د شخصي ګټې په خاطر وي چې د یو چا شخصیت د خپلې ګټې په خاطر جریحه دار کړي نو ښه کار نه دی. تر اوسه چې ما کومې لیکنې کړي دي هغه مې په خپل نامه کړي دي د فیسبوک او ټیوټر اکنټونه په مستعار نومونو نه لرم. هر څوک دا حق لري چې خپل نظر په آزاده توګه څرګند کړي او غیر د الله تعالی نه انسان باید د بل هېچا نه ویره و نه لري. ویره د انسان سره هغه وخت مل کېږي چې خیانت یې کړی وي.

د چين د جمهور رئيس د مرستيال د سفر په هکله

خوشبيني او سوالونه؟

د نومبر د مياشتې پينځمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل له افغانستان سره د چين د ډيپلوماټيکي اړيکو د شپېتمې کليزې په مناسبت د چين د جمهوري رياست مرستيال، Li Yuanchao د ۲۰۱۵م کال د نومبر په درېيمه نېټه افغانستان ته سفر وکړ او له افغانستان سره يې وعده وکړه چې د ۷۹ ميلونو ډالرو په ارزښت به لس زره اډارتمانونه جوړوي، يو زر او پينځه سوه سکالرشپونه به افغانانو ته ورکوي او هم به د کابل د دروازو لپاره سکنر ماشينونه تهيه کوي. تېر کال د اکتوبر په مياشت کې د افغانستان جمهور رئيس محمد اشرف غني چين ته درې ورځنی سفر درلود نو هغه وخت د چين حکومت وعده وکړه چې له افغانستان سره به ۳۲۷ ميلونه ډالره کمک په راتلونکي څلورو کلونو کې کوي. د دې خبرې يادونه ضروري ده چې د چين دا اوسنۍ د مرستې وعده د تېر کال د څلور کلونو کمکونو د وعدو يوه برخه ده يعنې دا نوې وعده نه ده.

¹ <http://www.pajhwok.com/ps/opinions/%D8%AF-%DA%86%DB%8C%D9%86-%D8%AF-%D8%AC%D9%85%D9%87%D9%88%D8%B1-%D8%B1%DB%8C%D9%8A%D8%B3-%D8%AF-%D9%85%D8%B1%D8%B3%D8%AA%DB%8C%D8%A7%D9%84-%D8%AF-%D8%B3%D9%81%D8%B1-%D9%BE%D9%87-%D9%87%DA%A9%D9%84%D9%87-%D8%AE%D9%88%D8%B4%D8%A8%DB%8C%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%88-%D8%B3%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%88%D9%86%D9%87%D8%9F>

زما د ليکنو لومړی هدف دا دی چې په افغانستان کې سوله رامنځته شي، حکومتداري ښه شي، په ارامه په خپل وطن کې وگرځو، يوه مړۍ ډوډۍ په ارامه وخورو، تر خپله وسه خپل ولس او وطن ته خدمت وکړو او له دوستانو سره خوشحاله ژوند تېر کړو. زه چې څه ليکم هغه زما د زده کړو، تجربې او د خپل فکر محصول دي نو په دې توگه د قلم او ادب په چوکاټ کې غواړم چې د خپلې ټولنې او حکومت نيمگړتياوې په گوته کړم. زما د ليکنو دويم هدف دا دی چې خپله تجربه او څه چې مې ياد دي هغه له نورو سره او په خاصه توگه له ځوانانو سره شريکه کړم. کېدای شي زما ليکنې تر يو حده د دوی لپاره موثرې وي. که يو کس هم زما له ليکنو نه گټه واخلي هغه زما لپاره ډېره مهمه خبره ده چې لا اقل د يو کس لپاره به مې يو څه خدمت کړی وي. که څوک زما په ليکنو او کړونو انتقاد وکړي خوشحاله کېږم ځکه په خپل نقص څوک نه پوهېږي او همدا د انسان جوړونې ښه لاره ده او د هغه کس نه به مننه هم وکړم چې ماته زما نيمگړتياوې را په گوته کړي.

دولت د کوره چاته څه نه ورکوي

د نومبر څلورمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل د دولت ټولې چوکۍ او مقامونه د ملت ملکيت دی او هر څوک حق لري چې د دولت په چارو کې برخه واخلي. که حکومت چاته کومه دنده ورسپاري نو بايد پر چا احسان ونه کړي چې گوندې تا ته مې کومه چوکۍ يا مقام درکړی دی ځکه حکومتي چارواکي او مشران له خپله کوره چاته څه نه ورکوي او هر څه د ملت له کوره دي. حکومت بايد له هغو کسانو نه مننه وکړي څوک چې له حکومت سره کار کوي. په منتخبو نظامونو کې د دولت مشران بايد له ولس نه منندوی وي چې دوی يې دغو مقامونو ته رسولي دي.

د چين د جمهور رئيس د مرستيال ډېر ښه هرکلی وشو او زياتره حکومتي او غير دولتي کړيو د چين د دې وعدو ډېره ستاينه وکړه او د دې تر څنگ په افغانستان کې داسې فکرونه راپيدا شول چې گوندې چين به په پاکستان فشار راولي چې د طالبانو له حمايت نه لاس واخلي او د افغانستان د سولې په پروسه کې به فعاله نقش ولوبوي.

په هر حال څرنگه چې د افغانستان اقتصادي او امنيتي وضعيت په اوسني حالت کې ښه نه دی نو د هر چا لږ او زيات کمک ته اړتيا لري. زه هم د چين د دې مرستې ملاتړ کوم خو غواړم چې لاندې يو څو ټکو ته اشاره وکړم هغه دا چې مونږ هم بايد په خپله گټه او تاوان د چينايانو غوندې پوه اوسو. زه لاندې څلورو مسئلو ته اشاره کوم:

1. له دې دمخه د چين دولتي کمپنۍ ChinaNational Petroleum Corporation (CNP) د افغانستان په شمال کې د ۷۰۰ ميلونو ډالرو په ارزښت د تېلو د استخراج لپاره اکتشافی قرارداد د افغانستان له حکومت سره امضا کړی دی.

2. د چين China Metallurgical Group Corporation (MCC) دولتي کمپنۍ د لوگر ولايت د عينک په سيمه کې د مسو د استخراج لپاره د درې بيلونو ډالرو په ارزښت قرار داد امضا کړی دی. د پورته دوه قراردادونو په اړوند ډېر سوالونه شته چې دا قراردادونه د افغانستان په گټه نه دي او چينايي کمپنيو د افغانستان پخوانيو چارواکو ته بډې ورکړي او دا قراردادونه يې امضا کړي دي نو دا قراردادونه بايد لغوه شي.

3. يوازې په ۲۰۱۴ م کال کې افغانستان د چين نه د ۱۰۳۸ ميلونو ډالرو په ارزښت واردات درلودل.¹

¹ <http://wits.worldbank.org/countrysnapshot/AFG/textview>

4. له دې نه برسیره چينايي کمپنيو د افغانستان د سړکونو ټيکې ختيځ او لويديځ سيمو کې په تېرو څوارلس کلونو کې نيولې وې چې په هغو قراردادونو کې هم چينايانو ډېره گټه کړې ده چې ښه بيلگې يې د کابل-جلال اباد بې کيفيته سړک دی چې مالي مرسته يې د اروپا اتحاديې له خوا شوې وه.

که مونږ يوازې پورته څلورو مسئلو ته په دقت سره وگورو نو چين هر کال له افغانستان نه د ۷۹ ميلونو ډالرو نه زياته گټه کړې ده او دا کمک د دوی په زکات کې هم نه راځي. مونږ فکر کوو چې لکه چين مونږ ته خيرات راکړی دی. دا ښه خبره ده چې د افغان حکومت بايد د ميلمنو قدر او ښه پالنه وکړي خو نه دا چې مونږ ځانونه دومره کم راولو چې مونږ هيڅ نه لرو او چينايانو د افغانستان نه هيڅ نه دي تر لاسه کړي.

په هر حال د سولې د خبرو په هکله ما په فيسبوک کې دا لاندې دوه سوالونه مطرح کړل:

1. ايا چين به له پاکستان نه تېر شي او که نه؟

2. که چين له پاکستان نه تېرېږي نو ايا چين به پاکستان پر دې قانع کړي چې د افغانستان په اړوند د خپل ستراتيژيک عمق د پاليسۍ نه تېر شي او که نه؟

د پورته دوه سوالونو په هکله دوستانو ډېرې تبصرې ليکلې وې چې د هر يوه تبصره د قدر وړ ده. د پورته دوه سوالونو په هکله زه غواړم چې په لاندې ډول وضاحت ورکړم.

د سوږ جنگ په دوران کې د چين او پاکستان تر منځ اړيکې اقتصادي او ستراتيژيکي اهميت درلود ځکه چين په سيمه کې له هندوستان سره رقابت درلود او د دواړو هېوادونو ترمنځ اړيکې ښې نه وې. پاکستان له هندوستان سره دښمني درلوده نو ځکه په سيمه کې ورته د چين ملگرتيا مهمه وه يعنې

د دواړو هېوادونو اړیکې په هغه فرموله چې د دښمن دښمن زما دوست دی ولاړې وې. دا چې نن سبا د چین اقتصاد د هندوستان په پرتله ډېر ښه شوی دی نو اوس چین هندوستان خپل سیال په سیمه کې نه بولي نو د هندوستان او چین تر منځ اړیکې یو څه ښې شوي دي او د دواړو هېوادونو ترمنځ تجارت په ۲۰۱۵م کال کې ۸۰ میلیاردو ډالرو^۱ ته رسېدلی دی. اوس د چین سیال امریکا ده. همدا شان د هندوستان اقتصاد د پاکستان په پرتله ډېر ښه دی نو اوس هندوستان هم ځان د پاکستان سیال نه بولي خو دومره غواړي چې د پاکستان له اړخه په امن کې وي او تروریستان هلته ونه لېږي. چین هم غواړي چې له پاکستان سره ښې اړیکې ولري او د پاکستان له اړخه باید چین ته د شرقي ترکستان د اسلامي حرکت یا (ETIM-Easter Turkistan Islamic Movement) له سره محفوظ وي.

د پورته دوه سوالونو په هکله چې ایا چین به له پاکستان نه تېر شي او که نه؟ د دې خبرې هېڅ سوال نشته دی چې چین دې افغانستان ته پر پاکستان ترجیح ورکړي ځکه د شرقي ترکستان اسلامي حرکت د پاکستان له خوا حمایت کېږي او پاکستان چین ته دا گړنتي ورکولی شي چې دوی هغه په کنټرول کې وساتي او د چین په خاوره کې به تخریب نه کوي. که ضرورت و نو پاکستان به د دې حرکت یو څو غړي هم چین ته په لاس ورکړي. په همدې توگه پاکستان له چین نه غواړي چې دوی باید له طالبانو سره د صلحې د پروسې حمایت په دې شرط وکړي چې د پاکستان گټې خوندي وي. نو په دې توگه چین هیڅکله په پاکستان دا فشار نشي- راوستلای او نه غواړي چې فشار راوړي چې پاکستان په زوره طالبان د خبرو میز ته کېږي او یا د طالبانو په ضد په پاکستان کې اقدام وکړي. څو ورځې

¹ <http://www.ndtv.com/india-news/india-china-trade-has-potential-worth-us-80-billion-in-2015-industry-lobby-1225157>

دمخه د پاکستان صدراعظم نواز شریف په ډېرو ښکاره الفاظو کې په واشنګټن کې وویل چې دوی دا نه شي کولی چې هم طالبان د خبرو میز ته راوړي او هم د هغوی پر ضد جنگ وکړي^۱. تېر کال په لندن کې د یو کنفرانس په ترڅ کې چې ما هم هلته گډون درلود، د افغانستان لپاره د چین خاص استازی Sun Yuxi د خبرو په ترڅ کې وویل چې دوی په پاکستان فشار نشي راوستلای چې پاکستان دې د طالبانو حمایت ونه کړي. همدا شان ده وویل چې دوی د عینکو د مسود استخراج لپاره هم کومه عجله نه لري او چین په سیمو کې د خپلو اوږدمهالو گټو لپاره حوصله لري. د افغانستان یو مشهوره سیاستوال چې درې اونۍ دمخه یې په چین کې په یوه کنفرانس کې برخه درلوده راته پروډ وویل چې چینایانو موقف د څو میاشتو دمخه پورې ډېر فرق کړی ځکه چینایان اوس وایي چې د افغانستان حکومت او امریکا باید له حقاني ډلې سره خبرې وکړي ځکه بې له حقاني ډلې له طالبانو سره خبرې اترې هیڅ معنی نه لري.

نو په دې توگه زما په اند افغانستان عاجلو مرستو ته اړتیا لري خو د چین رول په اقتصادي ساحه کې زموږ عاجلې ستونځې نشي- حل کولای. په سیاسي ساحه کې به چین هیڅکله په پاکستان فشار رانولي چې د طالبانو له حمایت نه لاس واخلي. د افغانستان حکومت باید په خپلو داخلي ستونځو او حکومتدارۍ فکر وکړي ترڅو دلته د ثبات نښې او نښانې ولیدل شي نو بیا به سیمه ییز هېوادونه او هم نړیوال افغانستان ته د اهمیت په سترگه وگوري. افغانستان ته د پاکستان په څېر سیاست ته اړتیا ده چې په هر حالت کې له هر ملک سره معامله کوي او د خپل هېواد گټو نه هېڅ نه تېرېږي. له امریکا سره یوه معامله لري، چین سره بله معامله او عربي

¹ <http://www.usip.org/publications/2015/10/23/pakistan-s-sharif-urges-renewed-peace-talks-in-afghanistan>

هېوادونو او حتی له هندوستان سره هم د افغانستان په اړوند متفاوتې اړیکې لري. پاکستان له هند سره تجارتي او هم د خبرو اړیکې لري خو د افغانستان اړیکې له هندوستان سره نه شي زغملی.

د رژیمونو د چارواکو سمبولونه

د نومبر شپږمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

که متوجه شوي یاست په تېرو څلور لسيزو کې هر رژیم او ډلو ځانته جلا جلا سمبولونه درلودل او چې څنگه به دې یو څوک ولیده نو پوهېدلې چې دی د کوم ډلې او تپلې غړی یا هوادار دی. د حزب دیموکراتیک په وخت کې غټ غټ بریتونه، اوږدې څنې او د پطلانه پراخه پنځو رواج درلوده. افغان ملتیان به دې زیاتره له خامتا کالیو او ځادرچپه په اوږو اچولو او یا خولی، ځادر، واسکت او جامې همرنګه کولو باندې پېژندل. په پېښور کې دې حزبیان لومړی په جالیو خولو، د باتا جگې خپلې او سوچه اوږدو ږیرو او یا هم د قرقل په سر کولو پېژندل. جمعیتان دې د پکولو په سرکولو او چارخانه وړوکی دستمال له غاړې نه په راتولو او سپورتي خاکی واسکت په اغوستلو پېژندل. د جبهه کسان به دې د حضرت صاحبانو په شان په قاتکیو منظم لونگیو په سر کولو او د بالاپوشونو په اغوستلو پېژندل. محاذیان به دې په لوکسو دریشیو او یا فیشن پېژندل. د حرکت انقلاب اسلامي غړي به دې په تورو وسمه شوو ږیرو او د مولوي خالص د ډلې اکثره کسان به دې د نکریزو په رنگ په سرو ږیرو پېژندل. د اتحاد اسلامي غړي به دې په خامتا لونگیو په سرکولو او طالبان به دې د سپینو گاجي لونگیو په سرکولو پېژندل. داعش په تور پتکیو او تور کالیو پېژندل کېږي، د ډیموکراسۍ دورې چارواکي په لوکسو نکتایي گانو او دریشو په اغوستلو او یا د چینو په اچولو پېژندل کېږي. تازه احوال دا دی چې په کابل کې د فیشني عصاگانو او شاه

مقصودو تېرو د تسبحو قیمتونه ډېر لوړ شوي دي. د دې دورې (محمد اشرف غني) عالي رتبه مامورین په قیمتي عصاگانو او یا د شاه مقصودو تسبحو په اړولو پېژندلی شي. که څوک د لوکسو عصاگانو او د شاه مقصودو د تسبحو تجارت ته مخه کړي نو په دې وران اقتصاد کې د یو څو ورځو لپاره ښه گټه کولی شي. دا هم د خصوصي سکتور د رشد لپاره یوه ښه زمینه ده.

ښار جوړولو وزارت د خلیل الله فیروزي د بند یوکلنه

کلز په شاندارو مراسمو ونمانځله

د نومبر ۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵ م، کابل

د نومبر په څلورمه نېټه د ښار جوړولو وزارت وزیر سادات نادري په ډېرو شاندارو مراسمو د کابل بانک د قضیې له اصلي اختلاس کوونکي سره چې باید په زندان کې وای د هوشمند ښارگوتي (Smart City Township) قرارداد امضا کړ. تیر کال په همدې میاشت کې یې د نومبر په یولسمه نېټه، محکمې د کابل بانک رئیس شیرخان فرنود او د دغه بانک

¹ <http://www.pajhwok.com/ps/opinions/%D8%AF-%DA%9A%D8%A7%D8%B1-%D8%AC%D9%88%DA%93%D9%88%D9%84%D9%88-%D9%88%D8%B2%D8%A7%D8%B1%D8%AA-%D8%AF-%D8%AE%D9%84%DB%8C%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-%D9%81%DB%8C%D8%B1%D9%88%D8%B2%D9%8A-%D8%AF-%D8%A8%D9%86%D8%AF-%DB%8C%D9%88%DA%A9%D9%84%D9%86%D9%87-%DA%A9%D8%A7%D9%84%DB%8C%D8%B2%D9%87-%D9%BE%D9%87-%D8%B4%D8%A7%D9%86%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D9%88-%D9%85%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D9%85%D9%88-%D9%88%D9%86%D9%85%D8%A7%D9%86%DA%81%D9%84%D9%87>

اجرایوي مشر خلیل فیروزي په لس لس کاله تنفیذي بند او ۲۳۷ میلیونو ډالرو پور په ورکولو محکوم^۱ او د دوی ټول منقول او غیر منقول جايدادونو د ضبط امر وکړ. د کابل بانک قضیه پخواني ولسمشر حامد کرزي حکومت ته هم د سر درد جوړ کړی و ځکه د هغه ورور هم د دغه بانک په مسئله کې ښکېل و او اوسني حکومت ته یې هم د سر درد جوړ کړی دی. مهمه لا دا وه چې د دغه قرارداد د امضا کولو په موقع د حکومتداری په برخه کې د جمهور رئیس ستر سلاکار چې د جمهور رئیس د مرستیال معادل امتیازات ورته منل شوي او هم د جمهور رئیس حقوقي مشاور ډاکتر عبدالعلی محمدی موجود وو. پر دې سربېره د ښار جوړولو وزارت د دغه ښارگوټي د قرارداد د امضاء لپاره ډېر نور دولتي او غیر دولتي چارواکي، د خصوصي سکتور متشبثین او رسنیو ته هم بلنه ورکړې وه چې د دې قرارداد د امضا مراسم سره په گډه تجلیل کړي.

د دې قرارداد پلوي حکومتي چارواکي د رسنیو له لارې دا استدلال کوي چې که خلیل فیروزی په زندان کې وي نو د حکومت پور یې نه شو ورکولی نو ښه به دا وي چې له ده سره دا قرارداد امضا شوی وای تر څو په خپله ځمکه دا ښارگوټی جوړ کړي چې په اوه کلونو کې به حکومت ته د دغه ښارگوټي له گټې نه ۱۳۷ میلیونو ډالره چې یوازې پر خلیل فیروزي پور دی ورکړي. په دې توگه به خلیل فیروزی د ورځې په خپل شرکت کې کار کوي او د شپې له خوا به په زندان کې وي. ویل کېږي چې خلیل فیروزی په تېر یوه کال کې هم چندان وخت په زندان کې نه دی تېر کړی.

د دې قرارداد په امضا کولو سره ملي او نړیوالو ادارو او هم رسنیو ډېر سخت غبرگون وښود او بالاخر جمهوررئیس د نومبر په اومه نېټه یعنی درې

<http://www.tolnews.com/en/afghanistan/17082-former-kabul-bank-chairman-ceo-jailed-for-10-years>

ورځې وروسته مجبوره شو چې دا قرارداد لغوه کړي. د جمهور رئیس دا اقدام ښه کار دی خو کافي نه دی او نورو اقداماتو ته حکومت جدي اړتیا لري تر څو د حکومت حیثیت اعاده شي ځکه دې قرارداد د حکومت حیثیت ته په ملي او بین المللي کچه ډېر سخت تاوان ورسوه.

د کابل بانک د ۹۰۰ میلیونو ډالرو د اختلاس دوسیه د موجوده حکومت د کارونو لومړی کار و چې له فساد سره د مبارزې پر ضد یې راوسپړله خو د دغې دوسې پایلې لا له ستونځو سره مخامخ دي او د دې علت دا دی چې د مافیایي کړیو لاسونه ډېر قوي دي چې حتی په رڼا ورځ یې هم له چا نه سترگې نه سوځي او خپل کار ته دوام ورکوي. مجازات همېشه د کمیت په لحاظ اهمیت نه لري خو د کیفیت په لحاظ مجازات ډېر اهمیت لري چې په ټولنه کې د راتلونکو نورو ډېرو جرمونو مخه نیسي. که د خلیل فیروزي قرارداد عملي هم شي حکومت ته به یوازې ۱۳۷ میلیونو ډالره په اوه کلونو کې ورکوي یعنې تقریباً شل میلیونو ډالره به په کال کې حکومت ته ورکوي خو د دې قرارداد کيفي اهمیت د حکومت اعتبار له صفر سره ضرب کړ چې د فساد پر ضد مبارزه د حکومت د لومړیتونو نه ده. د حامد کرزي پر حکومت باندې لوی انتقاد همدا و چې له اداري فساد سره یې چندان مبارزه نه کوله او فساد یې د حکومت په کړیو کې تحمل کاوه خو په هغه وخت کې هم داسې صریحه بد سترگي نه وه شوې چې مجرم دې په رڼا ورځ له زندان نه وایستل شي او د حکومت یو وزیر دې ورسره د درې سوه میلیونو ډالرو غیر قانوني قرارداد امضا کړي.

سوال دا دی چې دا ډرامه څنگه جوړه شوله او جمهور رئیس باید څه نور اجراءات وکړي تر څو د حکومت دې عمل ته د اوږو پوزه کېښودل شي.

د محکمې د حکم پر اساس د خلیل فیروزي ټول جايداد باید ضبط شوی وای نو په دې توگه خلیل فیروزی هیڅ جايداد نه لري او د ښارجوړونې وزیر

بايد د حکومت په ځمکه کې بل چاته د تصرف اجازه نه وای ورکړې. په حقوقي لحاظ دا معامله بيع فاسده ده او د ښارچورونې وزير بايد په دې محاکمه شي چې ولې يې فاسده معامله کړې ده. د افغانستان اساسي قانون د ټولو اتباعو ترمنځ هر نوع تبعض منع کوي نو پر دې اساس حکومت بايد يو بندي ته په يو امتياز او بل بندي ته په بل امتياز قايل نه شي.

زه چې حقوق پوه هم نه يم په دې پوهېږم چې د يو زندان نه د بندي وتل غير قانوني کار دی. جمهور رئيس اوله پوښتنه د خپل حقوقي سلاکار، ښارچورونې د وزير او هم د حکومتدارۍ په برخه کې د ستر سلاکار نه وکړي چې تاسې د چا په اجازه دا بندي له زندان نه وايسته او دلته مو ورته ولې دومره شانداره مراسم جوړ کړل. له دې نه علاوه د ځمکو د دې مافيایي کړيو جرړې وڅېړل شي چې څنگه يې د دغه ډول قرارداد امضا کولو ته زمينه مساعده کړه او امنيتي ارگانونو ولې يو بندي ته اجازه ورکړه چې له زندان نه بهرون ووهي.

ما تنها ملتی هستيم که ملا نصرالدنی تصمیم

میگیریم

۹ نومبر ۲۰۱۵م، کابل

یک کسی د فیسبوک نوشته کرده بود:

ما تنها ملتی هستيم که به دری و پشتو صحبت میکنیم.

به عربی دعا میکنیم

به انگلیسی نسخه مینویسیم

و به هندی و اردو فلم میبینیم

ملا نصرالدینی تصمیم میگیریم

این نوشته خیلی خوم امد و خواستم که این شامل کتاب جلد دویم فیسبوک خودم بسازم تا دوستان که این کتاب را میخواند باید بالای این نکات خیلی ساده ولی پر محتوا فکر کند.

بدبختي او وحشت هم انتها ته رسېدلي

د نومبر لسمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

ډېر پخوا چې د لېسې او پوهنتون په دوره کې وم له ښکار سره مې شوق درلود او چې په ژمي کې به کونړ ته تلو نو د مرغیو، زرکو، تورکو (شامتورو)، جغندانو او هیلویو ښکار به مو د کونړ د سیند په غاړه، غرونو او ورشوگانو کې کاوه. د پوهنتون په دوره کې یو کال زمونږ لیلیه د حبیبې لېسې سره مخامخ وه چې اوس هلته د محسنی مدرسه جوړه شوې ده. یوه ورځ د لیلیه په بړنډه کې ولاړ وم او د دارالامان د سړک په لور مې کتلې چې یو موټر په ډېر سرعت سره راغی او یو ماشوم یې وواهه. دغه ماشوم داسې رغړیدلو لکه چې مرغی د ونې په سر کې وولې او په رغړېدلو ځمکه ته را وغورځېږي. کله مې چې د دې ماشوم رغړېدل او په وینو کې لیت پیت کېدل ولیدل نو تاسې باور وکړي چې د هماغه ورځې نه مې ښکار پرېښود ځکه د مرغه ویشتلو راته د هغه ماشوم صحنه راپه یادوله.

زه داسې بې ضمیره انسانانو ته حیران یم چې د انسانانو په حلالولو یې څنگه زړه کېږي. مونږ او تاسې په غزني او هم په شینوارو کې ولیدل چې دې بې ضمیره وحشي انسانانو څنگه انسانان په بې رحمه توگه حلال کړل. په شینوارو کې لا په بمونو انسانان کېنول شول او بیا یې بمونو ته انفجار ورکړ او د دوی غوښې په هوا کې د پاغونډو په شان والوتلې. دا کوم زړه دی، دا کوم دین او مذهب دی؟ او دا کوم انسانیت؟ انسانان د الله تعالی مخلوق دی او د الله تعالی مخلوق خو پرېږده د حیوانانو وژل هم په ځورېدونکې ډول

روا نه دي. زما په اند د داسې كسانو له نومونو سره د اسلام مقدس نوم تړل لويه گناه او جفا ده. وحشت وحشت دی كه هر څوك يې په هر نامه، له هر چا سره په هر ځای كې كوي بايد مخه يې ونیول شي او وغندل شي. زه دې ته حيران يم چې يو څو كسه د اسلام نه ناخبره ولې په يو تعليمي مركز كې د داسې وحشيانو په حمايت تور بيرغونه اوچتوي. كه دوی د حكومت فساد خپلو حركاتو ته دليل نيسي نو فساد په فساد له منځه نه ځي لكه څنگه چې وينه په وينه نه مينځل كېږي.

د راتلونكې اوونۍ لپاره سوچ

۱۲ د نومبر كال ۲۰۱۵م، كابل

د ستونځې نه منل پخپله د ستونځو زېږول دي
 قبول نه كردن مشكل باعث مشكلات ديگر ميشود
 Denial of problem create more problem

د شطرنج لوبه په كوم حالت كې ده؟

۱۴ د نومبر كال ۲۰۱۵م، كابل

وايي چې د شطرنج لوبه پادشاهي لوبه ده او پخوانيو پادشاهانو به د خپلو وزيرانو او نږدې ملگرو او دوستانو سره كوله. په شطرنج لوبه كې څلور حالتونه دي: (۱) يو خوا لوبه وگتي (۲) مقابل لوری په كېش كېدو سره ماتې ومني (۳) پادشاه لوڅ شي يعنې وزير او نور سپاره او عسکر يې له منځه تړول لار شي او بېچاره په ميدان پاتې شي چې دا يو قسم د تسليمي حالت دی. د شطرنج په شرقي لوبه كې د پادشاه لوڅ كېدل د مات حالت دی اما په غربي لوبه كې د پادشاه لوڅ كېدل د مات حالت نه دی خو په مات حسابېږي. گټونکی لوری

كوشش كوي چې د مقابل لوري پادشاه لوڅ نه شي او ماتې وركړي خو ضعيفه خوا كوشش كوي چې لوڅ شي اما مات نه شي. (۴) څلورم حالت كې پادشاه نه مات وي او نه لوڅ خو زيچ شوي وي يعنې په دې معنی چې هيڅ يو طرف ته حرکت كولی نه شي. دا هم سخت او ضعيفه حالت دی.
 سوال دا دی چې زمونږ ملك په كوم حالت كې دی؟ معلومات زما او تبصرې ستاسې.
 د پورته ليكنې په هكله ډېرو دوستانو ډېرې زياتې تبصرې ليكلې وې خو زه دلته يو څو تبصرې رانقلوم:

انجينر متصل كومكي صيب ليكلي و:

جناب مياخيل صاحب! په حقيقي سطرنج كې دغه ذكر شوي حالتونه حتمي وي خو زما په فكر دا اوسنی داسې لوبه ده چې ۱- لوبه كوونكي د خپلو دانو د حرکت صلاحيت نه لري. ۲- داني د خپل ذاتي صفاتو له مخې حرکت نه كوي بلكې فيل د اُس مندې وهي او روخ د وزير او داسې نور پياده گان خو بالكل پخپل سر دي. ۳- هره لوبه بايد په يو معين وخت كې تر سره شي خو د دې لوبې دومره وخت ونیو چې خلك يې د ليدو نوره حوصله نه لري خلك ډېر خسته شوي دي يو تعداد خو يې بيخې ليدل نه غواړي. ۴- كه دغه خپرو كه نظر وكړو نو رواني لوبې ته د سطرنج لوبه نشو ويلاى زه خو چې ورته گورم كومه بله لوبه روانه ده خدای دې زمونږ عاقبت ته خير كړي.

نظير احمد مومند صيب ليكلي و:

فكر كوم چې ولسمشر صاحب دور فيل شوی دی.

شکر الله میاخیل لیکلي و:

کاکاجانه! زموږ د دولتي شطرنج تخته زموږ خو لوبه د جان کیري او پوتین ده چې په عین وخت کې غربي او شرقي شطرنج مخ ته ځي تر څو چې لوبغاړو بس نه وي ویلی لوبه به روانه وي که پاچا لوڅ شي او که زیچ شي لوبې ته ادامه ورکوي تر څو دا آسونه او پیاده مکمل ختم نشي.

طارق ارسلايي صیب لیکلي و:

میاخیل صیب! شطرنج خو شاهانه لوبه ده او مهارت ته ضرورت لري خو زموږ په افغانستان کې دا اوس د شطرنج پر تخته باندې د "چکر" یا "دوازده بزه" لوبه روانه ده چې نه قاعده یې معلومه ده او نه اصول یې او نه هم دومره مهارت ته ضرورت لري.

بشیر ساپی صیب لیکلي و:

تر څو چې بهرنی ستراتېژي ونلرو، عامه افکار باید په یوه قالب کې واچول شي، فکر سازي باید ځیرک اژانسونه وکړي، قبله مو یوه شي بیا هر څه سمېږي، خو تشه لاسه ته مې دښمن یې.

د افلاطون نظر د شاعرانو په هکله

د نومبر ۲۳مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

یو ملگري مې راته د شاعرانو په هکله د افلاطون نظر رالېږلی چې له تاسې سره یې شریکوم. قضاوت ستاسې او د افلاطون نظرونو ته پرېږدم: شاعري او مصوري د افلاطون له نظره د شیانو او د فطرت نقل کول دي. دی وایي د نړۍ هر شی اصل نه دی بلکې د یو اصل نامکمل نقل دی. هر هغه شخص چې د دغه شي نقل جوړوي یا یې انځور جوړوي هغه په حقیقت

کې د نقل نقل کوي. له دې امله دغه پنځونه د درېيمې درجې نقل دی او له حقیقت څخه ډېر لرې دی. له دې امله نوموړي دغه نقل له حقیقت څخه لرې گڼلی او ویلي یې دي چې باید رد شي. نوموړی پر دې اند دی چې نقل د عقل او فکر لپاره کومه قابل د فخر کارنامه نه ده او نه د علم په لاسته راوړنو کې مرسته کوي بلکې د علم نقض دی.

د نوموړي بل اعتراض په شاعرانو دا و چې نقل یو حقیر او ذلیل او سپک کار دی له دې امله په دغه کار کې د بوختېدلو صفت هم یو سپک کار دی. له دې امله لدغه نقل څخه خط پورته کوونکی د خط پورته کولو پر مهال د خپل ذهن سپک صفت به په کار اچوي. له دې امله ذهن جوړول او د فن خوښول دواړه مردود کارونه دي.

د افلاطون درېيم اعتراض دا و چې شاعري جذبات بیداروي او جذبات د عقل او فکر لپاره زیانمن دي. جذبات راپورته کوونکی شی ځکه مردود دی چې دغه کار د ذهن یو ډېر پیاوړی صفت چې استدلال او عقل دی هغه ته زیان اړوي. انسان باید عقل او فکر په کار واچوي او خپل جذبات کنټرول کړي، نو ځکه د افلاطون د فلسفې په مثالي جمهوریه کې د شاعر لپاره ځای نشته. افلاطون وایي چې زما په مدینه فاضله کې د دغه ډول بدکاریو د سرته رسولو لپاره ځای نشته دی.

د مایوسی نښه

د نومبر ۲۴مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

په افغانستان کې حرکتونو او نوښتونو همېشه لږ پرمختګ درلود او ډېر زیات په شاتګ. د دې لامل دا دی چې د حرکتونو یا نوښتونو په جوړولو کې زموږ جذبات په واقعیتونو او فکر باندې غلبه درلوده او لري یې نو ځکه د تېرو دورو د راتګ په ارمان یوو او یا خوش بینه ورته یوو. د مایوسی نښه همدا ده چې په راتلونکې باور نه لرو.

د افغانستان او پاکستان ترمنځ ډیپلوماسي

افغانستان اېشن B تعقيب او په اېشن A بايد فوکس وکړي

د نومبر ۲۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

د حکومتونو ترمنځ که اړیکې هر څومره خرابې وي، خو بیا هم د ډیپلوماسۍ یا د دوه هېوادونو ترمنځ خبرو اترو او پیغامونو د لېږلو او تبادلې لپاره چینلونه په رسمي او غیر رسمي توګه پرانیستي ساتل کېږي. په دې وروستیو کې چې د افغانستان او پاکستان ترمنځ د رسمي ډیپلوماتیکو چینلونو ترمنځ خبرې اترې له رکود سره مخامخ شوې نو؛ د پاکستان حکومت د خیبر پښتونخوا او بلوچستان د مشرانو یوه ډله چې د پښتونخوا ملي پارټۍ مشر محمود خان اڅکزي، د قومي وطن پارټۍ مشر افتاب احمد خان شېرپاو، د عوامي نیشنل پارټۍ مشر-اسفندیار ولي، سناتور افراسیاب خټک، سناتور عثمان کاکړ، پخوانی ډیپلومات ایاز وزیر، د خیبر پښتونخوا پخوانی والي شوکت الله خان او د خیبر پښتونخوا د نامتو پخواني مشر افضل خان لالا زوی سلیم خان شامل دي، افغانستان یې ته درې ورځنۍ سفر وکړ. که څه هم په ښکاره افغانستان ته د دې ډلې راتګ د افضل خان لالا په مړینه

د افغانستان د خلکو او حکومت له خوا د غم شریکۍ په اړوند راتګ و خو ویل کېږي چې دوی د افغانستان حکومت ته د پاکستان د حکومت له خوا پیغام هم راوړی او د دواړو هېوادونو د حکومتونو ترمنځ د ډیپلوماسۍ پیغامونه هم تبادله شول. د دې ډلې په ترکیب کې د پاکستان د سیاسي مشرانو ترڅنګ د پاکستان د حکومت پخواني لوړپوړي چارواکي هم شامل دي.

د دې هیئت مشرانو له جمهور رئیس محمد اشرف غني، له اجرائیه رئیس ډاکټر عبدالله عبدالله، پخواني جمهور رئیس حامد کرزي او یو شمېر نورو دولتي، قومي او سیاسي مشرانو سره وکتل او د افغانستان د حکومت له خوا د دوی ډېر ښه هرکلی او مېلمه پالنه وشوه. په دې درېو ورځو کې دوی ته بې شمېره میلمستیاوې، غونډې او مشاعرې جوړې شوي.

د معلوماتو له مخې، د پاکستان د حکومت په پیغام کې درې ټکو ته اشاره شوې چې د پاکستان حکومت غواړي چې له افغانستان سره خبرې اترې او د صلحې پروسه بیا له سره پیل او پوره همکاري وکړي، همدا شان یې له افغانستان نه غوښتي چې په پاریس کې د فرانسې د جمهور رئیس په منځګړتیا د پاکستان د صدراعظم نواز شریف سره وګوري او هم افغانستان باید په راتلونکې میاشت کې په اسلام اباد کې د اسیا د زړه هېوادونو د بهرنیو چارو د وزیرانو په غونډه کې برخه واخلي. تېر ماښام د مشاعرې په ناسته کې محمود خان اڅکزي وویل دا چې د افغانستان او پاکستان ترمنځ اعتماد نشته نو د خبرو اترو لپاره بین المللي ضمانت ته اړتیا ده. ده یادونه وکړه چې امریکا، چین او د ملګرو ملتونو اداره کولی شي چې د دې خبرو اترو ضمانت وکړي.

د ډیپلوماسۍ له نظره دا ډول تماسونه او د پیغامونو تبادله ښه کار دی خو د افغانستان حکومت باید نه ډېر خوش بینه او نه ډېر بد بینه اوسي. د

پالیسیو د تعین لپاره دا اړینه ده چې حکومتونه دوه درې اېشنونه ولري. زما په اند، د خبرو اترو حالت باید دوام وکړي او دا باید دویم اېشن وي خو لومړی اېشن د افغانستان حکومت لپاره دا دی چې څنگه حکومتداري ښه کړي، د ژمي د فرصت نه په گټه خپل د پسرلي او اوږي جنگونو ته خپل امنیتي تدابیر ونیسي او یوازې د خبرو اترو په طمعه کینني.

که موږ د تېرې اوونۍ حادثاتو ته وگورو نو د حکومت مخالفین غواړي چې د ژمي په موسم کې په کابل او د هېواد په نورو سیمو کې خپلو چیریکي حملو ته دوام ورکړي ترڅو د جنگ میدان په ژمي کې هم تود وساتي. همدا شان د حکومت مخالفین او د دوی حامیان دا هم غواړي چې د خبرو اترو له لارې دوی باید په ملي او بین المللي رسنیو کې مطرح او د افغانستان حکومت مصروفه وساتي. که د سولې خبرې اترې د صداقت پر بنیاد هم وي، ډېر وخت ته اړتیا ده ترڅو دواړه خواوې توافق ته ورسېږي او بیا هغه پرېکړې او توافقات عملي جنبه ونیسي. نو پر دې اساس د افغانستان حکومت ته دا اړینه او بنیادي ده چې څنگه د راتلونکي پسرلي او اوږي موسمونو ته د جنگ تدابیر په سمه توگه ونیسي. ترڅو د حکومت مخالفین ونه کړای شي چې د پسرلي او اوږي په موسمونو کې برلاسي شي.

<http://goo.gl/xhBY0j> (د پښواک خبري اژانس)

د اسيا د زړه کنفرانس په اسلام اباد کې

د ډسمبر اتمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، دوبي.

د ډسمبر د میاشتې په اتمه نېټه په اسلام اباد کې له افغانستان سره د همکاری په اړه د آسیا د زړه Heart of Asia Conference پینځم نړۍ کنفرانس د دوه ورځو لپاره دایر شو چې د افغانستان جمهور رئیس محمد اشرف غني پکې هم برخه واخیستله. دا ښه خبره ده چې په غونډو، کنفرانسونو او مطبوعاتو کې افغانسان په منطقي او بین المللي سطحه مطرح وي خو سوال دا دی چې ایا داسې کنفرانسونه مونږ ته صلحه راوستلی شي او که نه؟

د دنیا د اکثره پوهنتونونو د سیاسي او انټروپولوژۍ ډیپارټمنټونو کې افغانستان کله له منځني ختیځ سره، کله یې د جنوبي آسیا له هېوادونو سره او کله یې هم د مرکزي آسیا له هېوادونو سره تړي. که مونږ دغو درېو سیمو ته لږ نظر وکړو نو اکثره د دغو سیمو ملکونه په خپلو منځو کې ډیر زیات جنجالونه لري. پاکستان له هند سره، ایران د منځني ختیځ عربي هېوادونو سره او هم له امریکا سره او مرکزي اسيا هېوادونه له یو بل سره ډېرې ستونځې لري نو دا به د افغانستان غونډې هېواد ته ستونځمنه وي چې دا ټول هېوادونه پر دې قانع کړي چې له افغانستان سره هم زمان ټول سالمه مرسته وکړي، د افغانستان په مسایلو کې سره یوه ستراتیژي ولري او ځینې لا په دې قانع کړي چې د افغانستان په چارو کې مداخله ونه کړي.

زما په اند د افغانستان لپاره به دا مهمه وي چې له هر هېواد سره دوه اړخیز مناسبات وساتي او د همکاری لارې چارې دې ولټوي او د سیاسي علومو په اصطلاح باید مشترکې دوه اړخیزې گټې یا common mutual interest پیدا کړي. په بین المللي غونډو کې دې افغانستان برخه اخلي خو

دا امید دې خلکو ته نه ورکوي چې د دې کنفرانسونو په پایله کې به هر څه سم شي.

ايا استخباراتي جگړه مونږ گټلی شو؟

د ډسمبر لسمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

نن د ملي امنيت مشر رحمت الله نبيل له جمهور رئيس محمد اشرف غني سره د اختلاف په وجهه استعفا ورکړه نو ما دا لاندې ليکنه په فيسبوک کې وکړه:

کله چې د کورنيو چارو په وزارت کې وم نو زما په دفتر کې د افغانستان نقشه په دېوال نصب شوې وه او ورباندې سپينه پرده چې ډېره خيږنه وه ځورنده وه نو ما خپلو همکارانو ته وويل چې دا پرده ډېره خيږنه ده او ويې وينځئ. کله چې يې پرده له نقشه نه لرې کړه نو نقشه د افغانستان بڼايسته ښکاره کېدله نو ورته ومې ويل چې دا پرده مه ځورندوئ ځکه نقشه پخپله بڼايسته ښکاري.

د کورنيو چار وزارت د مطبوعاتو مشر راغی او راته يې وويل چې صيب! دا نقشه محرم ده نو بايد پرده پرې څرېدلې وي. ما ورته وويل چې د دې نقشې محرميت په څه کې دی؟ ځکه دا نقشه خو له هېواد نه بهر په بل ملک کې چاپ شوې ده، نړۍ ټول استخبارات په افغانستان کې فعاليت لري او د گوگل ارت Google Earth په وسيله هر ځای کتلی شي او دې نه خبر نه يې چې اوسنۍ ټيکنالوژي دومره مخکې ده چې زمونږ د بېچاره گانو هرڅه ترې ښکاري حتی زمونږ د غرونو لاندې زېرمې هم نورو ته له مونږ نه ښه معلومې دي. اوس ته راته ووايه چې زمونږ څه له نورو هېوادونو نه پټ دي.

زما په اند افغانستان د افغانانو نه پټ او محرم دی ځکه چې مونږ د خپل ملک په حالاتو خبر نه يوو. استخباراتي لوبې همداسې دي چې خپله خبره

درته ستا په خوله درکوي او بيا مونږ په هغو خبرو شخوند وهو او داسې فکر کوو چې گوندې مونږ خپلې خبرې پخپله کوو. د استخباراتو يوه مسئله دا ده چې د افغانستان متعهد او زړه سواندي خلک څنگه بدنامه کړي، په ولس او هم حکومت کې داسې بې اعتمادې په يو بل پيدا کړي چې سړی حتی په خپل ځان هم مشکوک شي او د همکارۍ، اعتماد او تفاهم فضاء له منځه يوسي تر څو د استخباراتي شبکو لپاره د فعاليت زمينه همېشه مساعده وي. زما سوال دا دی چې ايا هغه کسان چې مونږ يې له نومونو سره اشنا يوو، په دوی کې داسې کس پيدا کولی شئ چې په دې نظام کې پرې په تېرو پينځلس کلونو کې د جاسوس ټاټپې نه وې لگېدلې.

همدا علت دی چې د حکومت په دننه او هم له حکومت نه بهر داسې محور نه شي جوړېدای چې افغانان پرې راټول شي او يا په حکومت کې دننه يو قوي ټيم رامنځته شي. زما په اند مونږ استخباراتي جگړه نه شو گټلی خو که مونږ خپله تگلاره سمه ونيوله او ولس مو په خپل اعتماد کې واخيست نو بيا د استخباراتي لوبو مخه نيولی شو. د استخباراتي لوبو مخه يوازې ولس نيولی شي نه زمونږ موجوده استخباراتي او امنيتي ادارې.

دومره بار يوسه چې څومره ځای ته رسول شي

د ډسمبر يولسمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

نن په يو خيرات کې راسره نږدې يو سپين ږيری ناست و. د غورې ملگري يې ورته وويل چې تا خو ډېر کم خوراک وکړ نو سپين ږيري ورته وويل چې سړي بايد دومره بار يوسي چې څومره ځای ته رسولی شي نه دومره زيات وخوري چې بيا يې ځای ته رسولی نه شي. دا فرموله د ژوند په ټولو کارونو کې د تطبيق وړ ده.

څنگه ولس او حکومت يوه سندره زمزمه کړي؟

د ډسمبر يولسمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

په ټولو نظامونو کې دا د ولس حقه حقوق دي چې له مشرانو نه پوښتنه وکړي، خپل حقوق وغواړي، د حکومتي چارواکو ښه کارونه وستايي او خراب کارونه وغندي. اما ديکتاتوري (Dictatorship) او يا اتاريتارين (Authoritarian) رژيمونه ولس ته دا حق نه ورکوي چې خپل حقوق وغواړي. په ولسواکه نظامونو کې حکومتي چارواکي د قانون پر اساس مجبوره او مکلفه دي چې ولس ته حساب ورکړي. په ولسواکۍ نظامونو کې مدني حرکتونه همېشه موثره وي ځکه حکومتونه د ولس غوښتنو او يا د ولس عامه افکارو ته د درنښت په سترگه گوري او حکومتونه کوشش کوي چې خپلې پالیسۍ او پروگرامونه د ولس د تقاضا او غوښتنو په چوکاټ کې عيار کړي. په داسې ټولنو کې له فساد سره مبارزه هم نتيجه ورکوي ځکه د هغو کسانو په گوته کول چې په فساد کې اخته وي د ولس نه شرمېږي او يا هم د قانون له وېرې ځانونه اصلاح کوي يعنې د Name (په بدو د نوم يادونه) او Shame (د خجالت ايستلو) مبارزه کار کوي. په هغو ټولنو کې چې فاسد چارواکي نه په شرم پوهېږي او نه د قانون نه وېره لري ځکه څوک تر پوښتنه نه شي کولی مدني مبارزه چندان نتيجه نه ورکوي.

په دې ورځو کې په عامه تصويري او صوتي رسنيو، محافلو او هم د فيسبوک په صفحو کې ليکنې او تبصرو د ولس ذهنيت ډېر زيات مغشوش کړي او له خلکو نه يې لار ورکه کړې ده. قضاوتونه اکثریت افراطي او سليقوي شکل لري. که يو څه مسایل د واقعيتونو پر اساس د افغانانو له خوا مطرح کېږي خو افراطي او سليقوي احساسات په ليکنو، خبرو او تبصرو کې دومره زيات وي يا په اصطلاح مالگه، مرچ او مساله يې دومره زياته کړې وي چې اصلي مطلب او مفهوم د خبرو او انتقادونو پکې ورک وي.

سوال دا دی چې کوم ډول مبارزه بهتره ده؟ چې دولت يا حکومت خپلو ستونځو او نيمگړتياوو ته متوجه شي او هم ولس خپل حقوق تر لاسه کړي. يا په اصطلاح نه سپڅ وسوځي او نه کباب.

مدني حرکتونه، عدم تشدد يا مصلحت امېزه مبارزه همېشه بهتره لاره ده ځکه دا ډول حرکتونه د جنگ او تشدد د زياتوالي مخه نيسي. مگر په افغانستان کې مهمه ستونځه په موجوده شرايطو کې دا ده چې حکومت د مدني حرکتونو د زيات فشار طاقت او توان نه لري ځکه هېواد د مسلحو مخالفينو له خوا له شديد تهديد سره مخامخ دی. که زيات فشار په حکومت راشي نو حکومت د چپه کېدو خوا ته ځي او د حکومت په چپه کېدو کې بيا د افغانستان د اکثریت ولس خیر نشته دی. يوازینی معقوله لار د همدې حکومت اصلاح کول دي. نورې ټولې لارې د لا زياتو ستونځو لامل گرځي.

زما په اند ولس بايد پر حکومت باندې خپل معقول فشار ته دوام ورکړي او هم حکومت بايد د ولس غوښتنو ته معقوله لار پيدا کړي چې عامه ذهنيت مثبت خواته بدلون وکړي. حکومت بايد د ستونځو د نه منلو د موډ (Denial Mood) يا طرز تفکر د چوکاټ نه راووځي او په تدريجي شکل د ولس عامه غوښتنو ته د حل لار پيدا کړي.

يو ملي ډيالوگ ته اړتيا ده ځکه اوس د دولت او حکومت چارواکي د يو بل په قانع کولو سره اخته دی او ولس ترې هېر دی. جمهور رئيس او اجرائيه رئيس بايد سره کېني او صادقانه بحث د هېواد په امنيتي او سياسي حالاتو سره وکړي او بيا دواړه يو مشترک ټيم رامنځته کړي تر څو دواړه مشران او هم د دوی واحد ټيم د انگليسي ژبې په اصطلاح يوه سندره خلکو ته زمزمه کړي. نو ولس به بيا هم بېلې بېلې سندرې نه زمزمه کوي او د حکومت له

راگ سره به سم سر خوځوي. که دوی دا کار ونه کړي نو راتلونکی راته تـت
ښکاري. <http://goo.gl/zA0Sb5>

انفرادي تصاميم همپشه اجتماعي اغېز لري

د ډسمبر دولسمه نېټه، کال ۲۰۱۵م کابل

بعضې کسان وايي چې زما په انفرادي تصاميمو کې د نورو څه کار دی خو خبره داسې نه ده. هر تصميم که انفرادي هم وي مثبت او يا منفي اغېز په کورنۍ او ټولنه باندې لري. په دې توگه هېڅ تصميم انفرادي نه دی او هر څوک بايد د خپلو تصاميمو او پرېکړو په نيولو کې ډېر فکر وکړي. په خاصه توگه هغه کسان چې د دولت په لوړو پوستونو کې کار کوي او يا په ټولنه او کورنۍ کې مشران دي. لوستي مې نه دي خو اورېدلي مې دي چې يوه ورځ امام اعظم صيب په کوڅه کې روان و او خټې وې نو دوه ملايکې د ماشومانو په شکل هلته ظاهري شوي نو امام اعظم ورته وويل چې ماشومانو احتياط کوئ چې پښه مو خطا نشي- چې په خټو کې به راوغورځېږي. ماشومانو ورته وويل چې که مونږ خطا شولو څه فرق نه کوي جامې به مو چټلې شي خو که ستا پښه وښوېدلې نو ټول پيروان به درسره وښوېږي.

کاشکې چې په دې بعضې مسايلو نه پوهېدای؟؟؟؟ نو به نه خورېدای؟؟؟؟

د شېخ چلي پروژه

د ډسمبر ۱۶مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

شېخ چلي په خوب کې تجارت پيل کړی و چې يوه چرگه به واخلم، هغه به هگۍ اچوي، هگۍ به جمع کړم بيا به چرگه په هگو کېنوم او شل بچي به راروي، بيا به هغه چرگوري غټ کړم او چرگې به شي. بيا به هغه چرگې هگۍ اچوي او هغه چرگې به بيا په هگيو کېنوم او هره چرگه به شل نور بچي راوروي. کله چې دا ټول د چرگو بچي غټ شول نو دا ټولې چرگې به بازار ته يوسم او هغه به خرڅې کړم او پر هغو پيسو به يو وړوکی دوکان جوړ کړم او بيا همداسې نورې پروژې پر مخ بيا يم او د دنيا لوی پيسه دار به شم.

په دې وخت کې په شېخ چلي چا غږ کړی و چې شېخه د سهار لمونځ قضاء کېږي پاڅېږه! شېخ چې له خوبه راپاڅېدلی و نو نه چرگه وه او نه يې تجارت و. هغه نفر ته يې ويلي و چې خدای دې غرق کړه زما ټول تجارت دې پر سيند لاهو کړ.

د ډسمبر ۱۶مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

نه مې غوښتل چې د فېسبوک د آوازو په هکله چې گوندې ننگرهار ولايت ته د والي په توگه زما د ټاکل کېدو خبرې په ارگ کې رواني دي څه وليکم. اما دا چې د ننگرهار د ملگرو او نورو دوستانو حسن نيت مې وليده نو مجبوره شوم چې د ټولو دوستانو د حسن نيت نه يو ځل بيا مننه وکړم او هم غواړم چې لږ غوندې وضاحت ورکړم:

تر اوسه هېڅ يوه دولتي چارواکي چې په ارگ کې د تصميم نيولو صلاحيت لري له ما سره په دې اړه تماس نه دی نيولي. داسې آوازي د کندوزي صيب د تقرر نه مخکې هم وې خو بيا رښتيا نه شولې. په دلايلو يې بحث نه کوم چې دا کار ولې ونه شو.

که مونږ د دوستانو حسن نيت ته وگورو نو د افغانستان ټول ولس او د ننگرهار با علمه او با فرهنگه ولس په خاصه توگه د ښې حکومتدارۍ او امنيت راوستلو تړی او په هيله دی. د ننگرهار ولس له هر هغه چا نه مننه او ملاتړ کوي چې دوی ته په صداقت کار وکړي. د ننگرهار ولس د ښو او بدو تمیز په ډېره ښه توگه کولی شي او دوی له نظام نه د ملاتړ چمتوالی لري.

ما پرون هم يوه ليکنه په فيسبوک کې کړې وه چې دا شرط نه دی چې يوازې د چوکۍ او مقام درلودلو په صورت کې څوک خدمت کولی شي بلکې له چوکۍ نه په غېر هم مونږ هر يو د خپل وس او توان په اندازه خدمت کولی شو او د خپل ولس او هم د خپل خدای پر وړاندې مسووليت لرو چې څه مو له وسې وي هماغومره خدمت وکړو.

زه ډېره ښه او ارامه دنده لرم او مادي امتيازات يې د ننگرهار د ولايت له مقام نه ډېر زيات دي او تر يوه حده د خپل کار او وظيفې نه راضي هم يم. اما دا چې د دوستانو حسن نيت ته گورم نو که چا له ما سره د ننگرهار د ولايت په هکله اړيکه ونیوله نو نه به ونه وایم خو درې شرطه لرم. يو شرط ولس ته دی او دوه شرطونه د دولت له مشرتابه نه لرم.

د ولس همکاري او ملاتړ ضروري دی ځکه حکومتداري بې د ولس له ملاتړه نه کېږي او دا چې په خپل ځان دا باور لرم چې په فساد کې نه له چا سره شريک يم او نه په ننگرهار کې او هم په افغانستان کې دننه او بهر له هېچا سره څه معامله نه لرم او د چا سره په پټو او ښکاره معاملو کې شريک

نه يم او نه د دې ارزو لرم چې له چا سره په فساد کې شريک شم نو د ولس له ملاتړ نه وېره نه لرم ځکه د ننگرهار اکثريت ولس لکه څنگه چې مې مخکې وويلې د ښه او بدو ډېر ښه تمیز کولی شي او خامخا به ملاتړ کوي.

له دولت نه زما شرط ډېر واضحه دی. که څه هم صلاحيت اخيستل کېږي خو د افغانستان په اداري چوکاټ کې د والي صلاحيتونه د تغير او تبديل محدوده دي نو جمهور رئيس بايد دا صلاحيتونه يوازې د ننگرهار والي نه بلکې ټولو واليانو ته وسپاري. دويم د امنيتي ارگانو هم اهنګ کول، د هغوی نه پوښتنه او امنيتي مسایلو په هکله له والي سره همغږي مهمه مسئله ده او والي بايد له امنيتي ارگانونو نه د پوښتنې او د دوی د تغير او تبديل صلاحيت ولري. د دې صلاحيتونو نه زما موخه د سيستم اصلاح ده نه دا چې دا صلاحيتونه په خپله شخصي گټه استعمال کړم او يا خپل ورور او خور خوری راوړم.

په پورته صورت کې د ولايت کول اسانه کار دی او څه ستونزې به نه وي خو دا اوس د دولت په مشرتابه پورې اړه لري چې څه تصميم نيسي. د پورته شرطونو يادونه مې د فيسبوک له لارې ځکه وکړه چې دولت داري او يا ښه حکومتداري يوه پروسه ده او د تصميم گيرۍ پروسه کې بايد ولس هم شريک وي او هم ولس ته معلومات وي چې تصاميم څنگه نيول کېږي.

د مزار شريف په ښار کې د روضه مبارک زيارت:

زما د ژوند د سياست د لومړنيو زده کړو ځای

۱۸ ډسمبر ۲۰۱۵م کال، مزار شريف

په ۱۳۴۹ کال کې زه د مزار شريف د قاضي حميدالدين په ابتداييه ښوونځي کې د شپږم ټولگي زده کوونکی وم او هغه وخت زما خدای بښلي پلار سيد محمود حسرت د بلخ په ولايت کې د احصائې مدير و. په دغه

کال يعنې د ۱۹۷۰ م کال د اپرېل په ۲۲مه نېټه بارق شفيعي د پرچم په اخبار کې د لينن په هکله يو شعر چاپ کړی و. بارق شفيعي د پرچم د گوند د رهبرۍ شورا غړی و. ده په خپل شعر کې په لينن درود ويلی و نو علماوو د کابل د حکومت پر ضد او هم د پرچم حزب پر ضد د پل خشتي په جومات کې او هم د هېواد په نورو سيمو کې مظاهري پيل کړې وې او حکومت نه يې غوښتل چې د پرچم اخبار مصادره شي او دوی ته سزا ورکړل شي. دغه مظاهرو له يوې مياشت نه زيات وخت دوام وکړ چې بالاخره حکومت د پل خشتي په جومات کې ډېر گن شمېر مظاهره چيان ونيول او خپلو ولايتونو ته يې ولېږل. په دغه وخت کې د مزارشريف د روضه مبارکې په زيارت کې هم مظاهري روانې وې. د مازديگر او ماښام لمونځونو لپاره اکثره وخت له پلار سره يو ځای د روضې مبارکې جومات ته تللو. علماو به تحليلي بحثونه د مختلفو اډيالوژيگانو په هکله کول او چې د ماښام لمانځه نه وروسته به کورته راغلو نو پلار مې راته يوه وړه چين اخیستلې وه، هغه به مې واغوستله او د کوټې په منځ کې يو وړوکی مېز و نو پلار به مې راته وويلې چې د دغه ميز سر ته وخېژه او څه چې دې په ياد دي او نن دې اورېدلي دي هغه خپلې مورجانې ته تکرار کړه. ما به هم مات گوټ چې څه په ياد و هغه خبرې تکرار کړې. نو په دې اساس ما د خطابې او د سياست لومړي درسونه دلته په وړکتوب کې زده کړي دي. همېشه چې روضې مبارکې زيارت ته ځم نو زما هغه خاطرې راپه يادېږي.

دې ملت سره به څوک مقابله وکړای شي؟

دوه مهمې قصې

د ډسمبر ۲۶مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ويرجينيا، امريکا تېره شپه له دوستانو سره ډېر ښه بندار و. دوه دوستانو دوه مهمې قصې وکړې خو ځايونه يې نه يادوم.

اوله قصه: پخوا چې موټرې ډېرې کمې وې په يو کلي کې دوه زاړه بسونه وو نو يو وخت دواړه بسونه سره په لاره يو ځای برابر شوي وو نو غوښتل يې چې له يو بل نه يې مخکې کړي. څرنگه چې پخوا به سرکونه خراب وو نو بالاخره دواړه بسونه داسې يو ځای ته رسېدلي وو چې له يو بل نه مخکې کېدای نه شول نو ډرپورانو يو بل ته ويلي وو که په رښتيا غواړې چې مقابله وکړو نو راځه چې دا بسونه سره ښکر په ښکر کړو او وبه يې جنگوو چې وگورو د چا بس قوي دی. دواړو ډرپورانو چې موافقه کړې وه چې بسونه سره وجنگوي نو سورليو ته يې ويلي وو چې تاسې ښکته شئ چې مونږ بسونه سره په جنگ اچوو چې تاسې ژوبل نه شئ. سورليو ورته ويلي وو چې مونږ درته دومره بېغیرته ښکاره شولو چې له بسونو نه ښکته شو او تاسې ځانته پرېږدو نو مونږ هم په بسونو کې کېنو او تاسې ځانته نه پرېږدو. **دې ته وايي غيرت.**

دويمه قصه: د يو چا کورته مېلمه راغلی و نو د کور خاوند ډېرې منډې ترړلې کړې وې چې مېلمه ته کوم پسه حلال کړي خو پسه يې نه و پيدا کړی او يوازې کوم چرگ چې په کور کې يې درلود هماغه يې ورته پوخ کړی و. شپه چې تېره شوې وه او سبا ته مېلمه رخصتېده نو کوربه دباندي خپل خر چې ولاړ و هغه يې په چره ايز ټوپک ویشتلی و. کوربه مېلمه ته مخ را اړولی او ويلي يې و چې اشنا بېگامه مې ډېر کوشش وکړ چې پسه درته حلال کړم خو

پسه مې پيدا نه کړ نو دا خر مې ځکه ستا په مخکې وويشته چې تا ته وښيم چې زه له تاوان نه نه وېرېږم که نه پسه مې درته حلالولو. دې ته وايي ميلمه پالنه او غيرت.

نوټ: نو تاسې اوس قضاوت وکړئ چې له داسې ملت سره څوک ډغرې وهلی شي چې دا يې ذهنيت د مېلمه پالنې او غيرت وي.

د پارلمان له خوا د ټاکنو د تقينې فرمان د ردولو

په هکله اندېښنه

د ډسمبر ۲۶مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ویرجینیا، امریکا

ټاکنې په هر ملک کې سیاسي، حقوقي او تخنیکي اړخونه لري. کله چې د ټاکنو د اصلاحاتو خاص کمیسیون د یو سلسله سیاسي بحثونو او ستونځو نه وروسته سړ کال د جولای په میاشت کې د افغانستان د حکومت له خوا جوړ شو، کاوون کاکړ او زه هم د دغه څوارلس کسيز کمیسیون غړي وو. مونږ د کمیسیون محترمو غړو ته په وار وار وړاندیزونه وکړل چې د فرمان له مخې مونږ باید لنډ مهال، منځمهال او اوږدمهال وړاندیزونه حکومت ته وړاندې کړو ترڅو ټاکنې په خپل وخت تر سره شي او له بحران سره مخامخ نه شي مگر د ټاکنو د اصلاحاتو خاص کمیسیون اکثره غړو زموږ د دواړو غړو وړاندیزونو ته غوږ ونه نیوه او ټول وړاندیزونه یې په یوه کڅوړه کې حکومت ته وړاندې کړل او د دې تفکیک یې نه وکړ چې کوم یو د دې وړاندیزونو لنډ مهال، منځمهال او اوږدمهال (د کمیسیونونو تغیرول، د رایو باطلول، د انتخاباتي نظام تغیر...) دي. نو پر دې اساس مونږ دواړه مجبوره شولو چې د کمیسیون له غونډو نه خپل تحریم په علني توگه اعلان او د ټاکنو د اصلاحاتو د کمیسیون له وړاندیزونو سره خپل مخالفت وښیوو.

زمونږ د بایکات یواځینې هدف دا و چې د کمیسیون وړاندیزونه تخنیکي، سیاسي او حقوقي ستونځې لري او هم د افغانستان په موجوده شرایطو کې عملي جنبه نه لري او پر دې سربېره که دا فرمان عملي شي، د افغانستان راتلونکې ټاکنې نورې هم له کړکېچ او بحران سره مخامخ کوي او پایلې به یې ولس ته د منلو وړ نه وي. مونږ خپل وړاندیزونه په لیکلې توگه حکومت ته ورکړل خو حکومت هم په ډېره عجله بې له دې چې د دې فرمان حقوقي، تخنیکي او سیاسي اړخونه وڅېړي په عاجله توگه تقينې فرمان صادر کړ.

دا چې نن پارلمان د حکومت تقينې فرمان رد کړ، د دې فرمان ردول راتلونکې ټاکنې نورې هم له کړکېچ سره مخامخ کړې او مونږ همدا غم ژاړه چې د ټاکنو د بحران مخه باید له وړاندې نه ونیول شي. که څه هم د دې فرمان ردول حکومت او هم د ټاکنو د اصلاحاتو کمیسیون لپاره یوه ضربه ده خو د دې ترڅنگ د دې فرمان ردول حکومت ته فرصت په لاس ورکوي چې پارلماني ټاکنې په راتلونکې کال کې د ټاکنو د موجوده قانون په چوکاټ کې ترسره کړي په دې شرط چې حکومت له اوس نه لازم تصامیم ونیسي او هېواد په راتلونکې کال کې له سیاسي بحران نه وژغوري.

لومړی او تر ټولو مهم سوال دا دی چې د افغانستان په اوسنیو حالاتو کې پارلماني ټاکنې باید څه وخت وشي نو باید د هماغې مودې په دننه کې د داسې اصلاحاتو وړاندیزونه وشي چې د تطبیق وړ وي. زموږ په اند چې څومره مونږ د سیاسي ډلو، مدني ټولنو او عام خلکو غوښتنو ته غوږ نیولی او مشورې مو کړي دي، د دوی غوښتنه همدا ده چې ټاکنې باید خامخا په راتلونکې کال کې تر سره شي او د هېواد د سیاسي ثبات لپاره حتمي گڼل کېږي. نو پر دې اساس په ټاکنیز نظام کې هر ډول تغیر په یوه کال کې نا شونی دی. خو اما په لنډ وخت کې د موجوده سیستم په چوکاټ کې داسې اصلاحات راتللی شي تر څو په راتلونکې ټاکنو کې تر ډېره حده د تقلب مخه

ونبول شي. مونږ پر دې باور يوو چې يوازې د ټاکنو د نظام په تغير سره د
 تقلب مخه نه نيول کېږي او حتي د دې امکان زيات دی چې هر تغير که په
 عجله کې رامنځته کېږي د تقلب کچه به لا نوره هم زياته کړي. په ټاکنو
 کې څو مسایل ډېر مهم دي. د رايپاڼو د چاپ، انتقال او رايه اچونې او رايو
 شمېرنې د بهير لپاره، قوي او واضحه تدابيرو د نيولو او دقيقې څارنې اړتيا
 ده تر څو ولس او د نوماندانو او د هغوی د استازو د ټاکنو پر پروسه باندې
 اعتماد لوړ شي. په دې مورد کې د کميسيون د کارکوونکو د گمارولو د
 پروسې شفافيت، د مدني ټولنو او مطبوعاتو د پارتنرشپ او مثبت رول، د
 دولتي چارواکو او هم محلي زورواکو عدم مداخله په ټاکنو کې مهم رول
 لوبوي.

د جدي شپږمه نېټه په افغانستان کې د روسانو د

يرغل ورځ

د ډسمبر ۲۷مه نېټه، ۲۰۱۵م کال، ويرجينيا، امريکا
 پرمختللي هېوادونه خپل تاريخ په سمه توگه ثبتوي او تحريف پکې نه
 کوي. د ښو تاريخي پېښو نه گټه اخلي او له بدو تاريخي پېښو نه عبرت.
 متاسفانه په افغانستان کې زمونږ تاريخ سم نه دی ليکل شوی او تحريف او
 مبالغه پکې ډېره زياته شوې ده. د جدي شپږمه چې په ۱۹۷۹م کال کې پر
 افغانستان باندې د روسانو د يرغل له ورځې سره مصادفه ده دا هم يوه له
 هغه ورځو نه ده چې مونږ بايد ترې عبرت اخيستي وای، په خپل ځان متکي
 شوي وای او د پردو هوراکانو ته بايد چکچکې مو نه وای وهلې او د دنيا
 جنگونه مو کورته نه وای راوړي. د گاونډيانو او نړيوالو سره مو رابطه ساتلې
 وای خو د هغوی د دايمي مرستو په طمعه نه وای ځکه په سياست کې نه

دايمي دوست شته او نه دايمي دشمن. چينايان هر بحران ته فرصت وايي او
 له بحران نه گټه اخلي. اما افغانانو له بحران نه خو گټه هېڅکله نه ده
 اخيستې بلکې له فرصتونو نه يې هم گټه نه ده پورته کړې. دا پورته ليکنه
 پڅواک خبري آژانس هم خپره کړې ده: <http://goo.gl/gxQ1P9>

خبرتيا

د ډسمبر ۲۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ويرجينيا، امريکا
 پرون يو چا کوشش وکړ چې زما د فيسبوک اکونټ له لارې زما د ای فون
 ادرس بوک او ايميلونو ته داخل شي. ما ورته څر څر کتل خو دې ماهره غل
 په داسې چالاکی سره ادرسونه لټول چې زه هم ورته حيران وم. يو زوی مې
 خوا کې ناست و نو راته يې وويل چې ای فون مې کړه او بيا د کمپيوټر له
 لارې د فيسبوک اکونټ پاسپورډ بدل کړه او هم فيسبوک اکونټ موقتي بند
 کړه. هماغسې مې وکړ د اوس مهال لپاره د دې غل له شره خلاص شوم.
 گورئ ای فون هم د کمپيوټري غلو (هیکرانو) نه مصوونه نه دی.

يوه خاطره د شهيد سردار احمد په ياد

د حمل دويمه نېټه کال ۱۳۹۳ هجري، شمسی

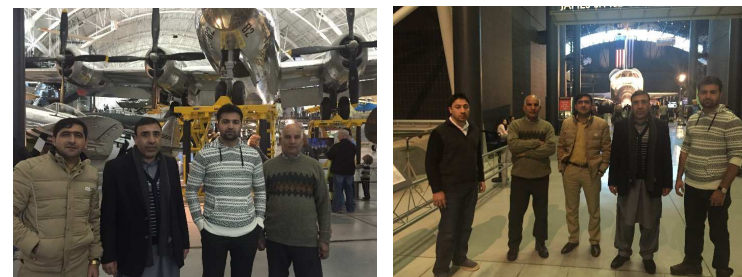
هره وژونکې پېښنه دردوونکې او تراژیدي ده. نن مې د شهيد سردار احمد د دوه ماشومانو ښايسته عکسونه په فیسبوک کې ولیدل چې له خپل پلار سره خوشاله ناست دي. دا دواړه ماشومان له خپل مور او پلار سره یو ځای د حمل د میاشتې له لومړۍ ورځې نه مخکې ماښام په بې رحمانه توگه د کابل په سرینا هوټل کې د برید کونکو له خوا ووژل شول. په دې پېښه کې زموږ یو تن گاونډی د عبدالله په نامه چې پخوا د کابل د سرې میاشتې رئیس و هم شهید شو. د سردار احمد بل زوی په کوما حالت کې دی. ما ته د ۱۹۹۰ م کال د ډاکټر سعادت شگيوال مړینه راپه یاد شوه چې د پېښور په شاهین ټاون کې چا شهید کړ او د هغه زامنو زما له زامنو سره په مکتب کې یو ځای سبق وایه؛ نو مازیگر چې کورته راغلم، زامنو مې د کور دروازه زما موټر ته خلاصه کړه او سمدستي یې راته وویل چې زموږ د همصنفیانو پلار خو چا مړ کړ. له سترگو نه مې اوښکې لارې او ځان مې شهید حساب کړ، له ځان سره مې وویل که زه

د امریکا د ویرجینیا ایالت کې دالس هوایي ډگر

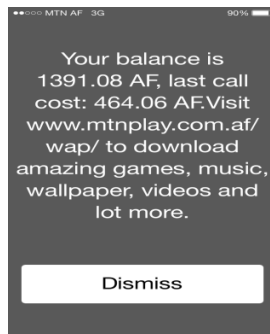
سره نږدې د هوانوردۍ له موزیم نه کتنه

د ډسمبر د میاشتې ۲۹مه نېټه، کال ۲۰۱۵م

پرون د خپل دفتر د ملگرو (استاد حمیدالله ناطق، پوپل حبیبی، نقیب خپلواک) او زوی مې ضیا، سره د امریکا د ویرجینیا ایالت د Dulles هوایي ډگر سره نږدې د هوانوردۍ موزیم نه مو کتنه وکړه. د موزیم ټولې الوتکې او د هوانوردۍ افزار دلچسپه و خو د ټولو نه مهم د Discovery Shuttle هوایي بېړۍ چې د ځمکې په مدار یې تقریبا ۲۴۰ میلونه کیلومتره پرواز د ۱۹۸۱ م کال نه تر ۲۰۱۱م کاله پورې کړی و ولیدله. له دې نه مهمه مو د هغې الوتکې لیدنه وه چې د جاپان په هېروشیما سیمه باندي د اتوم بم استعمال کړی و. دوی د خپل تاریخ خواره او ترخه ټول ساتي.

د تليفونو د کمپنيو غلا په ښکاره ورځ

د جولای د میاشتې ۱۸مه نېټه، کال ۲۰۱۴، کابل د مخابراتو محترم وزیر سنگین صیب او د مخابراتو وزارت معین محترم ایمل مرجان صیب او د دغه وزارت نورو چارواکو ته خلاص لیک!

گرانو دوستانو! دې وختونو کې د تليفوني شبکو په هېواد کې د نورو زیاتو لانجو او د موقع نه په گټه اخستنې سره د خلکو د تليفونو نه په داسې ښکاره ډول غلاوې او دوکې شروع کړي دي چې هېڅ اندازه نه لري. ایا تاسې د دې مسوولیت نه لرئ چې د دې شبکو د غلاو مخه ونیسئ؟ دا د دې معنی نه لري چې یو څوک دې تاسې ته عارض شي او بیا تاسې پوښتنه وکړئ ځکه یو کس د ورځې د پنځو یا لس افغانیو په خاطر نه شي کولی چې خپل شکایت ستاسې د پروسېچرونو له لارې تعقیب کړي ځکه د مور نه یې لور غټېږي.

روشن کمپنۍ له مانه دوه زره افغانۍ په رڼو سترگو ووهلې. اوس مې ام ټي ان واخیست. دا هم د هغه نه بدتر دی. ماته چې تليفون راځي له هغه نه هم پیسې وهي او زه چې چا ته زنگ وهم هم یې کټ کوي. څو ځلې مې د دوی د خدمتونو څانگې ته شکایت وکړ هېڅ نتیجه یې ورنه کړه. بیگاه یې لس دقیقې منتظر وساتلم او بیا یې ځواب رانه کړ. په اخره کې له دوی سره د اړیکې پیسې

مېشم او زما زامن همداسې بې سرپرسته پاتې شي نو د دوی به څه حال وي او څوک به یې اوښکې پاکې کړي. که مور د شهید سردار احمد په قالب کې ځان وگورو نو د دې دردوونکې پېښې ژوندی انځور به وگورو. دا دردوونکې پېښه له هر لحاظه نه د غندلو وړ ده.

د پکتیکا د ارگون د پېښې غندنه

عکس: له رویترز آژانس نه

د جولای د میاشتې ۱۶مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل د پکتیکا د ارگون په سیمه کې د پرون ورځې حمله باید په کلکه وغندل شي. دغه پېښه د ارگون ښار په منځ کې د عامو وگړو په منځ کې د موټر د انتحاري حملې په ترڅ کې رامنځته شوله چې د سلو په شاوخوا کې کسان پکې شهیدان او په لس گونو نور ټپیان شول. دا وحشیانه حمله د روژې میاشتې په دې مبارکو ورځو کې د عامو خلکو په منځ کې د اسلامي او انساني اصولو په ضد عمل دی په هیڅ ډول توجیه کیدای نه شي. پرونی خونړۍ حمله د احمدشاه بابا په مېنه کې هم د غندلو ده او همداسې د هیواد په نورو سیمو کې چې هره ورځ بېگناه افغانان په بېلا بېلو ډولونو په شهادت رسي ټولې دا پېښې زړه دردونکي دي. زمونږ تش په نامه چارواکي او مشران لا هم د خپلو گټو او قدرت ته رسېدو په خاطر گډوډي غواړي او نه شرمېږي چې دا وطن په سرو لمبو کې سوځي.

يې هم له مانه کت کړې. دا عکس وگورئ چې له بهر نه ماته تليفون راغی دوه دقيقې غږ بدلې يم چې بايد پيسې په هغه نفر چارج شوې وي خو له مانه يې ۴۶۴ افغانۍ کت کړي دي. سبا ته يې دفتر ته ورځم او گورم چې زمونږ لانجه څه نتيجه ورکوي او که نه؟

د خدمتونو سروس اول تا باندي څو دقيقې خپل اعلانات اوري او پيسې هم په تا چارجوي. دا دی انصاف او دا دی په ښکاره ورځ چور. که دا د تليفونو کمپنۍ هره ورځ لس افغانۍ په دې ډول له افغانانو نه په ښکاره سترگو ووهي نو که لس ميلونه کسان تليفون ولري نو دوی د ورځې سل ميلونه افغانۍ غلا کوي. زما د ثبوت لپاره دا عکس وگورئ. څوک شته چې له دوی نه پوښتنه وکړي او که نه افغانان د تليفونو د کمپنيو پر ضد بايد بل موازي حکومت جوړ کړي تر څو جان کيري^۱ راشي او د دوی پوښتنه وکړي او دا مسئله د ملگرو ملتونو د امنيت شورا ته محول کړي ځکه د افغانستان د امنيت شورا خو د دا ډول وړو شيانو پوښتنه نه کوي.

مديريت او رهبري په انسان کې له وړوکوالي نه

ښکاري

د جولای ۲۷مه نېټه، کال ۲۰۱۴ م، کابل

نن راته زما د دفتر يو همکار دا پورته عکس راولېږه او رانه يې پوښتنه کړې وه چې دا عکس د چا دی؟ عکس ډېر جالبه و او ښه مدير ماشوم راته معلومه خو ومې نه پېژاند ځکه دا عکس ما د اول ځل لپاره وليد. بيا يې راته وليکل چې دا د غازي امان الله خان د وړوکوالي عکس دی. رښتيا چې په ډېر جالبه انداز کې ولاړ دی چې د دې د سن او سال نه يې اکت ډېر لوړ دی.

يوه قصه راپه ياد شوه چې زما يو ملگري خدای دې يې وبښي اوس نشته، ويلې چې په ماشومتوب کې که کوم ماشوم نورو ملگرو ته ويلې چې زه له چا سره په لوبو کې ملگري شم؟ نو دا ماشوم د مشرتابه لياقت نه لري او که کوم ماشوم وويلې چې له ما سره څوک ملگري کيږي؟ نو دا ماشوم د مشرتوب او مديريت لياقت لري. خبره راته دقيقه ښکاري. مديريت او

^۱ د جمهوري رياست د دويم پړاو د انتخاباتو په خاطر د امريکې د بهرنيو چارو وزيرجان کيري افغانستان ته راغلی و چې د دواړو نوماندانو دا کتر اشرف غنی او دا کتر عبدالله تر منځ د رايو د شميرني په سر منځگړيتوب وکړي.

رهبري فطري د انسان په خټه کې اغېرل شوې ده. که يو سړی هرڅومره په مدیریت او سیاست پوه وي خو که د ده په خټه کې د مدیریت او سياسي مشرتوب دروني انگېزه نه وي نو نه ښه مدیر کېدای شي او نه ښه سياسي مشر.

له دې عکس نه داسې معلومېږي چې د امان الله خان په خټه کې سياسي مشرتوب او مدیریت اغېرل شوي وو خو دا چې د وطن عيني او ذهني شرايط يې سم نه و ارزيايي کړي نو خپل اهداف يې عملي نه شول کړای. د هر سياسي حرکت د کاميابۍ لپاره، ښه مدبر مدير، پوه مشر، مخلص ټيم، د ښو او عملي اهدافو ټاکل مهمې ځانگړتياوې دي چې د برياليتوب سبب گرځي. د فيس بک د هرې ليکنې په اړوند همېشه مثبتې او منفي تبصرې دوستانو کولې او همېشه د بحثونو لړۍ نور اړخونه پيدا کول. نو د امان الله د وړوکوالي د دې عکس په اړوند هم تبصرې ډېرې زياتې وشوې چې د بېلگې په توگه يو څو تبصرې دلته رانقلوم.

عبدالوکيل اټک صيب ليکلي و:

ستاسې د ليک نه يوه پوښتنه پيدا کېږي چې مدیریت او مشرتوب يو دی که جلا؟ تاسې وايئ کېدای شي ښه مدير و خو شرايط يې ښه نه و ارزيايي کړي؛ نو څنگه ښه مدير شو؟

ما ورته په ځواب کې وليکل:

اټک صيب! تاسې پوښتنې ژورې دي او ژور بحث غواړي. د مدیریت او مشرتابه اوصاف پخوا جدا و خو اوس دا ثابت شوي چې دا دواړه لازم او ملزوم دي. دا سمه نه ده چې د مدير هر کار به کامياب وي. ځکه هغه په شرايطو پورې اړه لري. که امان الله خان ښه مدير نه وای نو قدرت يې نه شو

نيولی او که ښه سياسي مشر نه وای نو د استقلال اعلان يې نه شو کولی. خو دا چې وروسته له ناکامی سره مخامخ شو، څه د ده محاسبه سمه نه وه او څه بهروني فشارونه و. خدای دې وکړي چې تر يوه حده مې ستاسې ځواب ویلی وي.

اټک صيب بيا وليکل:

زه وایم چې د دې تصوير نه د غازي امان الله خان مدیریت او مشرتوب دومره نه ښکاري لکه څومره چې ترې پردی کلتور ښکاري دومره پخوا او دا جامه؟ غازي لالا ته همدا جامه بده بلا شوه چې انگریزي استعمار پرې تور پورې کړ او مونږ يې د يوه غله د ژي لاندې راوستو.

امين مدقق صيب ليکلي و:

زه فکر کوم اوس هم هماغه تعريف صدق کوي او هغه دا چې مدير يو جوړ شوی سیستم اداره کوي خو مشر پخپله سیستم جوړوي او بيا يې مخته وړي. کاميابي او ناکامي هم په دې پورې اړه لري چې يو مشر- څومره جامع او پوخ سیستم جوړوي نو د کاميابۍ چانس يې زيات دی. زما په اند هغه ولسمشران يا شهزاده گان چې ورته پاتې سیستم رهبري کړي تر ډېره مديران دي نه مشران. مثلاً زما په اند احمدشاه بابا مشر و خو تیمور شاه چې د پلار سیستم يې صرف مخته بوتله يوازې يو پاچا او مدير و.

د مدقق صيب په ځواب کې ما وليکل:

مدقق صيب سلام! د منجمنت پر اساس د مدیریت او لیدرشپ اوصاف پخوا جدا و خو اوس يو لیدر بايد ښه مدير هم وي. مدیریت بيا نو د وړې کچې نه نیولې تر غټې هر کچې پورې رسي. که سړی د دې عکس تصوير ته گوري نو د ده د لباس منظم توب د مدیریت ښه ده. که يو سړی خپل ځان

سم نشي سمبالولی نو څنگه به نور مدیریت سم کړي. په هر وخت کې د ملک او وطن د چارو سمبالولو ته مونږ ښه مدیریت او لیدرشیپ ته اړتیا لرو. دا طبیعي ده چې په هر انسان د هغه د چاپیریال حالات، کورني ژوند، اقتصاد او داسې نور اجتماعي او سیاسي حالات تاثیر لري. امان الله خان باندې هم دغه پورته حالاتو خامخا تاثیر درلود. یوه قصه مې د انگلستان د شهزاده چارلس راپه یاد شوه بل وخت کې به یې ولیکم روژه ماتې نږدې ده.

حیات پیاوړي صیب لیکلي و:

مونږ په کوچنیو خبرو پورې سولېرو او اصلي کار را څخه پاتې وي.

فریدون بارکزي صیب لیکلي و:

په ډېر تاسف سره باید ووايم چی مور تر اوسه لا د غازي کار نامو ته د شک په سترگه گورو او هغه ته خارجي نوم ور کوو. مور ډېرو بهرنیو شیانو ته په خپل ورځني ژوند کې ځای ورکړی دی، د مثال په ډول په خارجي اسعارو معامله کوو، د بهرنیانو مرستې غواړو، په بهرني موټرو کې سپرېرو، د خارجي ټیکنالوژي نه گټه اخلو... خو دې ټولو ته هیڅ څوک هېڅ هم نه وايي، اما که چا خارجي جامې واغوستلې بیا یې د افغاني دود سره سم نه بولو او ان تر دې چې د بهرني ټاپه پرې وهو. مور ټول د هغو کسانو د کارونو عيني شاهدان یو چې پوره افغاني جامې یې پر تن وې خو کردار یې د ځناورو نه هم بدتره وو. او اوس هم دغه کسان په افغاني جامو کې پټ د افغانانو وینې څښي. متاسفانه مور افغانیت په جامو او نورو ظاهري شیانو باندې تړلی دی، خو که په اصل کې ورته وگورو، د یوه افغان لوی ویاړ میلمه پالنه ده، د ظلم په مقابل کې درېدل دي، د پردو غلامی نه منل دي، د نورو د مال او عزت خوندي کول دي، د نورو د مرستې نه پرته پر خپلو متو تکیه کول دي او بلاخره د یوه ودان او پیاوړي افغانستان غوښتل او د هغه لپاره هڅې کول

دي. افغاني جامې اغوستل او داسې نور بې ارزښته دودونه پر ځای کول د هېواد په ودانولو کې هیڅ رول نه شي لوبولای، د دې لپاره یوه افغانه روحیه او عمل په کار دی.

که مو هېر وي نو در په یاد به یې کړم چې غازي د پورتنیو ټولو افغاني خصوصیاتو څښتن و. د افغانستان د خاورې اصلي ساتونکی او ستر رهبر و. د ملي حاکمیت او ځمکنۍ بشپړتیا لوی مدافع او په نړۍ کې د افغانستان د لوړ مقام غوښتونکی و. د اوسني افغانستان د سیاسي، نظامي، عدلي او قضايي، اجتماعي، او اقتصادي نظام بنسټ ایښودونکی و. الله پاک دې یې ویني او روح دې یې ښاد وي.

رفیع الله نوابي صیب لیکلي و:

میاخل صیب! زه هم ستاسو سره په دې خبره کې هم نظر یم. ستاسو په خبرې پورې را په یاد شو چې زمونږ یو کلیوال دی چې نه یې ښونځی او نه یې لېسه لیدلې، خط لیکل او لوستل یې څه کوې (چې یعنې نه یې شي لیکلی) خو الله تعالی داسې مدبره پیدا کړی چې د کلي هغه ستونځې چې حکومت یې په کلونو کې فیصله کولی نه شي، دی یې په ډېر لنډ وخت کې او په ډېره معقولانه توگه حل و فصل کوي او دا مدیریت یا امریت د هر چا د وسې دنده نه شي کېدای او ریښتیا هم هر څه په تعلیم نه دي. استعداد او لیاقت خدایي دي ځینې شخصیتونه مونږ لرو چې دوکتورا او یا به ماسټري لري خو دا جرات او استعداد نه لري چې ښه مدیریت او یا هم امریت وکړي. تبصرې ډېرې وي خو بعضي لږ د چوکاټه خارجي او یا هم نورو قومونو او اشخاصو ته په کې ښکځلې لیکل شوي وي. نو ما ورته په اخره کې ولیکل چې د ټولو دوستانو د تبصرو نه مننه. دا تبصرې به زما د مخکتاب د دویم ټوک یوه برخه وي.

ياره! دا جان کيري راته ډېر ډېر مه ځلوی

د اگست ۲۲مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، کابل

ياره! دا جان کيري راته ډېر ډېر مه ځلوی زه يې هم پېژنم، مشوره يې منو، مرسته يې منو خو مونږ بايد هم ورته سمه مشوره ورکړو چې زموږ په کارونو کې گوتې ونه وهي او د وطن د خیر خبره ورته وکړو ځکه زموږ د وطن په خیر کې د دوی خیر هم شته دی.

مونږ ورته مشوره ورکړې وه چې مداخله په انتخاباتو کې نه ده په کار، د يو ځانگړي نوماند نه بايد ملاتړ ونه شي، د سياسي پروسې، د يو با اعتباره ټولټاکنو او سياسي انتقال د قدرت حمايت بايد وشي، بې له انتخاباتو او د هغه د پایلو د منلو نه بله لاره چاره نشته.

دا دوه کاله پخوا خبره وه چې اوس هم زه په همدې عقیده يم چې د افغانستان د ثبات لپاره د پایلو د ژر تر ژره نهايي کولو نه بله چاره نشته. که دا پایلې ژر نهايي نشي او ونه منل شي دا د افغانستان د راتلونکې په خیر نه ده. ټاکنې د افغانستان راتلونکې ټاکي او که دا کار ونشي نو افغانستان له لویو ستونځو سره مخامخ کېږي او دا به په راتلونکي کې انتخاباتو ته او هم د ډيموکراسۍ پروسې ته يوه لويه ضربه وي. دا عکسونه کابل ته د جان کيري د وروستيو سفرونو نه دي بلکې د ۲۰۱۲ کال د اپريل د مياشتې د ۲۸ مې نېټې د سفر دي چې مونږ ورسره کتنه درلوده.

په پورته ليکنه بعضې دوستانو منفي او مثبتې نیوکې کړې وې چا امریکایانو ته ښه نه ويل او چا مجاهدینو ته بد رد ليکلي و او ځينې دوستانو داسې تبصرې هم کړې وې چې گوندې ما هم ځان مهم ښکاره کړی دی چې د امریکا د خارجه چارو وزير جان کيري سره پېژنم نو ما بيا د دوی د تبصرو په اړوند دا لاندې عمومي تبصره وليکله:

د فیسبوک يو شمېر دوستان زه له نږدې نه پېژنم او هم ما پېژني خو يو شمېر زيات نور د فیسبوک دوستان دي چې سره فیسبوکي اړیکې لرو او تعداد يې زرگونو ته رسېږي، د دنيا په بېلابېلو هېوادونو او يا د افغانستان په بېلابېلو سيمو کې اوسېږي، هر يو د ځانگړو نظرياتو خاوندان دي او د هر چا لر ليد سره فرق لري. مونږ چې کله کله خپل نظريات سره شريکوو، په ليکنو سره تبصرې کوو او لايک کوو يې نو هدف دا دی چې د يو بل د ليکنو او تجربو نه زده کړه وکړو. که ښه تجربه وي بايد ترې گټه واخلو او که ناکامه

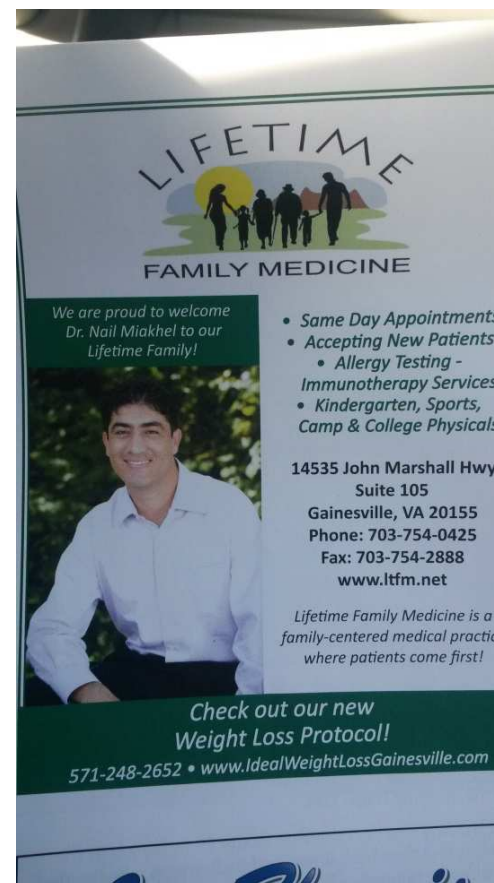
تجربه وي بايد تکرار يې نه کړو. په بعضې مواردو کې مونږ سره هم نظره يوو او په بعضې مواردو کې هم نظره نه يو. زما ليکنې هم په همدې منظور دي چې څنگه د هر چا د منفي تبصرو او انتقادونو تحمل وکړای شو، د يو بل د ليکنو نه زده کړه وکړو، مونږ بايد تحمل پذيره اوسو او بعضې وخت بايد په خپلو خيالي احساساتو يو څه کنترول راولو. زما په دې ليکنه او يا د عکسونو په ليدو د دوستانو تبصرې مې سر په سترگو قبولي دي او مطلب مې همدا و چې بحث پرې وشي. که بهلا بېل کسان يوه عکس ته له څو اړخونو نه همزمان جلاجلو وگوري نو د هر چا برداشت خامخا جدا وي ځکه له هر اړخ سره جلاجلو نور شيان سپړي گوري او دا د دې معنی نه لري چې گوندي د هر چا خبره سمه نه ده ځکه د هر يو کس ليدنه او برداشت سره فرق لري. بله خبره چې مهمه ده هغه دا ده چې ښه ليکوال او مقرر هغه دی چې د يوې خاصې موضوع په چوکاټ کې بحث وکړي نه دا چې موضوع يوه وي او تبصرې د نورو شيانو پرې کوي. زما د دې عکس او تبصرې موضوع ډېره واضحه ده، کنايه او نظر مې هم ډېر واضح دی.

خبره دا نه ده چې څوک له چا سره عکس وکارې ځکه په عکسونو ايستلو له يو چا سره څوک نه غټېږي او نه وړوکی کېږي. مونږ عکسونه هره ورځ له هر چا سره وکارو او دا د دې معنی نه لري چې گوندي مونږ سره هم نظره يوو. که په دې يو عکس کې وگورئ نو ډاکتر صيب عبدالله، اتمر صيب او زه سره ښکارو خو په دغه وخت کې زمونږ د درېواړو نظريات، تگ لاره او ټيمونه سره جلاجلو و خو بيا هم سره ناست و او د افغانستان په مسایلو مو سره بحث کاوه. دا چې امريکا نفوذ لري او که نه هغه جلا مسئله ده، تاسې پوه شه او تبصرې مو. نيت مې د افغانستان ابادي او د افغانانو سوکالي ده او په دې لاره کې مې تر خپله وسه هلې ځلې کړي او کوم يم. نه د چا شاباسي ته ضرورت لرم او نه د چا تشويق ته. د امتيازاتو د اخستلو په خاطر مې د هيچا

چاپلوسي نه ده کړې که هغه خارجي دی او که داخلي او بلکې همېشه مې ډير اميتازات له لاسه ورکړي دي. د ځان سپيناوي ته ضرورت نه لرم. ستاسې سر مې ځکه په درد کړ چې هدف مې د دې اوږدې تبصرې نه همدا دی چې مونږ بايد ټولو موضوعاتو ته له هر اړخه وگورو تر څو د ټولو خواو د پوره تصوير په لرلو سره قضاوت وکړو. ستاسې د سوکالي په هيله

د والدینو مسوولیت د اولادونو پر وړاندې

د سېتمبر ۲۳مه نېټه، کال ۲۰۱۴م کال، کابل

زه په په خپله پر دې عقیده یم چې د والدینو اول مسوولیت دا دی چې خپل اولادونو ته د تعلیم او تربیې سمه زمینه مساعده کړي او دویم مسوولیت یې دا دی چې خپلې کورنۍ او اولادونو ته دښمني گانې پرېښودې. د والدینو مسوولیت دا نه دی چې د حلالو او حرامو له لارې خپلو اولادونو ته سرمایه وگټي، لوړپوړي ودانۍ، مارکیټونه، کورونه او

باغونه ورته جوړ کړي. که څوک د خپلو اولادونو پر وړاندې مسوولیت نه شي ادا کولی نو زما په اند هغه کس ولس او خلکو ته هم خدمت نه شي کولی. که هره دنده د هر چا په هر ځای کې وي نو باید د خپلې کورنۍ او اولادونو پر وړاندې بې تفاوته او نه اوسي. د ټولو مسوولیتونو او ستونځو سره

په تېرو څلور لسيزو کې ما تر يوه حده د اولادونو پر وړاندې خپل مسوولیت ادا کړی او د تعلیم زمینه مې دوی ته برابره کړې وه او دوی هم خپلو زده کړو ته په سختو شرایطو کې دوام ورکړی دی. هدف مې د ځان او یا کورنۍ په هکله تبلیغ نه دی خو پرون زما دویم زوی ضیا محمود میاخیل، زما د مشر زوی ډاکټر نایل محمود میاخیل یو پوسټر راولیږه نو زیات د خوښۍ احساس مې وکړ نو ځکه مې دا څو کلمې ولیکلې او هغه دا پوسټر مې د تاسې سره شریک کړ. خدای دې ټولو افغانانو ته صالح اولادونه ورکړي چې هم ځانته، هم خپلې کورنۍ ته او هم وطن ته خدمت وکړي.

دا غونډه چې د متحده ايالتو د صلحې د انستيتيوت د بورډ مشر- او د امريکا د ملي امنيت پخواني مشر Steve Hadley له خوا په مخ بېول کېدله، ما سناتور ليون ته وويل چې انتخابات په هر ملک کې ولس تقسيموي خو د افغانستان ولس هغه چاته رايه ورکړې چې د ريفورم او د ښې حکومتدارۍ اجنډا او پلانونه يې درلودل. نو اوس د انتخاباتو جنجالونه بايد شاته واچول شي او د جمهور رئيس ډاکټر اشرف غني د ريفورم اجنډا بايد تقويه او حمايت شي.

څنگه په امريکا کې د افغانستان د نوي حکومت په هکله مثبت تصور تقويه شي؟

د اکتوبر ۱۵مه نېټه کال ۲۰۱۴م، واشنگټن

د تېرو دوه ورځو نه راپه دېخوا د افغانستان په امنيتي، اقتصادي او سياسي حالاتو باندې د متحده ايالتو د صلحې انستيتيوت، درې لويې غونډې او هم د کانگرس د يو شمېر زياتو غړو سره مجلسونه برابر کړي وو چې ما هم په کې برخه درلوده. په دې شپو ورځو کې د افغانستان د نوي منتخب حکومت په کله تصور مثبت خواته شوی او هغه کسان چې د افغانستان په چارو کې پوهېږي نو د امريکا له حکومت نه غواړي چې د افغانستان د منتخب جمهور ډاکټر اشرف غني د ريفورم اجنډا بايد تقويه او حمايت ترې وکړي.

په دې لړ کې د امريکا د سنا د فوځي چارو د کمېټې مشر- سناتور کرل ليون Senator Carl Levine ته يوه لويه غونډه برابره کړې وه چې د غونډې تفصيل په لاندې لينک کې کتلی شئ.

<http://www.usip.org/publications/senator-levin-says-us-afghan-ties-require-better-informed-american-public>

د نږدې ملگري محمد حسن حسام مړينه

د مارچ ۱۵ مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کونړ

په ډېرې خواشینۍ سره مو خبر تر لاسه کړ چې د هېواد تکړه شاعر، لیکوال، قومي مشر- او ملي تجار، د فکر او عمل د جرگې د رهبرۍ شورا

د پکتیکا د یحیی خیلو دردونکې پېښه

د نومبر ۲۳ مه نېټه، کال ۲۰۱۴م

د لندن په هوايي ډگر کې وم چې الوتکې ته ختم چې د پکتیکا ولایت د یحیی خیلو د ولسوالۍ بلې دردونکې پېښې خبر مې واوړېد چې سل کسه ماشومان او ځوانان د یو خودکشه کس د حملې په پایله کې چې د والیبال د لوبې ننداره یې کوله شهیدان او زخمیان شول. دا ماشومان او ځوانان چې د لوبو کولو او لیدو لپاره راټول شوي وو په ناځوانمردانه توګه شهیدان او زخمیان شول.

ناځوانانو دا خو نه عسکري قشله وه او نه کومه سیاسي غونډه. دې ته به هم تاسې جهاد وایئ خدای مو په خپل قهر اخته کړه چې د دې زخمیانو میندې او پلرونه، خویندې او وروڼه، او د افغانستان ټول ولس مو په وېر غمجن کړ.

د خوست تراژيدونکې پېښه او برمنگهم کې د نيالگيو اېښودل

د اپرېل د مياشتې درېيمه نېټه، کال ۲۰۱۵ م، برمنگهم، انگلستان نن مو په برمنگهم (Birmingham) انگلستان کې د گرانو دوستانو سره چکر وواهه او د انجينر صيب حسيب لطفي، عبدالله خان، ذبيح الله عنايت، امان خان، انجينر صيب عبدالروف او اجمل جان سره مو نيالگي وکړل. د دې نيالگو نه به مونږ گټه وانخلو خو د محيط زيارت سره به مرسته وکړي او يو څه د گټې باد به يې زمونږ وطن ته هم کېدای شي چې راورسېږي. مونږ چې څه ښه کارونه په وطن کې او يا په نورو هيوادونو کې کوو نو بايد په دې طمعه ونه اوسو چې ثمره به يې همدا مونږ خورو او که نه نو مونږ يې څه کوو. که مونږ همدا روحيه په خپل وطن کې پيدا کړه چې د وطن لپاره کار وکړو نه د ځان لپاره نو بيا مونږ کولو شو چې د جنگونو مخه ونيسو او خپل وطن اباد کړو. د وطن د ابادۍ او سوکالۍ په صورت کې نو بيا زمونږ شخصي، د کورنۍ او هم زمونږ د راتلونکو نسلونو گټې خامخا خوندي پاتې کېږي. خو د افسوس ځای دا و چې مونږ د خوست د ناوړې او بوگونونکې

غږي، محمد حسن حسام صيب د ورپېښې ناروغۍ له امله نن غرمه له دې فاني دنيا نه لاړ او وفات شو. انا لله و انا اليه راجعون .

له حسام صيب سره د تر څو کلونو راپدې خوا مې ډېر وخت له نږدې نه تېر کړی و. د حسام صيب مړينه يوه لويه ضايعه ده، د خپل وطن او خلکو سره يې خاصه مينه درلوده، د غريبو يې همېشه خيال ساته او همېشه يې د خير لپاره کار کاوه. د حسام په شعرونو او ليکنو کې همېشه د وطن مينه ځلېده او د ده نوم به د وطن د مينه والو د نومږ په لومړي سر کې ثبت وي. د جمعې په ورځ د حسام صيب په شمول په خاص کونډ کې زمونږ په ځای کې سره يو ځای غرمه تېره کړه او پرون غرمه مو د گڼو دوستانو سره د ده په کور کې، د کونډ ولايت د نورگل په ولسوالۍ کې تېره کړه او وعده مو سره وه چې د کونډ د يو بل مخور مشر، وکيل صيب غلام محمد خان ساپي جنازه به د نرنگ په ولسوالۍ کې په شريکه سره کوو او ماښام به په چغه سراي (اسعد اباد) کې د حاجي صيب فضل اکبر (معاون حاجي) ميلمانه اوسو. د الله تعالی او بنده وعده سره يوه نه وي نو مونږ نن شپه له ډېر نږدې دوست او ملگري د خدا او صحبت نه محروم يو او ټول د غم په ټغر ناست يوو. غير د دوعا نه بل څه نه شو کولی. الله تعالی دې جنت فرودس حسام ته په نصيب کړي. د حسام صيب کورنۍ او نورو ټولو دوستانو ته، د کونډ او افغانستان ولس ته مونږ دوستان چې نن شپه سره په غم کې شريک يوو، د تسليت مراتب وړاندې کوو .

جنازه به انشاءالله سبا ته د ده په پلرني کلي، د نورگل په ولسوالۍ کې وي. وخت به وروسته تعين شي. دا دوه عکسونه د جمعې د ورځې په خاص کونډ کې او د پرون ورځې د ده په کور کې، د حسام صيب د دوستانو لپاره شريکوم چې له مونږ سره د يادگار په توگه پاتې وي.

عجيبه دنيا ده

د اپرېل د مياشتې ۲۲مه نېټه، کال ۲۰۱۴م، کابل

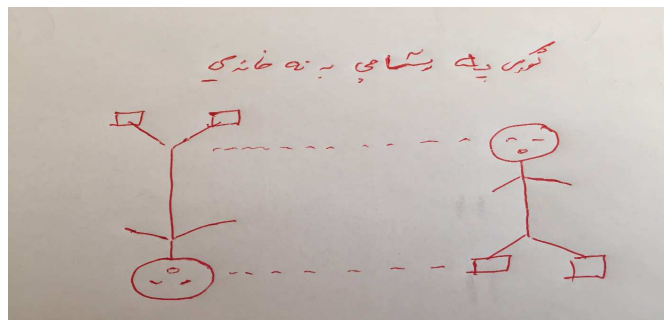

عجيبه دنيا ده چې پرون درسره وي خو نن د دې فاني دنيا نه درسره
 خداى په امانې كوي. خداى بښلى حسام صيب راسره تر يوې مياشتې
 دمخه و او هم څارنوال صيب محمد حيدر تر نن سهاره ژوندى و. يو يې الله

پېښې راپور تر لاسه كړ چې په لس گونو زمونږ هېوادوال د مظاهرې په
 وخت چې خپل آواز د والي پر ضد اوچت كړي د يوې ناځوانه ځان وژونكې له
 خوا شهيدان او زخميان شول.

سوال دا دى چې ولې زمونږ په وطن كې وينه دومره ارزانه ده چې زمونږ په
 لسگونو هېوادوال په هغه او دغه وژل كېږي او زمونږ هېوادوال د څو
 محدودو كسانو د ناوړه گټو قرباني كېږي، هره ورځ د دوى ميندې بورې
 كېږي، سرتورې يې كونډې كېږي او په لس گونو ماشومان يتمان كېږي؟ ايا
 ولې وجداني مسووليت نشته دى؟

والي كه هر څومره ښه سړى هم وي خو چې كله د ولس او د ده ترمنځ
 واټن دې مرحلې ته ورسېږي او دومره ولس يې مخالفت وكړي نو دى په
 خپله بايد دنده پرېږدي. جناب وكيل صيب چې ځان د ولس استازى بولي او
 په دې پوهېږي چې امنيت سم نه دى نو ولې خپل ولس له خطر سره مخامخ
 كوي كېداى شوې چې خپل اواز يې د مطبوعاتو او رسنيو او يا نورو لارو
 اوچت كړاى واى ځكه دې هم په پارلمان كې، هم مطبوعاتو ته او هم جگ
 پوړو چارواكو ته لاس رسى درلود. واليان خو هسې هم سرپرسته و او
 بدليدونكي دي نو دا چې د داسې غونډو جوړول څومره ارزښت درلود او كه
 نه جدا خبره ده. هغه چا چې د دې حملې طرحه جوړه كړې او يا يې عملي
 كړې ده ايا دوى به هم د انسانيت او اسلاميت طمعه لري؟ الله تعالى دې په
 دې ملت ورحمېږي.

د سپټمبر د مياشتې ۲۱مه نېټه، کال ۲۱۰۵م:

د سولې د نړيوالې ورځې په نمانځغونډه کې په افغانستان کې د سولې

لپاره د مدني ټولنو د شبکې له خوا دا ايوارډ ماته راکړل شو او په افغانستان کې د سولې د راوستو په هکله زما د کارونو ستاينه يې وکړه. زه په افغانستان کې د سولې د مدني ټولنو د عمومي شبکې له مشرتابه نه مننه کوم چې دا ايوارډ يې ما ته راکړ او په افغانستان کې د د ايمي سولې په اړه يې زما د کارونو او ليکنو ستاينه وکړه.

تعالی په خپل مرگ رانه واخيست او څارنوال صيب نن د وطن د دوښمنانو له خوا په جلال اباد کې په شهادت ورسېد.

منزل د ټولو يو دی خو سفر جدا جدا

الله تعالی دې په داوړو ورحمېږي.

وايي افغانان په سر مزل کوي ځکه سر زوري دي لاندي انځو ته په ښه دقت سره وگورئ

د جولای د مياشتې ۱۲مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

پرون يو ملگري زما دفتر ته راغی او راته وپې ويل چې افغانان د پښو په ځای په سر مزل کوي او نوره دنيا په پښو مزل کوي نو په دې اساس د افغانانو او دنيا ترمنځ د تفاهم ژبه نشته. د دغه ملگري خبره راته ډېره عجيبه غوندې ښکاره شوله او رښتيا هم ده ځکه افغانان سرزوري خلک دي نو ځکه په سر مزل کوي.

که څه هم زه په انځورگرۍ کې ښه نه يم خو د دې ملگري د خبرو مفهوم مې په دې لاندي انځور کې ترسيم کړ. که انځور ته وگورئ هغه څوک چې په سر ځي نو هغه د نورو خلکو پښو ته خبرې کوي نو ځای نه نيسي. او که څوک په پښو ځي نو هغه يوازې د هغو کسانو پښو ته خبرې کوي څوک چې په سر ځي نو بيا هم د دوی خبرې ځای نه نيسي. ښه به دا وي چې هغه کسان چې په پښو ځي، د يو بل د سرونو سره خبرې کولی شي نو بايد د يو بل سره د تفاهم او هم غږۍ ژبه پيدا کړي که نه مونږ به يوه ستونځه هم خپله حل نه کړای شو.

الله تعالی دې زما د ماشومانو او لمسیانو په گډون او خاصتاً د پاکو او معصومو ماشومانو په خاطر د افغانستان په ټولو وگړو رحم وکړي چې د امن او د سولې په فضاء کې ژوند وکړي. امین یا رب العالمین

27 October 2015

د هسپانیې له پادشاه شپږم فلیپ سره تر کتنې وروسته همدا شپبه د مادرید کلب په کنفرانس کې او ژمنه یې وکړه چې له افغانستان سره به خپله مرسته جاري ساتي:

د اختر د ورځې د لمسو رالېږل شوې تحفه

د سېپتمبر ۲۴مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

ډیر مې یاد شوي خو دا ژوند همېشه نیمگړی دی. دوی خو لا خاندي او خوشحاله دي یوازې د نیکه له مینې نه محرومه دي. افسوس د هغو ماشومانو په حال چې د ناولي جنگ له امله نه په سر سیوری لري او نه یوه مړۍ ډوډۍ، نه ښوونځي ته د زده کړې فرصت لري او نه کالي پر تن، نه په کور کې مصئون دي او نه بهر، یتیمان دي نه د مور غږ اوري نه د پلار او نیکه آواز، د حال نه په کرکه کې دي او راتلونکی یې نا معلومه دی.

د اکتوبر ۲۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، مادريد، هسپانيه

د سوډان مشهور سياسي مشر صادق المهدي چې دوه دورې صدراعظم و او هم د اومه پارټۍ مشر دی چې ۱۶ کاله بند يې هم د نظامي ديکتاتورانو له لاسه ليدلی دی ښه او دلچسپه مجلس يې درلود. دی نهايت پوه او با تدبيره سياستوال او اقتصاد پوه دی او په ټول کنفرانس کې ډېر په واضحه توگه غږېده. د افغانستان په مشکلاتو مو هم خبرې سره وکړې او د افغانستان په ټولو ستونځو پوره اگاه و. صدراعظم المهدي په دې عقیده دی چې موجوده حکمتونو په زياتره هېوادونو کې خپل اعتبار له لاسه ورکړی دی او همدا شان د ملگرو ملتونو موجوده اداره په همدې شکل نه شي کولی چې د نړۍ ستونځې حل کړي بايد په دواړو ساحو کې چې هم په بحران ځپليو هېوادونو کې با اعتباره حکمتونه رامنځته شي او هم د ملگرو ملتونو په اداره کې د

تصميم گيری په اړوند او هم د ساختار په هکله جدي تغيرات راشي ترڅو د نړۍ اوسنۍ ستونځې حل شي.

خواجه صديقي صيب د پورته پوست په اړوند ليکلي و:

رښتيا هم همداسې ده گرانه مياخيل صاحب او ډېره دقيقه تحليل او نواقص د موجوده قرن په گوته کړي. زما په اند مخکينی قرن د استعمار او نوی استعمار قرن و او اوسنی قرن د صادراتي حکومتونو قرن دی هسې د پسرلي او بهار نوم پرې باندې ږدي نه مرسل گلونه پکې غوړپړي او نه بوی د شبنم ترېنه راځي فقط د وينو او بې گناه انسانانو وژنه پکې وينو. او د ملل متحد مصنوعي رول او موجوديت هېڅ هم نشي کولای څه چې دغه پينځه دايمي غړي وغواړي همغسې کوي او د دوی پر سترگو هېڅ نه شنه کېږي او نه سور کېږي او اسماني تندرونه پر هر چا باندې دوی غورځولی شي. دا يو واقعي خبره يې کړې چې هر څه بايد بدلون ومومي او يو قدرت او حيثيت ملل متحد ته حد اقل دوی بايد قايل شي.

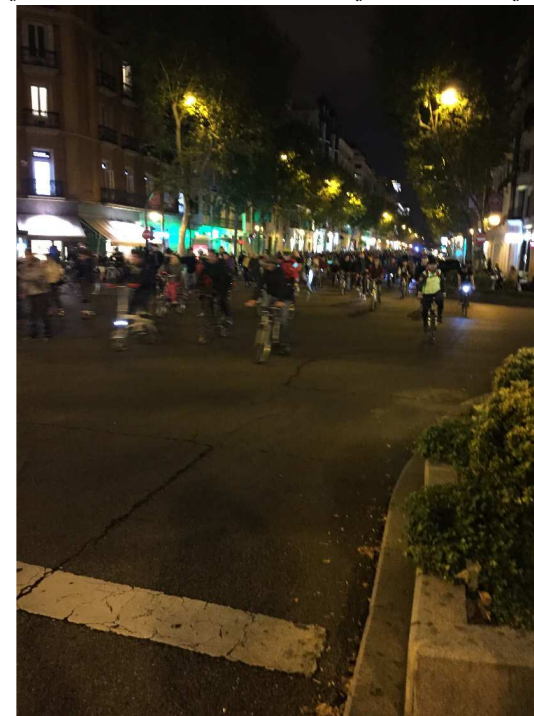
د اکتوبر ۲۸ مه نېټه، ۲۰۱۵م کال، مادرید، هسپانيه
 د مکسیکو پخواني صدراعظم Felipe Calderon سره مې د کنفرانس په
 حاشیه کې خبرې وکړې. مکسیکو هم د افغانستان په شان د مخدره موادو د
 قاچاق او په مخدره موادو د روږدو کسانو له زیاتوالي سره مخامخ دی.

د اکتوبر ۲۸ مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، مادرید، هسپانيه
 د چلي پخواني جمهور رئیس Ricardo Lagos راسره نن د خبرو په پینل
 کې یو حُای و. دی پر دې عقیده دی چې د دې لپاره جواښو یا
 Accountable حکمتونه رامنځته شي باید داسې میکانیزم وي چې د ولس
 اواز په محلي سطحه واورېدل شي، له ولس سره باید خبرې وشي او ولس باید
 په تصمیم کې برخه واخلي. ده زیاته کړه چې یو عمده ستونځه د پخوانیو
 بیروکراتانو دا ده چې دوی په ټیمي کار کولو باندې عقیده نه لري. که ولس
 په تصمیم گیری کې برخه ونه لري که هر څومره ښه کار ولس ته هم وکړي
 بیا هم ولس حکومتونو ته د شک په سترگه گوري.

په وطن به دې ولې زړه درد نه کوي

د اکتوبر ۲۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، د هسپانيې د مادريد ښار چې په وطن کې يې په وطن دې يو شان زړه درد کوي او چې له وطن نه بهر يې نو په وطن دې بل شان زړه درد کوي. د شپې زهه بجې وې چې له خپل هوتل نه ووتم چې گورم د مادريد ښار په يوه سړک باندې په سل هاو کسان په بايسکلونو سپاره دي د خوشحالي او د امن په فضاء کې چې موسم هم ډېر ښه دی، تيرېږي. کاشکې داسې امن زمونږ وطن کې هم وای، ارامي وای او خوشحالي وای، نه طبيعي افتونه وای او نه په لاس جوړ شوي افتونه.

په مادريد کې د لاندې د غوښو د رواج په هکله

د اکتوبر ۳۱مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، د مادريد ښار، هسپانيه د مادريد ښار په زياتره رستورانونو او قصابيو کې ډېر زيات د حيواناتو ورنونه چې په ښايسته کڅوړو کې پوښل شوي وي، څوړول شوي دي. ما له يو چا نه پوښتنه وکړه چې د دې مالونو (څارويو) ورنونه ولې داسې څوړول شوي دي او د دې فلسفه څه ده ځکه د داسې غوښو خرڅلا د اروپا او يا امريکا په نورو هېوادونو کې نه ليدل کېږي. دا غوښې لاندې شوي دي او اکثره د خوگ ورنونه دي. ده راته وويل چې د دې غوښو څوړول هغه وخت په دوکانونو کې رواج ومونده چې جرمني غوښتل چې دا سيمه ونيسي نو خلکو د خوگانو د لاندې ورنونه د خپلو دوکانونو په مخکې څوړول چې وښايي دوی يهودان نه دي ځکه يهودان د خوگ غوښه نه خوري.

دا لاندې دوی د کلونو کلونو لپاره هم ساتي او حتی يوه کس راته وويل چې د هسپانيې په سهيل کې چې کله د چا په کور کې ماشوم وشي نو بيا دوی لاندې کوي او د دې لاندې ورون تر هغه پورې ساتي چې کله دا ماشوم واده وکړي او بيا يې د ده د واده په ورځ په شريکه خوري. دا لاندې ډېر قيمته هم دی ځکه د ښه لاندې يو کيلو تقريبا ۶۰ يورو قيمت لري يعنې يو کيلو تقريبا په ۳۵۰۰ افغانۍ دی.

لږه انگليسي ژبه پوهېدلو او په دولسم شهادتنامه او يا حتی د دی نه په کم تحصیل يو څه گذاره کېدله خو اوس يوه ماسټري باندې هم سم کار په خپل همت او ضوابطو نه شپې پيدا کولی. زمونږ ځوان نسل له نورو ستونځو سره سره، اوس او هم په راتلونکي کې له زياتو علمي رقابتونو سره مخامخ دی نو زيات کوشش ته اړتيا لري تر څو دوی په راتلونکي کې د ځان لپاره، د خپلې کورنۍ لپاره او هم خپل ولس ته د خدمت مصدر وگرځېږي. ځوان نسل بايد بهانې ونه کړي چې سبق نه شي ويلی. همدا زما نصيحت خپلو اولادونو او کورنۍ ته هم دی.

د کابل په لور د مادريد له ښار نه خدای په امانی

د اکتوبر ۳۱مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، د مادريد ښار، هسپانيه زما د سفر دويمه موخه دا وه چې خپله د ماسټري شهادتنامه تر لاسه کړم، دا موخه مې هم حاصله شوه. د مادريد ښار ډېر ښکلی دی او ښه خلک يې هم د نورو اروپايي ښارونو د اوسېدونکو سره فرق لري او شايد علت يې دا وي چې د شرقي ټولني نښې پکې شته دي ځکه دا سيمه يو وخت د مسلمانانو د امپراطورۍ جز و خو د پينځم ستون له لاسه خرابه شوله. نه پوهېږم چې دوی به يې اوس په خرابېدو خوشحاله وي او که خفه؟ د مسلمانانو اوسني حالت ته چې گوري نو شايد خوشحاله اوسي.

دوستانو! ما د خپلې ماسټري د شهادتنامې عکس ځکه خپور کړ چې تر څو زمونږ ځوان نسل ته يو څه تشويق شي چې زه په دې عمر کې سبق وایم نو له دوی نه هم وخت تېر نه دی او بايد زيات کوشش وکړي. پخوا به په

د الحاج محمد حسن حسام صيب په ياد

د نومبر نهمه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

الله تعالی هر انسان ته جلا جلا عادتونه، پوهه او اجتماعي خصلتونه ورکړي دي. زیاتره اجتماعي کړه او وړه د انسان په خټه کې په فطرتي توګه اغېرل شوي دي. ډېری شیان سړی له یو بل نه په طبیعي توګه او یا د زده کړې له لارې حاصلولی شي خو اجتماعي سلوک د هر سړي له بل سره فرق لري او یو انسان د بل انسان ځای په ټولنه او اجتماع کې نه شي نیولی. خدای بښلی محمد حسن حسام هم یو له هغو انسانانو نه و چې د هغه تشه ډکول ممکنه نه ده.

الحاج محمد حسن حسام چې زما نږدې ملګری و، په اخري څلورو کلونو کې دواړه زیاتره وخت ډېر سره یو ځای و او د ده د ژوند دوه اخري ورځې مو په کونړ کې سره یو ځای تېرې کړې. حسام صيب ليکوال او شاعر و، دی ملي تجار، قومي، سياسي او هر اړخيزه شخصيت و. د خاص طبيعت او مزاج

خاوند و چې د ده کمیني، تواضع، مېړانه، میلمه پالنه، علمیت او د علم او فرهنگ په لاره کې مرستې د یادولو او د قدر وړ دي. حسام صيب به همېشه د غریبانو لاسونه نیول او له هغوی سره به یې مرستې کولې او کوشش به یې کاوه چې بې ریا مرسته وکړي.

د حسام صيب له مرګ نه یوه ورځ دمخه، د شنبه په ورځ چې د ۲۰۱۵م کال د مارچ د میاشتې ۱۴مه نېټه وه، د کونړ ولایت د کوز نورگل په کلي کې د حسام صيب په کور کې میلمانه و چې یو وړوکی ماشوم چې د لسو کلونو و راغی او د حسام صيب نه یې غاړه چاپېره کړه. دا هلک چې پاچا یې ورته ویلې په ظاهري توګه خیرن او لېونی و خو حسام صيب وویل چې دا ماشوم عجیبه عادتونه لري او ټول یې په دغه سیمه کې پېژني، د هیچا پروا نه لري او د نورگل د ټولو خلکو د ټلیفون شمېرې یې په یادو یادې دي. دغه هلک د حسام صيب نه د هغه ټلیفون واخیست او په ټلیفون کولو یې پیل وکړ او هم د ټولو عکسونه یې اخیستل. حسام صيب وویل چې ده ته څه ویل نه دي په کار او پرېږده چې خوشحاله وي. حسام صيب دې ماشوم ته دومره مینه ورکړه چې زه فکر نه کوم چې که خپلو اولادونو ته هم څوک داسې مینه ورکړای شي. د حسام صيب زړه سوی او کمینتوب په همدغه قصه کې ښه خلاصه کېدای شي.

حسام صيب به همېشه خوش رویه و او که چېرې به په قهر هم شو نو بیا به یې وروسته خندلې چې کله کله همداسې هم په کار ده ځکه د ده غصه او قهر د کینې او عقدې نه نه وه او هر څه به یې له یاده ایستل چې د ښه او مسلمان انسان صفت همدا دی چې کینه او عقده د درې ورځو نه زیاته ونه ساتي البته دا په دې معنی نه ده چې څوک د خپلو پرنسپونونه تېر شي.

حسام صيب له افغانستان سره او خپلو خلکو سره خاصه مینه درلوده او همېشه به حاضر و چې د ملي وحدت او وطن د سوکالیټ لپاره قرباني ورکړي

او د حق ویلو په ځای کې به یې له چا نه ډار او وېره نه درلوده. د ۲۰۱۴م کال د انتخاباتو نه مخکې مونږ یوه ډله دوستان سره راټول شولو، د فکر او عمل جرگه مو جوړه کړه او دا مو وپتېبله چې راځئ له هغو مشرانو سره اړیکې ونیسو څوک چې غواړي او یا اراده لري چې د جمهوري ریاست کرسی ته ځانونه کانديد کړي ترڅو د دوی ترمنځ اتحاد راولو نو حسام صیب مو د دې جرگې د منشي په توگه وټاکه. د زیاتو بحثونو او تماسونو نه وروسته یوه ورځ مو علی احمد جلالی صیب، ډاکتر صیب اشرف غني احمدزی، ډاکتر صیب زلمی خلیل زاد، قیوم کرزی، ډاکتر صیب انورالحق احدی، محمد حنیف اتمر او د فکر او عمل جرگې د رهبري یو شمېر غړي د هلمند د پخواني والي محمد گلاب منگل په کور کې سره راټول کړل او د دوی نه مو وغوښتل چې تاسې باید سره یو ځای شئ او که نه مونږ ستاسې له یوه نه هم هیڅ حمایت نه کوو.

د فکر او عمل د جرگې په استازیتوب حسام صیب خبرې وکړې او دې مشرانو ته یې داسې سختې وویلې او ورته یې وویلې که تاسې یو ځای نه شئ نو تاسې مونږ ته هیڅ ارزښت نه لرئ. تاسې یقین وکړئ چې د دې ټولو مشرانو نه یې لار ورکه کړه. د همدې جرگې د غړیو هلې ځلې وې چې د تحول او تداوم ټیم جوړ شو او د ډاکتر صیب اشرف غني په مشرۍ د هغه د کانديداتوری نه ملاتړ وکړ. د دې نه برسېره مونږ مختلفو ولایتونو ته سفرونه وکړل او ولس مو دې ته وهڅوه چې په ټاکنو کې گډون وکړي. د انتخاباتو د داستان قصې ډېرې اوږدې دي او که وخت مساعد شو نو د کتاب په شکل به یې ولیکم چې چا څه او څه وکړل.

حسام صیب د کونړ اکثره ولسوالیو ته سفرونه وکړل له خلکو سره یې وکتل او له خپله ځانه یې مصارف وکړل تر څو د تحول او تداوم ټیم د ډاکتر صیب اشرف غني په مشرۍ بریالی شي. مونږ د ډاکتر صیب اشرف غني

حمایت د هېواد د ابادۍ، آرامۍ او په سوله ییزه توگه د قدرت د انتقال په خاطر کړې و. د فکر او عمل د جرگې غړو حمایت د ډاکتر صیب اشرف غني د ټیم نه د شخصي گټو او کرسیو د نیولو په سر معامله نه وه نو په همدې منظور به حسام صیب او د فکر او عمل د جرگې نور غړي ډاکتر صیب ته همېشه سپینې خبرې کولې.

یو ماښام د کونړ یو شمېر مشران ډاکتر صیب اشرف غني خپل کور ته وغوښتل نو په اخره کې ما ورته وویل چې زموږ مشکلات اسانه دي او خپل منځو کې حل کولای شو او څه خبره نشته. ډاکتر صیب اشرف غني وویل چې یوه خبره پاتې ده ځکه تا او حسام صیب به ما ته ویلې چې زه حوصله نه لرم خو اوس چې گورم چې زه حوصله لرم اما تاسې بې حوصله کېږئ او هر څه وایئ او ما غور نیولی دی. د ډاکتر صیب په دویم دور کې مونږ همدا اوسني خوبونه لیدل که د کمپاین دا بعضې غړي چې په دویم دور کې یې هر څه په لاس کې نیولي وو که په حکومت کې دوی همداسې خپلو شومو اهدافو ته دوام ورکړي نو د ډاکتر صیب اشرف حکومت به له سختو ستونځو سره مخامخ کړي. زموږ اټکل سم و.

په هر حال د الله تعالی او بنده وعده برابره نه وي. کله چې مونږ د شنې په ورځ رخصتېدو نو وعده مو کېښودله چې سبا ته به په نرنګ ولسوالۍ کې سره یو ځای کېږو او د مرحوم وکیل صیب غلام محمد خان د جنازې نه وروسته به شپه چغه سرای ته ورو او هلته به د معاون حاجي (حاجي صیب فضل اکبر) په ځای کې شپه په شریکه تېرو او ښه گپ او شپ به سره ولگو. د پکښې په ورځ د سهار له خوا ما حسام صیب ته د خاص کونړ ته ډېر ټلیفونونه وکړل خو ټلیفون یې رخ نه شو او زما مطلب دا و چې د غرمې لپاره که خاص کونړ ته زموږ ځای ته راشي نو ښه به وي بیا به له هماغه ځایه د نرنګ ولسوالۍ ته لاړ شو تر څو په دوه بجو د وکیل صیب غلام محمد خان

د اوښتون ټولني له خوا ستاينليک

د ډسمبر دويمه نېټه، ۲۰۱۵م کال، کابل

د لويې پکتيا په سيمه کې له اوښتون ټولني نه مننه کوم چې ما ته يې دا ستاينليک پرون د ډسمبر پر لومړۍ نېټه په دې منظور راکړ چې تېر کال مو په ټاکنو کې په دغه سيمه کې د ځوانانو او اوښتون ټولني سره په شريکه کار کړی و. زه د اوښتون ټولني د مشرتابه او ټولو ځوانانو د دې قدرداني نه مننه کوم. له ښي خوا نه: ډاکتر محمد نعيم احمدزی، زه، نوښتگر صيب او محمد موسی مصطفی.

په جنازه کې چې د امريکې نه يې جنازه راوړې وه برخه واخلو. وکیل صيب غلام محمد خان دې الله وښيي هغه هم د کونړ ولايت دروند، عالم او فاضل مشر و چې د ډيموکراسۍ په لسيزه کې د افغانستان د ولسي جرگې غړی و. په هر حال زه نرنګ ته لاروم او له ده سره مې هيڅ تماس ونه شو نيولی ځکه د هغه د ډريور نمبر هم کار نه کاوه. په جنازه کې مې معاون حاجي صيب وليده او راته يې وويل چې د حسام صيب د ډريور ناصر سره يې تماس ونيولی شو او حسام صيب باندې په همدغه ورځ سهار د يولس بجو په شاوخوا کې د زړه حمله راغلې او جلال اباد ته يې په عاجله توگه وړی دی.

په جلال کې يې حسام صيب يو شخصي روغتون ته وړی و او ډاکترانو ورته د معدې دوا ورکړې وه او ورته يې ويلي و چې بايد استراحت وکړي. ناصر حسام صيب د هډې فارم ته چې هلته يې د چرگانو لوی فارم درلوده، انتقال کړی و. کله چې مونږ له ناصر سره خبرې وکړې هغه راته د ده د تکليف علايم وويل نو زما زوی ډاکتر نایل محمود چې د امريکې نه راغلی و نو سمدستي يې ورته وويل چې دا بېرته روغتون ته يوسئ او هلته دې يې ډاکټران تر نظارت لاندې ونيسي ځکه دا علايم د زړه د حملې دي. له همدې نه وروسته چې ناصر غوښته دی روغتون ته انتقال کړي پر ده باندې بيا د زړه حمله راغلې وه او روغتون ته يې په لاره کې ساه ورکړه. انا الله و انا الله راجعون.

دی لارو خو د ده قصې او ارمانونه له مونږ سره باقي دي. د ده مرگ د ده د کورنۍ، دوستانو او د افغانستان لپاره يوه لويه ضايعه ده. د حسام صيب تشه نه ډکېدونکې تشه ده او داسې کسان په هره سيمه او کورنۍ کې په پېړيو کې يو کس پيدا کېږي چې د حسام صيب په شان هر اړخيزه صفتونه ولري. د الله تعالی له دربار نه ورته جنت فردوس غواړم او روح دې يې ښاد وي.

له چانه به پوښتنه وکړو؟

د ډسمبر ۴مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، کابل

پرون د وردگ د سيداباد په سيمه کې د ملي اردو په ډزو کې ۹ ماشومان

ووژل شول:

لهچانه به پوښتنه وکړو چې ولې زموږ وينه دومره ارزانه ده؟ هره قطره وينه چې د افغانانو توپري د افسوس او ژړا خبره ده. تر څو چې په خپلو ځانونو پخپله رحم ونه کړو د نورو نه طمع په کار نه ده. الله تعالی هم د

په شگو کې ژوند

د ډسمبر ۸مه نېټه، کال ۲۰۱۵م، ابوظبی

که څه هم د خلیج د اکثره هېوادونو نظامونه مطلقه شاهي نظامونه دي خو د دې هېوادونو مشرانو خپل ولس ته هم کار کړی دی. د شپځانو له ژوند سره زما کار نشته ځکه مطلقه شاهي نظامونه ځانته خپلې ستونځې لري.

د متحده اماراتو اوه ایالتونه یوه شگلنه سیمه ده خو دوی پکې د دین او دنیا هر نوع سهولتونه خپل ولس ته برابر کړي دي. د ابوظبی ترقي او پرمختگ ته سړي حیرانېږي چې د دې هېواد مشرانو بلا تشبه د دنیا پر سر جنت خپلو ځانونو او هم خپلو خلکو ته جوړ کړی دی. د مکاتیبو او پوهنتونو او جوماتونو څه کمی پکې نشته او مسلمانان هم دي خو نه خپل وطن وړانوي او نه یو بل زموږ په شان وژني. دوی زموږ په شان نه دي ځکه موږ په شعوري او غیر شعوري توگه خپل وطن وړانوو، یو بل وژنو او له هیچا سره مو کور او کلی نه کېږي.

د ابوظبی د شیخ زاهد جومات په سیمه کې یو نمونه یي جومات دی چې ویل کېږي پینځه میلیارده درهمه پرې لگېدلي دي چې تقریباً یو نیم میلیارد ډالره کېږي. همدا شان د ابوظبی پخوانی شاهي ماڼۍ باندې تقریباً څلور میلیارده درهمه چې یو میلیارد ډالره کېږي لگول شوي دي. افسوس زموږ په حال چې د تېرو څو لسيزو جگړو نه اوس هم عبرت نه اخلو او د خسره

الدنيا والاخره په لوري روان يوو. عاقبت به خير. د ابوظبي، يو څو عکسونه له تاسې سره شريکوم:

د پورته ليکنې په هکله دوستانو خپل ډېر زيات نظرونه شريک کړي وو.

محمد فريد عاطف ليکلي و:

مياخېل صيب الله دې ترې پوښتنه وکړي چې د دوی دا حال دی او د نړۍ مسلمانان يوه گوله ډوډۍ ته حيران دي، دوی خپل مسووليت د ځان په اړه ادا کړی خو کوم مسووليت چې مونږ ورته ورکړی هغه يې بالکل هېر کړی دی، نورې نړۍ ته خو خپل تندرو کسان لېږي او هغو ته پيسې هم ورکوي، زموږ په قرآن باور دی او د هغې له مخې دوی مکمل مجرمان دي.

شينکۍ کروخېل ليکلي و:

هو کنه لېوني يې مونږ ته رالېږلی شي چې جهاد وکړي او خپل ځانونه يې ترې بېغمه کړي دي.

هجرت الله اختيار ليکلي و:

جناب مياخېل صيب هغوی فکرأ روغ دي، د خلکو فکرونه يې جوړ دي، نو ځکه له دين نه يوازې د انسانوژنې او ورنوانې تاويلونه نه راباسي. متحده عربي امارات په اصطلاح د نړۍ څلور لارې ده، د سوداگرۍ او کاروبار په برخه کې، بس همدې حيثيت يې اقتصاد هم ور جوړ کړی. گنه د دې ځای جغرافيه له دوزخه بدتره ده، شگې او سوځنده گرمي په اوږي کې انسان خوري، خو دوی په کې ځان ته جنتي ژوند جوړ کړی دی.

سيد محمد مومند ليکلي و:

هغوی په دين پوهه دي ځکه يې دنيا هم ورسره ده مگر مونږ په دين نه پوهېږو او د دين او اسلام له نوم څخه د خپل ځان لپاره گټه اخلو مونږ له اسلام څخه چاره جوړه کړې ده.

همداسې نورو دوستانو زياتې تبصرې ليکلې وې خو ما يوازې يو څو تبصرې د نمونې په توگه رانقل کړي. د دوی په ځواب کې ما دا لاندې دوه تبصرې هم وليکلې.

عاطف صيب! دا ډېر مغلق او پيچيده بحث دی د دوی مانۍ ته چې ننوځې چکر په کې وهي او زموږ د ارگ په شاوخوا قدم نه شپ وهلی نو دې کې هم دوی ملامته دي؟ ته چې په خپل ځان رحم نه کوي نو ولې د بل نه د رحم توقع لري. دوی خو د الله تعالی نه مهربانه نه دي الله تعالی هم وايي زه ستاسې په ژوند کې تغير نه راولم تر څو تاسې په خپل ژوند کې تغير رانه ولي.

شينکۍ خوري! دا هم کمال دی چې د خپلو لېونو سړيو ځان خلاص کړي مونږ خو خپل لېوني پخپله نازو او چاقوو يې.

د ننگرهار ولايت د بهسودو د ولسوالۍ د معصومو ماشومانو ظالمانه وژنه د انسانيت نه لرې عمل دی

د ۱۴مې نېټې، کابل

تېر ماښام د ننگرهار ولايت د بهسودو په سيمه کې د يوې کورنۍ اته کسه چې ښځه او خاوند، مور يې او پينځه گلالي واړه ماشومان يې چې د درېوو مياشتو ماشوم پکې هم و، خپلو مېلمنو يې په ډېرې بې رحمۍ سره وژلی دی. دوه ماشومان په ورنې کې يې مور ترلې و او دې بېرحمه ځناورو

مېلمنو هغه هم د ټوپک په مرمۍ په سر وېشتلي و. ډېره دردونکې پېښه وه. ما په فېسبوک پاڼه وليکل:

حديث شريف دى چې الملك يبقى مع الكفر و لا يبقى مع الظلم. د كفر لاندې يو ملك پاتې کېدای شي خو د ظلم له لاسه نه شي پاتې کېدای. د بهسودو د ماشومانو تصويرونو مې زړه خراب کړې دى. د داسې ظلم لپاره هېڅ نوع توجيهات په اسلامي، انساني، افغاني او پښتونولۍ په چوکاټ کې نشته چې څوک دې داسې ظلم وکړي. که څه هم زه ډېر نرم زړى انسان يم که زما شخصي مسئله وي نو قاتلينو ته به عفو وکړم خو د دې ماشومانو قاتلين که حکومت پيدا کړل نو علني محاکمه او اعدام غواړي چې بيا داسې ظلم څوک ونه کړي.

قاضي لودين صيب ليکلي و:

معين صاحب محترم زياد ظلم شوى او دا ظلم روان دى زه چې د هېواد ټولو ولايتونو ته هر وخت سفر لرم زيات ظلم زموږ پر هېوادوالو روان دى الله جل جلاله دې موږ ته هدايت وکړي تر څو د حقيقي دين نه خبر شو او دې قاتلانو ته دې الله جل جلاله جزا ورکړي.

عبدالعلي جمال صيب ليکلي و:

مياخېل صيب! مونږ پر دې ايات ايمان لرو:

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَعَزَّاءُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا وَعَضَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ
وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا.

ما يو ځل بيا وليکل:

جمال صيب! ستاسې خبره کې شک نشته چې الله تعالی هر چا ته د هغه د اعمالو په تناسب جزا او اجر ورکوي خو د اسلام او شريعت روح همدا دی چې مسلمانان بايد په ټولنه کې آرام ژوند بې له هر ډول وېرې او ترهې وکړي نو ځکه په دې دنيا کې جزا بايد مجرمينو ته ورکړل شي. نور ډېر ژور پر دې بحث نه کوم. داسې بېگناه قتلونه په ننگرهار او نورو سيمو کې د وېرې او وحشت اواز خپروي او هم بدگماني په ولس کې او يو بل باندې پيدا کوي چې هېڅوک به پر هېچا باندې اعتبار نه کوي نو ځکه په دې دنيا داسې کسانو ته سخته سزا ورکول په کار ده.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**